JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENINGS

TIDSKRIFT

FJÄRDE BANDET

1906—1909

ÖSTERSUND 1909
JÄMTLANDSPOSTENS TRYCKERI
1906—1909

INNEHÅLL.

	Sid.
Fornminnesföreningens styrelse	3, 49.
Årsberättelser	3, 59, 138, 185.
Föreningens förvärf (jfr underrättelser)	4, 60.
S. J. Kardell, Fornhandlingar rörande Jämtlands län...	6, 61, 132, 190.
D:o Om gamla jämtländska och härjedalska bröllops- och grafkväden	8.
J. Bergstrandh, Bidrag till Alanäs sockens historia ...	16.
P.Em. Pettersson, Fornminnen och sägner ifrån Lockne socken	18.
E. E. Livén, Ur Frostvikens historia	19.
H. Westin. Två jämtska bröllopskväden m. m.	20.
Föreningens ledamöter (jfr underrättelser)	49.
S. J. Kardell, Handlingar rörande lapparnes och den bofasta befolkningens förhållande till hvarandra i äldre tider	63.
D:o Bidrag till historien om Jämtlands och Härjedalens försvenskning efter freden i Brömsebro	69.
D:o Ur Jämtlands historia	79.
Olof Larsson från Häste, En riksdagsfullmakt från 1751	89.
H. Westin, Ett och annat ur Fältjägareregementets generalmönsterrullor från Karl XII:s dagar	90.
S. J. Kardell, Om uppkomsten och betydelsen af namnet Jämtland	97.
Joh. Nordlander, Jämtska ortsnamn och sägner	99.
S. J. Kardell, Ett arfskifte af år 1777	128.
J. G. Widmark, Till Fornminnesföreningens medlemmar	139.
Underrättelser	141, 187.
Knut Kjellmark. Järnåldersgrafvar i Jämtland undersökta 1908	145.
L. Bygdén, Jämtlands representanter vid konungahyllningen i Opslo 1591	174.
P. Olsson. Öfversikt af Jämtlands läns fornminnen från hednatiden. Sjätte tillägget	180.

JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENINGS

TIDSKRIFT

FJÄRDE BANDET

FÖRSTA HÄFTET

1906

STOCKHOLM och ÖSTERSUND
Tryckt å Kongl. Boktryckeriet och Jämtlandspostens Boktryckeri 1906.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse

efter valet den 17 mars 1906.

Landshöfd. och Komm. Frih. KN. ULFSSON SPARRE, Ordförande,
Häradshöfd. och Komm. STEN GEETE, v. ordför. och skattmästare,
Kaptenen och Ridd. H. WESTIN, intendent,
Lektorn och Ridd. S. J. KARDELL, sekreterare,
Lektorn C. CAVALLIN.

Suppleanter:

Förre folkskoleinspektören och Ridd. J. KJELLIN,
Häradshöfd. Frih. E. O. K:SON LEIJONHUFVUD.

Vid styrelsesammanträdet den 28 sistl. april anmälde frih. K. U:n Sparre, att han med anledning af afflyttning från orten afsade sig uppdraget att vara föreningens ordförande. Föreningen står i mycken förbindelse till honom för det stora nit och det lefvande intresse, hvarmed han i sin egenskap af ordförande ledt dess angelägenheter alltsedan våren 1896.

Årsberättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening den 17 mars 1906.

Under det år, som förflutit sedan fornminnesföreningens sista årssammankomst den 17 mars 1905, har den lidit en svår förlust, i det att lektorn m. m. d:r P. Olsson, hvilken allt sedan föreningens bildande år 1887 varit dess intendent och utgifvare af dess tidskrift samt städse med sällspordt nit och lefvande intresse verkat i föreningens tjänst, i augusti månad 1905 afflyttat till Kristianstad. Dessförinnan hann han fullborda tredje bandets fjärde häfte af tidskriften, hvilket förliden höst distribuerades till föreningens medlemmar. Detta häfte innehåller följande artiklar: Fornhandlingar rörande Jämtlands län, III, forts.; Undersökning af vikingagrafvar i Ås socken i Jämtland, af Knut Kjellmark; Fornminnesföreningens förvärf 1904 och 1905; Förteckning på föredrag, hållna vid föreningens årsmöten; Årsberättelse inför Jämtlands läns fornminnesförening den 17 mars 1905; Sammandrag af föreningens räkenskaper för 1904; Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse och ledamöter den 17 mars 1905.

Vid styrelsesammanträdet den 28 okt. 1905 åtog sig kaptenen m. m. H. Westin att vara intendent i lektor Olssons ställe.

Efter anmälan af den nye intendenten, att vid Skutetorpen i Näs socken finnas grafvar af ålderdomlig typ, beslöt styrelsen vid sammanträde den 20 sistl. januari att anmäla förhållandet för riksantikvarien och tillika till honom framställa en förfrågan, huruvida föreningen finge låta kompetent person undersöka dessa grafvar.

Då samlingarna fortfarande förvaras på läroverkshusets vind och vid sådant förhållande icke kunna blifva för allmänheten lätt tillgängliga och instruktiva, har styrelsen icke ansett en i fråga satt anslutning till Sveriges nyss bildade museiförbund nu vara af behofvet påkallad på samma gång som styrelsen ansett en sådan tillslutning vara på sin plats längre fram, då gynnsammare förhållanden inträdt.

Fornminnesföreningens kontanta behållning uppgick den 31 december 1905 till ett belopp af kr. 3,319: 52, fördeladt på följande fonder:

Sparkassan	kr.	420: —
Årskassan	»	93: 76
Hyreskassan	»	2,711: 45
Fonden för Karolinergrafven . .	»	94: 31

Föreningens ledamöter voro den 31 dec. 1905 till antalet 17 ständiga och 211, som erlade årsafgift. Motsvarande siffror den 31 dec. 1904 voro 17 och 178.

Östersund den 3 mars 1906.

K. U. Sparre.

S. J. Kardell.

Fornminnesföreningens förvärf

sedan mars månad 1905:

699. Af stud. *T. Bergström:* ett *lodbetsman,* omkr. 200 år gammalt, från Häggenås;

700—702. af onämnde gifvare: en *sabel* från Skansholmen; en etsad *flaska för brännvin* fr. Östersund, början af 1800-talet, har tillhört S. Permans familj; en *samling bref* 1834—50, de flesta från landshöfd. M. v. Törne;

703. af änkefru *B. Fjellmans sterbhus:* två *kartor* öfver Östersund och tryck från Östersunds sekularfest 1886;

704 a—f. af lektor *P. Olsson:* teckningar af fornsaker; manu-

skript, som röra Jämtlands och Härjedalens historia; en karta öfver bygdens utbredning i länet, en häckla samt
705. afskrifter af dombref fr. 1603 och 1800;
709. af *Jakob Jakobsson* i Ångron, Myssjö: en *pilspets* af lerskiffer med mothakar, funnen i Ångron vid plöjning;
710. af stud. *Har. G. Thomson: afskrift* af dombref från Refsund.

Under år 1906:

717—720. Af Landsh. *Sparre:* 2 st. *allmogetaflor;* en *käpp;* ett
721 a—y. *skåplås;* en (rof)oljelampa; en *silkesbörs* med *21 st. mynt* från 1600- och 1700-talen; en *kristallring* från ljus-
722—723 a—e krona samt diverse dekorationsföremål;
724—734. af kapten *H. Westin:* persedlar af *mans- och kvinnodräkter* från Hammerdal under förra hälften af 1800-talet; ett »*ostkar*», ett *par lokor* och en »*bandtving*» från samma ort;
735—736 a—b. af *O. Berg,* Kilen, Hammerdal: ett »*silträ*» (sil) från 1801 samt två träkoppar från resp. 1745 och 1803, allt från Hammerdal.

(Fortsättes.)

En *stenyxa* med skafthål (af sandsten), 104 mm. lång, 53 mm. tjock med 42 mm. bred egg, är hittad af studer. Ruben Hermansson på Henrik Nilssons i Granbo (Täng) ägor den 12 aug. 1905 och skänkt till Östersunds Läroverks samlingar af upphittaren.

Föreningen har under år 1905—1906 i utbyte fått emottaga:

från Nordiska Museet i Stockholm: Meddelanden för 1903;
» Kulturhistoriska föreningen, Lund: Redogörelse 1904—1905;
» Det kongel. norske Videnskabs Selskab: Skrifter 1904;
» Stavanger Museum: Aarshefte for 1904;
» Göteborgs och Bohusläns fornm.-förening: Meddelanden, 1: 3;
» Svenska turistföreningen: Årsskrift för 1905;
» Gestriklands Fornminnesförening: Meddelanden 1905;
» Finska Fornminnesföreningen: Die ältere Eisenzeit in Finnland, 2 delar, samt Finskt Museum, XII;
» Kongl. Witterh.- Hist.- och Antikv.-Akademien: Fornvännen, 1. h.

Fornhandlingar rörande Jämtlands län

(Fortsättning.)

214.

En syneförrättning af 1603, verkställd genom lagmansrätten. Den finnes i tydligen något moderniserad form intagen i ett till fornminnesföreningen skänkt »Utdrag af domboken, hållen vid lagtima höstetinget med Ragunda tingslag den 13 September 1898».

Wi efter nämnde Hindrik Görgenssen, Laugmand udi Trundheim och Jemtland, Arild Olsson, Fouget udi Jemtland, Jon i Ammer, Laendsmand i Räfsunds tingslag, Jon Nilsson i Näs, Anders i Krougvåg, Anders i Munsager och Olof Pedersson i Krougvåg, kennes och gör för alle veterligt, at anno Domini 1603 den 26 Juli var vi paa en markegang emellem Peder i Uden Eedt paa den ene och Påvel i Bispgård och Jon Ingemarsson paa den andre side och skulle ransage, granske och förfare med skog och mark som de paa begge sidor hafva efter hvarderas skatt, som de aarligen utgifva, daa efter lang underhandling, som dennem härtil dags emellem varit hafver, blefve de saa forligte och fordragit udi vores ofverværelse såsom härefter följer, at Peder i Uden Eedt och hans arfvingar skulle njude, bruge och behålde til everdellg ego en tredning udi ett rödjningsland, som kallas Loke, men Påvel i Bispgård och Jon Ingemarsson skulle behålde de tu parter udi forenämnda Loke til all odel och everdelig ego, efter di Loke ligger udi Oxböle skogsmärke. Samme tid udi vores nervarelse udkjöfte Peder i Uden Eedt, Påvel i Bispgård och Jon Ingemarsson Märit i Uden Eedt och hendes son som och den tid tilstädes var och gaf dennem straxt tre daler for deres anpart och arbeide udi oftenämnde Loke, så at de ej eller deres arfvingar skulle någon tid efter denne dag derpaa tale och daa allting war allting saaledes dennem emellem forhandlet och paa begge sider samtyckt, så blef straxt huggit raamerke udi en furu standendes öster ved Hoffmans grafven och fra dette raamärke skulle de hvar paa sin side gaa och til Oxböle Bäcke krog, derfraa och til den bäck, som faller nordt emellem Bjerneberget och derfraa och udi synder ände paa Rödingen och efter slig forhandling blefvo de vänner och väl forligt och räkkte hvarandre händerne at denne Contract skulle stande til evig tid, men hvo, som efter denne dag gaar ofver samme raamärke och icke vill lade sig nöje med den forligelse som vi nu gjort hafve men fordrister sig härpaa at omage,

klage eller käre, skal böde efter Laugen tio marker, stande forligelse siden som tilförene. Til yttermera vitnesbyrd at saa paa baade sider holdes skal er baade desse skrifter udskrifvet paa Påvels, Peders och Jon Ingemarssöners nafn. Actum die et loco ut supra.

215. 1520.

Dom mellan Larens i Sörviken och hans broder å ena sidan och Sven Andersson å den andra angående ett kvarnställe. Originalet på pergament, med delvis vidhängande sigill, äges af hemmansägaren Per Ersson i Gällö. Afskrift i fornminnesföreningens samlingar.

Alle dandemen som thette breff see eller höra lesas helser wi XII menn som her effther neffnes yrian i hoff olaff i rindh enar i bratteby p(aa) with aa botolff i brattheby olaff gunn(ar)sson erik i somistad halvard i vederwik sten i sund and(er)ss i billistad olaff i koxstad kerlika mz gudh göre wi allum viterligit ath arum effther gudz börd MDXX mandagin nesth effther kyndersmesso a rettho skattinge i reffsund ko(mmo) for oss i retthe larens i sodvik ock hanss brod(er) aa enne halffvo aa andre halvo sven and(er)ss(on) ok tretthe um ith halft qvernastadel som liggath haffw(er) und(er) halwa gelöy som sven and(er)ss(on) köpt haffver(.)fidne wi swa fore retthe ok en vinligh sæmio ok sono them imillo(m) ok en fullan doom oppa giordhum ath sven and(er)ss(on skulli giffwa sodwikiman(n)om Xii ori pennga hv(i)lket han them strax bereddhe vidh tingbordit(.) effther thet ath for(enämn)di somi utgiffwin war tha skal for(bemäl)di sven sama halva quernistadil behalla thil odalss ok æwærdelika egho vægin fria thil ok fra på thera landh ok al thilfangd som quernibygninge tarffwis ok sodwiki man(n)u(m) thil inthi forffang mz sin bygning(.) thil sanningh her um hengi wi war insigli nida(n) for thette breff som giort er aar ok dag som for sigher x hans karlss(on) lagman yrian karlss(on) ok arni i ambr.

Sigill. Sigill. Sigillremsa.

Om gamla jämtländska och härjedalska bröllops- och grafkväden.

Föredrag vid Jämtlands läns fornminnesförenings årssammankomst den 17 mars 1906 af **S. J. Kardell.**

Det var i gamla tider vanligt, att kväden författades till bröllop och begrafningar. Särskildt grafkväden synas hafva diktats mycket ofta.

Dessa dikters värde beror i främsta rummet på de biografiska data, som äro utsatta på titelbladen eller också meddelas i omedelbart sammanhang med själfva texten eller på tillfogade stamtaflor. Äfven kunna de kväden, som äro affattade på bygdemål, vara af betydelse ur språklig synpunkt. — Det poetiska värdet kan i det hela icke vara stort, då de flesta författarna äro personer, som endast för tillfället göra ett litet besök på Parnassens höjder. Bland dem träffas representanter för alla samhällsklasser. Många af dem äro studenter, som drifna af skilda bevekelsegrunder, såsom af kärlek till anförvandter, af vänskap, af förhoppning om någon ekonomisk fördel, för en eller annan gång slagit sig på rimmandets konst. Naturligtvis finnas bland författarna äfven skalder med stadgadt rykte. Bland de mindre kända poeterna finnes en och annan, hvilkens namn återkommer så ofta, att det ser ut, som om han bedrifvit dylikt skriftställeri som ett yrke.

Den källa, som jag begagnat för detta föredrag, har hufvudsakligen varit den Jämtlands bibliotek tillhörande samlingen af tillfällighetskväden. Bland dessa intaga, med hänseende till antalet, bröllops- och grafkvädena främsta rummet. De utgöra omkring 5,100 stycken, hvarjämte finnas omkring 1,380 grafkväden, hvilka äro tryckta som bihang till likpredikningar. I Östersunds högre allm. läroverks bibliotek finnas 67 dylika kväden.

Grafkvädena äro gifvetvis till sitt innehåll mera enformiga och i det stora hela mindre intresseväckande än bröllopskvädena, vid hvilkas författande fantasien hade större spelrum än förhållandet var med de förra. Redan själfva titlarna äro betecknande i detta hänseende. Brudkvädenas titlar vittna sålunda ofta om uppsluppen bröllopsfröjd och muntra upptåg, och munterheten stegrades stundom genom dessa kvädens författande på bygdemål. I ett och annat äldre kväde slår uppsluppenheten öfver i ett själfsvåld, som för våra dagars anständighet ter sig alltför vågadt. Till många af kvädena äro fogade gåtor, afsedda att förorsaka brudparet hufvudbry, kanske äfven förlägenhet.

Öfver samtliga Jämtlands bibliotek tillhörande särskildt tryckta bröllops och grafkväden har jag, förutom den biblioteket tillhörande katalogen öfver desamma, uppsatt ett personalhistoriskt register, hvilket upptager i bokstafsföljd namnen på de personer, för hvilka kvädena äro afsedda, de på titelbladen meddelade biografiska upplysningarna samt vidare i de flesta fall kvädenas titlar och författare, där dessa senare kunna af mig uppgifvas.

Jag meddelar här, förnämligast efter detta register, uppgifter om de Jämtlands- och skolbiblioteken tillhörande äldre bröllops- och grafkväden, som handla om jämtländska och härjedalska män och kvinnor. De äro mycket få och utgöra endas en ringa bråkdel af det hela. Jag vill då börja med de *jämtländska* kvädena.

Behm

Den 20 juni 1769 firade hofpredikanten JOHAN BEHM i Stockholm sitt bröllop med jungfru CATHARINA SOHM. Vid detta tillfälle upplästes ett kväde med titel 'Välmente Tanckar', författadt af en '*P*atrueli*S*'. De med spärrad stil i denna pseudonym tryckta bokstäfverna visa, att författarens initialer äro *P. S.*, hvarmed möjligen afses någon *P. Sohm*. — Behm blef sedan prost och kyrkoherde i Oviken, där han dog år 1818, nära 83 år gammal. Prostinnan Behm afled redan år 1802. — De voro stamföräldrar för Behmarne i Jämtland.

Brunnberg

Fänriken vid Jämtlands dragonregemente ERIK BRUNNBERG gifte sig den 21 febr. 1707 i Stockholm med jungfru BOTILLA MOLIN. Till brudparets ära föredrogs då ett kväde med titel 'En rolig Jacht'.

Burman

Stamföräldrar för den gamla släkten Burmans jämtländska gren voro mag. ABRAHAM LARSSON BURMAN, prostson från Bygdeå, och ELISABET PLANTIN, dotter till prosten Zach. Plantinus i Offerdal. Burmans förmälning med henne bidrog till hans utnämning till kyrkoherde i Offerdal år 1688. Han blef sedan äfven prost öfver norra Jämtland och afled den 4 aug. 1737 samt begrofs den 19 jan. 1738 invid altaret i Offerdals kyrka, där man år 1904 vid en reparation af kyrkan påträffade hans och hans år 1740 aflidna makas balsamerade lik.* — Likpredikan öfver prosten hölls af superintendenten i Hernösand N. Sternel; såsom bihang till densamma äro fyra grafkväden tryckta. Dessutom finnas två särskildt utgifna sådana, nämligen 'Elegi in tumulum Beatissimi Parentis' af sonen *Ol. Burman* och 'Patriar-

* I Offerdals kyrka finnas i olja utförda porträtt af prosten Abr. L:n Burman och hans fru, äfvensom af prosten Abr. Abr:n Burman och den ena af hans fruar. I Alsens kyrka förvaras porträtt af prosten och prof. Ol. Burman med fru.

chen Abrahams Wandel och Död' af *E. H. S. B.* — Olof Abrahamsson Burman var bibliotekarie vid Upsala universitet med professorstitel samt en på sin tid namnkunnig poet. Han blef med tiden sin broder Abr. Abrahamsson Burmans efterträdare såsom kyrkoherde i Offerdal.

Den 6 jan. 1719 sammanvigdes i Offerdals prästgård prostens dotter CHRISTINA BURMAN med pastor A. GÄDDA i Malax. Brudens broder, den nyssnämnde *Abr. Abr:son B.*, hvilken detta samma år blef magister, uppvaktade då med ett kväde med titel 'Intet Öde utom Guds Öde'. Vidare föredrogs en 'Bröllops-Wisa', tryckt, som det står, 'tillika *M*ed *B*roderns.' Författarens initialer äro sålunda *M. B.* Därmed afses kanske brudens syster, *Margareta Burman.*

År 1734 den 25 sept. förlorade ABR. ABR:SON BURMAN, som redan då till följd af sin faders höga ålder förordnats att jämte honom vara prost och kyrkoherde i Offerdal, genom döden sin 'älskliga' hustru, SUSANNA MAGD. WARGENTIN, hvilken begrofs den 13 oktober samma år. *Ol. Burman* skref till hennes minne två kväden, det ena 'Elegi' på latin, det andra på svenska med titel 'Sorge-Qwäde och Wälförtient Beröm'.

År 1736 den 22 jan. stod änklingen brudgum för andra gången, då han på häradshöfdingebostället i Brunflo gifte sig med jungfru MARIA MAGD. STRIDSBERG, dotter till assessorn häradshöfd. Haq. Stridsberg. Vid tillfället föredrogs ett bröllopskväde, tryckt in folio i Upsala, i hvilket besvarades den frågan, 'Hwem wigare stiger i Brude-Stol, en Mö Ell' sjutti Års Gumma?', kanske författadt af *Ol. Burman.* — Efter sin mans död år 1750 gifte enligt Hülphers Mar. Magd. Stridsberg om sig med en häradshöfding Lundeberg.

Samma år 1736 anställde gamle prosten Burman i Offerdals prästgård bröllop åt sin dotter MARGARETA, som då för andra gången * trädde i brudstol, i det hon gaf sin hand åt komministern i församlingen NILS BIDENIUS, hvilken sedan blef prost och kyrkoherde i Anundsjö. Vid detta bröllop framförde brudens broder *Ol. Burman* ett af honom författadt kväde.

Ännu ett bröllop firades år 1736 inom den Burmanska släkten. Prostens brorson, kamreraren i krigskollegium NILS JAKOB BURMAN från Bygdeå, gifte sig då själfva nyårsdagen i Upsala med professor Reftelius' dotter EVA M. REFTELIA, syster till prof. Ol. Burmans hustru. — Då föredrog den 20-årige studenten *Er. Granholm* från Tuna i Medelpad ett kväde med titeln 'Gammalt nytt'. — Därpå uppträdde en, som sade sig vara

---

* Marg. Burman hade förut varit gift med regementspastorn M J. J. Drake, † 1733.

'Härrgårds Tårparn under Qwarnbo på Nåstan i Läby sockn' och sjöng på bygdemål ett i 'Ståcklåm' tryckt kväde. Sedan fick man höra 'In einfällda Löul-Bou', som uppläste en dikt med början 'Pålle å Jounckje di sprakes wä där.' Vidare framträdde den ångermanländske studenten *Johan Laur. Ekenbom* och talade i bunden form öfver ämnet: 'Som Rosor plåckas fort, så hämtas Jungfrur bort'. Slutligen kom '*B*rudgummens *B*rorling', d. v. s. signaturen *B. B.* med sitt opus 'Werldsens Wanskelighet uti Brudskrift Lagder å Daga'. Den gången drabbade sålunda andarna på Fyrisvall samman i munter täflingsstrid om Apollos pris.

Öfver prosten Abr. Larsson Burmans sonson, bergmästaren ABR. WILH. ABR:SON BURMAN, † 1791, finnes ett grafkväde insändt af 'Dess Frånvarande *B*ar*N*'. De spärrade initialerna utmärka förmodligen då varande docenten, sedermera lektorn i Hernösand *Fale Burman,* hvilken var son till den aflidne.

Frisendal

Prosten Elaus Frisendal i Gudmunrå, hvilken var född i Ragunda i Jämtland, hade en son, DANIEL, som efter att år 1772 hafva i Upsala blifvit filos. magister och teol. kandidat, den 25 juli 1775 såsom högmässopredikant i Hernösand förmäldes med mademoiselle CHR. S. UNÆA. Till bröllopet anlände från Upsala två kväden, det ena, 'In Tædas' författadt af *J. A. L.*, förmodligen dåvarande docenten och biblioteksamanuensen. sedermera ärkebiskopen *Jacob Axelsson Lindblom,* det andra författadt af *M. B. H.*, kanske brudgummens landsman *Magnus Berlin Hansson,* som med tiden blef prost och kyrkoherde i Rödön. Frisendal själf blef omsider prost och kyrkoherde i Ragunda, där han dog 1801.

Forsstedt

Handlanden ANDERS FORSSTEDT i Sundsvall var bördig från Jämtland. Den 31 april 1748 gifte han sig med änkan CATHARINA DRAKE från Stockholm. Vid bröllopet presenterades en på jämtländskt bygdemål författad 'Brur-Skröft — såmmåfätä tahn WÆhlmeiNt Jamt' och tryckt i 'Offsala'. Författarens initialer voro sålunda Æ. N. Troligen afse de jämtlandsstudenten *Aeschillus Nordholm,* som år 1752 vid unga år afled i Sundsvall.*

Funck

FONCK, CHRISTOFFER, 'lyttnant', och 'jomfru' BARBRU CAREL, vigdes i 'Sånn' (Sunne) å 'Mattes mässdaga' 1733. Kvädet finnes blott i manuskript och tillhör läroverkets samling.

---

* Detta kväde finnes intaget och kommenteradt längre fram i detta häfte. Aesch. Nordholm är äfven känd som författare till den akademiska afhandlingen 'Jämtlands jakt och djurfänge', tr. 1749.

Hagström

Den berömde naturforskaren och skriftställaren, med. doktor JOHAN OTTO HAGSTRÖM var född på Frösön 1716 och afled i mars 1792. Den medelpado-jämtländska nationen i Upsala lät då till hans minne trycka ett kväde med titel 'Vid Provinsial-Medici Johan Otto Hagströms död'.

Halling

CLAUDIUS HALLING, hvilken en tid med mycken berömelse skött rektoratet vid Frösö skola och sedan blifvit kyrkoherde i Brunflo, afled år 1714 vid 44 års ålder och begrofs i Brunflo kyrka den 9 febr. s. å. Ett grafkväde öfver honom författades af *Isak Alstadius,* hvilken blef hans fjärde efterträdare såsom kyrkoherde i Brunflo och dog 1753. — Äfven öfver Hallings änka CATH. BOHLIN, prostdotter från Självevad, som dog den 4 juni 1715, finnes ett kväde 'Graf-Skrift', författadt af studenten *Johan Sparrman,* hvilken dog år 1737 som utnämnd kyrkoherde i Brunflo.

Hiorter

En af 1700-talets mest berömda jämtar var astronomie observatorn i Upsala OL. P. HIORTER, f. i Jämtland 1696, † den 25 april 1750. Vid begrafningen utdelades ett kväde, 'Astronomiens Klagan', hvilket var en sorgens gärd af 'Landsmännen ifrån Jämteland'.

Mellin

Afvittringsingeniören i Jämtland ERIK MELLIN sammanvigdes den 12 jan. 1758 i Sollefteå prästgård med prosten i Sollefteå Andreas Sundius' dotter jungfru *Elis. Sundia.* Ett kväde föredrogs vid tillfället af *E. S.*

Nensén

Prosten och kyrkoherden i Sunne A. E. NENSÉN begrofs den 28 mars 1765. Hans måg, sedermera häradshöfding *J. J. Wasell* hade med anledning däraf författat ett kväde, 'Minnes-Wård'.

Nordencrantz

Den bekante nationalekonomen och politikern, kommerserådet ANDERS NORDENCRANTZ, hvilken föddes i Brunflo 1697 och före sitt adlande hetat Backmansson, afled i Stockholm den 19 juli 1772. Vid begrafningen den 23 juli utdelades ett kväde i stenstil, kalladt 'Grafvård', af den bekante politiske pamflettisten och stenstilsförfattaren *Dan. Helsingius.* — Då vid begrafningen Nordencrantz' vapen sönderslogs, hölls minnestalet af *J. W. Liljestråle.*

Oldberg

Kyrkoherden i Lit Elias Oldberg, f. 1640, † 1703, öfverlefdes af sin hustru MARIA EMBDEMAN, kyrkoherdedotter från Opdalen i Norge. Hon dog d. 31 dec. 1715 och begrofs i Lit i juni 1716. Studenten af medelpado-jämtländska nationen *Ol.*

J. Salin skref då till den aflidnas heder ett kväde, 'Yttersta Åre-Minne'.

Elias Oldbergs son Andreas O. var då kyrkoherde i Lit. Samma månad, då han jordade sin mor, anställde han i prästgården bröllop åt sin dotter MARIA OLDBERG, som då sammanvigdes med komministern i Rödön ERIK NORÆUS, hvilken med tiden efterträdde sin svärfar i pastoratet. Äfven vid detta tillfälle författade nyss nämnde *Salin* ett kväde, 'Fägne-Rim'.

Jämväl kyrkoherden Andreas Oldbergs söner, studenterna *Johannes* och *Elias O.*, uppträdde som poeter, då de den 9 okt. 1715 vid komministern i Lit P. KLOCKHOFS begrafning framlämnade ett kväde, 'Sidsta Åhretienst'.

MARTA OLDBERG var gift med kyrkoherden i Sidensjö J. Lidin. Hon härstammade naturligtvis från Jämtland, Hon afled den 14 mars 1745 och begrofs jämt en månad därefter. Till hennes ära skref den ofvan omtalade, då varande medicine studeranden *Johan Otto Hagström* ett kväde, 'Til wärdigt Åreminne'.

Orstadius

Komministern i Oviken JOHAN ORSTADIUS vigdes i febr. 1728 med HELENA HAMBERG. Brudgummen var född i Nordingrå, och man kan i denna omständighet se förklaringen därtill att den då tjuguårige studenten *Ol. Omnberg Hansson*, son till prosten Joh. Omnberg i Nordingrå och själf med tiden kyrkoherde i samma pastorat, sände en 'Bröllops dicht' till Orstadius' hedrande på hans högtidsdag.

Sebrelius

Den förste kyrkoherden i Föllinge OL. SEBRELIUS ingick den 30 mars 1753 äktenskap med jungfru ANNA ELISABETH FUNCK DE TOLLBOM. Vid bröllopet föredrogs ett kväde, 'Ungkarlars Första Frågor wid Giftermål Eftersinnade. . .', af Philomusus.

Sparrman

Stamfader för Sparrmännerna i Jämtland är häradshöfdingen öfver Jämtland Erik Sparrman, prostson från Upland, f. 1660, † 1709. Hans änka, ANNA MARG. BLIX, afled i Brunflo den 28 oktober 1715 och begrofs den 9 november. Då föredrogs ett kväde, 'Jordisk pust Ewig lust', af 'en *J S*orgen qwarlembnad'. De spärrade bokstäfverna *J. S.* utmärka sonen, studeranden af medelpado-jämtländska nationen *Johan Sparrman* (Jfr Halling).

Öfver ANNA MARIA SPARRMAN, häradshöfding E. Sparrmans dotter, hvilken var gift med kronobefallningsmannen E. Winberg (= Winnberg?) och dog d. 2 sept. 1730, finnes ett grafkväde, 'Menniskians lefnadstid', af *E. S. E.*, antagligen den

aflidnas yngre broder *Erik Sparrman Eriksson,* som sedan blef brukskamrerare i Jämtland.

Staaf

Den 17 sept. 1719 begrofs kyrkoherden i Enköpings Näs Er. Kindbergs hustru CHRISTINA MAGDALENA STAAF. Hon var troligen dotter till den 1704 aflidne kyrkoherden Er. Staff i Sunne i Jämtland och född 1694. Vid begrafningen utdelades ett kväde, som börjar så: «At döden fäller kull . . .», samt ett med titel 'Bittre Sorge-Tårar', författadt af sonen *Er. Kindberg,* d. v. s., såsom stundom var förhållandet, i hans namn, då han, såvida han icke var den aflidnas styfson, var för ung för att redan då själf kunna ägna sig åt versmakeri.

Sundel

Auditören vid Jämtlands infanteriregemente J. SUNDEL firade den 17 januari år 1734 i Stockholm sitt bröllop med jungfru MAGD. GRETA BÅNG. Då frambars ett kväde med titel 'I Rener dygd Är Kärlek bygd', undertecknadt af *Jonas Er. P.* och *Märta B. Bång.* samt *Märta C. Trundman,* och ett annat 'Twå Unga leka bäst', undertecknadt af 'Brude-Paretz *W*illigste *W*än'. Initialerna sålunda *W. W.;* de afse möjligen mag. *Wilh. Wargentin* från Sunne.

Tideman

Prosten och kyrkoherden i Rödön HENNING TIDEMAN afled den 27 maj 1763 och begrofs den 26 juni. Då utdelades ett af sonen, studenten *Jöns Tideman* skrifvet kväde med titel 'Saknad af En Huld Fader'.

Prosten T.:s yngste son JOHAN HENNING TIDEMAN, f. 1749, blef häradshöfding i Ångermanlands norra domsaga och gifte sig den 1 sept. 1778 med mademoiselle MAGD. KÖRNING. Vid bröllopet föredrogos två kväden, det ena 'Fullmakt för Häradsh. J. H. T. at vara Madem. Magd. K:s man', undertecknadt 'Hymen' och kontrasigneradt af 'N. Th. Brömsegadd', det andra 'Fragment af Gudarnas Chrönika'.

Wargentin

En ansedd släkt i Jämtland under 1700-talet var den Wargentinska. Stamfader för den jämtländska grenen af densamma var prosten och kyrkoherden i Sunne WILHELM WARGENTIN, som afled den 12 okt. 1735 och begrofs i Sunne kyrka den 2 nästpåföljande november*. Prosten och kyrkoherden i Rödön Petrus Klefberg höll likpredikan. Till denna äro fogade som bihang kväden af prof. *Ol. Burman,* af sönerna *Wilh.* och *P. W. Wargentin* samt af *Ch. P. Omnberg.* Wilh. Wargentin var då

* Ett porträtt i olja af prosten W. Wargentin äges af fröken Märta Persson i Östersund.

magister, P. W. W:n och Omnberg studenter. Burmans kväde 'Elegia' är äfven särskildt tryckt.

Nyssnämnde PER WILHELM WARGENTIN var utan fråga den mest framstående jämten under 1700-talet. Han blef berömd astronom, det svenska tabellverkets grundläggare och vetenskapsakademiens sekreterare. Han afled den 13 dec. 1783 samt begrofs den 18 i samma månad. Vid begrafningen utdelades följande kväden: ett, på hvars titelblad stod: 'Manibus... Elegos Sacros esse voluit Natio Medelpado-Jemtlandica', ett med titel 'Runor' af *C. Nyrén* och *J. G. Lange* samt slutligen ett med titel 'Vetenskapers och Lärdoms Tårar' af signaturen *CeladoN*, således en författare med initialerna *C. N.* — C. Nyrén var berömd ekonom och vitter författare samt prost och kyrkoherde i Kuddby i Östergötland. — Ar 1784 den 29 sept. höll den store astronomen prof. *Dan. Melanderhjelm* inför kgl. vetenskapsakademien åminnelsetalet öfver Wargentin.

Zetterström

Grundläggaren af Jämtlands bibliotek, professor *Carl Zetterström* afled den 9 nov. 1829. Till hans minne författades ett latinskt grafkväde, på hvars titelblad läses: 'Elegiam beatis manibus... sacram voluerunt natio popularis Norrlandica et *J. Tranér'*. 100 exemplar finnas i biblioteket af detta poem.

Hvad *Härjedalen* angår, så äger Jämtlands bibliotek endast fyra kväden, författade till ära för personer från den landsändan.

Grubb

Kyrkoherden i Sveg, 'Lillherjeådal', Elfros och Öfverhogdal JONAS GRUBB afled år 1752. Vid begrafningen utdelades ett kväde, 'Sorge-Runor', författadt gemensamt af sonen *Erik Grubb* och *Olof Hamrén*, hvilka båda då voro studenter och födda i Sveg.

Thunborg

Förre komministern i Sveg och 'Lill Herjedalen' MÅRTEN THUNBORG afled i Stockholm den 31 aug. 1775. Thunborg, som var varm pietist och hade vunnit många anhängare för denna riktning i sin och angränsande församlingar, hade efter en vidlyftig rättegång blifvit afsatt år 1774, emedan han gått i spetsen för 'det s. k. svärmeriet i Härjedalen'. Vid underrättelsen om hans död skrefs ett kväde med titel 'Christeliga Tankar yttrade af Åhörare nedre i Orten'.

Uhr

Häradsfogden öfver 'Härjeådahlarne' *Nils Uhr* begrofs i Söderhamn den 10 juni 1700. Vid detta tillfälle utdelades ett kväde, hvars titel är 'Ett lycksaligt Sluth På en beswärlig Resa'. Författarens namn är *G. Wallberg*.

Waldenius

Komministern i Hogdal och Hafre OL. WALDENIUS fi-

rade den 17 nov. 1752 i Alfta bröllop med jungfru ELIS. M. FANT. Ett kväde föredrogs då med titel 'Oskyldige Tankar', författadt af 'Brudens yngste bröder'.

Af de i denna öfversikt nämnda författarena hafva endast få, nämligen professorerna Ol. Burman och J. Tranér, prosten C. Nyrén och k. bibliotekarien Dan. Helsingius, blifvit kända för en mera omfattande skönliterär verksamhet. De allra flesta af de öfriga voro unga studenter, som icke i öfrigt gjort sig bemärkta för någon poetisk produktion. Om således deras arbete i sånggudinnornas tjänst varit ringa, så intaga dock äfven de tillsammans med de unga flickorna Margareta Burman, Märta Bång och Märta Trundman en låt vara mycket blygsam plats på det svenska Helikon.

Bidrag till Alanäs sockens historia

af framlidne komminister *J. Bergstrandh.*

Alanäs utgjorde i kyrkligt hänseende ända till 1808 en del af Ströms församling. Innevånarne voro ock ursprungligen från Ström, således af samma folkstam som befolkat Jämtland. I nyare tider, efter 50-talet, hafva inflyttningar skett från alla håll, dock mest från lappmarkssocknarna Dorotea och Vilhelmina, därnäst från Värmland. Numera är således befolkningen af mycket blandad härkomst.

För hufvuddelen af socknen begagnades fordom namnet Flåsjön. De äldsta byarna äro *Alanäs* och *Hafsnäs,* som funnos redan 1689 och troligen äro mycket gamla. Sannolikt har *Alanäs by* ursprungligen varit tillhåll för lappar, sedan för fiskare. Vid plöjning af den jord, där enligt sägnen byns äldsta hus skulle stått, påträffades för flera år sedan lämningar af en sorts källare, där det skulle hafva funnits många ben, möjligen äfven benredskap.

Hafsnäs by, möjligen äldre än Alanäs, skattelöstes från kronan den 29 augusti 1723 och har funnits långt tillbaka i tiden, ty redan 1689 skedde utflyttning därifrån till *Lillholmen,* numera upptagen i officiella handlingar under namnet Hafsnäs n:o 2, som då först började bebyggas. Byn heter i Ströms äldsta ministerialböcker vanligen Flåsjön, hvilket namn ock begagnas om Lillholmen och sedermera äfven om Löfberga.

Ganska gammal by är ock *Ringvattnet*, som ursprungligen hette Rinvattnet. Den tyckes hafva funnits redan i slutet af 1600-talet. Sägnen förtäljer, att bosättning där skulle försökts flera gånger förut men upphört af någon anledning.

Sälgåsens by fanns redan 1710. Namnet bör så skrifvas och skrefs så ursprungligen och icke såsom det blifvit upptaget i jordeboken: Siljeåsen; ty det finnes ingen anledning att härleda det från sel eller sil, utan det måste härledas från sälg och således heta Sälgåsen, som på jämtmål uttalas Seleåsen, hvaraf präster och landtmätare och andra bildat Siljeåsen. *Sälgåsen n:o 2* anlades enligt resolution den 1 febr. 1764 med 20 frihetsår. Detta hemmansnummer torde åsyftas i Ströms ministerialböcker med namnet Sörbyn; men tydligen brukas detta namn äfven om *Gubbhögen*, som i början också kallades Söderhögen och som anlades enl. res. den 31 dec. 1750 med 12 frihetsår, hvilka enl. res. den 28 aug. 1760 ökades med 10. Sälgåsen n:o 1 och 2 samt Gubbhögen skattlades den 7 sept. 1789.

Löfberga fanns redan 1755 men kallades då Flåsjöänn, sedermera någon gång Flåsjön, 1768 Gereleån och 1769 Löfberga, hvilket namn växlande med Löfberget byn sedan bibehållit. Sägnen förmäler, att vid skattläggningen byn utgjorts af tvänne gårdar, som innehafts af två dragoner, af hvilka den ena hetat Löfström och den andre Åberg och att byns namn sammansatts af den förra delen af Löfströms och den senare delen af Åbergs namn.

Jerfsand anlades omkring 1770 (sägnen inom byn uppgifver året 1772; men den fanns bevisligen redan 1771) och var ursprungligen fäbodvall under Lillholmen, hvarifrån den bebyggdes.

Lillviken fans 1775 men anlades troligen ej långt förut.

År 1779 den 3 febr. erhöll Per Jonsson (Per Johansson) från Fyrås resolution på *Lidsjöbergs* (Lidsjöns) nybygge; 1786 den 21 febr. erhöll Olof Larsson från Häggenås rättighet att öfvertaga det; han lär hafva flyttat hit redan 1784.

Storholmen, torp under Lillholmen i början af 1800-talet, blef egen by vid afvittringen.

Harrsjön (skrifves ursprungligen vanligen Harsjön) anlades omkring 1812, *Svanliden* åter på 1830-talet (det fanns ej 1829 men var bebyggdt 1839.)

Då Alanäs kapellag bildades, tyckes dit hafva räknats Sjougden eller, såsom det skrefs då, Skjöten; efter 1820 finnes ej denna by omnämnd i Alanäs' ministerialböcker. I 1813 års dödbok står antecknadt: «Januarii 7 begrofvos Barnen Brita, Lars och Anna ifrån Sjögden, hvilka, sedan deras Föräldrar: nybyggaren Pehr Jonsson Åhrberg och dess hustru Anna Larsdotter aldeles bårtkommit, tillsatte lifvet utaf hunger och köld, hvilket rysvärda

dödssätt Provinsial Medicus Herr Pehr Rissler, som på Höga Landshöfdinge Embetes befallning obducerade dessa barn, intygade. Det första af dessa barn var 10 år, det andra 7 och det tredje 3 år».

Dessa äro de enda upplysningar, som kunna hämtas ur förefintliga handlingar i byarna och andra anteckningar. Inga handlingar finnas i arkiven för äldre tider. Ministerialböcker finnas först från 1809. Husförhörsbok saknas för åren 1829—1838. Uppgifterna om äldre tider äro hämtade ur Ströms ministerialböcker, som dock äro ganska ofullständiga.

Fornminnen och sägner ifrån Lockne socken,

meddelade af urmakaren *P. Em. Pettersson* i Stensjö.

Föga är med visshet kändt om denna sockens äldre öden. Man kan emellertid antaga, att äfven detta samhälles historia fortgått under skiftande medgång och motgång. Att folket jämväl där fått pröfva på lyckans nyckfullhet, att digerdöden och förödande gränskrig sträckt sina sorgliga verkningar äfven till Lockne, framgår klart af det stora antal ödesbölen, som där finnas. I tredje häftet af denna tidskrifts första band nämner lektor P. Olsson 22 stycken. Af dessa ha dock en del i senare tider åter förvärfvats åt odlingen. Bland de orter, som sålunda upphört att vara bygd, nämner meddelaren särskildt Gråflugärde, hvilket omtalas som ödesböle redan i ett 1553 skrifvit permebref; Mogärde, Höggärde, Balsta, som nu tillhör n:r 6 Haxäng; Sörlandet med Landsumlägden och Stegen.

Om odlingens utbredning i äldsta tider föreligga endast sägner. Den äldsta byn, som uppstått på Locknesjöns strand, påstås Loke vara, och är denna bys namn i folktraditionen förknippadt med namnet på sjön. — På det nyss omtalade ödesbölet Stegen bodde enligt sägnen en gång en viss Jeppe Sigurdsson, på gamla dagar kallad Steggubben. En morgon uppmanade han sina tre söner att hvar för sig under dagens lopp närmare sjön uppsöka för bosättning lämpliga ställen. De drogo ut och återvände på kvällen samt redogjorde då för fadern för det sätt, på hvilket de fullgjort sitt uppdrag. Den äldste sade sig hafva träffat på ett ställe med god jordmån, hvarest han redan *upphackat* en *säng* åt sig. Den andre förklarade, att han bestämt sig för en plats, som var bevuxen med *rosling*.* Denna hade

---

* Andromeda polifolia.

han rifvit upp på ett område, hvars areal motsvarade ett bord eller *bol*. Den tredje sonen omtalade, att han stannat på ett *näs*, där *asp* växte. Sedan gubben hört detta, gaf han åt de ifråga varande ställena namnen Hacksäng (sedermera Haxäng), Rossbol och Aspnäs (sedermera Espnäs), och uppstodo sålunda, säger folkmyten, dessa byar.

Bland ödesbölena finnes ett, som kallas Hållsta. Traditionen uppgifver med bestämdhet, att där fordom funnits en kyrka; och i trakten äro ännu i omlopp talrika sägner om kyrko- och brudfärder till densamma. Emellertid återstå näppeligen några lämningar af detta tempel. Visserligen finnas på platsen spår efter gamla byggnader; de kunna dock efter meddelarens åsikt icke härröra från någon kyrka. Däremot påträffade han vid en undersökning, som han tillsammans med kommunalnämndsordföranden Jöns Pettersson i Döviken och ett par andra personer för några år sedan anställde på stället, ett område om cirka 140 kvadratmeters areal, som synes hafva af de gamla användts till begrafningsplats.

Emellertid skulle ny kyrka byggas i Lockne, och till plats för denna utsågs Brattnäsudden, hvilken skjuter ut i Locknesjön utanför Haxäng. Man lade grund och började bygga men kom icke ur fläcken, i det att allt som uppfördes på dagen nedrefs på natten. Men slutligen fann byggmästaren på råd: han sköt ut en stock i sjön och lät arbetarena fasthugga sina yxor i densamma samt bestämde, att kyrkan skulle byggas, där denna stock flöte i land. Ehuru sydlig vind rådde, flöt dock stocken fram till Locknebygden, där den strandade. Så fick Lockne nuvarande kyrka sin plats; åtminstone berättar folksagan så.

Meddelaren uppgifver, att flera gamla grafhögar finnas i Lockne. Han omtalar sålunda två vid Stensjö, en ofvanför Nordanberg och några på det vid Tramsta varande ödesbölet Höggärda. Han säger sig äfven ha hört uppgifvas, att flera andra finnas i aflägsnare delar af socknen.

Ur Frostvikens historia.

Af häradsskrifvaren *E. E. Livén.*

Frostvikens socken var länge bebodd blott af nomadiserande lappar. Först på 1700-tatet började den få bofasta invånare. De första nybyggarna kommo från Sörli och Nordli socknar i

Norge. De slogo sig ner på stränderna af sjön Kvarnbergsvattnet, där sålunda den äldsta bygden i socknen är att söka, samt vid Jormsjön och Blåsjön. I senare tider hafva jämtar bosatt sig vid vattendragen öster om Kvarnbergsvattnet äfvensom i fjälltrakterna längre i norr, dit jämväl ångermanlänningar inflyttat. Lapparna undanträngas mer och mer.

Den bofasta befolkningens olika härkomst röjer sig ännu i dag i de munarter, som förekomma i Frostviken. Befolkningen i bygderna öster om Gäddede talar nämligen en jämtsk dialekt, medan de i väster boende ättlingarna af de norska kolonisterna uttrycka sig på det s. k. frostviksmålet eller limålet.

På norra stranden af Kvarnbergsvattnet invid den nu varande byn Kyrkbolandet utsågs först plats för ett kapell. Af någon anledning byggdes dock icke något sådant därstädes. I stället uppfördes en kyrkobyggnad i byn Viken, som likaledes är belägen på Kvarnbergsvattnets norra strand en half mil i väster från Kyrkbolandet. Detta kapell var af trä och byggdes år 1794 af 'Enar Persson, Gorm,* kyrkobykmästare', enligt en på en af bänkarna inristad anteckning.

Socknens nuvarande kyrka är uppförd i Gäddede och likaledes af trä. Den byggdes af Magnus Sehlberg, pastorsadjunkt i Föllinge, och invigdes år 1839. Ännu vid den tiden var Frostviken en integrerande del af Frostvikens socken och fick först 1842 ständig kapellpredikant samt 1860 egen kyrkoherde.

Två jämtska bröllopskväden.

Bland de i en föregående uppsats omnämnda bröllops- och grafkvädena äro tvänne af det förstnämnda slaget affattade på jämtmål.

Det ena af dem, författadt af Æschillus Nordholm vid Anders Forsstedts och Catharina Drakes bröllop år 1748, visar tydlig högjämtska sådan den ännu talas. Sockendialekten, hvarpå kvädet är skrifvet, är däremot svår att bestämma. Orsaken därtill är dels den s. k. "grofva beteckningen" (med vanliga bokstäfver), som med den tidens inkonsekvens i stafning o. s. v. blef ännu otillräckligare, än hvad förhållandet nu skulle hafva varit, dels ligger den äfven däri, att författaren (som dock tydligen kunnat tala jämtska), för att få rim och meter tillgripit flera än ett mål. Sålunda finnes utom högjämtska sockendialekter äfven ord från

* Gorm = Jorm, en by i Frostviken.

riksspråket (som oftast "ombildas"), från sydjämtskan, dalmålet (omytji) och norskan (dyr?). Samma orsaker hafva föranledt honom att vanställa språket genom oriktiga kasus- och verbalformer samt obrukliga uttryck. Vid omskrifningen med landsmålsalfabetet (hvarom se 2. bandets 1. häfte af denna tidskrift) har jag haft hjälp af Herr direktör O. Larsson. Omskrifningen skall föreställa Näskott-Rödömål, från hvilket författarens flesta ordformer synes vara tagna. Ett och annat ord från andra sockenmål torde dock hafva kommit med (mytjy för mytji, kymy? m. fl.).

Originalets stafning är i allmänhet bibehållen. Endast de staffel, som äro att tillskrifva de otydliga stilar, hvarmed originalet trycktes (*å* för *ä* och *ö* och tvärtom o. dyl.), samt en del bortglömda bokstäfver hafva här blifvit rättade. Dessa rättelser äro utmärkta genom fetstil.

En del af inkonsekvenserna i stafningsväg äro endast skenbara; ty på det ena stället återgifves det ena sockenmålets uttal på det andra uttalet i ett annat mål.

Synnerligast med hänsyn till våra jämtländska läsare, af hvilka kanske någon kan vara villig att lemna oss jämtländska berättelser, sagor, ordstäf och dylikt, hafva härnedan samlats de anmärkningar, hvartill jämtmålet i kvädet ger anledning. Anmärkningarna äro samlade under numrerade rubriker, till hvilka siffrorna i texten hänvisa.

A. **Oriktig användning af böjningsformer.**

1) *Bestämd accusativ för bestämd dativ:*

i titeln och v. 17 står brurä för brurn — v. 1 skröftä för skröftn — ställe för steel — i titeln och vv. 5, 13 och 22 si för sen — v. 6 sleiwä för sleiwen eller sleiwom — v. 7 årskutä för årskutn — v. 8 mumm för mummä — v. 11 *texta* för *textn* — v. 12 wähla för wähln — v. 18 e för en — v. 22 *scholä* för *schohln* — v. 24 lerä för lern.

2) 3) *Bestämd accusativ för obestämd dativ:*

i v. 5 står håusän för håusä — v. 27 drömän för drömä.

4) *Bestämd dativ för bestämd eller obest. accusativ:*

i v. 11 står *rexta för rextn* — v. 18 burä för burn — v. 22 sånnä för sånn — v. 27 berömän för beröm — v. 30 tjåtän för tjåte.

5) *Bestämd för obestämd form (men rätt kasus):*

i v. 5 står knåusän för knåusä — v. 6 flättja för fläti — v. 33 står sårj å glejä, bör vara antingen sårj å gledi eller ock sårjä å glejä.

6) *Obestämd för bestämd form:*

i v. 20 står benck' för benkän — v. 35 strek' för strekän, i båda fallen tydligen en afsiktlig sammandragning, dock obruklig i jämtskan.

7) *Orätt genus:*

i v. 30 står si (fem.) för sen (mask.) — v. 30 tjuck för tjuckt – v. 34 trygg för tryggt.

8) *Oriktiga verbalformer:*

i v. 3, 11 står komu för komma — v. 6 seägs för segs eller sägs — v. 7 tohles (imperf. konj.) i st. för töris (infinit. som här är bättre ssom koordin. med ha) — v. 8 ha för haadd — v. 10 10 stant (finnes ej) för stane — v. 13 dra för drag eller (i ngra dial.) dreg — v. 16 och 20 haft (riksspr.) för hadd — v. 23 wören för woo en — 24 säh för si — v. 30 bo för bor.

B. **En mängd ord- och böjningsformer användas i kvädet, hvilka icke (åtminstnne icke nu) finnas i högjämtskan.**

Då sådana tagits från riksspråket, hafva de vanligen fått en (oftast oriktig) jämtsk förklädnad.

9) *Följande ord och fraser hafva knappt varit brukliga i (hög-) jämtskan:*

i v. 2 står hyskjy, är förmodl. något tryckfel och skall väl vara hwårskjen såsom i v. 27 — v. 2 måhli för måuhl (moul, maul), som i jämtskan betyder *äta bröd enbart* (utan sofvel) sedan: "*tugga på ngt*", *få ngt till lifs.* Förf. förklarar själf ordet med: "smälta i sig". – v. 3 stråumtahls (strömtals) finnes numera icke. — i vv. 3, 6 och 12 står pö i betydelsen *pläga.* Denna form förekommer möjligen (otydligt skrifven) äfven i det andra af de här omnämnda kvädena, men är där ändrad till plö, som nu brukas. — störe för stör — v. 7 dyr är ej nu jämtska formen (jur). Författaren påstår i sitt arbete "**Jämtelands Djurfänge**" 1749, sid. 23, att "älg kallas gemenligen dyr och älgoxen brinne" — v. 7 mjärj för märj — v. 9 fööu förmodligen feltryck för sååu — tjählhålles erkännes icke af någon för jämtska — v. 10 qwärn för qwän, den i denna målgrupp van-

liga formen — v. 11 dryes möjl. feltryck för dröyes — v. 13 gera (gerade) knappast allmänt, åtminstone ej numera — si qvinnas böhlä är icke jämtska, frasen heter böhlä at qviinn sen — v. 15 eti skall väl vara uti — bust torde vara feltryck för busk — v. 16 tänkja sydjämtsk(?) form för tääuk, jfr. v. 1 — ensörin obekant ord — vv. 17, 23 och 25 taf för ta, som förf. eljes har; formen taf förekommer i det andra kvädet ett par gånger — v. 18 ti för i — v. 19 änkjens gåhl för gåhln at änkjen — v. 23 seg mä te för si mä te (= *lägg märke till* eller snarast det tyska: hast du mir gesehen) — v. 24 twiil för twifwel — vv. 25, 29 och 31 kråm- synes vara oriktigt mot kram- — v. 27 mer för meir — ler är riksspråk, rätta ordet är fliin — v. 27 omykjy är dalmål — vv. 27 och 42 hwådt (åtminstone nu obrukligt) för hwå — v. 28 sleke (möjl. sydjämtsk form) för slik — v. 29 bonn, ordet behandlas här som t. ex. ved, halm, fisk, fågel o. s. v., man kan säga mytjen fisk, halm, ved o. s. v., men det bevisar ringaktning att säga mytjen prest, soldat, bonn; på sin höjd kan man säga mytjen strek (= "mycke pojkar") — v. 31 su för so torde brukas i sammansättningen ku å su — mä skjötom tu obekant fras — v. 32 bärä seg tell är ej rätta frasen, utan bärä seg at — v. 33. kymy (*kommit)* skulle i öfverensstämmelse med kåmen v. 17 och vählkåmen v. 13 heta kåmme men har fått kvarstå — v. 34 Råuskjän är oriktigt, ordet heter röysjän (feltryck?).

10. *För tillfället och oriktigt bildade ord:*

i titeln står fulbohlä för fullbordan (= riksspr.), herlä för hedelä, Offsälä för Opsälä — v. 1 höglähl för högler — v. 10. Hentaf för herta eller derta (efter sammanhanget) — v. 13 inböhles för inbördes (= riksspr.) — v. 16 änsåm för änsåmen, jfr v. 15 (än- offerdalsuttal) — v. 29 Vählmåelsa för fohlenskapen eller vählmåga; sånheitä för helsä — v. 32. vred (= *uppretad*) är ej brukligt i jämtskan men skulle *nu* i likhet med t. ex låsvred (subst.) uttalas wre, men aldrig wräj, såsom författaren med ledning af sådana ord, som *bred, skred* (af skrida), *vred* (af vrida) gjort. På samma sätt med skräj, som motsvarar *skred* (af *skrida*) men ej *skräda*, som i jämtskan heter skree.

11) *Stumt h, som författaren eljes använder för att be) teckna "tjockt l" (eller på ett par ställen tonlöst l- eller antyda sammandragning af tvänne ord, förekommer i en del ord, som det synes, utan skäl.*

Så i titeln nehrwårå för nerwårå — v. 1 tyhlä (vanligare tydelä) — v. 9 uh för u(r), bohn och dohn, hwån för wånn — v, 16 sih för si — 22 trohlä (se nedan), v. 24 säh för si.

12) *I orätt betydelse brukas en del ord:*

i titeln samt vv. 11, 13, 18 och 26 låter författaren såmå, som betyder *samma,* oriktigt motsvara riksspråkets *samman, sammans* — v. 1 epå är troligen hepå (= riksspråkets härpå), som motsvarar riksspråkets *på* i lokal bemärkelse; bildligt (såsom här) brukas på — haules för behaules eller omhaules — v. 4 ne (ned) betyder väl här *nedåt,* neet — v. 5 mä för tä — v. 9 besönlän för sönnelä — v. 10 blint passar ej i frasen — v. 11 förtentjels (som man kunde väntat få se skrifvet förtenkjels) har troligen med flit användts för förlåtels — v. 15 tjuckt användes här i betydelsen *ofta* (mot bruket) — v. 19 då för når; mä för te — v. 21 inge för någe — v. 22 trohlä betyder ej *troget* utan *sannolik, troligen* — v. 23 hulheit är obrukligt, troheit bättre — här liksom i vv. 33, 35 brukas nå i betydelsen *nu,* men i vv. 1, 16 och 33 för no (nog) — v. 28 omänpå betyder *ofvanpå* men användes här i betydelsen *dessutom, "till på köpet"* — skjyhl för skjuhl (skjyhl betyder kornskyl) — v. 32 än för utan.

13) *De här införda "förvridna" latinska orden skola väl (knappast med rätta) beteckna allmogens felaktiga uttal och användning af desamma.*

i v. 4 står *prostera* för *protestera* — *fixera* i bet. *besvära* ell. dyl. — v. 13 *caput* = *fullkomligt* — v. 21 *justament* brukas nu i betydelsen *just, precis* — *exslent* för *excellent* — v. 22 *debit crebit* för *debet å credit* — v. 30 *provins* skall väl vara *provision.*

14) *På en del ställen äro två ord sammandragna till ett (suffix). Ofta är sammandragningen betecknad genom ett stumt h.*

i vv. 1, 6 och 23 står pån för på en — vv. 6 och 8 åhn för å en *(också en)* — v. 7 utä för ut e — v. 8 ihn för i en — v. 9 ern för er e en, [mängi för mäng i] — vv. 15 och 16 vare för var e — vv. 22 och 23 hahn för ha en — v. 23 wören för woo en - v. 25 hahna för ha na — v. 26 ehndå för e ändå — 29 fulte för fult e.

Det till löjtnant Funcks och Barbo Carels bröllop år 1783 författade kvädet, åtföljdt af ett bref m. m. på prosa återgifves ej här. Såväl språk (delvis "gjord" offerdalska) som innehåll äro af mycket ringa intresse. Författaren har ej kunnat jämtska utan "tillyxat" en del vändningar, som knappt kunna förstås; förmodligen föreligga en mängd anspelningar på numera obekanta förhållanden.

Brur=Skröft
Öfwe Texta,
Jamt* å ojamt wåhl jamt;
När
Jamtn å Brågåmen,
Här Hanlingsman i Sånsvål,
Ährebårne å Högwälacktug
ANDERS
FORSSTEDT
Skul ſta å ſpiäär i hop mä Brurä[1]
Dygdrikä MATRONA
CATHARINA
DRAKE,
Å nåädd ſi[1] fulbohlä[10] i Herlä[10] Fålckjs
nerhwårä[11] d. 31 i Låufmånä, 1748.
I enfålluheit ſåmåfätä[12] tahn[14]
WAEhlmeiNt Jamt.

Tröckt i OFFSALA[10] ſåmå År.

---

bruṟṣkrɵft
øvɑ tɑksta
ȷɑmt o ɑȷɑmt vɑ̱ɫ ȷɑmt
nor
ȷɑmtn̥ o broɣom̱en
haṟ haṉɑlsmɑn ı soṉsvoḻ
ɑ̱rɑbɑ̱rŋɑ o hø̱ɣvɑ̱ɫɑktu
a ṉ ɑ s
f o s̱ ŧ ɑ ṯ
skuḻ-sta̱ o spȷâṟ ıhop mɑ bruṟŋ
dyɣðrı̱ka matro̱nɑ
k ɑ t r ı̱ n ɑ
d r ɑ̱ k ɑ,
o nôḏ sɑn fuḻbɑrḏɑn ı hɑðɑla foɫks
nɑ̱rvɑ̱ro dɑn 31 ı lɵuv̱mɑ̱nɑ. 1748.
ı eınfoḻuheıt ıho̱pfɑ̱ta ta ɑn
vɑ̱ɫmeınt n̥ ȷɑmt.

---

tryḵt ı op̱sɑ̱ɫa sɑ̱mo ɑ̱r.

* Ordlek. Jämt betyder i jämtskan både jämnt och jämte (jämtlänning).

1. Int må nån tääncki epå[12], dä går,
De alt ojamt kan jamnes,
Fast dä ti Skröftä[1] tyhla[11] står
Å på sett ställe[1] hanles[12]/
Dåm e nå[12] åß för höglähl[10] ohl
Å tähläs bäst pån[14] Prädikstohl.

2. Den såm ti höger ting wil rääj,
Än häns förstån kan tåhli/
Weit hysky[9] in hell ut se grääj,
Hän får e lööy te måhli[9];
Så wil mä fåhli johln jamt
Å rääck ät di som e bekant.

3. Mä sir otahlä mykjy bärj
Å stråumtahls[9] store håugän:
Ja störe[9] steein än bjen å wärj
Pö[9] komu[8] åß för åugän:
Int kan nån si de dä går an
Te sääj alt töke jamnes kan.

4. Jamtlän dä ha sett namn ta jamt
Om ingen wil prostera[13],
Fins likwähl backän på hwår kant,
Såm mången man fixera[13]:
När hän ske opp så spjäär dåm mot,
Ne[12], wåhl hans nåså tredi fot.

5. Om heile Länne står en ring
Mä[12] fjell å ojamn håusän[2],
I Rafwen, Gesånn alt ikring,
Oskjehlä mykjy knåusän[5],
Som Rafwen=bon mä all si[1] bön
Omöjlä kunne stöjp i sjön.

1. *ınt ma non tågk po, de da gar,*
da alt ojamt e kaŋ jamnes
fast đa tı skroftn̥ tyla star
o po sat stêl behanles.
dom e no os for høyler ok
o takas best po 'n̥ predıkstok.

2. *den, som tı høyer tıg vıl ræî,*
an hans forstoŋ kan takı,
veıt vogen ın hel ut se græî,
han far e lôyp te môuk.
so vıl-ma fakı jokrı jamt
o râk at đe, som e bekant.

3. *ma sır otaka myptsyp bærj*
o hoptas-store heuyan.
ja, stør stêın an bjen o varj
pko koma os for euyan.
ınt kan non sı, de da gar an
te sæî, alt toke jamnes kan.

4. *jamtlan, da ha sat namn ta jamt*
om ıgen vıl prostera.
fıns lıkvak bàkan po vor kant,
som mog en man fıksera;
nor han vıl op, so spjar-dom mot
o naso hans vak tvedı fot.

5. *krıg heıle lane star 'n̥ rıg*
ta fjel o ojamn heusa;
ı raven, jesón, alt ıkrıg
oseka myptsyp kneusa,
som ravenbon ma al sen bøn
omoyla kane stôyp ı søn.

6. I äählsn e åhn[14] litn klåmp,
Såm såmlä pö[9] käll kleiwä:
E hälf mihl opp seägs[8] dä pån[14] slåmp,
Hän jamnes int mä sleiwä[1]:
Åm ein skull skåtå nätt å dag,
Håll je hän flättja[5] skådä tag.

7. Ånn lite stykjy länger bohlt,
Så stypp mä ti Årskutä[1],
E gråmt e dyr[9] då högt å stohlt,
Män håken tröst graf' utä[14]?
Hän skul ti beinom ha bra mjärj[9]
Å tohles[8] seej, hän gjohlt e bjärj.

8. Långt sö i Lännän sit[13] åhn[14] hunn,
Såm Storsjön ständåt skådå,
Åm hän ha[8] mackt å måhl i munn[1]
Så wåhlt e fahlä knådå:
Då skul dåm ihn[14] då slöm å ärj,
I Swänsken heit hän Hofwerbärj.

9. Frå söön[9] e stykjy länger åust,
Där såm Räfsänne källes,
Ern[14] gålt, såm stjähl uh[11] fåhlkjän låust
Ja mång[14]-i mär tjählhålles[9],
Besönlän[12] då för Sånsvålsbohn[11],
Såm fähles opp mä Marsnesdohn[11].

10. Hentaf[10] så wåhl int blint[12] å si,
Int jamnes alt ojamne,
Låt stå då knåusän, såm står bi
Dåm kan å gjärä gagne.
Dä weit mä wyst mång qwärn[9] ha stant[8];
Åm alt ojamne wåhlte jamt.

6. ɪ åsn̥ e̠ ó 'n̥ lɪtn̥ klomp,
som somka plø kôl̠ kleɪva,
ɪ halv mɪl op̠ da sæɪs po 'n̥ ɭlomp.
haŋ jamnes ɪnt ma ɭleɪvom.
om eɪn skul̠ skato nat̠ o dag,
hol̠-ja, han ɪ flatɪ skaða tag.

7. æn̥ a lɪta stʏʃʂʏ lagar bot̠
so styp-ma tɪ arʂkutn̥,
a gromt a jur, bo hokt o stot̠.
man hoken trøst grava ut-a?
han skûl̠ tɪ beɪnom ha bra marj
o tørɪs sæɪ, haŋ jot̠ a bjarj.

8. logt sø ɪ lanan sɪt̠ ó 'n̥ hun̥,
som storsøn standut skaðo.
om han hâd makt o mak ɪ muna,
so vot-a ɪ fala knaðo;
da skùl̠-dom ɪ̠-an bo ɭløm o arj.
po svænska heɪt-n̥ hovarbarj.

9. fro sôn̥ a stʏʃʂʏ lagar øust,
dar, ʂom ræfsona kolas,
e̠ ag goɭt, ʂom sel u fatʂan løust;
ja, mog ɪ mar tʂurholas
sonala før sonsvolsboom,
som fakas op̠ ma maʂn̥asdonom.

10. darʈa e ɪnt-a svoʂʈ o sɪ̠:
ɪŋʃ jamnas al̠ ojamna.
lat sta da knøusan, som star bɪ̠;
dom kan ó jara gagna.
da veɪʃ-ja vʏst, môg kvân ha stana,
om aɭʈ ojamna vota jamna.

11. Män åm förtentjels[12] jett je be,
Dä dryes[9] nog mä Texta[1]:
Alt såmå[12] ske likwähl så skje,
At äät ske komu Rexta[4]:
Mä slääp då därmä äne pjåhl,
Å går tell di, såm jamt ske wåhl.

12. Two skjehllä Kröter finnes te,
Såm jamnes kan' ti wählä[1];
Qwinfåhlkje å kärkrokjen e,
Såm pö[9] åm jamnen tählä:
Såm åm hwår änner läp å kop
Såläng dä ber ti buß ihop.

13. Å då så wåhl alt jamt gera[9]
De, såm ojamt ha wöri,
När Mann si[1] Qwinnas[9] böhla dra[8],
Å Hu för Mannä föri:
Inböhles[10] ojamt jamnes ut,
Alt såmå[12] wåhl då jamt capùt.

14. Hwån[11] Brågåm såm i dag står kär
Å Hu såm Brur ske wärä,
En töken jamne nånän gjär,
Såm hwår må ättä färä;
De för ha wö opi ojamt
Dä wåhl i dag alt jamt galant.

15. Ojamt å backåt war[1]-e då
När FORSSTEDT wa änsåmen,
Fast Hän eti[9] hwår bust[9] å rå
Wa skräckjelä wählkåmen;
Så wyst Hän likwähl dä hwår qwell,
At gleja rack int länger tell.

11. *man om forlatels ȷaȷ-ȷa be.*
da droyes noy ma tekstn̥,
alltehop ske lel so se
se æt ske koma rekstn̥.
ma llâp do darma ana pȷaɽ
o gar te dı, som ȷamt ske vâɽ.

12. *tvo seɽu krøter fınes te,*
som ȷamnes kan, tı vaɽn:
kvınfatsa o karkroȷsen e,
som pɽø om ȷamnen taɽa,
som om voranar lâp o kôp,
solæŋ da bar tı bâs ıhop.

13. *o da so vaɽ allt ȷamt gara*
de, som oȷamt ha vørı.
nor man sen kvınas bøɽa dray
o hu for mana sørı,
ınbordes oȷamt ȷamnes ut
o alltehop vaɽ ȷamt kaput.

14. *von broȷom, som ı day star kar*
o hu, som brur ske vara,
en token ȷamna nanay ȷar,
som vor ma æte fara.
de før ha vø opı oȷamt,
da vaɽ ı day allt ȷamt galant.

15. *oȷamt o bakut var-e da,*
nor fostat va eınsoman.
fast han ı vor bâsk o ra
va skraȷsala vaɽkoman,
so vypst-n̥ lıkvaɽ da vor kvel,
de gɽeȷa rákt-ınt leŋar tel.

16. Ojamt å knadråt war[14]=e tjuckt[12],
Når Brurä Hu wa Änkjä[5]:
Hu ha för haft[8] bå bratt å bjuckt,
Män gatt nå[12] änsåm[10] tänkjä[9]
På fåhlk å fih[11] bå häst å hunn,
Ensörin[9] stupp dåm mat i munn.

17. Män alt ojamt wåhl jamt i dag,
Når Jamtn å Brågåmen
Snör hop mä Brurä[1] seg te lag,
Såm taf[9] ojamt e kåmen.
Brågåmen e Jamt född å stöft,
Män Brurä e i Ståkålm döft.

18. Ojamt wåhl jamt oänlä bra,
När Brågåmen å Brurä,
För two einstöring ti[9] e[1] ra,
Kryp in i såmå burä:[4]
I såmå kåfwå, såmå säng,
Får såfwå såmå[12] wähl å läng.

19. Ojamt wåhl jamt oänlä wähl,
Såm hwår å ein kan wätä
Då[12] såm Här FORSSTEDT kom i fähl
Mä stör å minner bätä,
Såm finnes kan ti Änkjens[9] gåhl
Frå Gull å Sälf mä[12] tint å ståhl.

20. Å alt ske byttes mitt i two
Håstrån å Mannä millä:
Hän för int haft[8] kom seg te bo,
Bå stohlän benckj[6] å hillä:
Ja Fålckj å Kröter, Drenj å Täus
Bå Swyn å Ku å Ställ å Fäus.

16. *ojamt o knadrut var-e ʝşukt*
nor brura hu va âgk.
hu før ha had-e brat o bjukt,
eınsomeg gat-a têgk
po folk o fı, bo hest o hun,
eınsomen stùp-đom mat ı mun.

17. *man alt var jamt ı day,*
nor jamtn o broyomen
snør-ıhop ma brurn sey te lay
som ta ojamt e komen.
broyomen jamt e fod o støft,
man brura e ı stókholm døft.

18. *ojamt var jamt oenla bra,*
nor broyomen o brura,
før tvo eınstørıg ı ein ra,
krỳp-ın ı samo burn,
ı samo kavo, samo seg,
far şavo lay bo var o lêg.

19. *ojamt var jamt oenla var,*
som vor o eın kan vata,
nor şom har fostet kom ı far
ma stør o mıner bata,
som fınes kan tı eyʝşens gar,
fro gul o selv te tınt o skar.

20. *o alt şke byptes mıt ı tvo*
hostron o mana mıla.
den før înt hâd, kom sey te bo,
bo storan, beıgkan, hıla.
ja folk o krøter, dreg o tøus,
bo svyn o ku o stal o føus.

21. När ingen fätäs inge[12] gränn,
Ja int en gång gröt-twårå,
När Spissän ha bå äll å bränn,
På omnä ligg bränkårå
Å two alt nyty justament[13];
Då wåhl alt såmå jämt exllent[13].

22. Tjent ha hwån[11] Brågåm tåhlf år rånn
Sen Håßbån hull å trohlä[11, 12],
Te såmnä[4] hahn[14] fäl int lagt blånn
Mähn Hän ha gädt i Scholä[1],
På Hannelswäsnän: i si[1] Bok
Fåhlt debit[13], crebit[13] såm en klok.

23. Så får Hän därmä nå[12] pån[14] slåmp
Heers-måhlti taf[9] Håßbånnä.
Jo seg me te hahn[14] wö nån tåmp,
Hahn[14] fåttä[14] ingelånnä;
Män Häns hulheit[12] ha gjohldt den måhn,
Såm Hän i Husän wör[8, 14]-en Såhn.

24. Int kan nån sääj de Brurä Hu
Ha gädt på Hannels-lerä[1],
J tåhlf år fjohltän hellä sju,
Twiil[9] rätt åm någåderä;
Män säh![11, 8] når Hu weg ut e lo,
Så ske int FORSSTEDT wägä two.

25. Den rejä Hahnä[14] seg bekant,
Så Hu kun utän möö,
Åm Hu just int ha fådt nån Jamt,
Seg wähl å rånlä föö:
Ja daglä dags taf[9] sen Krämbu[9],
Såm two fäm in å ut släpp sju.

21. nor ɪga fatas nayo gran,
ja ɪnt 'g goŋ grøt-tvaro;
nor spɪsan ha bo al o bran,
po omna lɪg braŋkaro
o tvo alt ŋyty justament,
da val al tɪg jamt ekslent.

22. jsent ha von broyom tolv ar ron
hosbona sen ɪ hul o tro
te somn ha-n fel ɪnt lakt blon
man han ha got ɪ skolr
po hanelsvesnan, o ɪ sen bok
fod debet krebet som eg klok.

23. so far-ŋ derma no po 'ŋ llomp
hesmatɪ ta hosbona.
jo sɪ-ma-te, ha 'n vø non tomp,
ha-n fot-e ɪgelona.
man troheita hans ha jot den man,
da han e ɪ husan som en san.

24. ɪnt kan non sæi, da brura, hu
ha got po hanelslerŋ
ɪ tolv ar, fjotan ar hel su.
tvivel ret, om nayodera.
man sɪ, nor hu vey-ut e lo,
so ske ɪnt fostet vaya tvo.

25. den ræja ha-na sey bekant,
se hu kan utan mô,
om hu just ɪnt ha fot non jamt,
sey val o ronla fø;
ja dayla daks ta sen krambu,
som tay ɪn fam o llep ut su.

26. Män two gång bätter ehndå[14] bäst,
När dä wåhl lagt te såmå[12].
Si ein gång mykjy gjär int mäst,
Män two. En Kall å Kånå[12]
Dåm gjär åß just e jamt e par:
Å då wåhl sjählfwe texta klar.

27. Omykjy[9] kuunn ein slaper mer[9]
Brurfåhlkjän te berömän[4],
Män kanskje heile Laye ler[9]
Å seg, hän rääj ti drömän[3];
Weit hwårskjen tählä hält hel hähldt
Hwådt[9] töke gådt e Fåhlkj e wähldt.

28. Så går mä dä därmä herifrå
Mä sleke[9] tack såm wånkes,
Å öönskj Dåm lyckä omänpå[12]:
Ja, de alt gådt sånkes
Bå öfwö, pyny, rånt ikring
Wählfohlä såm e skjyhl[12] å ring.

29. Wählmåelsä[10] i Deckän Hus
Män framåm alt sånheitä[10]!
Ärbeye då i fulte[14] dus!
Sähn[14] Fåhlk å kröter beytä!
Kråmbuä aller wärä tomm
På lännen mykjy Gäs å Bonn[9].

30. Jamtlänne fult mä Fåugelfluck;
J Räfsån stor Hjerphyßnä!
Å Rafwen Fleskj å tjåtan[4] tjuck[7]
Så hwår kun få si[7] lyßnä,
Såm sö i Lännän bo[8] å fins:
Män först betählä go provins[13].

26. man two gôŋ beter e ando best,
nor da vaḷ ɪhopraka.
sɪ eɪŋ goŋ myʃʃy jar ɪnt mest,
man two. eŋ kal, ɪ maka,
dom jar-os just e jamt e par
o da vaḷ salve teksta klar.

27. myʃʃy kûŋ eɪŋ ɭlaper meɪr
brurfaʃʃan tɪ berøm
maŋ kanse heɪle laje fḷîn
o seʝ: han ræɪ tɪ drøma,
veɪt vosen taḷa heɭɭ hel had
vo toke got e foḷk e vat.

28. so gar-ma derma herɪfra
ma den tak, som voŋkes,
o òns-dom lyka omanpa.
ja, de aɭɭ got ske soŋkes
bo øvø, pyny, ront ɪkrɪŋ
vaḷfoḷa som e suḷ o 'ŋ rɪŋ.

29. foḷenskap utɪ dek hus,
men framfør aɭɭ ɪ go ɪ hêls!
arbeje ó ɪ fuɭɭ e dus!
sân foḷk o krøter beɪta!
krambua aler vara tom,
po lanaŋ gas o myʃʃen boŋ.

30. jamtlane fuɭɭ ma føuyeḷfḷuk;
ɪ ræfsoŋ stor jasphysna;
ɪ raven fḷesk o ʃʃate ʃʃukt,
so vor kûn fa sen lysna,
som sø ɪ lanan bor o fɪns,
man føst betaḷa go provɪns.

31. Ja lyckä å te Ku å Su[9]
Te Häståm å Wälackåm!
At alt ske gå mä Skjötåm[9] tu,
Kråmslähn[9] int stan ti backåm!
Kjynnän mjåhlck ti Smått o Stohldt
Å Hunnan rakä tjyfwän bohldt.

32. Män åm nån trodd Dä wåhlt int wräj[10],
Å wille meg förtykjy,
För di je kan int ohlä skräj[10],
Än[12] råpå ut förmykjy;
Så skul je leer hwådt[9] såm je bell,
Hår' Dä Deck two ske bärä tell[9].

33. Åm jamnen ha nå[12] tähläs mäst
Såm milla Deck ha kymy[9]:
Män jamn nå[12] sjählf bå wärst å bäst,
Lät ingen wärä pyny:
Men meining e aldeiles go;
Bytt sårj[5] å glejä[5] millä two.

34. Brågåmen, såm ha stärckär rygg,
Ske ahlti ta storslåmpen.
Mä sir hår' lässe kan gå trygg[7],
När Stötingjen bär klåmpen,
Ätkjälcken får lihlsennän ha,
Då står Reskapen mä seg bra.

35. På slutän kom mä nå[12] tell Deck,
Jåmfruän Streck'[6] å Tåuskjän;
Ätt töken jamne mängång reck,
Lägg ut försicktåt Råuskjan[9],
Så hwår tröst få sen Fisk i hamn,
Såm gjärä kan den ojamn jamn.

---

31. *ja lyka ó te ku o su*
te hestom o valakom;
de allt ske ga ma søtom tu;
kramllân int stân ti bàkom;
tsynan mjalk ti smot o stot
o hunan raka tsyvan bot.

32. *man om non trôd, da vot int on*
o vile mey fortytsy,
for de je kan int ola skrâ,
utan rapo ut formytsy,
so skul-je ler-dek vo je bâl,
hore dek, da tvo, skul bara at.

33. *om jamnen ha no talas mest,*
som mila dek ha kymy[9],
may jamnan salv no væst o best:
lat igen vara pyny.
men meinig e aldeiles go:
byt sorj o gledi mila tvo!

34. *broyomen, som ha staskar ryg*
ske allti ta storllompen.
ma sir hore lase kag ga trykt,
nor stotiyjen ber klompen,
æjtsalken far lilenan ha.
da star reskapen ma-se bra.

35. *po llutag kom-ma no te dek*
jomfruan, strekan, tousan (= tousan).
æt toka jamne maggog rek!
leg-ut forsiktut roysan,
so vor trost fa sen fisk i hamn,
som jara kan en ojamn jamn.

Jämtländska och Herjedalska ordspråk m. m.

(exempel).

1. *æı ʇʂæriꞡ kan ıt‿træt o æı vaʂı kan ıt brîn* (Hammerdal). *e ʇʂæriꞡ kaŋ ıot‿træote o e vøʃıa kaŋ ıoʝ brıŋa* (Tännäs).
2. *bloa e ʇʂukar anm‿vatna* (Hammerdal). *blon e ʇʂukar anm‿vatna* (Marieby). *bloa e ʇʂuokar anm‿vaotna* (Tännäs).
3. *hanm‿byta som loman [, byta fatrom]* (Hammerdal). *hanm‿byta som nor lomanm‿byta fotrom‿ma kraken* (Marieby).
4. *tı sı po kvınfaʇʂa ı ʇʂosvæja e som tı ʇʂôp skojan ı marsenan* (Hammerdal). *ta skodo kvınfaʇʂa ı ʇʂosveja e som ta sı po barskojan ı marsenan* (Marieby).
5. *konstan e moꞡa, maꞡ‿knepa fler* (Tännäs). *konstan e môꞡ, maꞡ‿knepa e fleır* (Hammerdal).
6. *dæ e bæst‿tı smî maŋ‿jæna e varmt* (Hammerdal). *da e bast‿ta smî maŋ‿jana e varmt* (Marieby).
7. *han sk' ınt dôm hun æt harom* (Hammerdal).
8. *dæ e ınt alt ğula, som glama* (Hammerdal).
9. *uta blaꞡk o ına kraꞡk. stor ı olom o lıtn ı folom; stut ı toꞡkom o loꞡ ı skoꞡkom* (Hammerdal).
10. *mæ et ıt krutanm‿man feıta ræk* (Hammerdal).
11. *dæ e ata tı kata* (Hammerdal).
12. *lla llân o mêın mara* (Marieby). *lla po llân o meınm‿po mæra* (Hammerdal).
13. *dæ va loka, skaletkua fek ıt hona* (Hammerdal). *da va lyka da skoletkua ınt fek hona* (Marieby).
14. *folanskapan e po môꞡ vıs* (Hammerdal).
15. *dæ' ıot boota dæ, som drøp fran‿nusun neı muŋ* (Tännäs). *dæ e ıt bôt, som dryp u nusan o tı mon* (Hammerdal).
16. *»llækta e væst», sa ræven om røhunan* (Hammerdal).

ÖFVERSÄTTNING

Brudskrift

öfver texten Jämnt och ojämnt blir jämt

(Uppläst) När Jämten och brudgummen, herr handelsmannen i Sundsvall, Äreborne och högvälaktade

Anders Forsstedt

skulle i väg och sammansplitsas med bruden, Dygderika Matronan

Katarina Drake,

Hvilket nådde sin fullbordan i hedervärdt folks närvaro den 31 i Löfmånaden 1748.

I enfaldighet sammanfattadt af en välment Jämte.

Tryckt i Uppsala samma år.

---

1. Icke må någon tänka, att det går an, att allt ojämnt kan jämnas, fastän det tydligt står (så) i skriften och på sitt ställe behandlas. Dessa ord äro oss nog för höglärda och uttalas bäst på en predikstol.

2. Den, som vill syssla med högre ting, än hans förstånd kan tåla, vet ej reda sig, hvarken ut eller in, han får ett löje till lön; och därför vilja vi hålla oss (nere) vid jorden och sträfva efter det, som är bekant.

3. Vi se otaligt många berg och hoptals stora högar; ja större stenar än björn och varg pläga komma oss för ögat. Icke kan någon (in)se, att det går an att säga, det allt sådant kan jämnas.

4. Jämtland har sitt namn af jämnt, (om ingen däremot vill prostera), men backar finnas likväl på hvar kant, som besvära mången. När han vill uppför, så spjärna de emot och hans näsa blir ofta den tredje foten.

5. Omkring hela landet står en ring af fjäll och ojämna knölar. I Ragunda, Gesund, öfverallt (finnas) oskäligt många knallar, hvilka Ragundabon med all sin bön omöjligen kunde stjälpa i sjön.

6. I Alsen finnes också en liten klump, som somliga pläga kalla klefven, en half mil hög, sägs det på en slump. Den jämnas icke med slefvar. Om man skulle skotta natt och dag, håller jag (vad om) att han toge högst ringa skada däraf.

7. Ännu ett litet stycke längre bort stupa vi mot Åreskutan, ett stolt djur, både högt och stort. Men hvilken djärfves gräfva ut det? Han skulle hafva bra mycket märg i benen och töras säga sig hafva gjort ett stordåd.

8. Långt söderut i landet sitter också en hund, som ständigt betraktar Storsjön. Om han hade makt och mål i munnen, så blefve det ett fasligt oväsen. Då måste alla, både den listige och den skicklige in i honom (= slukades). På svenska kallas han Hofverberget.

9. Ett stycke österut från Sunne, där (hvad man) kallar Refsund (finnes), är det en galt, som stjäl från folk: ja mången märr tjurhålles. Synnerligast för Sundsvallsbon, som färdas uppöfver med marknadsvaror.

10. Däraf blir det ej svårt att inse. att allt det ojämna ej kan jämnas. Låt alltså de knallar, som hålla ut, stå kvar. De kunna också göra gagn. Det veta vi då säkert, att mången kvarn hade stannat, om allt ojämnt hade blivit jämnt.

11. Men jag måste be om ursäkt därför att det dröjer med texten. Allt skall dock nog skötas så, att resten (däraf) skall komma. Vi lemna således öfrigt prål och gå till det, som skall blifva jämnt.

12. Två kreatur finnas, som kunna jämkas ihop här i världen. Det är kvinfolket och karlkroken, hvilka pläga tala om jämnad och som löpa om hvarandra och titta, så länge det är frågan om att hetsa (dem) tillsamman.

13. Och då blir allt genast jämnt, som varit ojämnt. När mannen bär sin kvinnas börda och hon sörjer för mannen, jämnas det inbördes ojämna ut och alltsammans blir då riktigt jämnt.

14. Vår brudgum, som i dag står (som heders-)karl, och hon, som här är bruden, bilda nu en sådan jämnad (= jämnhet), som hvar och en bör eftersträfva. Det, som förr varit ända in i det ojämna (= ojämnheten själf), blir i dag helt lättvindigt jämnt.

15. Ojämnt och backigt var det, när Forsstedt var ensam, fastän han i hvar buske och hvarje vrå var öfvermåttan välkommen, visste han dock hvarje kväll, att glädjen var slutad.

16. Ojämnt och knaggligt var det oftast, medan bruden var änka. Förr har hon haft det både brant och buktigt och måste ensam tänka på folk och fä, både häst och hund, ensam stoppa dem mat i munnen.

17. Men allt ojämnt blir jämnt i dag, när jämten och brudgummen till sin fördel sammansplitsas med bruden, som är kommen af icke jämt. Brudgummen är jämte född och gjuten, men bruden är döpt i Stockholm.

18. Ojämnt blir jämnt oändligt bra, när brudgummen och bruden, förr två enstöringar i en rad, (nu) krypa in i samma bur, i samma sofrum, samma säng och få sofva tillsammans både väl och länge.

19. Ojämnt blir jämnt oändligt väl, som hvar och en kan veta, när herr Forsstedt kommer i färd med större och mindre grunkor, som kunna finnas i änkans gård, från guld och silfver till stop och skål.

20. Och allt skall delas mitt itu mellan hustrun och mannen. Den, som intet, haft kommer (nu) till bo, både stolar, bänkar och hyllor, ja folk och kreatur, dräng och tös, både svin och ko och stall och fähus.

21. När icke ett grand fattas någon, ja ej en gång grötstaken, när spislarna hafva både eld och bränder och eldrakan ligger på ugnen och *två* nyttja allt precis (som sig bör), då blir allting excellent jämnt.

22. Vår brudgum har tjänat sin husbonde huldt och troget i tolf år rundt, har ej haft en blund till sömn medan han har gått i skola (och studerat) handelsväsendet, samt i sin bok visliga följt både debet och kredit.

23. Och därför så får han nu också af husbonden en hedersmåltid. Märken mig det, att hade han varit en luns, så hade han ingalunda fått den. Men hans trohet har verkat därhän, att han hållits som en son i huset.

24. Inte kan någon säga att bruden gått på handelsläran i tolf år, fjorton eller sju (år), jag tviflar rätt om någotdera. Men se, när *hon* väger ut *ett* lod, så skall ej Forsstedt väga ut *två.*

25. Den redan har hon sig bekannt, så att hon, om hon också inte fått någon jämte, utan möda kunde föda sig väl och rundligen, ja dagligdags, af sin krambod, som tar in fem och lemnar sju.

26. Men två gånger bättre är ändå bäst, när det lägges tillsammans. Se: *en* gång mycket blir icke mest, men *två.* En man och en maka, de göra oss precis jämnt ett par; och således blir (nu) själfva texten klar.

27. Mycket mera kunde man prata till brudfolkets beröm, men kanske hela laget ler och säger: han yrar, vet ej att tala, hvarken helt eller halft (om), hvad sådant godt folk är värdt.

28. Så gå vi då härifrån med den tack, som (kan) vankas ock önska dem dessutom lycka till sist. Ja måtte allt godt sam-

kas rikt både *öfver, under* och rundt omkring liksom ett skjul och en ring.

29. Välmåga i edert hus, men framför allt hälsan! Arbete ock i fullan dus! Sedan bete åt folk och kreatur! (Må) krambоden aldrig vara tom, (må ni) på landet (finna) mycket smör och (mången) bonde (= kund).

30. (Må) Jämtland (vara er) fullt af fogelplock, Refsund af stora järpkullar, (vare) i Ragunda fläsk och kött hoptals, så att hvar och en, som bor och finnes söderut i landet, kunde få sitt lystmäte, men först betala god provision.

31. Ja lycka ock till god ko och so, till hästar och vallackar! (Må) allt gå bra ihop(?), kramsläden ej fastna i backarne, korna mjölka åt smått och stort och hundarna drifva bort tjufvarne.

32. Men om man trodde att ni icke blefve vreda och ville förtycka (mig), för det jag icke kan skräda orden utan rapa ut förmycket, så skulle jag lära, hvad jag förmår, huru I två bören bära Edér åt.

33. Om jämnaden har nog talats mest, som uppkommit mellan Eder, men jämnen nu själfva mest och bäst, låten ingen vara under. Min mening är fullkomligt god: byten sorgen och glädjen mellan Er båda.

34. Brudgummen, som har starkare rygg, bör alltid taga det mesta (på sig). Vi se huru lasset kan gå tryggt, när stöttingen (= främre drögen) bär storändan och efterkälken får hafva lilländan, då håller redskapen bra.

35. På slutet komma vi nu till Eder, jungfrur, gossar, töser. Sträfven alltid efter en sådan jämnad! Läggen ut Edra ryssjor försiktigt, så att hvar och en lyckas få sin fisk i hamn, som kan göra den ojämne jämn.

Öfversättning af ordspråken å sidan 40

1. *En* kärring kan ej träta och *ett* vedträ kan ej brinna.
2. Blodet är tjockare än vattnet (släktingen är närmare än den oskylde).
3. Han bytte som, som lommen (då han bytte fötter med [kråkan]).
4. Att se på kvinnfolk (i friareärende) under kyrkfärd är som att köpa (se på) (gran) skog i månsken. (Tar sig bra ut).
5. Konsterna äro många men knepen flera.
6. Det är bäst att smida medan järnet är varmt.
7. Man skall ej döma hunden efter håren.
8. Det är ej allt guld, som glimmar.

9. Utantill blank, men innantill krank. Stor i orden och liten i (praktisk) förmåga; kort i tankarne och lång i skankarne.
10. Vi äta ej ”kråtan” (= återstoden af sönderhackad och ursmält talg) sålänge (riktigt) fett räcker. (Ungefär= Ännu äro vi icke så nödställda att vi behöfva tillgripa den utvägen).
11. Det är art i karten (= Arten röjes hos de unga).
12. Slå släden men afse märren (= Ge förebråelser eller tadla på omvägar).
13. Det var lycka att den kulliga kon ej fick horn (ty hon är elakare än den behornade).
14. Sätten att reda sig äro många.
15. *Det* är ej borta, som dryper ur näsan i munnen. (Skämtsamt uttryck för: ”det kom ju på rätt bra plats ändå).
16. ”Släkten är värst” sade räfven om de röda hundarne.

H. WESTIN

Kommen i ihåg, jämtar: Jämtlands Fornminnesförening samlar fornsaker från Jämtland! Att förvaras å ett muséum här för Jämtarne!

Det är bättre än att sakerna uppköpas af geschäftsmakare för att hamna hos någon, som gömmer dem Gud vet hvar. Låtom oss icke schackra med våra minnen!

Föreningens intendent mottager tacksamt alla gåfvor i fornminnesväg till föreningen.

De, som känna till jämtska sagor och sägner, historier o. dyl. från jämtbygden torde vara vänliga och vid marknads- eller stadsbesök titta in till föreningens intendent, kapten H. Westin i Östersund.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Fornminnesföreningens styrelses Årsberättelse för 1905 ... 3
Föreningens förvärf (forts.) ... 4
Fornhandlingar rörande Jämtlands län (forts.) ... 6
Om gamla jämtländska och härjedalska bröllops- och grafkväden af S. J. Kardell ... 8
Bidrag till Alanäs sockens historia af J. Bergström ... 16
Ur Frostvikens historia af E. E. Livén ... 19
Två jämtska bröllopskväden m. m. af H. Westin ... 20

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse
efter valet den 15 mars 1907.

Landshöfd. och Komm. J. Widén, ordförande.
Häradshöfd. och Komm. Sten Geete, v. ordförande och skattmästare.
Kaptenen och Ridd. H. Westin, intendent.
Lektorn och Ridd. S. J. Kardell, sekreterare.
Lektorn C. Cavallin.

Suppleanter:

Förre folkskoleinspektören och Ridd. J. Kjellin.
Häradshöfd. Frih. E. O. K:son Leijonhufvud.

Ledamöter i Jämtlands läns fornminnesförening år 1907.

A. Hedersledamöter, kallade den 15 mars 1907.

F. d. Landshöfd. och Komm. Frih. K. U:son Sparre.
F. d. Lektorn och Riddaren Peter Olsson.

B. Ständiga ledamöter.

Aspgren, N., öfverste, Umeå.
Behm, Fl., kommissionslandtmätare, Norderön.
Björklund, O., riksdagsman, Månsåsen.
Cavalli, G., apotekare, Sköfde.
Eriksson, G., f. d. riksdagsman, Mörsil.
Geete, S., häradshöfding.
Hammarström, C., godsägare, Stockholm.
Henriksson, Per, landstingsman, Ammer, Stafre.
Löfvenmark, O., kontraktsprost, Refsund.
Näs, P., grosshandlare, Stockholm.
Olsson, P., f. d. lektor, Kristianstad.
Sahlin, S., bankdirektör, Luleå.
Skytte, C. G., öfverste, Stockholm.
Sparre, K. U:son, frih., f. d. landshöfding, Stockholm.
Stapelmohr, I. von, borgmästare.

Södermark, R., major, Lund.
Tigerhielm, F., öfverjägmästare, Gäfle.

C. Årsledamöter i Östersund

Alström, O. C., direktör.
Andersson, Axel, t. f. landskamrerare.
Barthell, J. handlande.
Behm, Sigfrid, major.
Borggren, E., bankdirektör.
Broman, J. F., direktör.
Byström, O. A. handlande.
Carlson, O., handlande.
Carlsson, K. Ax., handlande.
Cavallin, C., lektor.
Cederberg, H. F., kronofogde.
Charlier, C. G. V., bataljonsläkare.
Claréus, O. W., bagare.
Colléen, T., t. f. domhafvande.
Eklund, J. A., lärov.-adjunkt.
Enström, K. H. E., fängelsedirektör.
Ericson, O., bankdirektör.
Finell, B. A., lärov.-adjunkt.
Fleetwood, Kr. Miles, frih., öfverstelöjtnant.
Forssell, E. L., f. d. landträntmästare.
Geete, Anna, fru.
Gillberg, A., lärov.-adjunkt.
Græve, H., lasarettsläkare.
Groth, E. F., öfverjägmästare.
Groth, H. K., bandirektör.
Gråå, C. J., kapten.
Gustafsson, E., handlande.
Hagelberg, N. G., bankdirektör.
Hallgren, G. W., regementsintendent.
Hammargren, A. H., kapten.
Hedborg, J. G., distriktschef.
Hedlund, Sam.. t. f. länsagronom.
Holmberg, Ax., handlande.
Holmberg, H. B., öfverste.
Holmbäck, Vidar, hofrättsnotarie.
Huss, E. A. E., kapten.
Hägglund, C. A., rektor.
Häggqvist, Ax.. 1:ste prov.-läkare.
Höjer, Carl Gust., baningeniör.
Jacobson, L. Th., landssekreterare.

Jansson, O. E., kapten. † 1907.
Karlsson, J. G., handlande.
Kardell, S. J., lektor.
Kihlbaum, Ax., järnvägskassör.
Kihlstedt, C. H. M., major.
Kjellin, J., f. d. folkskoleinspektör.
Kjellin, P. A., stadsingeniör.
Landby, P. A., handlande.
Larsson, Olof, riksbanksdirektör.
Leijonhufvud, E. O. K:n, frih., häradshöfding.
Levin, E. P., konditor.
Lignell, C., bankdirektör.
Lilliehöök, D. S., kapten.
Lindelius, Ax., bankkassör.
Lindgren, Haqv., handlande.
Lindqvist, N., handlande.
Lisell, E., lektor.
Livén, E. E., häradsskrifvare.
Ljungstedt, Karl, fil. doktor.
Lundqvist, H., inspektor.
Lüning, K. K. H., regem.-intendent.
Malmgren, K., jägmästare.
Markström, E. L., hofrättsnotarie.
Moberg, C., stadsläkare.
Münchmeijer, E., lektor.
Myrström, G., fältskär.
Nordin, M., grosshandlare.
Násström, N., bankkamrer.
Ohlsson, A., juvelerare.
Ohlsson, N., skräddare.
Olsén, A., auditör.
Olson, O., grosshandlare.
Olsson, J. O., rådman.
Pettersson, J. A., disponent.
Rissler, P. G., f. d. landssekreterare. † 1907.
Ruuth, Leo, kommissionslandtmätare.
Rosengren, C. E. I. H., regementsläkare.
Schoting, C. A. J. von, kapten.
Segermark, A. M., källarmästare.
Sehlin, C., regementspastor.
Sjöberg, A. L., landtbruksingeniör.
Staaff, Abr., lappfogde, (Odinslund).
Staverfelt, A., körsnär.
Sundeman, Ivar, inspektor.
Sylvan, P., direktör.

Söderberg, B. A. V., regem.-veterinär.
Tannlund, F. O., handlande.
Tauvon, A. V., öfverste.
Teglund, F., f. d. förvaltare.
Tengvall, O., kronofogde.
Thomson, J., häradshöfding.
Thorné, J., bataljonsläkare.
Wannberg, H., kapten.
Warodell, E., fördeln.-läkare.
Werner, E., handlande.
Westin, H., kapten.
Wettermark, A., räntmästare.
Wickström, Elion, bankkamrer.
Wickström, M. rådman. † 1907.
Wickström, V. H., redaktör.
Widén, J., landshöfding.
Widén, J. O., f. d. källarmästare.
Widmark, J. G., major.
Wikander, E. H., apotekare.
Wistrand, J. D. H., prov.-läkare.
Åström, N., handlande.
Öberg, P. S., regementspastor.
Öhrling, K. G. Z., landskanslist.
Örhstedt, G., stadspredikant.
Örström, O., lärov.-adjunkt.
Östersunds-P:n g:n A. Burman, redaktör.

Alanäset.

Hasselgren, K. V., komminister.
Mickelsson, Per, Gubbhögen, komm.-stämmoordförande.

Alfvesta.

Kjellmark, K., folkskoleinspektör,

Alsen.

Carlsson, Joh. Ax., kyrkoherde.

Aspås.

Persson, Per, Trången, komm.-stämmoordförande.

Bispgården.

Silén, Herman, inspektor.
Strindberg, P. J., kyrkoh., Fors.
Sunding, N. M. H., kronolänsman.

Bodsjö.

Eriksson, E. G., hemm.-äg., Bodsjöbyn.

Fladvad, J., inspektor, Skurun.
Fladvad, O. E., herr, Skurun.
Hansson, N., i Flatnor, komm.-st.-ordf.
Jonsson, Teodor, i Flatnor, komm.-st.-ordf.

Bomsund.

Holmberg, E., i Strånäset, landtbrukare.

Borgvattnet.

Modin, J. A., i Borgsjö, komm.-st.-ordf.

Brunflo.

Byström, Fritz, kronolänsman.
Enström, Per M., Marieby, komm.-st.-ordf.
Olsso , Lars, i Ede, komm.-n.-ordf.

Bräcke.

Bergstrand, Karl, kronolänsman.
Curman, A. L., regementsläkare.
Linge, Ol., komm.-n.-ordf.
Tirén, Otto, komminister.

Dufed.

Jacobsson, E., komm.-n.-ordf.

Elfros.

Jonsson, Sven, i Kolsätt, komm.-n.-ordf.
Skog, M. P., komm.-st.-ordf.

Falun.

Landén, O. W., landskamrerare.

Frösön.

Edström, J. O., pastor.
Engberg, G., godsägare.
Mattsson, Joh., i Tegelvik, komm.-st.-ordf.

Funäsdalen.

Hellström, M. E., kronolänsman.
Svenström, Sv. J., komminister.

Föllinge.

Danielsson, J., komm.-st.-ordf.
Nilsson, Er., kronolänsman.

Gåxsjö.

Hansson, A., hemmansägare.
Palmblad, J. A., komminister.

Svensson, Ol., komm.-n.-ordf.
Wikberg, Frans, komm.-st.-ordf.
Öhrberg, Abr., nämndeman.

Gäddede.

Göransson, G., i Gussvattnet, komm.-n.-ordf.
Sandström, Lars, komm.-st.-ordf.
Uhlin, Lars G., kronolänsman.

Gällö.

Jonsson, Eskil, herr.
Ling, J. A., kronolänsman.
Olsson, Petter, komm.-st.-ordf.
Persson, P. Aron, i Ubyn, hemmansägare.

Göteborg.

Allan, G. L., maskindirektör.

Hackås.

Bromée, J., i Billsta, riksdagsman.
Mattsson, A., i Salom, herr.
Nordien, A., komminister.
Noring, P. J., i Hof, folkskollärare.

Hafsnäs.

Persson, Carl S., komm.-n.-ordf.

Hallen.

Carlsson, P. G., kyrkoherde.
Sundin, E., riksdagsman.
Sunding, Hugo, kronolänsman.

Hall-Marby.

Hemmingsson, Ol., i Gärdsta, komm.-st.-ordf.

Hammerdal.

Andreasson, Lars, i Bye, komm.-st.-ordf.
Larsson, Er., i Mo, komm.-n.-ordf.
Wedholm, H., kyrkoherde.

Hede.

Byström, K. E., kronolänsman.
Carlsson, P. Ol., kyrkoherde.

Hellesjö.

Ericson, E. G., komm.-st.-ordf.
Nydahl, G. H., kyrkoherde

Hjerpen.

Lindeman, A. E., kyrkoherde, Undersåker.

Hofverberg.

Backman, O. J., kronolänsman.
Grape, C. A., apotekare.
Hansson, Hans, i Skucku, komm.-st.-ordf.
Wagenius, P., kyrkoherde.

Hotagen.

Persson, Per, i Häggsjön, komm.-n.-ordf.
Westman, A. J., i Gunnarsvattnet, komm.-st.-ordf.

Husum.

Hasselberg, C. J., kyrkoh., Grundsunda.

Hålland.

Löfgren, J., kronolänsman.

Håsjö.

Sundin, A., i Kälarne, komm.-n.-ordf.

Häggenås.

Olsson, Dan., i Häggesta, handlande.
Torgén, G. N., landstingsman.

Kall.

Olofsson, Lars, i Rör, komm.-n.-ordf.
Ådén, A., komminister.

Klöfsjö.

Bill, A. P., pastor.
Halfvarsson, Jöns, komm.-n.-ordf.

Kristiania.

Bull, E., Cand. Mag.

Kristianstad.

Hofstedt, O., major.
Kihlstedt, E. A. E., major.

Krokom.

Nilsson, Lars, i Kälen, possessionat.

Kyrkås.

Bengtsson, H., hemmansägare.
Hansson A. J., i Bringåsen, landst.-fullm.
Jonsson, Hans, i Lungre, hemmansägare.
Jonsson, Jonas, i Kläppe, komm.-st.-ordf.

Kälarne.

Hellman, Sv., i Thomasgård, hemmansägare.
Hellström, N. E., i Lund, hemmansägare.

Köfra.

Olsson, Jöns, i Funäs, komm.-st.-ordf.

Laxsjö.

Olofsson, Sven, komm.-n.-ordf.
Salomonsson, Ol., komm.-st.-ordf.

Lillherrdal.

Dahlin, Lars, i Åkersberg, komm.-n.-ordf.
Enander, S. J., kyrkoherde.
Lindh, A. O., kronolänsman.
Mårtensson, P., i Kyrkbyn, handlande.
Påle, O. P., i Kyrkbyn, fjärdingsman.

Linsell.

Franzén, Erland, komminister.
Säll, Ol., komm.-st.-ordf.
Västberg. Jonas, komm.-n.-ordf.

Lit.

Johansson, Ol., komm.-n.-ordf.
Karlsson, Karl, i Mo, riksdagsman.
Sundelin, S. N., kyrkoherde.

Locknebyn.

Jönsson, Jöns, komm.-st.-ordf.
Pettersson, Jöns, i Döviken, hemmansägare.

Mattmar.

Olsson, Gustaf, i Mällbyn, häradsdomare.

Mörsil.

Eriksson, Ol., i Äggfors, komm.-st.-ordf.
Walter, O., f. d. riksdagsman.
Ögren, E., komminister.

Norderön.

Larsson, Lars, i Ålsta, komm.-st.-ordf.

Nyhem.

Alenius, C. E., i Ulfsjö, folkskollärare.

Nälden.

Helander, Göran, kronolänsman.
Jonsson, Magnus, komm.-st.-ordf.

Jonsson, Olof, i Faxälfven, komm.-st.-ordf.
Olsson, Nils, d. y. i Valne, hemmansägare.

Ocke.

Ocklind, J., komm.-st.-ordf.

Offerdal.

Kjelsson, A., kronolänsman.
Larsson, Jonas, i Kläppen, komm.-st.-ordf.
Lindholm, N. Aug., i Kaxås, komm.-n.-ordf.
Wimmercrantz, C. O. F., kyrkoherde.

Orrviken.

Andersson, And., i Gärde, komm.-st.-ordf.
Beskow, N., kyrkoherde.

Oviken.

Bergman, M., kyrkoherde.
Olsson, Carl, i Gärde, komm.-st.-ordf.
Svelander, A., i Svensåsen, landst.-man.

Pilgrimsta.

Horneij, P., komm.-st.-ordf.
Olsson, Manne, i Fanbyn, bondeson.

Pålgård.

Amræus, A. P., i Hoo, hemmansägare.
Danielsson, H. P., komm.-n.-ordf.
Frisendahl, W., kamrerare.

Ragunda.

Welander, Gust., kronolänsman.

Refsund.

Andersson, C. E., i Öfsjö, häradsdomare.

Rätansbyn.

Andersson, Sundvis, komm.-n.-ordf.
Hansson, J., M., komm.-st.-ordf.
Larsson, L., kronolänsman.
Nordén, K. J., komminister. † 1907.

Rödön.

Eriksson, N. J., kyrkoherde.

Skyttmon.

Henriksson, Henrik, komm.-n.-ordf.

Sköfde.

Stålhane, H., kapten vid generalstaben.

Stafre.

Forssberg, A. J., faktor.
Jonsson, Halfvar, i Grimnäs, hemmansägare.
Jonsson, O. M., i Mälgåsen, nämndeman.
Sundin, E. O., godsägare.

Stockholm.

Bohlin, C. O., handlande.
Melander, A. E., arkitekt.

Strömsund.

Gärdin, Joh., kronolänsman.
Holm, J. U., Ulriksfors, agronom.
Olofsson, Ol. i Tullingsås, landst.-man.

Stugun.

Nilsson, Axel, kyrkoherde.
Sahlin, A., landst.-man.
Tideman, K., komm.-st.-ordf.

Sveg.

Bromée, O., kronolänsman.
Crantz, H., inspektor. † 1907.
Eriksson, E., i Byn, faktor.
Frändén, O. Ax., kronofogde.
Hedin, N. J., i Nilsvallen, komm.-n.-ordf.
Jonsson, O., i Dufberg, hemmansägare.
Lilliesköld, G., kyrkoherde.

Svenstavik.

Bäckman, Ol. N:n, komm.-n.-ordf.

Sörbygden.

Björnsson, J., i Hårdgård, handlande.
Omberg, J. M., skollärare.

Täng.

Mörner, Rob., grefve, folkhögskoleföreståndare.
Olsson, N. O., i Rösta, komm.-st.-ordf.

Umeå.

Holmqvist, Algot, redaktör.

Upsala.

Molund, P. O., fil. kand. (nu i Nyköping).

Ytterhogdal.

Häggmark, Emil, kronolänsman.
Werner, Ol. S., i Viken, komm.-st.-ordf.

Ytterån.

Hoflin, Otto, kronolänsman.

Ålsta.

Behm, V., kronolänsman.
Gärdin, E., i Wij, nämndeman.
Johansson, A., i Wij, handlande.
Nordén, N. M., i Bledäng, komm.-st.-ordf.

Åre.

Mårtensson, Er., i Lien, landst.-man.
Stenqvist, E. A., komminister.

Åsarne.

Wassén, S. J., i Österåsen, komm.-st.-ordf.
Åhs, Jonas, i Österåsen, komm.-n.-ordf.

Öfverhogdal.

Jonsson, Er., i Kyrkbyn, komm.-st.-ordf.

Årsberättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening den 15 mars 1907.

Landshöfdingen frih. K. U:n Sparre, hvilken alltsedan våren 1896 såsom ordförande stått i spetsen för fornminnesföreningen, nedlade den 28 april 1906 på grund af afflyttning från orten ordförandeskapet i föreningen, hvilken är honom mycken tack skyldig för den verksamhet, som han ådagalagt i föreningens tjänst.

Förliden höst distribuerades till föreningens medlemmar första häftet af tidskriftens fjärde band. Detta häfte innehåller, förutom i hvarje häfte återkommande meddelanden, fortsättning af Fornhandlingar rörande Jämtlands län; Om gamla jämtländska och härjedalska bröllops- och grafkväden; Bidrag till Alanäs sockens historia, af J. Bergstrandh; Fornminnen och sägner ifrån Lockne socken, af P. Em. Pettersson; Ur Frostvikens historia, af E. E. Livén samt Två jämtska bröllopskväden m. m. af H. Westin.

Fornminnesföreningens kontanta behållning uppgick den 31 december 1906 till ett belopp af kr. 3,515: 07, fördeladt på följande fonder:

Sparkassan	kr.	439: 42
Årskassan	„	95: 23
Hyreskassan	„	2,885: 38
Fonden för Karolinergrafven .	„	95: 04

Föreningens ledamöter voro den 31 dec. 1906 till antalet 304, af hvilka 17 voro ständiga och 287 erlade årsafgift. Motsvarande siffror för den 31 dec. 1905 voro 17 och 211.

Uppgift på under årets lopp till föreningen skänkta eller af henne inköpta fornsaker meddelas af intendenten. Några permebref eller skriftliga meddelanden af antikvarisk innebörd hafva icke under det gångna året kommit föreningen tillhanda.

Östersund den 15 mars 1907.

Sten Geete.

S. J. Kardell.

Fornminnesföreningens förvärf

sedan april månad 1906.

746. Af Johan Johansson, Fanbyn, Sunne: en *saltsküppa* (saltkar).
748—749. Inköpta: en *spjutspets* af järn från Oviken samt 33 st. *figur-* och *bokstafsstämplar* från Brunflo.
758. Af A. P. Danielsson, Föllinge: ett *köpebref* från 1545.
759. Af studeranden Folke Kjelson, Offerdal: ett *träbesman* från Kaxås i Offerdal.
764 a—c. Af Margret Danielsdotter i Solberg, Hammerdal: en *bandsked,* ett *kruthorn* (defekt) samt en *drått* (= dragrem i en sele) af ben.
765 a—b. Af riksdagsm. J. Bromée i Billsta: *afskrifter af 2 handlingar,* rörande Billsta kvarn.
766. Af kapt. H. Westin: *Nordenfjeldske Kunst-industri-Museum, Arbog* 1898—1901.
767. Af onämnd gifvare: ett *alnmått* af järn (svenskt och danskt mått?) från år 1647.

Föreningen har under år 1906—1907 i utbyte emottagit:

Från Nordiska Museet i Stockholm: *Fataburen,* häftena 1—4 för 1906 samt 1, 2 för 1907.
„ Kongl. Vitterh., Hist.- och Antikv. Akademien: *Fornvännen,* häftena 2—5 för 1906 samt 1, 2 för 1907.
„ Svenska Turistföreningen: *Årsskrift* för 1906 samt 2 exempl. *Winter in Schweden.*
„ Göteborgs idrottsförbund: *Årsskrift* för 1905.
„ Göteborgs och Bohusläns fornminnesförening: W. Berg, Bohusläns forntid, Göteborg 1906 samt *bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornminnen.*

Från Vestergötlands fornminnesförening: *Tidskrift,* 2:a bandets 6 och 7. häften (N:ris 16 och 17).
" Stavanger Museum: *Aarshefte* för 1905.
" Det Kongel. norske Videnskabers Selskab: *Skrifter* 1905.

Fornhandlingar rörande Jämtlands län

(Forts.)

216.

Gränsmärken mellan Jämtland och Helsingland m. m. Afskrift efter en gammal, något defekt och uppklistrad afskrift på papper, hvilken tillhör agronomen Ulrik Holm i Strömsund*. Samma handling finnes införd under n:r 45, pag. 121, i andra häftet af denna tidskrifts andra band men införes här på nytt, då de båda afskrifter, af hvilka kopian n:r 45 och denna tagits, i åtskilliga delar afvika från hvarandra. Defekterna i det strömsundska exemplaret äro ifyllda efter n:r 45 och utmärkta med parentes. Förutom i de fall, då stor bokstaf enligt nedan införda afskrift användes i handlingen, förekommer sådan äfven i början af hvarje rad i densamma.

Detta Landa Sk. er fest emellan Jempte landh

och Helsingelandh, i Wijcknora Beck Torolagz Liger i Swartnoröen Under Haffra i Rodzengie Och i Säfa sten Och i Alfftiern Och i Roldenorde Och i Reijderskardh, Och i Håsiör, Och i Bijrckielzbergh Och i Aldzdall, Och Knudzängh effter Wattnet faller i Wästnor Och i Halfffiellet Under Stadsiön, thedan i Heradillafiell Söder wartt, Och Hornfiellett Wäster, så Nordan i Dijrsiöö, Offwan under för(duna) skardh (norder epter fiællum Och ii) Länglingzlijder Och thedan Och så Nordan till Straum Och ägo ther *Jemptr Nordan* åå finemarkene, från Straum 19 Rester atn weida Dijr Och i Korne. Och gånge så Öster Landzmärkett mott Ångermanlandh. Tå Kom till thet som Hietter *Wannusiör,* Och thedan i *Hollsiör,* Och så thedan i Ransiöö, Och thedan i Hellusiön, Och thedan i *Någresiön,* Och thedan i berghsiöö, Eller i Kollsiöö, Nordan om Raffuunden, Och thedan i Helliesiöö, Och Nordan ått Bellatiern, Och Ligger så söder Ternsiööholm, Och så i Blåfienestiern, Och ther delte the ord(?) i Antwarden Kirsten Gunilla snella som bodde i Soleth Och Arne illa hette en Mader. Och Bodde i Hellsiöö i Raffwendum, han war Mader fyster Kirstin ther Och Wullte thetta ett trette,

---

*) Den har nu af hr Holm skänkts till fornminnesföreningen.

at Guniller thoogh finen sin Och satte aff landet wedh Blååfinetiern, togh Arne ther tå finen Och senchte Nedh i Wattnet Sedan (war) thett satt Måll (theira, at Arne galt land for austan tiernone) Och lätt Gunilla (?) fada i wattne, Och Arne lett så merckia Wattnet Sitt, ther han for fram, Senchte Neder Reinshorn haellan Och Rak Jernalla till Merki ett, Och fan så Arne Guniller Och sätter Raff, Sedan gingo the Landett åtter under Arne, Och finen hetter Blåfinen Och Bleff aff honom kallat Blåfinestiern, Och liger så landemerkiet Söder i Tunderåsenom Öster åt Fårsse, Och thedan ått Jngsan Och i Opsiöö Och i Tornbäck ått Jempteskogen, Och thedan i Wicknorabäck Och så Öster till Haffra Öster ått Kijrkione, som Näst (är) Och haffwa Haffra Waller lägat öster sedan Skulle Jerld*) döö, Och liger så Sedan ått Herre Dall, Thetta ähr en Utskrifft aff Booken som Landett tillhörrer Och Kalles Landz skrå, till meera Saningh, Hengie Desse Effter:ne Danemän sin Jnsegell för detta som ähr Hederligh man Her Laurittz i Sunne, Esbiörn Laghman i Jempteland, Magnus Nilsson Under fogde ther sammastädes, J(onn) i Daga(näs), Mårthen Jiönsson, Oluff i Wallu(m), Scriptum Sundh Anno Dominij 1482.

Copia lijder ordh Jfrån ordh medh dett sielffue origenalle.

217.

Afskrift efter afskrift.

1611. Erik Nilsson på Backen byter jord med Olof Larsson och Jon Larsson i Häste. Den handling, efter hvilken denna afskrift gjorts, tillhör riksbanksdirektören m. m. Olof Larsson från Häste.

Wij epterskrefne Errich Nielson paa Backen paa den ene och Olluff Laursson, Jon Laursson i Hested paa den anden side, giör for alle witterligt, att vij udi effter:ne 6 mendz nerverilse: Erich i Smidzaas lensmand i Rödens thinglagh, Edfast i Kiællen, Einer i Thrudsted, Peder i By, Heming i Hested och Erich Hakenson i Kiællen, Ehr med deris thillskyndellse och leigning[1]), sampt med woris willge och sambtycke wenligen forligt med samb[2]) och jordebytte; Att Olluff Laursson och Jon Laursson gaff mig for:ne Erich Niellson itt eng kalldis misdroer[3]), strecker sig i Brattbacken, som helldis thill Mykell myren, och thz frellseligen[4]) att nyde thill odill, thil mig eller mine arffuinger for for:ne Oluff Laursson och Jon Laursson eller deris arffuinger, och ieg derfore gaff och skielldte denom eller deris arffuinger for mig och

*) = Skule jarl.
[1]) legning? [2]) Sämja. [3]) Mesdrolet? [4]) Fritt.

mine arffuinger sampt for mine söskin Och fadersöster börn, Ingbert i Wamsted och hans söschende Hestede jorde och godz frellseligen[4]) att nyda thill odill, dog Underskielltte ieg mig to sma lödde Engh, liger norden Fulekieren[5]) och strecker sig till Fusekieren, och er thz sa, att Backeskogen löbber till Brattebacken och siden i Fulekieren, Dis[6]) thill windisbyrd, wnder woris signetter med for:ne Erich i Smidzaas, Item Jens Michellsenns sornschriffuers zignetter thil witterlig her om. Datum Rödens skatthing den 11:te Febr. 1611.

(Å originalet finnas 3 sigill).

Handlingar rörande lapparnas och den bofasta befolkningens förhållande till hvarandra i äldre tider.

Olika meningar äro rådande om den tid, då lappar först började inflytta till våra fjälltrakter. Emellertid torde forskarena öfverensstämma därutinnan, att detta folk anländt till Jämtland först långt senare än svenskarna, hvilka dock länge höllo till blott i provinsens östligare delar. Men då de båda folken omsider kommo i beröring med hvarandra, uppstodo naturligtvis konflikter.

I denna artikel göres en början med offentliggörandet af handlingar, som tillkommit med anledning af sådana konflikter. Manuskripten till de fyra dokument, som denna gång meddelas, hafva företetts af föreningens ledamot lappfogden Abr. Staaff.

1742. Häradsrättens utslag i mål mellan Storsjöbönderna Lars och Per Persson samt lappmannen Johan Andersson Medvik.

Utdrag af Domboken uti Hede tingslag d. 22 Martii 1742.

Igenom Utslag af d. 1 December 1741, hafver Häradsrätten pålagt Bönderne Lars och Pär Pärs Söner i Storsiön, hwilka ej inställt sig till swars wid berörde ting, icke eller låtit laga förfall framte, at the skulle till Lappmannen Johan Andersson Medwik betala wärdet af en och en half ifrån honom borttagen ren, med siu daler silfvm:nt och återgälda thes Rättegångs kostnad med fyra daler i samma mynt.

Nu infunno sig bemälte Storsiömän, at, efter Laga stemning, söka återwinning, andragandes Lars Pärsson, at han ej skal warit stemd til 1741 års wårting, icke eller tå warit tilstädes; men

---

[4]) Fritt. [5]) Fultjärnen. [6]) Detta?

under sista tingstima skola the begge hawa warit til Jämteland, at kiöpa frökorn, skolandes thet alltid hafwa warit them tillåtit at uteblifwa ifrån höstetingen, emedan the ej kunna någon annan tid komma ifrån sitt hemwist til Jämteland. Och hwad sielfwa hufvudsaken berörer, så föregaf Storsiöman, at Lappänkan hustru Karin Tårkelsdotter, hoos hwilcken the skutne Renarne varit insatta, och med hwilcken the giort afhandlingen, skal hafwa sielfwilligt lemnat them en och en half Ren,. förmenandes altså, at Medwik bör söka hänne, om hon bortgifvit thet, som ej hänne tillhört. I thet öfriga tilstod Storsiöman, thet han eij kan wisa, at Renarne warit skutne på hans skog.

Lappen Jokan Medwik åberopade som vittnen, nämdemannen Halfwar Olofsson i Funisdalen och Pär Pärsson i Mässlingen, af hvilcka then förra berättade, at han sett några will-Renar gå i bete på Flatru fiäll, wid pass en half mil ifrån Storsiö skogen men ej sett at the blifwit skutne, utan några dagar therefter hört, at Lapparne skutit tre Renar. Pär Pärsson i Mässlingen har tänkt föllia Lapparne på fiällen, tå the skulle skiuta Renarne, men som the kiört fort med sina renar, så har han ej hunnit föllia them, eller fått se will-Renarne, men allenast hört ett skott öfwerst på Flatru fiäll. Som nu intet widare war at påminna, så afsades, at emedan Lars Pärsson och Pär Pärsson i Storsiön icke efter theras utlåtande wid wårtinget 1741 gittat wisa, thet the tre willrenarne, af hwilka the borttagit hälften, warit skutne på theras skog, ej eller at Lappänkan Karin Tårkels Dotter frivilligt lemnat them Renarna, hwartil hon wid berörde ting alldedeles nekat, ty kan ej härads Rätten giöra någon ändring uti thes vid sista hösteting härutinnan fälda dom; utan pröfwar rättwist, at Lars och Pär Pärs Söner skola i föllie theraf, betala til Lappen Johan Andersson Medwik Ellofwa daler Silfverm:t. År och dag som föreskrifwit står.

Uppå Häradsrättens vägnar:

Johan Wasell. Sigill.

1767. Landshöfdingen frih. Carl Sparre stadfäster en mellan de bofasta inbyggarna och lapparna i Ljungdalen ingången förening.

Ing. d. 2 Julii 1767.

Undertecknade giöre här med witterliget, det wi uti wänlighet öfwer ens kommit, på underskrefne sätt, angående den twist wi oss i mellan hafft om skada och åwärkan som wi å ömse sidor emot hwarandra påstådt, Så af slotter, mossa täckt

och annat af hwad namn det wara må. Så utlofwes at ingen thera skahl then andra ofreda på något ringaste sätt, utan hwar och en skahl hålla sig innom följjande Tracter: at myrslotten, som ligger på östra och södra sidorna om Höghogswallen, then å boen på N:o 1 i Liungdahlen af ålder nyttjat, utfästes af lapparne aldrig med sina renar ofreda eller å wärka, Ehuru till låtit är, at på sielfwa wallen then lapparne tillhörer skahl få af them bebos, med betande der omkring, men så snart lapparne hafwa afflyttat med sin boskap, midsommarstiden, längre upp ur Skierwaxdahlen, skahl berörde liungdahlsbo, få flytta med sina kreatur på östra Höghogswallen, men husen skahl till lapparne på thet sist nämda ställe betahlas med aderton dahler Kopparmynt, och ett par handskar, men hela Skjärwaxdahlen å bägge sidor uppföre alt ifrån Grunkiärnen, som på lappisk kallas Karmisswardo och är belägen hårt wid Elfwen Skiärka på södra sidan, som rinner i Skiärwaxdahlen. Således komma lapparne at alena råda på södra sidan Skiärwaxdahlen ända uppföre ifrån bemälte kiärn, men på norra sidan komma de alldeles intet längre ut, än till anförde Hög-hogs wallar.

Åter den Tracten som ligger på Södra sidan om Skiärcka Elf, öster om Grunkiärnen, och kallas Skiärwaxwåhlen, skohla af både lapparne och liungdahlsboerne samfält nyttjas, med de utlåtelser: at ingen skahl den andra der städes å wärka på något sätt, i synnerhet at lappboskapen ej lemnas ledighet at skada skatteböndernes uppgräfna mossa, och sträcker sig denne lags skog, Skiärwaxwåhla, utför till thess storsiöboernes skog emot stöter i Ruu-kiärn bäck, som faller i Skiärcka wid Blister-äggen, ungefärligen en fierde dehls mihl wäster om Dahls siön. Således wara öfwerens kommit, och Slutit. Och inbegripes under det ordet nyttning, all skogs och tracts nyttjande, ehwad thet är till lands eller wattn. Hwilket icke alenast med wåra namns undersättjande betygas, utan och i ödmiuckhet anhålla, det Hög wählborne Herr Baron och LandsHöfdingen här öfwer wille lemna sin högtgiellande stadfästelse, till obrottelig efterlefnad, både nu och i till kommande tider.

Hede den. 8 Julii 1767.

På Jungdalsboarnas vägnar:

Anders Jönson i Liungdalen. *Hans Anderssons moder.*

Tomas Tomasson, fullmäktig för änkan Märet Tomasdotter.

lappemän

Wittne på begieran:

Jon Påhlsson i Storsiön, *Kjel Eriksson,* länsman i lillherdahl.

Åter 1767, den 8 Julii, uti Hede, wid Landstinget i Härjedalen, är denne förening ingifwen och för Parterne upläst, samt

af dem erkänd för richtig; Och bör Krono Befallningsmannen i orten altså, efter 4 Cap. 14 § uts. B., dem derwid bibehålla.

Carl Sparre.

(?)
(Otydligt namn).

1769 $^{2}/_{3}$. Häradsrätten påbjuder syn och besiktning med anledning af trenne lappmäns käromål mot vissa bruksarbetare vid Ljusnedals bruk, angående af de senare gjordt intrång på de förre tillhörig jord.

År 1769 d. 2 Martii på laga Tinget med Hede Tingslag.

S. D. upropades och företogs det af Lapmännen Thomas Nilsson Krus, Olaus Jonasson och Nils Andersson emot Bruksarbetarne wid Ljusnedahls bruk Jonas Flygare och Olof Ersson anhängigt gjorde kjäromål, angående det desse skola bygt fäbodar å betesmarken emellan Bäckdals och Källs åsarne, hwarest Lappmännen och deras förfäder af ålder haft rättighet emot årlig afrad och skatt til Kongl. Maj:t och Cronan at beta sina renkreatur. Och instälte sig härwid käranderne i egne perssoner, samt å swarande sidan befullmägtigade Bruksdelägaren och Bruks Jnspectoren wälbetrodde Lars Wahlqvist, — anförande kjäranderne at Nils Anderssons afl:ne fader Jonas Andersson och dennes son Anders Jonasson blifwit i lifstiden genom denne Rätts utslag af d. 9 Dec. 1720 och d. 30 Nowember 1734 förundt, at under Skar och Helags fjällen få emot En Dr åtta öre S:mt årlig afrad til Cronan nyttja och behålla Axhögen och Flatrun til wästra ändan samt Bäckdals och Kjälls åsarne norr om Mittu Elfwen, hwilket med utdrag af denna Rätts Protocoll under d. 12 Martii 1752 bestyrktes, och at Swaranderne icke dess mindre skola förleden sommar anlagt nya fäbodar emellan Mittu ån och Bäckdals sam(t) Källs åsarne, så ock med sin boskap afbetadtt tåggräset å den under desse åser hörande betesmark, så at käranderne denne winter lidit foderbrist för sina renkreatur med hwilka de ej skola wintertiden kunna sig på de flacka och skoglösa Storfjällen för köldens häftighet skull uppehålla, utan måste sommartiden bespara de dem anslagne Bäckdals och Kjälls åsarne såsom skoglupne, på det de derstädes i skygd af skog måtte kunna strängaste winter kölden uthärda; påstående derföre käranderne, at swaranderne måtte förbjudas at med sin Boskap wistas emellan Mittuåen och Bäckdals samt Källs åsarne och fäbodarne dädan flyttas, helst renbetet så medelst för käranderne förderfwas

och de så wäl nu för tiden som af gammalt skola hafwa sina staburer upbygde, der swaranderne nu fäbodar anlagt.

Brucks Jnspectoren Wahlqwist swarade härtil, at de åkärade fäbodar skola blifwit med lofl. Bergs Tings Rättens tilstånd upbygde, upteende et utdrag af berörde Tings rätts Protocoll under d. 10 September 1760, som upläs'es och hwaraf intogs, at Bruksarbetarne Jonas Flygare, Per Jonsson Myr, Jöns Persson, Anders Norström, Anders Olofsson, Olof Jonsson Sohlsten och Olof Ersson Holm erhållit lofl. Bergs Tings Rättens tilstånd at å allmänningen i Mitto-dalen emellan Gunnars Elfwen och Bäckåsen narr om Mittuån in rätta sig fäbodar af det skjäl, at detta ställe skal wara belägit på den af Kongl. Maj. och Kronan Ljusnedahls Kopparwerk underlagde allmänning, och förmente Bruks Inspectoren, at de nya fäbodarne icke blifwit annorstädes anlagde än på det stället hwarå lofl. Bergs Tings Rättens gifne tilstädjelse syftadt, sägande sig icke känna fäbodernes tilbelägenhet och huruwida de blifwit utom bruks allmänningen anlagde hwarföre påstods at sådant måtte genom syn och besigtning utrönas.

Käranderne påminte häremot, at de fäbodar, som blifwit tillåtne å Liusnedahls kopparwärks allmänning, äro wäl belägne norr om Mitu elfwen men wäster om Källsåsen, hwarest bruksfolket skola hafwa fäbodar, å hwilka käranderne icke nu wilja göra något klander.

Hwaröfwer afsades. Innan Härads Rätten blifwer underrättad, huruwida den emellan Mitu Elfwen och Bäckdals samt Källs åsarne belägne betesmark, hwarå bruksfolket fäbodar anlagt, hörer rätteln til Bäckdals och Källs åsarne, för hwilka käranderne årlig lappskatt betala, eller ock är under den af Kongl. Maj:t och Cronan Ljusnedals Kopparwerk anslagne allmänning begrepen, kan intet utslag om nyttjande Rätten meddelas, Och ty bör länsman med 2:ne nämdemän syn och besigtning derå hålla, som sedan bör nästa Ting för Rätten upwisas tillika med de handlingar och Charta, som utmärka huru widt den Kopparwerket underlagde allmänning sig sträcker och om den omtwistade betesmarken deribland innefattas, blifwande i medlertid nyttjandet af denne betesmark parterne å ömse sidor wid 10 Dr Smts wite förbudit och detta i stöd af 10 Cap. 6 § B. Bn. År och dag som förr skrifwit står.

På Härads Rättens wägnar

Bodin Carlsson.

1769 $^{22}/_{11}$. Häradsrätten stadfäster en mellan parterna i föregående mål i godo ingången förlikning.

Utdrag af Domboken, hållen å lagtima Höste Tinget med Hede Tingslag å Gästgifvaregården Upmon den 22 November 1769.

S. D. Uti uppskjutne saken emellan Lappmännen, Thomas Nilsson Krus, Olaus Jonasson och Nils Andersson, kärande, samt Ljusnedahls Bruks arbetare Jonas Flygare och Olof Ersson, swarande angående det desse bygdt fäbodar å betesmarken emellan Bäckdahls och Källs åsarne i Mittudahlen, hwarest Käranderne och deras förfäder af ålder haft rättighet emot årlig skatt til Kongl. Maj:t och Kronan utbeta sine renskreatur, kommo parterne efter ett widlyftigt twistande således öfwerens, at käranderne få med sine Renkreatur wistas icke allenast å sina af gammalt nyttjade fjällträkter Axhög, Skar, Helags och Flatruus fjällen utan ock emellan sistnämnde fjäll och Mittu älfwen alltifrån Dattsjöarne i en rät linea in till Bäckdals åsen straxt ofwan för de nya åkärade fäbodarne, hwaremot Lapparne ej skola giöra Bruksarbetarne något intrång söder om berörde linia ej eller desse med boskapps betande tilfoga Lapparne någon skada norr om linean emellan Dattsjöarne och Bäckdahls åsen och sådant allt wid det wite som Härads Rätten pröfwar skäligt Parterne å ömse sidor förelägga, dock att Fäbode ägarne wid Dattsjöarne få hädanefter som hitintills nyttja sine omkring berörde sjöar af gammalt tillhörige lägenheter. Och som Parterne föregående förlikning wid upläsande ärkände, så fant ock Härads Rätten skäligt densamma til obrotslig efterlefnad att gilla och stadfästa med skyldighet för Parterne å ömse sidor at wid 10 dr Smts wite utom böter efter lag å ofwannämda betesmarker och lägenheter utöfwer denna stadfästade linea ej i någon måtto hwarannan någon skada tillfoga. År och dag som förr skrifwet står.

På Härads Rättens wägnar

Bodin Carlsson

Att ofwanstående Utdrag blifwit utskrifwet i enlighet med den till Kongl. Hofrätten från Hede Härads Rätt insände dombok betygar Stockholm och K. Swea Hofrätts Advocat Fiscals Contoir den 24 Nov. 1836.

Ex officio

L. Lundstedt.

Bidrag till historien om Jämtlands och Härjedalens försvenskning efter freden i Brömsebro.

Af *S. J. Kardell.*

Då Jämtland och Härjedalen i Brömsebrofreden afträddes till Sverige, så innebar denna afträdelse, hvad Jämtland angår, ett återställande af förhållanden, som fordom varit rådande. Ty denna provins, hvars äldsta befolkning enligt stenåldersfyndens vittnesbörd bestått af från Medelpad och södra Ångermanland invandrade svenskar, hade ursprungligen, med undantag för en kortare tid under 900-talets senare del, utgjort en beståndsdel af svea konungens rike. Och, då den vid år 1111 under den då i Sverige rådande oredan annekterades af den norske konungen Östen, så fortfor den att i kyrkligt hänseende tillhöra Sverige och lydde under Upsala ärkestift ända till år 1570, då Jämtland genom freden i Stettin förlades under Trondhjems stift.

De präster, som af upsalabiskoparna missiverades till Jämtland, voro för det mesta svenskar och bidrogo tvifvelsutan till att i detta land bevara en återstod af svenska tänkesätt. Men de präster, som efter år 1570 anställdes i de jämtländska församlingarna, voro alla af norsk eller dansk nationalitet, en omständighet, som naturligtvis småningom gjorde jämtarna främmande för det gamla moderlandet. Detta visade sig särskildt under Ulfeldsfejden 1643—1645, då provinsens befolkning afgjordt stod på danskarnas sida.

Härjedalen hade alltjämt både politiskt och kyrkligt tillhört Norge och tillsammans med detta land år 1537 kommit under Danmark.

Efter freden i Brömsebro, hvilken afslöts den 13 augusti 1645, beslöt den svenska regeringen i öfverensstämmelse med det råd, som gafs af Axel Oxenstierna, att söka vinna innevånarna i de nyförvärfvade provinserna genom mild behandling samt genom kloka reformer.

Regeringens mildhet utsträcktes till och med till prästerna, ehuru ingen enda af dem var af svensk börd och de under kriget långtifrån iakttagit en neutral hållning. Då svenskarna i mars 1644 intagit landet, hade de flesta af dem flytt öfver till Norge, hvarpå svenska församlingslärare insatts i deras ställe. På sommaren samma år hade emellertid norrmännen, hvilkas företag underlättades genom en folkresning af jämtarna, återtagit Jämtland. De till Norge flyktade prästerna hade då återvändt, medan de svenska prästmännen tvungits att återvända till Sverige.

Svenskarna hade sedan ej gjort något nytt försök att återeröfra Jämtland och Härjedalen, i hvilka provinser man därföre litat på att allt skulle förblifva vid det gamla.

Så mycket större hade därföre den bestörtning varit, som underrättelsen om den i freden gjorda afträdelsen framkallat där uppe. I synnerhet prästerna kände sig gripna af oro. De höllo ett sammanträde hos prosten och kyrkoherden i Brunflo Olof Pedersson Drake för att öfverlägga om hvad de skulle taga sig till*. De voro mycket villrådiga. Slutligen beslöto de att utbedja sig ett godt råd af biskop Erik Bredal i Trondhjem, och han rådde dem att i en böneskrift anhålla hos drottning Kristina om att få sitta kvar vid sina ämbeten.

Rådet följdes. Såsom ombud för Jämtlands och Härjedalens präster begåfvo sig prosten Olof P:n Drake och kyrkoherden i Oviken Jöns Hemmingsson till Stockholm, där de fingo företräde för drottning Kristina och till henne öfverlämnade den medförda böneskriften. De blefvo nådigt mottagna af den unga drottningen. Den kgl. resolutionen, hvilken uppsattes som svar på deras andraganden, är daterad den 24 dec. 1645; en bättre julklapp kunde det supplicerande klereciet näppeligen ha väntat sig. Samtliga präster bibehöllos vid sina innehafvande ämbeten; de skulle tills vidare få förrätta gudstjänsten på samma sätt som förut; dock borde de lära sig det svenska språket och främja svenskheten; de skulle få behålla sina gamla inkomster. På deras begäran, att prästänkorna måtte få uppbära tionden i annexförsamlingarna, gaf regeringen ett visserligen icke direkt bifallande men dock välvilligt svar; och detsamma var förhållandet med prästernas begäran om skattefrihet för prästgårdarna och stomhemmanen. Däremot kunde regeringen icke medgifva såsom regel en sådan frihet för hemman, som vore prästernas enskilda egendom. Slutligen skulle prästerna så mycket mindre behöfva vara underkastade någon utskrifningstunga, som allmogen i Jämtland redan gått in på att årligen uppställa 300 knektar till kronans tjänst. Början till uppsättandet af Jämtlands regemente gjordes sålunda redan mot slutet af år 1645 omedelbart efter fredsslutet.

Den nyss refererade resolutionen förvaras i original i Offerdals kyrkoarkiv och är af följande lydelse:

Kongl. Maj:ts

Nådige Resolution och förklaringh på de Postulater, som Kongl. May:tz undersåtere, Menige Prästerskapet i Jemptlandh och Herredalen igenom deres Uthskickade och Fullmechtige Underdånigst hafwe låtit præsentera och föredraga. Actum Stockholm den 24 Decembris Åhr 1645.

---

*) Se Nordström: Jämtlands kyrkliga ställning före föreningen meS dverige 1645, Hernösand 1884, pag. 82.

1.

Alldenstundh Jempteland medh Herredalen, som fordom hafwer hördt, lydt och legat under Sweriges Crono, ähr förmedelst Gudz nådige skickelse och thet Fredzfördrag, som i detta innewarande åhr ähr oprättat och stadfäst emillan Swerige och Danmarck, är cederat och effter sielffwe Fredzfördragets lijdelse ordentligen inrympt till Hennes Kongl. May:t och Sweriges Crono till een Ewärdelig opåtalt egendomb, medh all den tilliggiande högheet, herligheet, jurisdiction, andelig och werldzlig skatt och ingäldh, rätt och rättigheet till Landz och Wattn. Och så wääl mehnige Prästerskapet j be:te Jemptland och Herredalen, som alle andre dess Landzorttz Inbyggiare hafwe widh inrymningen af Landet afflagt emot H. K. M:t och Sweriges Crono deres hulldh och troheetz Eedh, och nu sålunda ähre wordne H. K. M tz Eedsworne Laglige Undersåter; Hwarföre, såsom H. K. M:t drager nu icke mindre till dem, än andre sine k(äre) egne Undersåtere en nådig tilförsicht och gott förtroende och dem medh all Konungzlig gunst och nåde ähr bewågen, inthet twiflandes, att de altijdh och i all måtto warde effter deres Eedh, plicht och högsta skyldigheet sigh emot H. K. M:t, dess efterkommande Sweriges Rijkes Konungar och Crono, förhållande (som) redelige trogne Undersåtere ägnar och bör, och deres Eedzplicht dem in Spe(cie) binder : alltså och emädan be:te Prästerskap af Jemptland och Herredalen hafwe affärdat till Kongl. May:t twänne wällärde män af deres midt, nembligen Her Oloff Pedersson Kyrckioheerde i Brunsfloda och Probst öf(wer) Jemptland och Herredalen, så och Her Jöns Hemmingsson, Kyrckioherde i Owijken, och dem å alles deres wägnar Fulmechtig giordt, icke allenast deres allgemene postulata och åliggiande H. K. M:t underdånigest att föredraga, uthan och offerere och tilbiude deres och deres hemmawarande medbröders troheet, lydno, hörsamheet och rätträdighet uthi alla måtto. Ty hafwer H. K. M:t låtit dem komma för sigh, deres mundtlige ährende och sädan inleffrerade skrifftelige postulata medh nåde förmärckt och öfwerlagt, så wijda nährwarandes tijdz lägenheet thet hafwer medgifwit och under Rijkzens wårdande ährender tillåta kunnadt, och sigh der på Nådigest welat förklara som föllier:

Till thet Första, Såsom Prästerskapet i Jemptelandh och Herredalen igenom åfwanbemelte deres Uthskickade Fulmechtige hafwe H. K. M:t remonstrerat, hwadh för Kyrckio Ceremonier de tilförende under danske Regementet hoos dem, j deres Församblingar, hafwer brukeligit warit, medh underdånigest anhållande och begäran, att de samptlige måge samma deres Kyrckio Ceremonier få bruka och där wid blifwa handhaffde, såsom och niuta deres ombetrodde pastorat och deraf dependerade lägenheeter: Alltså

hafwer H. K. M:t tagit denne deres begäran uthi ett nådigt betänkiande; Och all den stundh H. K. M:t såsom een Christeligh och mildh öffwerheet befinner sigh nådigh och benägen icke allenast att confirmera och bekräffta Jemptlandz och Herredalens Prästerskaps förrige lägenheeter, frijheet och wilckor, uthan och sådant uthi allt skäligt effter lägenheeten hellre will formehra och förbättra, än som thet j någon måtto förkårtta och förringa, så länge hwar j sin Stadh förestår sitt Kall och Embete, som sigh bör, troligen förmanar och tilhåller sine åhörare till troheet och hörsamheet emot H. K. M:t, dess effterkommande Sweriges Konungar och Crono, såsom och sigh sielffwe endthålla all præiudicerligh Correspondens med een och annan: Hwarföre, såsom H. K. M:t wääl weet och nu så mycket mehra af dess Fullmechtige hijtskickade Prästmän förnummit hafwer, att Jemptelandz och Herredalens Inbyggiare ähre medh den Swänske Nationen uthi Religionen eense, och icke weet, att någon synnerligh differentz i Jemptelandz eller Herredalens Kyrckio Ceremonier skall wara, som sträffwa emot den Swänske Kyrckioordningen, Så kan H. K. M:t wääl lijda, att Jemptelandz och Herredals Inbyggiare blifwa widh deres här till öfflige Kyrckio Ceremonier, till dess denne saak kan blifwa frambdeles så af H:s K. M:t sampt Clericijt, i synnerheet Rijkzens Archiebiskop, under hwilkens Stifft Jempteland medh Herredalen fordom legat hafwer, behörligen öfwerlagdt, och H:s K. M:tz wijdare resolution där öfwer gifwen; Allenast will H:s K. M:t hafwa Prästerskapet i Jemptland och Herredalen här medh påmindt, att effter Gudh nu hafwer förordnadt dem om Swänsk öffwerheet, under hwilken de och deres effterkommande Ewärdeligen wara och förblifwa skola; Så twifflar H. K. M:t inthet, att dee effter sin skylldigheet wänia och beqväma sigh till thet Swänske språket, thet mäste de kunne, låtandes sigh och wara anlägit effter handen att affhielpa, så wijda dem tilgörandes står, hwad som kan causera af sigh någon skadelig confusion och förargelse. Såsom och, att de hålle och förmane deres åhörare där till, att de drage deres barn och ungdom uthur Norge och Danmarck, såsom och sielffwe thet giöre medh sine egne barn och dem uthj Swänske Skolor och Academier studera låta, det wettandes att der någon af deres ungdomb blifwer ordinerat till präst annorstädes, än i Swerige, att den samme då ingen promotion här j Rijket eller dess underliggiande provincier skall hafwa att förwänta.

Till theth Andra, Anlangande Prästerskapetz begäran att få niuta sin (lag)lige Inkompst och andre Special benådningar, beståendes förnembligast i halwa Kyrckiotijonden och andra små tijender, som de åhrligen för detta hafwe warit wahne att bekomma, af Smör, Swedie Rågh, Humbla, Kåål, Roffwor, Fisk, Fogell,

Diur* och Bäwergäll. Nu såsom Prästerskapet j Jemptland och Herredalen berätta sigh detta alt tilförende hafwa hafft och nutit; Så will H. K. M:t dem thet gärna unna och widh samma deres Inkompst här medh j krafft af denne öppne resolution confirmera och bekräffta.

Till theth Tridie; Hennes Kongl. Maij:t hafwer och jntagit och förstådt af Prästerskapetz i Jemptlandh och Herredalen Inlago, hwadh wilckor och frijhet Prästeänckiorne där samma städes hafwe under thet danske Regementet effter deres Mäns dödelige affgångh hafft och nutit, nembligen all tijonden som faller af en Geldes Annexer, hwilken frijheet Prästerskapets Uthskickade underdånigest begäre, att be:te Präste änckior icke mindre här effter, när Kyrckioheerden medh döden affgår, än här till skett ähr, förunnas måtte, att der af få niutaj sitt änckioståndh; Jämwäll och Uthskriffningsfrijheet, Nu ändock Hennes Kongl. Maj;th intet ähr obenägen att bewijsa fattige Prästeänckior, hällstj den Landzändan, som någon större olägenheet ähr nästliggiande Provincier underkastade, sin Konungzligh nådh och mildheet till deres wederqweckelse och uppehälles befordran: Wille och gerna nu strax wilfara Prästerskapet uthj detta deres postulato. Men effter thet är een saak, som gifwe något efftertänckiande och lätteligen kunde förorsaka någon disorder och confusion af sigh, om man på sådant sätt skulle disponera om Geldens annexer : Så faller H. K. M:t icke obilligt något betänckeligit här öfwer något wist att resolvera, för än detta ärende ähr och medh Archiebispen och Clericijt j Rijket communicerat och öfwerlagt, där hän H. K. M:t Resolutionen på detta postulatum will låta beroo och j medler tijdh hafwa Änckiornes tilståndh j Jemptlandh j een nådigh jhugkommelse.

Till deth Fierde, Anlangandes Jemptlandz och Herredalens Prästerskaps underdånige begäran att få niuta deres Prästegårdar och Kyrckio bohl eller Stommer frij widh warande deres Pastorater; Såsom och de och deres hustrur blifwa medh frijheet benånade uthj deres lijffztijder på de hemman eller gårdar, som hwar af dem j synnerheet, sigh brede widh Prästeborden förskaffat hafwe; Hwadh nu sielfwe Prästegårderne eller Kyrckioborden och Stompnerne widkommer, Så ändock Hennes Kongl. May:tt ähr icke mindre Prästerskapet i Jemptlandh och Herredalen, än alle andre sine trogne Undersåtere af Clerisiet medh särdeles Konungzlig nåde bewågen och affectionerat; Dock likwäll effter Landzens tilståndh icke ähr H. K. M:t ännu nogsampt kunnigt icke heller så ännu weeta kan, hwadh uthan H. K. M:tz och Cronans eller andres præindicio kan tillåtas; Så kan H:s K. M:t

*) Diur = älg.

för denne gången sigh här på icke cathegoriceresolvera, wijdare är will hafwa Prästerskapet allernådigst försäkradt, att de skole blifwa widh deres wanlige frijheet så wäl på Prästegårderne som i annor måtto conserverade och erhålldne. Men hwad anlangar deres här widh hengiande postulatum om frijheeten på deres egne gårdar, thet finner H. K. M:t wara af sådan consideration, att H. K. May:th icke obilligt något betänckeligit faller att bewillia till een sådan allmen tillåtelse som begäres, emädan thet är personale och lätteligen kunde causera någon confusion. Men där in Specie någon wälbetiändt Prestman warder sökiandes på behörligit sätt hoos Hennes Kongl. May:th någon särdeles frijheet på sin eenskylte gårdh, då will H. K. M:t, när där om ordenteligen söckt warder, inthet låta finna sigh obenägen för medelst sitt speciale indultum den där medh att benåda.

Till deth Fempte. Effter Allmogen j Jemptlandh hafwer allareeda bewilliat att hålla Hennes Kongl. May:th och Cronan ett wist antaal Knechter, nembligen åhrligen Trijhundrade; Så ähr Hennes Kongl, Maij:tt medh dette deres tilbudh Nådigest till fredz. Och så länge detta behörligen hålles och effterkommes, will H. K. M:t inthet beswära Landet och mindre Prästerskapet medh någon knechtenembdh Elliest medh, där Rijkzens tarffwer så for(dra) och H. K. M:t blefwe förorsakat att anmoda Jemptlandh och Herredalen medh någon Extraordinarie pålago eller Silffwerskatt, Så will Hennes Kongl. Maij:tt accommodera sigh Prästerskapets lägenheet och som en Nådigh och Christeligh öffwerheet dem tractera, twifflar inthet, uthan drager till samptlig Prästerskapet j Jemptland och Herredalen det nådige förtroende, att de altijdh låte finna sigh igen emot H:s K. M:t och Sweriges Crono wällwillige, trogne och rättrådige undersåtere, och in effectu wärckeligen præstera och obråttzligen hålla, hwad de samptligen för detta förmedelst deres afflagde Eedh sigh tilbundit, och deres fullmechtige Uthskickade nu ytterligare här jn för Hennes Kongl. Maij:tt sielff på deres och samptlige Prästerskapets wägnar Mundtligen låffwat och tillsagdt hafwer; Hwilket allt H:s K. M:t medh all Konungzlig nåde hafwer förstådt och anhördt. Och will j thet öffrige hafwa deres wälfärdh sigh befalat och dem och deres hemmawarande Medbröder förblifwa medh konungzlig nåde bewågen. Till yttermehra wisso hafwe Wij detta medh wår egen hand underskriffwit och witterligen låtit sättia wårt Secret här nedan före. Datum ut Supra.

Christina

(Sig.) *Nills Tungell.*

Redan år 1646 fingo Jämtarna (och härjedalingarna) sända representanter till den svenska riksdagen. Det jämtländska prä-

sterskapets ombud vid detta års riksdag voro kyrkoherden i Hammerdal Mårten Halfvarsson Stenius och kyrkoherden i Rödön Erik Clausson. På de nya önskningar, som af dessa framställdes i deras kommittenters namn, svarade regeringen med att hänvisa till resultaten af blifvande visitationer och undersökningar. Kgl. Maj:ts resolution i ärendet, hvilken likaledes finnes i original i Offerdals kyrkoarkiv, lyder sålunda:

Kongl. May:ts

Nådige Resolution och Förklaring på dee Puncter och Postulater, som Prästerskapet i Jemptlandh hafwe igenom Her Mårten Halfwarsson, Kyrckioheerden i Hammerdaal, och Her Erich Clausson, Kyrckioheerdenn i Röden, sins låtit inlefwerera och föredraga.

Actum Stockholm den 1 Julij Anno 1646.

Kongl. May:t hafwer låtit sigh föreläsa Sijna Undersåtheres Prästerskapetz j Jemptlandh inlefwererade Postulater, bestående i synnerheet i effterskrefne Puncter: 1) Att dem må effterlåtit warda få niuta Quicktijonden och Tijende Penningen af alla slags wahrer. 2) Att deres Sochnebönder påläggias motte att holla 7 huus i Prästegårderne. 3) Att Prästerskapet må hafwa loff att holla wijn och oblater till Sacramentens uthdeelning för den sedhwanlige Kyrckekorns tijonde. 4) Att Klockarnes löön motte blifwa något förökat.

Desse berörde Postulata hafwer Kongl. Maij:t öfwerlagdt, och såsom de äre af någon consideration och sådant under det danske Regementet icke hafwer warit sedhwanligit: Kongl. May:t och elliest påminner sigh hafwa uthi nästförledne åhr på Prästerskapetz i Jemplandh allmenne Postulater nådigst effterlåtit, bewilliat och confirmerat dem alle deres förre frijheter, willkor och conditioner, såsom och dem uthi sompt förbättrat, så widha Kongl. May:t då pröfvade thet skäligt och närwarande tijdz tillståndh thet hafwer kunnat tola och medhgifwa, Hwarför faller nu Kongl. May:t icke obilligt betänckeligit att göra där på nogon förändring eller och för denna gång resolvera till ett eller annat, synes wela draga medh sigh någon novitet och läggia allmogen i Jemptlandh nogot owanligit beswär på, förr ähn sådanne saker, som Kyrckiowäsendet enkannerligen angåår, är communicerade medh Archiebispen i Rijket och honom kan gifwas tillfälle att holla en visitation i Jemptlandh och förfahra, huad Landzens tillståndh i desse och slijke andre saker skäligest kan fordra, och Kongl. Maij:t derom framdeles kan wijdare informerat blifwa, och der då befinnes, att Prästerskapet eller Klockarne icke äre nödhtorfftigt försörgde, will Kongl. May:t intet finnas obenägen deres willkor medh nogot att förbättra. I medler tijdh skall alt blifua

widh thet som förr warit och Kongl. May:t i förledne Åhr på samptlige Prästerskapetz Postulater resolverat hafwer. Och förblifwer sine Undersåthere Prästerskapet i Jemptland medh Kungl. gunst och nåde bewågen Till yttermeera wisso hafwe wij detta medh egen handh underskrifuit och witterligen låtit sättia wårt secret här nedan före. Actum ut Supra.

Christina.

En framställning från Jämtlandsprästerna om ytterligare lindring i utlagorna afslogs af regeringen under hänvisande till de då rådande förhållandena; såsom följande kgl. bref visar (Offerdals kyrkoarkiv):

Kongl. Maij:tts

Nådige swar och förklaringh, opå samptlige Prästerskapets j Jemptelandh inlagde postulatum och beswär. Actum Stockholm den 31 Martij 1647.

Hennes Kongl. Maij:tt hade icke warit obenägen Men heller gerna effterlåtit, att Prästerskapet i Jemptlandh, hade blifuit ytterligare lijsade och förskonte för deres Uthlagor; Men aldenstundh närwarande tijder inthet wele tillstå, att de medh Uthgiffter kunne lindras, wijdare ähn huadh dem igeuom den resolution, de i förledne åhr bekommit hafue, indulgerat och effterlåtit ähr; Huilken dee och wärckeligen skole åtniuta, For det öffrige förmodar Högstbem:te Hennes Kongl. May:t, att dee såsom trogne Rijkzens Undersåthere icke åstunde sigh undandraga eller wägra. Datum ut Supra.

Christina.

På Jämtlands allmogens böneskrift svarade drottn. Kristina år 1647 med att taga provinsens innebyggare lika med landets andra innevånare under sitt kgl. hägn och försvar, lofvade att förse dem med flera prästmän samt befriade dem från utgörande af krigshjälp äfvensom af boskaps- och mantalspenningarna. Handlingen, som finnes i afskrift i Offerdalsarkivet, återgifves här sålunda:

Copia aff
Hennes Kongl. Maijt:tz
Nådige swar och resolution uppå menige almogens af Jemptelandh underdånige Suplication. Datum Stockholm den 25 Martij Anno 1647.

1.

Såsom Kongl. May:tz trogne undersåtere uthi Jemptlandh boendes haffwa wed inrymbligen af Landet aflagt emot H. K. M. och dess efferkommande Swerges Konungar och Crono deres lifliga huld och trohetz Ed för sig och sine efterkommande att

wela och skola, såsom rederlige trogne och hörsamme Wndersåtere ägnar och bör, deres Edsplicht dem tilbinder, förhålla sig emot H. K. M. och dess effterkommande Swerges Konungar och Crono; Alt så haffwer H. K. M:tt dem igen låffwat och tilsagt all Kongl. Ynest och Nåde, så och under sit Kongl. hägn och förswar anammat, försäkrandes at skola lijcka som andre Kongl. May:tz trogne wndersåtere emot alt wåld (och) orät, som dem af en och annan kunnde tilfogas, blifwa fredade, skydade och handhaffde, opä hwilken Kongl. nåde och giorde försäkringh de jngelunde bör twifle.

2.

Sädan hwad deres begiäran wedkommer at bliffwa med några flere Präster eller Cappelander försörgde, som dem utj Gudz ord retteligen kunde wnderwijsa och lära, Så will H. K. M:t, beweckt äff den stora åhåga och bekymmer, H. K. M:t billigt drager om Gudz ordz uthspridande och dess rätta dyrkan, låtta affgåå order och befalningh til Archiebiskopen, att han med forderligaste ditt förskickar och förordnar så månge dugelige och skickelige personer, som der til gudztienstens wed macht hållande kunde tarfwes och behöffwes. Men med deres Löhn och wnderhåldh skall observeras och hållas samma ordningh som annorstädes här uthi Swerge.

3.

Hwad deres wnderdånige begiäran wedkommer, at de for krigshielpen och booskaps och mantalz penningarne måtte bliffwa lijsade och förskontte, effter dee uthi siste danske feide haffwe leditt stor skade och mycket ähre af sigh komne och de Elliest haffwe bewilliet til at hålla och wnderhålla 300 såldater åhrligen til Kongl. May:tz och Cronans tienst; Så haffwer H. K. M:t dem wthi denne sin begiäran nådigst wilfahra och benåda och för. b. wthlagor widare förskona, allenast de godwilligen til Kongl. Maij:t och Cronan wthlägger de(n) bewilliade Silfwerskatt. Så all annan Kongsrättighet som af hemmanen ordinarie pläger och wandt är at wtgåå, då de wnder den danske Regerning woro. Actum ut Supra.

Christina.

Denna Copia är med ord ifra ord som sielffwa Originale lyder.

Sedan Hernösands superintendentia upprättats år 1647, lät konsistorium i den samma sig angeläget vara att genom några till efterlefnad påbjudna föreskrifter söka åstadkomma likformighet i kyrkliga förhållanden i de norrländska provinserna. En afskrift af den konsistoriella skrifvelsen förvaras i Offerdalsarkivet; den lyder som följer:

Effterskreffne Generales Conclusiones äre stadgade medh Prästerskapet och geeindhet (?) allmogen uthi Wästerbotn, Ångermanlandh och Medellpadh och Jemptelandh. På thet en lijkformigheet måtte (vara) in Ceremoniis uthj alla församblingar af Superintendentien till Guds fruchtans styrckio och förkåffringh; Hernösand anno 1659.

1. Kiörckiorna skola widh macht hållas och Prästegårdsbyggningar widare förbättras.

2. Tijenden skall effter Guds lagh och framfarne Konungars recesser ostympat och rätträdeligen till Cronan och ordinarj Präster tijdigt uthgiffwas.

3. Till Prostestämbningar skola alla af församblingarna hörsambligen comparera wid böter 3 dlr Sölf:mt och Kiörckiones sexmän skola notera absentes in visitationibus.

4. Olydige till Catchismi förhöör skola såsom andre Sabbatzbrytare straffas medh 3 dr Sölffwermynt.

5. Sabbatsbrott som skie plägar igenom Guds ords och sacramenternas föracht och wanwördningh: aff dryckenskap, werdslige ährender och sysler, taal och buller med förargelse i Kiörckian, så som och druckin komma till Kiörckia; thet skall straffes förste gången medh 3 dlr Sölf:mt, andre gången böte och så myckit och stånde der till med Kiörckieplicht, 3:dje gången Excommuniceras.

6. Kiörckones penningar, lijkstool och testamente skall uthgiöras effter öffuerheetenes ordinantie, det närmeste råden tillsäjer.

7. Uthloffwade och Allmogen j Wästerbotn någon tacksamhet att willia låta påskijne emot Prästen, då han besöcker theras siuka eller håller lijkpredikan öfwer dee döda.

8. Kiörckie Ceremonier skole lijka (wara) i alla församblingar uthi superintendentien.

9. Fästemöer, som her till hafwa lupit sochnar och byar emillan till att tiggia, skole her med där effter affstå. Hwar annars skier, ware sexmän hermed tillstådt at taga utaff dem Fästemöes säcken och deelat emillan the fattiga thet the samblat hafwa.

10. Till at förbättra Kiörckiones intrader skall hwar och ett paar brudefålck, då deras ächtenskap publiceras första gången, gifwa till Kiörckian 1 dr Kopp:mt, meehra eller mindre som hwar och eens rådh wara kan.

11. Kårt och teerningh speelare och tobaaks drinkare uthi sochnestugun om predikodagen skola straffas som andre sabbatsbrytare med 3 d:r Sölf:mt.

12. Itt subsidium ähr bewilliat att colligeras, skall af alla församblingar i Superintendentien (upptagas) på 3 söndagar i året,

ther med fattige studiosi i Superintendentien, som till studier beqwämme ähre, underhållas skola.

Concordare vidi
Isaacus Olai Alstadius.

Rödön d. 18 September 1671.

Alstadius, som vidimerat ofvaninförda skrifvelse, blef under danska fejden 1677 misshandlad af danskarna för sin fosterländska hållnings skull. Han dog 1684 som kyrkoherde i Räfsund.

Jag vill icke här ingå på någon detaljerad framställning af de många gagneliga reformer i öfrigt, som efter freden i Brömsebro genomfördes af de svenska myndigheterna i de nyvunna provinserna. Men klart är, att de bidrogo till att allt fastare åtdraga de hjärtats band, som förenade jämtarna och härjedalingarna med Sverige.

Äfven prästerna från 1645 synas städse hafva korrekt hållit den trohetsed, de då svurit. Kyrkoherden i Ragunda Olaus Claudii Rahm, hvilken blef halshuggen för förrädiska stämplingar under kriget 1678, var af svensk börd och född i Ångermanland.

Historien om Jämtlands försvenskning kan lämpligen afslutas med konung Karl XII:s bref, dat. Kungsör den 2 febr. 1699, i hvilket bestämmes, att Jämtlands inbyggare skola vara lika ansedda med invånarna i Sveriges äldre provinser*.

Ur Jämtlands historia.

Föredrag, hållet af fornminnesföreningens sekreterare vid festen till fädrens minne på Frösön den 14 Juli 1907.

Det är för fosterlandskänslan upplyftande att veta sig bo i ett land, som blifvit helgadt därigenom att förfäderna allt ifrån urminnes tider innehaft detsamma och att de genom träget arbete ombildat dess ursprungliga vildmarker till blomstrande kulturbygder samt lämnat dessa i arf åt sina efterkommande.

Vi bo i ett sådant land. Det har icke ursprungligen genom våld och eröfring fråntagits andra, som först börjat uppodla det; våra egna förfäder var det, som en gång först satte sig i besitt-

*) På detta bref har dåvarande prosten och kyrkoherden i Offerdal Abr. Larsson Burman nedskrifvit den anmärkningen, att det är obehöfligt, emedan redan drottning Kristina afgifvit en liknande försäkran.

ning af det vid deras ankomst jungfruliga landet, och sedan hafva de, generation efter generation, varit dess ägare.

Nu framställer sig den frågan: huru långt tillbaka i tiden ligger våra äldsta förfäders inflyttning hit? Den frågan kan naturligtvis icke exakt besvaras. Men nyare såväl arkeologiska som språkliga forskningar gifva med stor sannolikhet vid handen, att de äldsta invandrarna till Jämtland varit svenskar, som kommo från Medelpad och södra Ångermanland upp efter flod- och ådalarna redan omkring två årtusenden före Kristi födelse.

Dessa invandrare kände ej till metallernas bruk; deras verktyg och vapen voro merendels af sten. Ett talande bevis för den äldsta jämtlandsbefolkningens svenska ursprung är den omständigheten, att de allra flesta stenåldersfynden gjorts i landskapets östra del.

De äldsta jämtarna lefde af jakt och fiske, möjligen äfven af boskapsskötsel. Något åkerbruk, bedrifvet medels svedjande, idkades visserligen redan under den yngre stenåldern af de sydligare boende svenskarna. Föga troligt är emellertid, att något sådant förekommit bland stenålderns svenskar häruppe. I likhet med sina landsmän söderut bodde de förmodligen i runda eller rundade hyddor, hvilkas väggar utgjordes af trägrenar och lera. De dyrkade troligen Tor såsom solens gud. Deras lif var för visso uppfylldt af mödor och svårigheter. Att dock äfven de förstodo att offra åt nöjet, synes framgå af t. ex. namnet Lockne, som lär vara ett urgammalt ord och ursprungligen beteckna en lekplats*.

Huruvida några lappar redan under dessa aflägsna tider invandrat till provinsens fjälltrakter, är ovisst. Förmodligen hafva de anländt först senare. Lapparna hade också sin stenålder, men den slutade långt efter den svenska stenåldern.

Omsider kom en tid, då stenen såsom material för redskap utträngdes af metaller, i det sydligare Sverige af bronsen, som sedan i sin ordning fick vika för järnet; häruppe, såsom det ser ut, direkte af järnet.

Den äldre järnåldern började söderut omkring år 500 före Kristi födelse, här antagligen ett eller annat sekel senare. Den slutade inemot år 800 e. Kr. Äfven under denna tid synas, att döma af fynden, endast provinsens östra delar och trakterna vid Storsjön ha varit befolkade.

Nu, då järn fanns att tillgå, började man uppföra timrade bostäder; ryggåsstugornas tidehvarf hade inbrutit. Jämte Tor, som, nu mera icke solens utan åskans gud, alltjämt tillbads som odlingens befrämjare och de råa, förstörande naturkrafternas, jättar-

*) Se Ymer. 27:de årg. pag. 55.

nes och trollens oblidkelige fiende, började äfven andra gudar att dyrkas, såsom Odin, Njord, Frey m. fl. Nu rådde sålunda åsareligionen, som från Tyskland och Danmark utbredt sig öfver Norden.

Vid tiden för den yngre järnålderns eller vikingatidens början, d. v. s. inemot år 800 e. Kr., började kolonister invandra från Norge; och nya strömmade till under följande tider, i synnerhet efter slaget i Hafrsfjorden 872, då mycket folk flydde hit undan Harald Hårfager. Man kan antaga, att dessa nybyggare snart sammansmälte med provinsens äldre befolkning och detta så mycket lättare, som på den tiden olikheterna i de tungomål, som talades på ömse sidor om Kölen, icke voro stora och ännu icke någon vare sig svensk eller norsk nationalkänsla hunnit utveckla sig.

I Jämtland finnas såväl i väster som i öster talrika fornminnen från vikingatiden, som varade till omkr. år 1060 e. Kr. Sålunda finnes ett stort antal graffält, däribland några äfven här på Frösön. Närmare undersökta äro endast grafvarna vid Rösta i Ås. De i dessa af d:r Knut Kjellmark träffade fynden vittna om den jämförelsevis höga grad af kultur, till hvilken befolkningen här hunnit inemot midten af 1000-talet.

Tack vare fornfynden känna vi således rätt väl till det allmänna kulturtillståndet bland våra förfäder under hednatidens olika epoker. Men under seklernas eller rättare årtusendenas lopp hade naturligtvis många viktiga, minnesvärda tilldragelser bland dem timat, mången stor höfding, mången väldig kämpe, mången mäktig jorddrott lefvat; äfven de hade tvifvelsutan, liksom germanerna i allmänhet, en gång varit i besittning af en rik skatt af guda- och hjältesånger. Helt visst lefde sången ännu kvar på folkets läppar och var den historiska traditionen från forna dagar rik ännu på den tid, då kristendomen infördes här.

Och dock återstå nu med undantag af några med kyrkans fester införlifvade eller i folktron kvarlefvande reminiscenser af denna gamla hedniska religiösa kultur, alls inga inhemska minnen från den förkristna tiden här lika litet som i allmänhet i hela Sverige. Detta beror i väsentlig mån på den katolska kyrkan, som var en fiende icke blott till den gamla åsaläran utan äfven till den kultur öfverhufvud taget, som i äldre tider blomstrat. Så utträngdes nu hednatidens sagor af kyrkans legender, de gamla historiska traditionerna af den heliga historien, och inom ett eller annat sekel utbredde sig ett ogenomträngligt mörker öfver hela denna gamla tid; och man kan icke ens gissningsvis uppgifva namnet på en enda af de stormän, som hvila i grafhögarna.

Islands sagamän, i främsta rummet Snorre Sturlasson, hafva emellertid lämnat några historiska upplysningar om Jämtland

under hednatiden, dock blott tillfälligtvis och i anslutning till Norges historia. Så sändes någon gång en blänkare in i mörkret, och vid dess sken varsna vi några få jämtländske män, de förste af våra förfäder, som vi med någon större grad af visshet kunna namngifva. Där drager kolonisten *Ketil Jamte* med talrikt följe öfver fjällen. Där se vi hans sonson *Tore Helsing* vandra ännu längre åt öster. Där framträda ur 800-talets mörker jämtarna vikingen *Björn Ketilsson* och hersen *Wemund.* Där tycka vi oss varsna redan vid midten af 900-talet jämtlandsallmogen samlad på Frösön till jamtamot, denna marknad, som med tiden äfven fick namnet Gregoriimarknad.

Bland Olof Tryggvessons kämpar ombord på Ormen Långe i slaget vid Swoldern år 1000 finna vi de båda jämtarna *Ån Skytte* och Arnliot Gellinas broder *Vikar.*

År 1026 se vi jämtlandslagmannen *Thorar* leda förhandlingarna på frösötinget; vi se den för ett dråp till vildmarken flyktade bonden *Thore* gästfritt i sin stuga mottaga de flyende norska skatteindrifvarna och dennes svåger, den ståtlige, i guld och skarlakan strålande stigmannen *Arnliot Gellina*, bringa dem i säkerhet.

Fyra år senare, den 29 juli 1030, träffa vi samme Arnliot jämte de två jämtländska kämparne bröderna *Gauka Thorer* och *Afrafaste,* där de stå uppställda på slagfältet vid Stiklarstad framföre Olof den heliges hufvudbanér, sedan de mottagit dopet, och de stupa där efter lysande mandomsprof.

Omsider upptäcka vi en jämte, om hvilken ett inhemskt dokument talar. Dokumentet är runstenen vid Oscarsbron och mannens namn *Östmod Gudfastsson.* Denne var på sin tid Jämtlands förnämsta höfding och mäktigaste man, eftersom provinsens invånare genom hans inflytande vunnos för kristendomen. Man antager, att en af ärkebiskop Adalbert i Bremen omkring år 1050 såsom missionär till Helsingland sänd biskop Steinfinn äfven besökt Jämtland och vunnit den mäktige Östmod på Frösön för korset.*)

Högt upp på denna ö låg provinsens förnämsta offerställe, Hof, där då naturligtvis också jamtamotet samt lagmanstinget brukade hållas. Man kan antaga, att Östmod, i likhet med hvad förhållandet brukade vara med de myndigaste männen i andra trakter, var föreståndare för offren i sin hembygd. Då han blef kristen, gjorde han gifvetvis slut på blotandet i den gamla helgedomen. Kanske har han då också på samma sätt, som t. ex. Hergeir i Birka och Ljot Dagson i Härjedalen, byggt en träkyrka på sin gård i närheten af det gamla gudahuset och på samma ställe,

---

*) Se Munch: Det norske Folks Historie, del 2, pag. 603, not 2.

där sedan omkring år 1200 Frösö ännu kvarstående stenkyrka uppfördes. Då nu för första gången ljuden från den nya kyrkans klockor fortplantades ut öfver Storsjöns vatten och stränder, så ringde de på samma gång in ett nytt tidehvarf för Jämtland. Och det dröjde ej länge, förrän kristendomen, som sålunda fått rotfäste i hjärtat af landet, segrande utbredt sig öfver hela provinsen. Man antager åtminstone, att åsaläran varit fullständigt undanträngd ur densamma redan omkring år 1060.

Kristendomen var sålunda införd i Jämtland, sådan som den framställes i den katolska läran. Kyrkan fordrade af lekmännen sträng underkastelse under sina bud och stadgar. Men den tro, som hon af dem kräfde, var hufvudsakligen blott läpparnas; om hjärtats beskaffenhet bekymrade hon sig föga. Därföre kunde den katolska rättrogenheten vara förenad med mycken inre vildhet och råhet. Så mycket mera vikt lade kyrkan på den andakt, som yttrar sig i ord och åthäfvor och i utförandet af goda gärningar. Till sådana hörde i främsta rummet frikostighet mot den heliga modern kyrkan och hennes tjänare. Jämtlands folk fick under den katolska tiden underkasta sig för kyrkliga ändamål en beskattning, med hvilken den hedna tidens små utgifter för bloten näppeligen kunna jämföras.

Men missionärerna och munkarna, hvilka ofta stammade från aflägsna länder med högre kultur, medförde också till sina nya verksamhetsfält många nyttiga insikter, hörande till den världsliga kulturens område. De lärde folket bättre metoder att odla jorden, de medförde nya kulturväxter, de uppmuntrade till byggande af broar och vägar m. m. Äfven utförandet af sådana företag betecknades såsom Gudi behagliga gärningar. Det var naturligtvis prästerligt inflytande, som förmådde den nyomvände Östmod att till Guds och helgonens ära låta uppföra den första bron öfver Östersundet, helt visst ett storverk för sin tid. Därvid begagnade han sig enligt runstenen af en viss *Åsbjörn* såsom byggmästare; denne var således Jämtlands förste kände ingeniör. En viss i runristning kunnig *Örjan* förevigade på sätt, som vi alla känna, minnet af Östmods bragder.

År 1060 hade kristendomen ännu icke vunnit stadga i mellersta Sverige. Där funnos ännu många hedningar. Men, emedan Jämtland då hörde till Sveriges rike och kristnats därifrån, så fördes det till den svenska kyrkoprovinsen och fortfor att höra dit äfven efter den politiska föreningen med Norge år 1111. Då Upsala stift inrättades, blef Jämtland en del af detsamma; detta förhållande varade ända till 1570. Under hela denna tid voro jämtlandsprästerna i allmänhet svenskar. De gjorde sig dock aldrig, så vidt man vet, under den norska tiden

skyldiga till någon politisk propaganda för Sverige. Men de ha dock tvifvelsutan redan genom sitt språk och sin härstamning bidragit till att här i provinsen bevara en återstod af svensk nationalitet.

Omkring år 1111 efter Inge den äldres död rådde stor oreda i Sveriges rike. Konung Östen i Norge passade på tillfället och tubbade medels gåfvor och gunstbevisningar till Jämtlands mest inflytelserike män denna provins att affalla från Sverige och gifva sig under Norge. Hans förnämsta medhjälpare vid detta värf synes ha varit den gamle med både Englands och Danmarks konungahus befryndade norske stallaren Skule Tostigson Jarl, hvilken lär hafva dött i Jämtland vid den tiden, medan han höll på att närmare bestämma gränsen mot Sverige. Han synes hafva nära förbundit sig med Östmods' mäktiga släkt, alldenstund hans sonsonsdotter, *Ingrid Guthormsdotter,* omkring år 1150 blef gift med Östmod Gudfastssons ättling i tredje led *Guthorm Östmodsson* på Frösön.*)

Efter denna tid ökas så småningom antalet af de jämtländska män och kvinnor, hvilkas namn bevarats till våra dagar. I historiska handlingar af flera slag möta fram åtskilliga högre och lägre ämbets- och tjänstemän, präster och andre; i synnerhet afteckna sig i permebrefven mot forntidens mörka bakgrund konturerna af hundratals personer, till större delen tillhörande allmogen. De bo fortfarande i ryggåsstugor, dock numera försedda med ordentlig, murad eldstad. De lefva af åkerbruk, boskapsskötsel och fiske samt jakt på pälsbärande eller matnyttiga djur, såsom hermelin, älg, ekorre, bäfver, vildren. Om deras lefnadssätt i öfrigt kan man bilda sig en föreställning af permebrefven. I dessa är oftast fråga om fastighetsförsäljningar, arf, ägobyten, födoråd, fastställelse af gränslinier eller råmärken, syneförrättningar, upplåtelser af nybyggen eller ödehemman; stundom innehålla de sprotedetings- eller skattingsdomar; andra utgöra orlofssedlar för tjänare eller fullmakter eller handla om kvarnställen, fiskerättigheter, rätt till skog, gåfvor, afradsfrihet mot skjutsskyldighet, betalning af skuld, arrenden, värjemålsed mot beskyllning för vållande till annans död, mansbot; i andra bönfalles om skattelindring eller meddelas underrättelse om fogdens ankomst o. s. v. Äfven ett par gillen omtalas, inrättade för festliga samkväm samt för inbördes hjälp: de voro Åsmannagillet i Ås och ett gille i Refsund.**)

Gården Förberg på Frösön, nu för tiden benämnd Kungs-

---

*) Se Munch: Det norske Folks Historie, del 2, pag. 596 o. följ. samt pag. 603, anm. 1.

**) Se Lange: De norske Klostres Historie, Chr:a 1856, p. 192.

gården, förvärfvades af kronan vid år 1345, öfverlämnad till försoning för ett dråp.*) Den blef bostad för konungens fogde; dit flyttades jamtamotet eller Gregoriimarknaden, och i anslutning till denna höll fogden där i mars årligen ting med allmogen: motsting eller landsting. Äfven det gamla lagmanstinget hålles åtminstone allt från denna tid på det smala edet mellan den egentliga Frösön och Bynäset, hvilket ede därföre får namnet Sprotedet. Sprotedetinget hölls årligen i juni månad. Det sista tinget af detta slag hölls någon tid före freden i Brömsebro, efter hvilken det svenska rättsväsendet infördes i Jämtland; men landstinget, slutligen kalladt landsjämnadstinget, fortfor att hållas på Kungsgården och sedan i Östersund ända till 1860. På 1700-talet höllos marknaderna, hvilka då voro flera, icke längre på Kungsgården utan på hemmanet Gladsätts ägor, hvarifrån de 1798 inflyttades till Östersund.

Utvecklingen under medeltiden hämmades stundom af farsoter, i främsta rummet digerdöden, af missväxter, under denna tid af dåliga kommunikationer vida mera ödesdigra än nu, af krig. Sådana landsolyckor gåfvo upphof till talrika ödesbölen. Stigande skatter till stat och kyrka samt stora herrars själfsvåld gjorde sitt till, att det icke alltid var så angenämt att vara bonde här i Jämtland under denna tid.

Reformationens tidehvarf inbröt. Här i Norden rådde inom de djupa lagren intet missnöje med påfvekyrkan. Folkets bildningsgrad var låg, och därföre stötte man sig icke synnerligen vid det tillstånd af förvärldsligande, som rådde bland kyrkans män äfven häruppe. Det var Gustaf Vasas härskarevilja, som förde Sverige öfver till det protestantiska lägret, och den viljan gjorde sig gällande äfven i Jämtland. Likasom denna provins en gång mottagit kristendomen från Sverige, så var det äfven från Sverige, som reformationen nu utbreddes dit. Gustafs trofaste medhjälpare vid reformationsverket här uppe var kyrkoherden i Oviken, prosten öfver Jämtland *Erik Andersson,* Jämtlands reformator, som genomförde det stora verket i anslutning till de på Västerås riksdag 1527 fattade besluten. Då kon. Gustaf nu äfven i Jämtland för svenska kronans räkning uppträdde som arftagare till en del af den katolska kyrkans inkomster, framkallades konflikter med den danska regeringen, hvilka ledde därtill, att Jämtland genom freden i Stettin år 1570 äfven i kyrkligt hänseende skildes från Sverige och förenades med Norge. Denna förändring utgjorde slutscenen i det nordiska sjuårskrigets stora sorgespel, som äfven för folket i denna provins medfört så stora lidanden.

---

*) Se Svenska Fornm.-fören:ns tidskrift, 9 b:t., pag. 311.

Ännu större förödelse åstadkom Baltzarfejden 1611—1613, icke så mycket i och för sig, eftersom Karl IX tillsagt de svenska befälhafvarna att icke ihjälslå jämtar, "som vore af svenskt blod hänsprungne, men väl prästerna, efter de alla voro jutar", och desse senare räddade sig alla i tid till Trondhjem. Men efter freden i Knäred anställde den danska regeringen fruktansvärda räfster med dem, som beskylldes för att under kriget hafva komprometterat sig genom att stå i godt förstånd till svenskarna, och många hemman lära då ha blifvit öde.

Lindrigare aflöpte för jämtarna det svensk-danska kriget 1643—1645, här uppe kalladt Ulfeldsfejden efter den danske befälhafvaren Jakob Ulfeld. Och dess resultat blef för både Sverige och Jämtland det allra lyckligaste, alldenstund Jämtland genom freden i Brömsebro den 13 aug. 1645 återförenades med det gamla moderlandet, från hvilket det varit skildt i världsligt hänseende i 534 år och i andligt i 75 år.

Vid den tiden lefde Jämtlands innevånare ännu i jämförelsevis små förhållanden. I hela provinsen fanns icke någon skola. Danske konungen Fredrik II hade visserligen år 1578 föreskrifvit inrättandet af en undervisningsanstalt i Västerhus på Frösön. Om den verksamhet, som vid denna utöfvades, känner man intet; år 1610 fanns den för öfrigt icke längre till.*)

Jordbruket bedrefs mycket primitivt; åkrarna saknade diken, en omständighet, som, i förening med felaktigt brukningssätt, stundom gjorde den odlade jorden vattensjuk och frostländig. Äfven af denna anledning uppstodo ödesbölen.**) Vägarna voro smala och dåliga, eftersom den danska regeringen aldrig bekymrat sig om deras tillstånd.***) Något postväsen fanns ännu icke i provinsen.

Under det kraftfulla och insiktsfulla svenska regementet inträdde snart bättre förhållanden. Myndigheternas bemödanden att skapa sådana motsvarades af förståelse och tillmötesgående från befolkningens sida. Efter 1645 års fred förenades Jämtland med Ångermanland och Medelpad till ett län, hvars residensstad var Härnösand. Den förste landshöfdingen var hjälten från Ulfeldsfejden, förre öfversten *Johan Strijk*, † 1653. Redan hans verksamhet var af epokgörande betydelse. Början till ett systematiskt vägförbättringsarbete gjordes på hans initiativ redan 1646; och samma år inrättade han i Frösö skans provinsens första postkontor.****) Det flyttades år 1675 till Västerhus och däri-

---

*) Se Nordström: Jemtlands kyrkliga ställning före föreningen med Sverige 1645. Hernösand 1884, pag. 73, 74

**) Se Hagström: Jemtlands œconom. beskrifning, Östersundsuppl. 1891 p. 19.

***) Se Burman: Jämtlands vägar, Östersund 1902, pag. 33.

****) Se Burman: Jämtlands vägar, pag. 62.

från år 1798 till Östersund. Det var äfven under Strijks styrelsetid, som Jämtland år 1649 erhöll sin första mera kända skola, hvilken inrättades i Oviken och som år 1679 aflöstes af Frösö trivialskola, som låg här uppe på Stockehöjden.

Om dessa och dylika reformer förbättrade tillståndet och höjde bildningen bland Jämtlands folk, så måste det dock å andra sidan för en tid underkasta sig nya, tryckande bördor. Visserligen var upprättandet af Jämtlands regemente, åt hvilket på 1680-talet Kråksta ödesböle här på Frösön uppläts till mötesplats, en mycket angelägen sak, och äfven därtill gjordes början under Strijks styrelsetid. Men då Jämtland var en glest befolkad gränsprovins, så blef roteringen här mycket betungande, ehuru visserligen regeringen medgaf vissa lättnader i densamma. Hämmande för utvecklingen var 1686 års tjänstehjonsstadga, hvars verkningar blefvo ännu mera fördärfliga genom förbudet för de norrländska kroppsarbetarna att söka tjänst utom sina resp. län, ett förbud, som gällde ända till 1766. Högst besvärlig var för allmogen skyldigheten att för vissa löntagares räkning forsla kronotiondespannmål stundom ända till 20 à 30 mil. Den karolinska tidens strängt protektionistiska system verkade som en hämsko på den ekonomiska utvecklingen.

Jämväl svåra landsplågor hemsökte då och då Jämtland äfven under den svenska tiden. Förskräckliga voro sålunda de lidanden, som de stora missväxtåren 1695 och 1696 hopade öfver Jämtlands folk. Tunga voro utskrifningarna och skatterna under det stora nordiska kriget, hvars eländen för jämtarna kulminerade i den Armfeltska härens fasansfulla öde nyåret 1719.

Detta samma år efterträddes det karolinska enväldet af frihetstiden. För Jämtlands folk har i det hela den tid, som sedan följt, varit en tid af utveckling och framåtskridande. Visserligen hafva missväxtår då och då bredt sina slagskuggor öfver den ljusa taflan, men följderna af sådana ha blifvit mindre fruktansvärda i samma mån som det allmänna välståndet ökats och samfärdsmedlen förbättrats. Äfven farsoternas härjningar kunna i våra dagar, då hälsovården gjort så stora framsteg, icke utstå en jämförelse med de förödelser, som de ännu på 1700-talet brukade åstadkomma. Så har provinsen Jämtland, hvars innevånareantal år 1754 steg till en siffra af ej fullt 18,000 personer, nu en befolkning af öfver 100,000 människor i trots af den starka emigrationen.

Men de gamla jämtarna utvandrade lika litet som de gamla svenskarna i allmänhet till främmande länder. I trots af allt, af missväxter, af örlig och härjningar, af förtryck och hårda bördor, af farsoter stannade dock de allra flesta från vaggan till grafven kvar i sitt sköna land, hvilket de älskade så högt, emedan de

där voro födde, emedan deras förfäder bott där före dem samt genom arbete och försakelser röjt åker och äng och grundat hem, som de lämnat dem med förpliktelse för dem att vårda och förkofra arfvet och sedan i sin ordning lämna det åt sina afkomlingar. Den uppgiften hafva de blifvit trogne. De ha hvar efter annan sträfvat och arbetat och gjort kvarlåtenskapen efter de gamla allt värdefullare. De ha hållit vakt om sina landamären samt bevarat fädrens grafvar från att vanhelgas och profaneras af barbarers vilda horder. Därföre stå vi nu här såsom frie män och kvinnor i ett land, som af urminnes tider tillhört vår egen stam.

Vi hafva i dag samlat oss till firande af fädrens fest i Jämtlands minnesrikaste bygd, på denna med skönhetens oförvanskliga diadem smyckade ö, där fordom provinsens förvaltning, rättskipning, militärväsen, andliga odling haft sina hufvudsäten. Med den trakten, där vi nu befinna oss, äro våra äldsta traditioner förenade. Redan i den jämtländska historiens första morgongryning framstår det åldersgråa Hof här bredvid som Jämtlands heliga medelpunkt. Likasom kristendomens ljus en gång därifrån utbredde sig öfver jämtarnas hela land, så har i senare tider den vetenskapliga bildningens fackla tändts här på Stockehöjden och sändt sina välgörande strålar ut öfver våra bygder. I 168 år, från 1679 till 1847, stod här Frösö trivialskola. År efter år utgingo härifrån skaror af jämtlandsynglingar, utrustade med skolbildningens vägkost för den fortsatta färden genom lifvet. Många af dem blefvo med tiden framstående män.

Jag vill vid detta tillfälle erinra om allenast två af desse: *Per Vilh. Vargentin,* prästson från Sunne, blef sin tids berömdaste astronom och tillika grundläggare af det svenska tabellverket. Han dog 1783.

Soldatsonen *Karl Zetterström* från Rödön blef en af denna provinsens ädlaste. Som professor i Upsala bisprang ha oaflåtet med råd och dåd sina landsmän; och han inrättade af sin stora dyrbara boksamling ett bildningsinstitut af bestående värde för sin fäderneprovins; han sörjde för uppförandet af denna biblioteksbyggnad och anslog allt hvad han för öfrigt ägde till bibliotekets underhåll och förkofran.

Ehuru jämte genom sin börd var dock aldrig vår store *Georg Adlersparre* lärjunge i Frösö skola. Redan vid 12 års ålder lämnade han sin fäderneprovins och återsåg den aldrig. Men hans kärlek till Jämtland förblef sig alltid lika. Detta framgår till fylles af de Adlersparreska samlingarna, hvilka hans son skänkt till detta bibliotek.

Till följd af Östersunds anläggning öfverflyttades spiran från Frösön till denna stad. Men i fädernas dagar tillhörde

ledningen Frösön, och denna ö intager därföre hedersplatsen vid en fest, hvars syfte är att återupplifva hågkomsten af de gamle.

Äradt vare fädrens minne!

En riksdagsfullmakt från 1751.

Meddelande af riksbanksdirektören Ol. Larsson från Häste.

Det torde vara af intresse för läsarena af denna tidskrift att se, huru en svensk riksdagsfullmakt i forna tider tog sig ut. Den fullmakt, om hvilken här är fråga, är af 1751 och utfärdad för riksdagsmannen Gunnar Erikssons i Mörviken farfader Erik Olofsson i Rännberg. Fullmakten, som är vida mera vidlyftig än dylika handlingar i våra dagar, bär särskildt vittne om den omsorg, med hvilken valmännen sökte förebygga hvarje förändring i det då varande statsskicket.

Anmärkningsvärdt är, att af de tjugu bofasta män, som undertecknat handlingen, endast en själf skrifvit sitt namn, medan de nitton andra undertecknat medels bomärken.

Fullmaktens ordalydelse är denna:

Vid den allmänna riksdag som kommer att hållas den 16 September 1751 befinnes, efter föregånget ordenteliget val, nämndemannen Erik Olofsson i Rännberg på Undersåkers tingslags allmoges vägnar härmed befullmäktigad, att sluta och afhandla de der förekommande arenden, och dervid noga ackt derpå gifva att allt det som länder till befordran af Guds namns ära och våre vädertagna rena och sanna Religionsöfning, Rikets allmänna bästa och sannfärdiga nytta, samt bibehållande af ständernas frihet och hvart och ett stånds välfångna privilegier, må efter yttersta förstånd redeligen styrkt och befrämjat varda; ställande sig Sverriges Rikes Fundamentallag och besvurna Regeringsform samt Riksdagsordningen till skyldig efterläfnad och rättelse, särdeles att han icke inlåter sig uti något hemligit eller uppenbarligit rådslag till ändring uti det fastställda Regeringssättet, emot Kongl. försäkringen och regeringsformen, mindre sig till något emot samma regeringssätt stridande slut begifvande, efter som allt sådant äudå ogilt och kraftlöst nu och i framtiden vara skall.

Föröfrigt skall Erik Olofsson sig ombeflita att till ett rättvist slut befordra de angelägenheter som honom i synnerhet på våra vägnar omförtrodde blifva.

På Undersåkers tingslags vägnar:

Olof (bom.) Jonsson i Edsåsen. Lars (bom.) Jonsson i Edsåsen. Anders (bom.) Jonsson i Edsåsen. Jon (bom.) Larsson i Såå. Per (bom.) Hindriksson i Svedje. Olof (bom.) Persson i Wik. Olof (bom.) Knutsson i Mörviken. Olof (bom.) Mårtensson i Lund. Jon (bom.) Persson i Berge. Nils (bom.) Hansson i Englund. Olof (bom.) Persson i Hamre. Olof (bom.) Hansson i Dufed. Lars Andersson i Tångböle (egenhänd. s.). Per (bom.) Nilsson i Bunderviken. Olof (bom.) Andersson i Kornäs. Olof (bom.) Jönsson i Sulviken. Jonas (bom.) Jonsson i Belie. Åke (bom.) Grelsson i Kolåsen. Mårten (bom.) Gunderssen i Gråsjön. Per (bom.) Olofsson i Röö.

Förestående af Undersåkers Härads allmoge till Nämndemannen Erik Olofsson i Rännberg gifna fullmakt är hos mig uppvist i Brunflo then 5 Sept. 1741.

Johan Wasell, Häradshöfding.

Ett och annat ur Fältjägareregementets generalmönsterrullor från Karl XII:s dagar.

Af H. WESTIN.

En generalmönsterrulla är i regel ett ganska "torrt" dokument. Men någongång kan äfven en sådan handling vara rätt intressant och detta är fallet med rullorna från åren 1717, 1720 och 1721). De lämna *sitt* ojäfviga vittnesbörd om tillståndet i landet den tiden, om att landets tillgångar ej blott i pekuniärt hänseende utan äfven med hänsyn till rekrytmateriel vid Karl XII:s död voro nästan förbrukade, att de manliga individerna då bestodo af endast «gossar och gubbar«, men de vittna ock om en offervillighet, så underbar, att den förefaller oss goddagspiltar oförklarlig eller som en saga.

Som bekant hade general Armfelts härafdelning under de sista dagarne af 1718 och de första af 1719 utfört det olyckliga återtåget öfver fjällen, hvarunder större delen af densamma gick förlorad. Jämtlands kontingent i denna här utgjordes af dåvarande "Jemptelands Dragoune Regimente" och dess "Cavallerij Compagnie" samt en mängd soldater i den då upprättade s. k. "Helsinge Bataljon", som sammansattes af tre- och fyr- männingar („bataljonskarlar") från Jämtland och Helsingland.

Då dragonregementet och kavallerikompaniet afgingo från hemorten, voro de fulltaliga (endast ett par vakanser synes hafva förekommit). Regementet hade 8 kompanier, hvartdera med 3 officerare, 6 underofficerare, 6 korpraler (som då ej räknades

bland nummerstyrkan), 3 spel och 125 man („gemene“). Kavallerikompaniet hade utom officerare och underofficerare 3 korpraler, ler, 2 trumpetare, 1 profoss, 3 handtverkare och 100 nummeranter. Trossdrängar m. m. inberäknadt hade regementet vid afmarschen en styrka af 1,416 och kavallerikompaniet 162 personer. Antalet „bataljonskarlar“ från Jämtland kan i brist på rullor för Helsingebataljonen ej uppgifvas.

1720 års mönsterrullor redogöra mer eller mindre fullständigt för afgången bland personalen under fälttåget. Ett par rullor nöja sig med uttrycket „död in Janu. 1719“, andra (de flesta) uppgifva datum för dödsfallet med tillägget, „i Noriet“, „i Stene“, „på fiällen“ (Handöhlsfiällen, Lifk.), „i Wallarna«, „i Handöhl“, „i Dufved» o. s. v. Emellertid är det endast i få fall, som man ej säkert kan afgöra dödsorten. Om trossdrängar m. fl., som ej voro befäl eller hade något af de 1,000 numren, nämna de intet, utom att en trossdräng då och då under kriget blifvit insatt i ett vakant blifvet nummer. De vanliga „transporterna“ (hvarom mera nedan) emellan de olika numren (och t. o. m. kompanierna) försvåra ock utredandet af en del personers öden. Enligt rullorna hafva dragonregementets förluster oberäknadt trossdrängar m. fl. varit följande:

Stupade eller döde af sjukdom intill d. 25 Dec. 1718		Afrättade	Fångne	Rymde i Norge	Ihjälfrusne[1])		Afskedade i mars 1720 såsom »förfrusne» (händer o. fötter)
»i Norie»	i Stene, Skalstugan, Stalltjärnstugan, Dufed				Döde i fjällen mellan d. 26 Dec. 1718 och 6 Jan. 1719	Döde strax efteråt i Vallan, Handöl, och (den närmaste) hemorten	
86	19	[1]) 2	[2]) 10	4	434	50	52
657							

[1]) Rullorna använda orden »dödsfrusne», »döde i fiällen», »död in Jan. 1719», »i Norie 26—30 Dec. 1718.»

[1]) en halshuggen och en »skutin till döds». [2]) af dessa återkommo 1719 och 1720 5, som ingingo i sina förra nummer.

Utom de ofvan upptagna 52 afskedade, om hvilka rullorna berätta, att de hade „förkylt“ („afkylt“), „förfrusit“ („bortfrusit“) „begge fötterna“, „händer och fötter“ o. s. v., fingo 35 andra afsked i mars 1720, vanligen »för bräckligheet“, hvarmed i de flesta fallen torde förstås någon allvarligare förkylning, som de ådragit sig på fjällen (några torde hafva varit för gamla). — Helsingebataljonen skall, enligt Schenström, hafva förlorat 491 man af 739, som uttågade, och enl. samma källa ihjälfröso 56 ryttare vid kavallerikompaniet. Bland befälet nämna rullorna följande förluster:

Döde i fjällen: Reg:ts kvartermästaren Per Gropman, löjtnanterna Enoch Frisk och Erik Hoff, fältväblarne Börje Björkman, Nils Tideman, Lars Hammar, Olof Hallberg (2:a fältv. och

mönsterskr.), mönsterskrifvarne Isak Knäck och Israel Agerberg, sergeanterna Axel Sidenbom, Abraham Geting och Zakris Bolling, förarne Ivar Billström, Per Nyman, Magnus Cruskop och Anders Sabbel, furirerna Gustaf Lundahl, Per Björkman, Nils Dullfier och Jöns Fahlberg, rustmästarne Mårten Reuter, Erik Åberg, Olof Högberg och Israel Lundblad samt håboisten Nils Fougell; efteråt dogo "esqwadronsprästen" Olof Sundius och reg:tsauditör Petter Ullberg. Bland den mängd, som efter hemkomsten erhöllo afsked, anmärkes om föraren Olof Fjällström, furiren Per Wallberg och rustmästaren (förre håboisten) Jöns Berg, att de hade «förfrusna fötter«. Sergeant Nils Hoffman hade dött den 23 aug. 1718.

Krigstillståndet fortfor, tills freden med Danmark slöts den 14 Juni 1720, fastän operationerna vid gränsen här uppe afstannade. De uppkomna vakanserna måste därför fyllas, och de fylldes — så godt man kunde. «Helsingebataljonen« upplöstes nu, dess få återstående jämtar insattes i nummer vid dragonregementet. Men de förslogo ej långt. Befäls- och korpralsvakanserna fylldes genom befordringar af de gemena; i brist på andra karlar inskrefvos («anskrefvos«, «interimsskrefvos«) rotehållarne själfva. En del rotehållare hade redan före tågets början inskrifvits och gått med som dragoner. En del bönder kunde nu genast sätta karl för sig, rätt ofta brodern, sonen eller mågen. Ännu förekommo 16—20-åringar bland de som rekryter erbjudna (t. o. m. 15-åringar inställdes och erbjödos) jämte 30—40 års karlar. I allmänhet fordrade man endast"duglighet att giöra tiänst«, vid hög ålder fästade man intet afseende. Sålunda kunde en eller annan 19-åring refuseras, en 56-åring kasseras, under det 16- och 60-åringar emottogos. Bland rotehållare, som inskrefvos, förekommo gubbar på 70, 73 år. Denna inskrifning började redan i januari 1719 och undergick vid generalmönstringen i mars 1720 ett slags revision.

Utfallet af denna mönstring framgår af följande tablå:

Rotehållare, som		Inskrifna rotehållare, som vid mönstringen i Mars 1720				Hemmanet innehades af änka (i ett par fall annan kvinna)			Anm. »Iordeboken» för Regementet upptager för Jämtland 1718 i rundt tal 1,020 skattehemman och (för befälets afls.) 240 kronohemman. — Byar, som under indelningsverkets sista år (1880—90) höllo 3 à 4 karlar, svarade i början af 1700-talet för 10 à 11 rotenummer.
			förklarades odugliga, »utgamla»			änkan			
blifvit inskrifna	strax kunde insätta karl i numr.	anskaffat dugl. karl	och ersattes från Hels. bataljon	och numret blef vakant	ansågos dugl. och fingo kvarstå i n:r	insatte själf karl	erhöll karl fr. Helsinge bataljon	numret förklarades vakant	
557	115	83	19	87	368	2	9	36	

Detta om de på grund af förlusterna under fälttåget uppkomna vakanserna och inskrifningarna. Af «extractet» af 1720

års mönsterrulla framgår, att de då effektiva numren voro 544 (de nyantagna inberäknade), inskrifne bönder 375 och vakanserna 129. 13 «vanliga» (d. v. s. på hög ålder o. s. v.) beroende afsked hade nemligen vid mönstringen förekommit.

Utom inskrifningen at bönderna och approbation af de uppvisade rekryterna hade den, som förrättade mönstringen, en mängd rätt invecklade frågor att afgöra. Det hände näml., att tvänne rotehållare gjorde anspråk på samma karl för sin rote; flera rotar hade behof af karl från den nu upplösta Helsingebataljonen, men endast få kunde erhålla sådana. Dragonernas vanliga flyttningar från den ena roten till den andra ökades ock vid denna mönstring o. s. v. Vid första genomläsandet är man frestad att misstänka mönsterherren och hans medhjälpare för godtycke, kanske partiskhet, men vid närmare granskning finner man, att besluten, ehuru kanske någon gång väl "patriarkaliska", varit billiga och rättvisa. Ofta var också "beslutet" fastställandet af en öfverenkommelse ("förening") emellan rotehållarne. Några exempel må anföras.

Vid lifkompaniet voro rotarne N:is 48 Mickelsgård (Frösön), 117 Dvärsätt (Rödön), hvilkas dragoner ihjälfrusit, samt 94 Östersem (Ås), hvars dragon Jällström blifvit fången, vakanta, hvaremot dragonen Hägerman för N:o 112 Hägra (Rödön) hade återkommit från fälttåget. Rotehållaren för 48 var sergeant Falk, och han kunde samtidigt ej inskrifvas som dragon. Vid 94 och 112 voro rotehållarne "odugliga", vid 117 fanns utom den "oduglige" rotehållaren äfven hans son, men denne var också oduglig till tjänst, så att för alla fyra fanns endast Hägerman att tillgå. Nu "transporterades" från Helsinge bataljon 4-männingen Snäll först till N:o 48 och Hägerman likaledes i första hand till N:o 94. I stället för Hägerman fick N:o 112 en dragon från N:o 58 Tullus (Rödön vid öfv.-löjtnantens komp.), hvilken rote kunde uppvisa ny, duglig karl. Jällström återkom d. 3/9 1719 från sin fångenskap och ingick i sitt gamla nummer (94). Härigenom blef Hägerman "ledig", men roten N:o 117, som också från Helsingebataljonen erhållit ny karl, hvilken dock sedan transporterades till Refsunds kompani, var nu åter vakant, och Hägerman transporterades dit. Han befanns nu vid mönstringen 1720 hafva "förfrusna fötter", hvarför han fick afsked, och ofvannämnde Snäll transporterades till N:o 117, under det 48 "förklarades vakant".

Vid öfverstelöjtnantens kompani hade dragonerna för rotarne N:is 9 Nygård, 11 och 12 Kaxås öfverleft fälttåget, under det att 16 Kaxås, 99 Äggen och 125 Brattland genom dödsfall under fälttåget blifvit vakanta. 99 och 125 hade genast fyllts genom insättande af trossdrängar, men dragonen vid N:o 9 avan-

serade i januari 1719 till korpral, hvadan roten blef vakant. Den trossdräng, som insattes vid N:o 125, var son till rotehållaren för N:o 12. Rotehållaren för N:o 11 blef "på egen begäran" dragon vid numret, så att den återkomne dragonen, Påle, kunde transporteras till N:o 16. Från N:o 125 transporterades den där nyantagne trossdrängen till N:o 9 men önskade få komma till fadrens rote N:o 12, hvadan han ånyo transporterades dit, där rotehållaren gärna afstod sin egen nyss hemkomne dragon till N:o 16, som i sin tur nu kunde låta den nyss hittransporterade Påle ånyo transporteras till N:o 9.

Vid N:o 106 Jonsgård (i Ström, majorens, sedan Hammerdals kompani) "uppvisades ny karl" hvars far var rotehållare för N:o 75 Bye (i Hammerdal); "annotationen" lyder: "approberas, begiärer Transport till sin faders Num. 75. Dragoun (vid 75) är Siuk, Jämbwäl den(ne d. v. s. 106?) Dragounhållarn nu icke är tillstädes, så lemnas till Hr Gen. Majorns (=reg:ts-chefen) betänkande att låta detta bytet gå för sig, så wijda det kan skie med wederbörandes goda minne".

Om en från N:o 93 till N:o 25 transporterad dragon dekreterar mönsterherren: "transporteras till N:o 89 som karlen först hafwer legd, ock står detta stelle (N:o 25) vacant." Om en nyantagen vid N:o 76: "Denne går till Hallens compagnie och N:o 92 dijt han först blifwit legd och står detta vakant". N:o 63 Westberg vid Hallens kompani hade deltagit i fälttåget och återkommit, under det att N:o 96, hans fars rotehåll, blifvit vakant; han begär nu, 1720, för andra gången transport dit; resolution: "Denne karlen blifwer härifrån Transporterat till N:o 96 och des faders dragonehåll efter han sig med det förord legia låtit, fast det sedan icke blifwit honom hållit, deremot skall N.o 96 till denna N:o återbetala legian, som är 20 dr smt i goda penningar och inskrifwes wid denna numer till Dragon i stallet änkians (= rotehållerskans) son Olof Nilsson 17 åhr".

Regementschefen hade i oktober 1719 tillåtit nummerbyte emellan dragonerna N:o 79 Hälbom (28 år) och N:o 90 Hälström (26 år) vid Brunflo kompani. Hälström hade i jan. 1719 förfrusit båda fötterna, afskedades, och roten N:o 90 blef således vakant, hvaröfver dess rotehållare klagade; resolutionen (vid N:o 79) blef: "Såsom Erich Hälström hafwer för kylta fötter och är odugl. till Krigstienst, dy blifwer han Casserat och får afskied, men den förste Karl Nils Jonsson Hälbom går hijtt till denna Numer igen der ifrån han Blifwit för-Bytter. Deremot swarar N:o 90 för den Casserta Erich Hälström" och (vid N:o 90): "Nils Jonsson Hälbom Transporterat till N:o 79, i anledning af den annotation som der befinnes men för denna numer inskrifwes Bonden Olof Nilsson Eeck 33 åhr gammal till des en dugl. Karl anskaffas"

Att (i de flesta fallen) bönderna förut kommit öfverens om, huru vakanserna skulle fyllas, framgår af följande exempel.

Vid Bergs kompani hade dragonen N·o 65 Sahlberg dött "på fiellet", "bonden Jöns Ersson. som för sin bräckl. skull ey Capabel att tiena, dy har han förent sig med en ung Dragonhåll. vid N:o 77 Joen Kiehlsson Hörnberg att wara des S:tre (= Sventjänare, dragon), hwilcken will tiena för sitt egit heman och hijt transport:s in Jan: 1720 Anders Hansson Lindberg (= förra 77:an); annotation: "införes till dragon. approb."

Att mönsterherren år 1720 ej mottog hvilka erbjudna rekryter eller rotehållare som helst, framgår af annotationerna: "för ung och swagh", "för lijten och mager" (!) om de uppvisade rekryterna och, som ofvan antyddes, "gammal, utgammal och oduglig" om en del rotehållare, i hvilket senare fall roten blef "vacant". En änka uppvisade en dålig rekryt, som hade "svagt hufwud" ("mindre vetande"), och han kasserades. Fältväbeln Johan Wilhelm "Bokofskie", som $^{23}/_{10}$ 1718 "för ålderdom och bräcklighet" hade begärt och fått afsked, var rotehållare för N:o 75 Billsta vid Bergs kompani, hvars dragon frusit ihjäl på fjället. Trots sin ålder och bräcklighet hade han 1719 inskrifvits för numret men befriades vid mönstringen i mars 1720, och numret blef vakant. En del af de (1719) nyinskrifna rekryterna voro vid mönstringen redan i tjänstgöring på Dufeds, Järpens och Långå skansar och kunde ej då besiktigas och approberas. Den vanliga annotationen var: "N. N. som är commenderat på wacht i Dufwed (etc.) och fördenskull interimsantagen, skall närmare besigtigas". Några af dem blefvo vid följande års mönstring kasserade.

1721 hade hvad som kunde användas af regementet blifvit kommenderadt till Gefle. Där (i närheten) ägde den 14 september ny generalmönstring rum. Härvid befunnos 518 numeranter närvarande, återstoden voro vakanser och "inskrifne bönder", jämte en och annan dragon, hvilka hade kvarlämnats "hemma i landet" eller på skansarne. Var mönsterherrn ännu föregående år jämförelsevis svår att tillfredsställa vid approbationen af uppvisade karlar, så synes medgörligheten nu hafva varit desto större. Följande "annotationer" äro, jämförda med föregående års "för lijten och mager", betecknande.

Om nyuppvisade heter det nästan undantagslöst: "Karlen för lijten och swagh, men lemnas att stå till des man seer om han tilltager". "Ny karl, nu för tijden swag och späd, men synes kunna tilltaga". "Karlen approberas, emädan han synes växa till". "Ny karl, ung och något lijten, tyckes kunna växa bättre till", o. s. v. Om gamla dragoner heter det: "Karlen" (62 år) "gammal men will siälf tiäna, berättas wara frisk till tiänsten". "Gammal (58 år) och enögd men skall wara frisk af sig och vill

tiäna". "Karlen" (64 år) "gammal och swag åstundar ännu få tiäna till des en reservkarl kan bli fullvuxen". "Karlen" (64 år) gammal men åstundar än tiäna till des roten kan skaffa annan karl." Nöden har ingen lag, säger ett ordspråk, och detta synes hafva tillämpats här i st. för "Kongl. Maj:ts ellernådigste föreskrift och befallning".

Till en hvar af Fornminnesföreningens ledamöter samt i öfrigt hvar och en, som intresserar sig för föreningens syften!

Då det för ernåendet af den största möjliga kännedom om den kulturella utvecklingen i Jämtland och Härjedalen i forna dagar är af stor vikt, att enhvar, som sitter inne med värdefulla insikter i detta ämne, lämnar meddelande därom, i synnerhet om han anser sig därigenom kunna upplysa om något nytt, tillåter sig fornminnesföreningens styrelse härmed framställa följande frågor:

1. Känner Ni något om Eder hembygds äldre öden, namn, innevånare m. m.?
2. Har Ni reda på några handlingar, kyrkoboksanteckningar eller permebref rörande samma bygds äldre historia och fornminnen?
3. Kan Ni lämna upplysningar om ännu i bruk varande kyrkors och klockstaplars öden eller om forna kyrkor?
4. Vet Ni något om i detta län befintliga, förut icke kända minnesmärken från den förkristna tiden, såsom grafhögar, grafkummel, tingshögar, stensättningar, skeppssättningar, offeraltare m. m.?
5. Finnas i Eder bygd med runinskrifter eller andra ristningar försedda stenar, berghällar eller runstafvar?
6. Hafva i Edra trakter några ännu där förvarade fornsaker blifvit uppdagade? När och under hvilka förhållanden hafva dessa fynd påträffats?
7. Kan Ni uppgifva, huruvida i Eder hemtrakt finnas byggnader eller ruiner från medeltiden och de första perioderna af den nyare tiden? Finnas där minnesmärken efter forna krigiska händelser, såsom befästningar, vapenrustningar m. m.?
8. Kan Ni lämna några meddelanden af intresse om forna seder och bruk, om gammaldags dräkter och husgerådssaker m. m.?
9. Är Ni i tillfälle att meddela några från äldre tider härrörande sånger och sägner?
10. Kan Ni insända ordförteckningar och andra meddelanden rörande folkspråket?

Tacksam för de meddelanden, som torde komma att lämnas, ämnar styrelsen i föreningens tidskrift publicera sådana uppsatser, som anses böra där intagas.

Fornminnesföreningens styrelse.

Om uppkomsten och betydelsen af namnet Jämtland.

Följande lilla uppsats är till en stor del byggd på meddelanden, som benäget lämnats af professor K. B. Wiklund i Upsala och doktor Karl Ljungstedt i Östersund.

Jämtland kallades i forntiden för Jamtaland, en ordform, som förekommer t. ex. hos Snorre Sturlasson. På runstenen vid Oscarsbron läses *Jotalont,* men denna beteckning uttalades säkerligen af de gamla som *Jamtaland,* då nasalt *a*-ljud stundom i runskrift återgifves med mynden för *o*, hvarjämte mynden för *m* ibland utlämnas.

Om Jämtlands första bebyggande och uppkomsten af dess namn berättar Snorre Sturlasson följande i 14:e kapitlet af Håkan den godes saga: "Ketil Jamti, son till Anund jarl i Sparabu, drog österut öfver kölen, och mycket folk följde med honom, och de hade sin egendom med sig. De röjde där jord och bildade stora härad; och blef det landet sedan kalladt Jamtaland." Nu är det mycket möjligt, att på 700-talet e. Kr. en större invandring till Jämtland västerifrån under ledning af en viss Ketil ägt rum. Men säkert är, att icke har Jämtland då först börjat bebyggas och icke heller fått sitt namn efter nämnde Ketil. Arkeologien visar oss, att i Jämtland funnits människor kanske årtusenden före Kr., om också icke provinsens äldsta innevånare varit skandinaver; den lär oss vidare, att en svensk inflyttning från Medelpad och södra Ångermanland till Jämtlands östligare delar skett långt före Kristi födelse.

Jamtaland kan icke hafva uppkallats efter Ketil redan af det skälet, att denne Ketil icke kan hafva haft tillnamnet Jamti före sin ankomst hit. Några tillnamn förekommo icke öfver hufvud taget på den tiden, så framt man icke kan betrakta som sådana de öknamn eller från deras hembygd hämtade namn, som stundom tilldelades personer.

Har Ketil haft tillnamnet Jamti, så har han fått det efter sin ankomst hit och därföre att han kommit hit. Ketil Jamti betyder helt enkelt Ketil jämten. Han har uppkallats efter landet och icke tvärtom landet efter honom.

Ordet Jamtaland betyder uppenbarligen "jämtarnas land", likasom Svealand betyder "svearnas land", Götaland "göternas land", Helsingaland "helsingarnas land", Värmeland "värmarnas land" o. s. v. De hit invandrade svenskarna hafva i tidens lopp fått ett gemensamt namn, och landskapsnamnet har sedermera bildat sig efter detta.

Folknamnet "jämtar" motsvarades mot forntidens slut af formen "jamtr". I ännu äldre tid var ordets form "emtr", ur hvilken föregående form uppkommit genom den vanliga brytningen af det gamla *e* till *ia, ja.**) Denna brytning har enligt professor Noréen sin grund däri, att det en gång funnits ett *a* mellan *m* och *t*. Namnets äldsta urnordiska form har sålunda med all säkerhet varit "Emati R" (då R betyder det vanliga "stupmader", runornas ᛦ.) Detta ord öfverensstämmer till punkt och pricka med det fornhögtyska "emaz» eller "emiz", hvarur det nyhögtyska "emsig" (= verksam, träget arbetande) uppkommit. Professor Noréen har därföre antagit, att folknamnet "jamtr" ("jämtar") egentligen betyder "de verksamma" eller "de träget arbetande". Professor Wiklund tillägger, att man ur språklig synpunkt icke kan invända något däremot. Han säger vidare, att det är, så vidt han kan se, omöjligt att hitta någon lapsk eller annan finskugrisk etymologi till ordet "jamtr". Dessutom hafva helt säkert de nuvarande lapparnas förfäder först mycket sent inkommit i Jämtland. Om det urfolk, från hvilket de röda hällmålningarna och hällristningarna i Jämtland härröra, säger amanuensen Hallström allenast, att det utgjorts af människor, för hvilka älg och ren spelat en mycket stor roll, men lämnar för öfrigt därhän, hvart det i etnografiskt hänseende bör hänföras.

I alla händelser måste man anse det konstateradt, att ordet "jamtr" bör härledas ur de germaniska språkens ordförråd äfvensom att professor Noréen gifvit den enda — åtminstone språkligt — tillfredsställande förklaring af detta namn, som hittills framkommit. Det har sålunda någon gång i en aflägsen forntid uppstått någonstädes i det nuvarande Jämtlands östliga del och sedan småningom upptagits af kolonisterna alltifrån Frostviken i norr till Rätan i söder. Eller också har epitetet "de träget arbetande" först af den svenska kustbefolkningen gifvits åt deras västvart utvandrade, med allsköns vedermödor och faror i vildmarken laborerande fränder och sedan af dessa själfva adopterats.

S. J. Kardell.

---

*) Såsom andra ex. på dylika brytningar af *e* till *ja* kunna anföras: urnord. *eka* till fornsvenska *jak* (= jag); tyska *Herz* till isländska *hiarta* (= hjärta); tyska *helfen* till isl. *hjalpa* (= hjälpa); tyska *eben* till isl. *jafn* (= jämn) o. s. v., o. s. v.

Jämtska ortnamn och sägner.

Af *Johan Nordlander.*

I sammanhang med sommarens hembygdskurser i Östersund företog den, som skrifver detta, en resa till några af socknarna väster om Storsjön för att där uppteckna ännu gängse traditioner. Offerdal var den socken, som vi först besökte, och för resultaten af våra forskningar därstädes vilja vi här redogöra.

Offerdals ortnamn och sägner.

Offerdals bebyggande går långt tillbaka i den gråa hedendomen. Detta framgår alldeles ovedersägligt af ortnamnen i socknen. På olika tider ha olika "mod" rådt vid namngifvande af orter, och tack vare denna omständighet kan man om en hel del ortnamn säga, från hvilken tid de härstamma.

Till det allra äldsta slaget höra de namn, som sluta på *-hem*, t. ex. *Varnhem* i Västergötland. Om dem vet man, att de äro äldre än vikingatågen (omkring år 800 e. Kr.), ty de saknas på det vid denna tid befolkade Island. *Huru långt* de sträcka sig där bortom, är svårare att säga, och därom råda olika meningar. Med den saken skola vi icke heller nu sysselsätta oss.

Hvad vi här vilja framhålla, är det, att denna socken har tvenne namn, som äro af detta uråldriga slag. Det ena är *Grötom,* som 1568 skrefs **Grötteme** och då var en gård, skp.*) 3 öre; det andra är ödesgodset **Solim** 1568, skp. 2 öre. Det förra uttalas nu *Grötómmen*, har södersol och utmärkt hällsten; det senare kallas jämtar emellan *S ωlómmen,***) hör såsom 1568 under Änge och utgör nu flere hemman. Båda namnen innehålla i senare leden ordet *hem,* här betydande: bygd, trakt, och det förra utmärker en s t e n i g trakt, liksom det senare en s o l i g.

Till denna grupp hör möjligen ock namnet på den stora byn *Rise*, som skrifves **Risom** 1420, 1448, men ock **Risim** 1469. Förra leder är att jämföra med uttrycket: af *ris* och rot.

I ålder komma härnäst de namn, som sluta på *-sta(d)*. Dessa äro från vikingatiden, och när Island därunder befolkades af norrmän, fingo många ställen namn, som slutade på detta sätt. Om en kolonist hette t. ex. *Arne*, så fick hans bostad i nio fall af tio namnet *Arna-stad*, d. v. s. Arnes

*) Utmärker skattepenning. 8 öre = 1 mark, och denna i silfvervärde = omkring 96 öre i n. v. mynt.

**) ω (grekiskt omega) utmärker slutet o-ljud.

ställe. Offerdalska namn, som höra hit, äro till antalet två, nämligen **Röstadh,** 1568 ett ödesgods under Landö, skp. 2 öre, skattskjutspgr 4 mark, och **Könstadh** samma år under Änge, skp. 12 öre och 1 afradsmård. Det förra innehåller ett mansnamn *Raudr* och det senare det i Norrland i äldre tider välbekanta namnet *Könich*.

Härmed är listan på äldsta namnen i denna socken genomgången. På dessa saknas emellertid namn af det allra äldsta slaget i Skandinavien, sådana, som sluta på *-vin*, äng, hvilket är fallet med t. ex. namnet Höla i Hallen, a **Hoelin** 1343, af *hol*, kulle, och detta *vin*. Häraf ses, att Offerdal visserligen är en gammal socken, men att ännu äldre dock finnas.

De återstående namnen på byar och ödesbölen i socknen låta indela sig i tvenne afdelningar, den ena utmärkande ställets naturliga beskaffenhet, den andra tydande på jordens uppodling. De förra kallar man *natur*namn, de senare *kultur*namn.

Vi sysselsätta oss till en början med de förra. Redan en flyktig öfverblick af dessa namn lämnar en trogen bild af socknens natur. De tyda på ett landskap, rikt på åsar, berg och backar med enstaka moar, åar och bäckar emellan dessa.

Osammansatt bildar ordet *ås* namnet **Åsen,** 1568 ett ödesgods om 3 skp. under byn Tångeråsen, till hvilken stället fortfarande hör. Man säger nu *ωpp i ʌsa*.

Åsens *läge, beskaffenhet* eller någon annan egenskap ligger till grund för flera namn: Söderåsen, **i Sudheraasum** 1410, tarfvar ej någon förklaring. Tjärnåsen var 1568 ett ödesgods, skrifvet **Tieneråss,** skp. 2 öre, afr. 1 öre, och hörande till byn Bäcken. Denna har nu sina höstbuar där. Namnet utmärker läge vid en tjärn, och denna är densamma, som nu i dagligt tal kallas *Tjänneràs-tjänna*. **Skarpåsen** var 1568 en gård, som upptages omedelbart före Bångåsen; nu är Skærpås i de gamles tal namnet på en gård i Bångåsens by. Förra leden torde tyda på *skarp*, hvass rygg på åsen. Tångeråsen upptages först i socknen uti 1568 års årliga ränta och är nog en gammal by. En man Østin i **Thangaraas** nämnes 1410. Då läget beskrifves med orden "midt i en myr" och då man har namnet Kattr*ωtången* på en i Näldsjön utskjutande udde, har man tvifvelsutan i detta namns sista del förklaringen af begynnelseordet i byanamnet.

Oväntadt är det att här finna namnet Almås, **Almaas** 1410, 1471, hvilket tyder på en sammansättning af trädet *alm* och *ås*. Byn ligger midt emot Ekeberg, **Ekyæbergh**

1545, och i nejden omtalas, att en alm skall ha funnits på det förra stället liksom en ek på det senare och att fröen till dessa förts hit af vinden. Visserligen är det kändt, att Norrland tidigare haft ett blidare klimat och till följd däraf en mera sydländsk växtvärld. I kustlandskapen har t. ex. hasseln växt vid Rödberget i Multrå i Ångermanland och gifvit namn åt byn Hassel i Atmars socken i Medelpad mot Hassela socken i angränsande del af Helsingland. Den anförda uppgiften förefaller dock föga sannolik.*) Namnet skrefs i **Almosa** 1515, 1517, i **Almoso** 1525 och skulle kunna tänkas vara att uppdela i *Al-mosse,* d. v. s. en med *alar* bevuxen *mosse.* Byn ligger emellertid på en höjd. Till Almåsen hörde 1568 ett ödesgods **Öfver-almåssböle** med 2 ½ öre skp. och till Ede ett annat ödesgods, kalladt **Ytteralmåseböle** om 2 öre skp. Egendomligt är det emellertid, att man år 1568 under byn Hara i Sunne finner ett ödesgods med namnet **Bökie,** hvilket utan tvifvel är det af bok, trädet, afledda subst. **böke** i fornsv. bökeskogher, bokskog.

Af namnen på -ås synas trenne innehålla personnamn. Dessa äro Bångåsen, Kaxås och Ulfsås. Det första skrefs i **Bungasom** 1420, och Enar i **Bungaass** omtalas 1529. Förra leden är nog tillnamnet *Bunge,* som under medeltiden fanns i landskapet. Det andra namnet eller Kaxås **Kaxass** och **Kaxas** 1486 innehåller tillnamnet *Kax(e),***) som är kändt äfven ifrån Medelpad. Mansnamnet Ulf ingår i V. och O. Ulfsås; **Vlffsåsen** utgjorde 1568 två gårdar, och Peder i **Wlffzaas** omtalas 1448.

Till denna grupp höra ändtligen tvenne namn, för hvilka vi ej kunna angifva någon förklaring. Det ena är **Kieffåsen,** som 1568 var ett ödesgods om 2 öre skp. och under Öhnet; det andra är Tulleråsen, som förekommer redan 1448, då Jon Pedersson i **Tooleraas** omtalas. Det skrefs **Tulleraas** 1525. Årliga räntan af 1568 upptager under Stafre by ödesgodset **Öster tulleråsen,** skp. 2 öre, afradp. 1 öre, och under Flatnor ett annat ödesgods **Vester tulleråsen,** skp. 2 öre.

*) Enligt ett senare benäget meddelande af lektor S. J. Kardell, som vi erhållit vid korrekturet, växer verkligen almen på flera ställen i Jämtland. Den förekommer omedelbart nedanför brant nedstupande bergs södra sida, visserligen blott i buskform, men annars frodig och fruktsättande. Meddelaren har själf för sitt herbarium tagit den söder om Oldklumpen långt uppe i Offerdal, och äfven söder om Fågelberget i Frostviken lär samma träd finnas. Densamme anser det mycket möjligt, att alm kan växa eller hafva växt på Almåsabergets södra sida.

**) Lasse *Kax* fanns i Kårgärde i Hackås 1567 och Oluf Kaxe 1634 i Njurunda i Medelpad.

Andra namn, som tyda på en kuperad terräng, äro de, som innehålla sådana ord som *berg, backe* och *kläpp*. De hit hörande namnen äro Berg och Berge. Den förra skrefs likadant 1568 och a **Bergh** 1448; och den senare åsyftas helt visst, då Nils undir (nedanför) **Berghom** omtalas 1420, 1460 och äfven andra år. År 1568 skrefs den **Berge.** — **Backe** var 1568 ett ödesgods om 2 öre skp. under Stafre. Af ordet kläpp har man namnen: ett ödesgods **Kleppe** 1568 skp. 2 öre, under Gärde, kallas nu *Kläpp-lägden;* Kläppe, en by, **Kleppen** 1568, Per i **Klep** 1448; och ett ödesgods **Golugklep** 1568 om 1 öre skp., hvilket sista namn innehåller kvinnonamnet *Gudhiløg,* i Jämtland antecknadt år 1440. Hit torde man ock få föra ett ödesgods **Halle** om 4 öre skp., hvilket 1568 upptagen under Åflo by. Redan 1460 nämnes ödesbölet **Hall.** Stället beskrifves som "e lita höjd". I Borgsjö i Medelpad finnes ett berg med konisk form, hvilket efter byn *O* kallas *Ös-hallen.* Ändtligen hör hit *Lien*, **Liden** 1568, Jon i **Lidh** 1529, hvilket namn utmärker med löfskog bevuxen backsluttning.

Byanamn, som utmärka *jämn mark*, äro: **Moo,** 1568 ett ödesgods, skp. 1 öre, under Rise, och byn Flatnor, 1568, 1566 och 1564, **Flatmo** samt **Fflatmo** 1537. Uttalet i bygden är ock Flat*mo,* och då byns läge öfverensstämmer därmed, är helt visst den officiella skrifningen *-nor* felaktig.

Denna sista grupp af namn är, såsom synes, mycket ringa i förhållande till den förra och visar, att slätter varit mindre eftersökta boningsorter än berg och backar. Bygdens sägner lämna därtill den förklaringen, att de första bebyggarne sträfvat efter och äfven täflat om att sätta sig i besittning af höjder, emedan de på dem varit mindre utsatta för frosten.

Ortnamnen i socken gifva vid handen, att sjöar och vattendrag ej fattas. Vi ha byn Bäcken, **Becken** 1568. Den bäck, som gifvit upphof till namnet, kallas nu *Bättjes-bättjen.* I äldre tider uttryckte man sig mycket noga och skref Joan vid (ej *i*) **Bek** 1420, Olaf Laffrensson vid **Bekken** 1515 och Lasse vid **Bekiæn** 1545. — **Sunne** var 1568 ett ödesgods under Stafre, 6 öre skp. och 1 öre afradsp. I sundet är en färja, och den här åsyftade jorden kallas nu *Sunnlägden.*

Till dessa namn hör ock Åflo, **Offlo** 1568, Thørkil i **Aflo** 1410. Genom byn rinner ån *Åfl ɷån.* Namnets förra del är fornsvenska *a,* å, och den senare är subst. *flo,* som i orten utmärker en sank, mossbelupen mark. Den här åsyftade flon lär nu vara förvandlad till äng. Efter denna by och å har *socknen* fått namn. Detta skrefs **Afflodal**

1314, 1460, **Aflodal** 1316, 1319, men ock *Affloardall* 1515, **Offerdal** 1539. Sockennamnet har således ingenting med "offer" att göra.

På gränsen emellan natur- och kulturnamnen står byanamnet Ede, **Edh** 1568. Det här föreliggande ordet *drag-ed* eller *ed* är ett i Jämtland välbekant ord och utmärker en smal, mellan tvenne vatten liggande landremsa, öfver hvilken man vid båtfärder dragit sin farkost. På den korta sträckan mellan Hällsjön och den lilla sjön Kriken (Kritja) har man för strömmens skull ej kunnat ro, utan har man, såsom namnet antyder, dragit båten från den ena sjön till den andra. Att ett sådant namn uppstått, tyder därpå, att båtfärder förekommit mellan de nämnda sjöarna och naturligtvis också på Näldsjön.

Härmed äro vi inne på sådana namn, som erinra om *mänsklig verksamhet* af ett eller annat slag. Äfven i blott en enda sockens namnförråd kunna flera sidor af våra förfäders lif återspegla sig. Om bygds brytande erinrar ett sådant namn som **Landzsum** 1568, hvilket tillhörde en gård, belägen mellan Rise och en annan försvunnen gård v. n. **Suidie.** Redan 1420 nämnes Per i **Landzæmpne**, och namnet utmärker helt enkelt: ämne till ett land. Det är att jämföra med ett uttryck i Helsingelagen, där det talas om att taga sig *byaämne,* hvarvid den, som toge sådant eller satte sig ned som kolonist, skulle hålla sig på tillräckligt afstånd ifrån de äldre byarna.

Om det sätt, hvarpå man i forna tider bröt bygd i dessa trakter, erinrar ett sådant uamn som det nämnda **Suidie.** Det säger oss, att den första kolonisten på stället först fällde träden och, sedan de torkat, brände dem med ris och annat, hvarefter han sådde i askan.

Sina åkrar ville man skydda för ohägn och omgaf dem därför med stängsel, enligt hvad namnet Gärde, **Gierde** 1568, gifver vid handen. Då man på dessa hade så läckra saker som rofvor, var ock detta helt visst af nöden. På rofodling tyder nämligen namnet **Roffgierde** 1568, som tillhörde ett ödesgods under Söderåsen; nu lär det vara ett torp. Äfven ett annat jämtländskt namn talar om rofodling, och antagligen har denna varit af mycket stor roll på den tid, då potatisen ej var känd. Att man hade naturliga ängar, lär oss namnet Änge, Hakon i **Aengiom** 1420; och att man emellanåt lade igen sina åkrar för att få själfväxt hö, säger oss namnet **Legden** 1568 under Rise, nu *Lägd-torpen* kallad.

En annan näring representeras af namnet **Nöutåss**, 1568 ett ödesgods under Söteråsen, nu kalladt Näutåsen. Helt visst utmärker detta en ås, på hvilken man betat sina *nötkreatur*.

Andra sysselsättningar, som säkerligen förekommit i socknen, men ändock ej lämnat några spår efter sig uti jordebokens ortnamn, äro *jakten* och *fisket*. Men kände man alla namn på moar, berg och kullar samt på sjöar, tjärnar och bäckar, så skulle helt visst sådana namn kunna uppvisas. Exempelvis må nämnas, att en gård i Kaxås kallas *Värjstubacken*, d. v. s. Varg-stugu-backen eller en backe, där det funnits en grop, hvari man fångat vargar.

Den talrikaste namngruppen i socknen är den, som innehåller ordet *böle*. Afledt af subst. (präst-) *bol*, utmärker detta helt enkelt bostad i allmänhet. Ensamt bildar detta byanamnet *Böle* "i Kälom", och Arne i **Böle** omtalas 1517. Men mest förekommer det i sammansättningar. Utom några redan förut nämnda finnas:

Botböle 1568, ödesgods under Landö, utan tvifvel innehållande mansnamnet *Botulf*, väl kändt i Jämtland.

Oxeböle var 1568 ett ödesgods under Åflo; **Vxaböle** 1460, nu Oxböle; innehåller det vanliga tillnamnet *Oxe*.

Tårkalböle, 1568 ödesgods under Bredbyn, innehåller mansnamnet *Thorkel*. Detta har nog varit dens namn, som där allra först satt sig ned.

Siörböle var 1568 ett ödesböle under Ulfsås, skp. 2 öre och afradsp. 3 öre. Namnet utmärker "bölet" vid sjön och troddes hänga samman med "Sjöarsjö-märscha" norr om Kälan.

Slåtböle, ödesgods under Grötom, skp. 2 öre. Först har på stället funnits slåttes-land, och när några sedan bosatte sig där, fick det detta namn. *Slåttböle* med *Slåttbölsåa* finnes ännu i Grötom.

Ändtligen fanns ett ödesgods *Skråböle*, skp. 1 öre, och detta låg under Änge. Namnet finnes ännu kvar och ingår äfven i *Skråböls-sand* i Näldsjön. Betydelsen är dunkel.

Läget i förhållande till någon annan by ligger till grund för sådana namn som **Östgårdh**, 1568 ett ödesgods under byn Bäcken, och n. v. Utgård, **Utgårdh** 1568. Detta skulle utmärka den "ut i socknen" liggande gården. Byn torde emellertid vara identisk med **Wpgordh** 1424, i **Vpgordhe** 1428, hvilket är detsamma som "upp i gården" och utmärker högt läge.

Samma hänsyn har framkallat: Västbyn, **Vesterby** 1515, och Mällbyn, **Melbyn**, 1568 en gård, i **Mædalbynum** 1469;

det senare namnet betyder: den mellanliggande gården. Bredbyn, **Bredhaby** 1410, utmärker: den breda gården.

Ett egendomligt namn är Landön, som tillhör en by vid den stora Landösjön. Detta ställe åsyftas sannolikt, när Pædher widh *Landith* nämnes 1460 i ett bref, dateradt i Offerdal, och ortsbeteckningen erinrar om det i Norrland och Dalarne förekommande namnet *Ut-med-land*. Emellertid nämnes Laffrens i **Landogh** 1515, och i öfverensstämmelse därmed har författaren häraf i socknen hört uttalet *Lannoks-sjön*. Formen från 1515 synes vara att jämföra med Handog i Lit, **Handogh** 1474, **Handogha** 1410, i senare leder helt visst innehållande *haugr*, hög.

Till sist komma vi till byarna Öhnet och Stafre. Det förra skrefs **Aunet** 1568, (Telog i) **Awdene** 1515. Detta namn erinrar om svåra tider, då byn, såsom namnet angifver, blifvit *öde* eller utan åbo. Sägnen förlägger i allmänhet detta till digerdödens tid 1350, och med afseende på detta namn kan det mycket väl förhålla sig så. En man Lauris i **Owdene** nämnes 1420, och denna by torde vara identisk med det n. v. Öhnet. När hungersnöd eller dyr tid rådde på 1500-talets midt, begärde den norrländska allmogen ofta lindring i skatten och förklarade i sina böneskrifter till regeringen, att de i annat fall måste sätta lås för dörren och taga till tiggarstafven. Blef hemmanet på detta sätt utan åbo, sades det ligga öde.

Det senare skrefs i **Staffrum** 1448, **Staffuer** 1506 och uttalas nu Staver. Räfsund har en by med samma namn: i **Stafrom** 1410, **Staffrom** 1420, 1545, i **Staffra** 1513. Namnet förekommer äfven i Medelpad och Ångermanland, men är dess värre till sin betydelse dunkelt.

Innan vi lämna ortnamnens område, vilja vi till sist fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att byar haft och ibland ännu hafva otroligt långt aflägset liggande besittningar. Vid Offerdals kyrka fanns ett gärde, som hette *Lannöksjale*. Namnet sammanhänger med Landö by i socknen, som var ägare af gärdet. Afsikten var, att byns invånare vid kyrkbesök sommartiden där skulle släppa sina hästar på bete. Vid samma kyrka och söder om ån hade Alsen-borna till samma ändamål ett område, som efter ägarnes socken kallades *Äschne-myra* (Alsne-myren). Att fäbodarna ofta varit belägna ytterst långt borta ifrån ägarnes by, är kändt. Exempel därpå hafva vi ock i Offerdal, hvarest Frösöbor ha haft sina bodar på fjället långt norr om Åld-

sjön eller omkring 10 mil från sin socken. Stället har namn däraf och kallas *Frösö-rua.*

Detta förhållande ger oss förklaringen till många ortnamn. Uti Årliga räntan af Jämtland 1568 upptages näst sist i Hammerdals socken **Westerhus Elgzgård** och allra sist i Ströms socken **Westerhus Loffiske.** Af dessa namn ser man, att bönderna på Västerhus å Frösön ej låtit af det långa afståndet afskräcka sig att i dessa trakter fånga älg och lo.

Dessa faktiska förhållanden gifva stöd åt sägnens uppgifter om att vissa ställen ofta uppkallats efter aflägset liggande orter. Efter byn *Klåxåsen* i Näs socken har *Klåxåsviken* i Loke på Locknesjöns västra strand sitt namn. Saken förklaras så, att "Klåxåsan" på väg till den i sägnen ofta omtalta Hållsta kyrka från sin by färdats öfver skogen till Loke och där stigit på båt i den vik, som uppkallats efter deras by.*) — I Bjärme i Näs skall enligt V. Behm, Anteckningar om Näs och Hackås socknar, ha funnits en kyrka, och på den omständigheten skall det bero, att gårdarna i byn ännu i dag ha namn, som sluta på *-stuga,* t. ex. Funnerstugan, som "rätteligen borde heta *Funäs*-stugan, då bönderna i Myssjö och *Funäs* varit ägare därtill".

Efter dessa upplysningar synes man ej längre kunna tvifla på riktigheten af den tydning utaf byanamnet *Haxäng* i Lockne, som vi för länge sedan framställt. Skrifvet **Hakasenge** 1418, betyder namnet ej, såsom V. Behm**) förmenar, *Håkans äng,* utan *Hackås' änge,* d. v. s. ett änge, som tillhör Hackås socken eller Hackås-bor. Hvarför ett sådant änge funnits i den byn, veta vi ej; de, som bo på orten, kunna kanske bringa ljus i den frågan.

* * *

Norrlands allmoge söker gärna utforska de hemligheter, som röja sig bakom ortnamnen, och visar därigenom en vetgirighet, som icke lär förekomma hvarstädes. Äfven i denna socken har man gjort sådana försök, hvilka dock icke alltid kunna sägas vara lyckade.

*) I byn Haga (midt emot på sjöns östra sida) landade de, och medan de där hvilade sig, fastgjorde de sina båtar vid en sten, som i toppen var försedd med en järnring. Denna sten lär i senare tid ha förgäfves sökts. Mellan Haga och Hallsta finnes den s. k. *Brurhälla.* När ett brudfölje var på väg till denna kyrka, stöp bondens häst på denna häll, som däraf fick namnet.

**) Anteckningar om Lockne s:n, Östersund 1892. För att gifva den betydelsen skulle namnet hafva hetat *Hakonar* enge.

Det förut nämnda *Oxböle* skall enligt folketymologien ha namn däraf, att en oxe eller tjur där blifvit stulen. Med denna drog tjufven i väg till ett berg, där han slaktade sitt byte. I en medhafd kittel kokade han där köttet och mådde godt. Efter detta fick berget heta *Kittelberget*.

Ifrån Alsen tillåta vi oss att anföra en förklaring af liknande slag. Där ligga byarne *Kluk* och *Kougsta* (uttalas Kωsta) på ömse sidor om en sjö. Människorna i dessa kommo ej sams, utan lågo i strid och kastade stenar mot hvarandra. När dessa ibland ej gingo fram, utan föllo i vattnet, sade de *kluk*, och däraf fick denna byn namn. I den andra skall det ha varit ett färjställe, och emedan de färjande där hade sin *kokstad*, där de kokade, fick byn namn därefter. Enligt andra var detta fallet med de män, som först började odla i nejden.

Några dagars vistelse i en stor socken är ingalunda tillräcklig för att fullständigt uppteckna där befintliga sägner. Ehuru vi äro medvetna om att en betydlig efterskörd är att göra, meddela vi här ett och annat ur vår anteckningsbok och öfverlämna åt andra att fortsätta med samlandet.

Här såsom litet hvarstädes i Norrland sysselsätter sig sägnen gärna med de människor, som skola först af alla ha nedsatt sig i olika byar. Uti en uppsats "Norrlands äldsta sägner"*) har författaren häraf anfört några verser, som angifva sådana kolonisters namn och boningsort. Uti Offerdal frågade vi flitigt efter nya bidrag af det slaget och icke utan framgång. Vi fingo nämligen två verser. Den ena lydde:

'n Tor i Åflo
å 'n Sjul i Kaxa (Kaxås);

och den andra:

'n Moses i Bättja (Bäcken)
å 'n Törbjör i Grötomma (Grötom).

Om de i första verserna nämnda personerna Tor — troligen rätteligen *Tord* — och Sjul (Sigurd) uppgifves, att de varit de första, som efter digerdöden bosatt sig i denna socken. När det då gällde att bestämma sig för en boningsort, skydde man, enligt sägner i Alsen, de byar, i hvilka pesten hade rasat, hvarför dessa blefvo öde och ännu i dag kallas ödesbölen. I stället för de gamla, förpestade byarna

*) N:o 7 af "Norrland", Småskrifter utgifna af Norrländska studenters folkbildningsförening.

valde man nu nya bostäder, där ingen människa förut bott, och föredrog därvid högt liggande ställen. Ju större höjden var, dess bättre. Att man på det nya stället måste bryta upp åker af ris och rot, aktade man föga, också det ett bevis på pestens ödeläggande härjningar. Efter digerdöden vore blott två människor kvar i Offerdal, sade man.

Tor och Sjul, som enligt somliga voro bröder, hade gått upp på det höga Hällberget, som ligger söder om Hällsjön och på gränsen emot Alsen, och sågo sig om efter lämplig boningsort. De upptäckte därvid några backar, som syntes dem lämpliga. Det gällde då, hvem af dem som skulle få det högre och hälsosammare stället. De satte af utför berget och från Hällsjöns östra ände samt sprungo i kapp bort mot västra änden af sjön. Tor, som var snabbare, kom till den högre backen och tog denna i besittning. Och emedan ån, som rann nedanför, då var *flo* (hade högt vattenstånd), fick den hetta *Åflo*. Sjul fick nöja sig med den lägre kullen, det n. v. Kaxås. Enligt några skall Åflo ansetts bättre såsom mindre utsatt för västanvinden.

Efter de båda männen skola gårdarna Torsgården i Åflo och Sjulsgården i Kaxås hafva fått sina namn.

Byarne Bäcken och Grötom, som nämnas i den andra versen, ligga bredvid hvarandra samt i sollid och högt öfver Musjön. Om *Moses* och *Törbjör,* d. v. s. Torbjörn, som bodde i dessa, säger man, att de "bytte gålom". Men när det skedde eller när de lefde, därom kunde vi ej erhålla något besked. Om Moses visste man dock, att han varit "länsman", och i sammanhang därmed berättades följande anekdot:

Höst och vår höll prästen vid kyrkan s. k. *lördagsmässa,* hvarvid allmänheten fick läsa och besvara frågor såsom vid ett husförhör. Vid denna högtidliga förrättning voro både unga och gamla närvarande, och det var bland allmogen den ordningen, att någon ur hvarje gård skulle vara med därom. De, som bodde långt ifrån kyrkan, togo därvid in i byar, som lågo i närheten af denna.

Vid ett sådant tillfälle frågade prästen de församlade, hvem Moses var. Då reste sig en gumma och svarade: "Han var en länsman i Bättja". Om prästen sades det, att han därvid *fliint.*

Om Törbjör visste man berätta, att han en gång slagits med en björn. Han gick segrande ur striden, men därefter fick han det lynnet, att han om vintern låg overksam som en björn; men om sommarn var han i sin rätta ordning. — Mannen var för öfrigt mäkta rik och hade koppar-

plåtar i mängd. Då han gick i stugan, lågo dessa i vägen för honom, hvarvid han blef vred och sparkade dem undan.

Torbjörns-namnet har ända till senaste tid brukats i Grötoms by, och en där ännu i bruk varande spishäll hade inskriften

I E S: A T D: 1776

d. v. s. Jöran Ersson och Anna Torbjörnsdotter.

Den siste i släkten, som bar namnet, förbjöd dess vidare begagnande, och det, såsom det berättades, af följande anledning. Mannen hade en son, som höll på fria i Bungåsen. Torbjörn for då dit för att se sonhustrun skulle bli. Därvid språkade han ock med lillflickan i gården och frågade henne, om hon visste, hvem han var. Hon svarade, att han torde väl vara en *Törbjenn,* en mager, utsvulten björn. Denna ordlek förmådde gubben att förbjuda namnets vidare bruk i släkten. Giftermålet kom emellertid till stånd, men den son, som rätteligen skulle hetat Torbjörn, fick namnet Olof. Denne var berättarens farbror.

Vid norra änden af Näldsjön ligger byn Änge. Den förste bebyggaren där i trakten satte sig ned på ett ställe, som heter *Skalet,* och *Skals-lägden* omtalas ännu i dag; den är ett afradsland under Änge. Mannen var mäkta rik, och myndig var han ock. Därtill var han fallen för att skryta. Han sade: *Förr skall vattnet rinna mot strömmen, än mina pengar tryter.*

Skalslägds-gubben var ock snål. En dag kom en tiggare till honom och bad om litet mat. Men han blef utkörd. Därvid sade den fattige mannen: *Då du är så hård, så blir du nog med tiden tiggare själf.* Gubben svarade öfvermodigt: *Om jag skall ut och tigga, så gör jag säcken af silfver och käppen af guld.*

Mannen blef dock utfattig. I sin förtviflan tog han då en gång saxen af sin dotter, som satt och väfde, och klippte halsen af sig. Dock låter en variant honom flytta till Könsta och blifva torpare där.

Sägner af detta slag hafva helt visst haft sin stora betydelse: de hafva varit ett viktigt element i våra förfäders uppfostran. Här finna vi en predikan, lika god som någon annan, emot hjärtlöshet och obarmhärtighet.

Af samma art är berättelsen om *Cecil-gropen i Törån* (Torr-ån). När man från Offerdals kyrka far till byn Berge, reser man öfver en å, som har detta namn. Orsaken till detta är den, att ån eller bäcken under ett stycke af sitt lopp rinner under jorden. Strax ofvanför det ställe, där ån åter kommer fram ur jorden, äro några gröpper; men

särskildt talar man om en, som kallas *Cecilgropen*.. Om våren är denna fylld med vatten. Gropen skall hafva uppstått på följande sätt.

På det stället, där gropen är, stod förr i tiden en gård. Men folket i denna var mycket girigt. När andra människor en julmorgon begåfvo sig till ottan, fingo de se folket i den gården som bäst stå på logen och tröska. De, som voro på väg till kyrkan, uppmanade dem att gå med dit. Men det ville de ej, utan stannade hemma och fortsatte i sin girighet att tröska.

När gudstjänsten var slut och kyrkfolket vände åter, var gården försvunnen och hade sjunkit ned i jorden. Där han hade stått, var blott en stor grop, och den enda varelse, som där gaf sig till känna, var tuppen. I tre dygn efter det gården sjunkit, hördes han gala under jorden, ty vattnet hade ej kommit åt honom. Enligt en variant kunde man hvar julmorgon höra honom gala.

En mycket närliggande variant härtill finnes ifrån Lockne socken. I denna omtalas trenne ställen: ett ödesböle *Slåtte* väster om Hornsjön och ett annat *Bäschte,* **Belstadh** 1568 under Haxäng, öster om samma sjö, samt ändtligen *Håschtekyrkan,* som låg på det ödesgods, som 1568 skrefs **Hålstadh** och då hörde till byn Haga.

När folket i Slåtte en julmorgon var på väg till julottan och gick genom byn Belsta, stodo människorna på detta ställe och tröskade. Slåtte-borna fortsatte till kyrkan i Håschte, men när de efter ottans slut vände åter, var gården i Belsta försvunnen. Det enda tecken till lif, som där förnams, var en tupp, som gol djupt ned under jorden. Där detta skedde, skall nu vara en lok.

Rörande Tafvellokan i Näskott finns ock en sådan sägen. Enligt denna fick den girige mannen ett korn i ögat och blef blind, och gården sjönk i marken.

Att dylika sägner förskrifva sig från den katolska tiden och äro järtecken, som de katolska andliga med all flit utbredt för att mana människorna till barmhärtighet och hvilodagens helgande, därom kan ej minsta tvifvel råda. Då sägnerna, såsom särskildt är fallet i Lockne, gärna röra sig omkring byar, som sedan blifvit ödesbölen, och omkring en kyrka, som blott i den muntliga traditionen är nämnd, så synes man ha allt skäl att antaga, att de tillkommit redan före digerdödens tid.

Socknens sägner röra sig till stor del omkring Landösjön. Där bodde fordom hjältan (jättarne), och de voro

kroppsligen några väldiga varelser. Folk ha funnit ryggkotor af dem, och dessa ha varit så stora och starka, att man haft dem till smidestabbar att smida på i smedjan.

Deras styrka var därefter. En kvinna af deras släkte kom en dag till Bredbyn, där en man gick och körde plogen. Hon tyckte, att det var artugt, samt bar karl och allt hem till leksak åt jättebarnen. Men mannen hennes var alls icke belåten därmed. Sådana varelser skulle komma efter deras dagar, sade han, och kvinnan måste bära allt sammans tillbaka.

Då jättarne voro så stora, togo de ock duktiga steg. En jättekvinna vid Landön skulle gå öfver Landösjön. Af gammal vana tog hon sjön i två steg. Med det ena benet stod hon på landet, och med det andra steg hon midt i sjön. Mot vanligheten steg nu vattnet öfver knäet på henne. Hon blef förvånad däröfver och sade: *Han ä flo nu, lotjen hän!* (Den här loken är hög nu.)

Norr om Landösjön ligger byn Tjärnåsen. Från denna berättas en sägen, som röjer de gamles uppfattning om huru pass inbringande jordbruket och fisket i gamla tider voro i förhållande till hvarandra.

Byn skulle en gång delas mellan tvenne bröder, och det skedde på det viset, att den ene fick jorden och den andre fisket i Landösjön. Men det dröjde ej så länge, innan det blef osämja emellan bröderna. Han, som skulle lefva af jordbruket, blef fattig, men den andre vardt rik, ty det fiskades "huskut" på den tiden. Särskildt var det godt rörfiske på en stenör i sjön. Men efter ovänskapen försvann rören, och det vardt alldeles slut med fisket. Fiskrå tog bort det. Man kan se rören stå där, men att fånga henne går alls icke, sade man.

Samma uppfattning om fiskets företräde framför jordbruket uppenbarar sig ock annorstädes i Jämtland. Klåxåsborna i Näs socken hade enligt sägnen fordom rörfiske i Locknesjön i den efter deras by uppkallade Klåxåsviken. En bonde i byn, som skulle dela sin egendom mellan sina tvenne söner, förfor därvid på nyss nämndt sätt, i det att den ene sonen fick detta rörfiske och den andre farshemmanet. Den förre fiskade, så att han blef rik, och då blef den andre så afundsjuk, att han dödade brodern. när denne en gång var ute och fiskade. Där detta skedde, nedslogs i sjön en påle med en järnring i toppen. Många ha icke sett denna, men när man ror och sitter i andra tankar, kan man få syn på honom, säger man.

I Landö säges ett *kapell* hafva funnits strax norr om själfva gårdarna. Svårligen kan man härvid tänka på någon byggnad för firande af gudstjänst; vi antaga fast hellre, att med benämningen menas här och mångenstädes eljest blott en sådan byggnad för en helgonfigur eller ett krucifix, vid hvilken människor i förbifarten göra sin andakt eller åtminstone korstecknet. Sådana förekomma ofta i katolska land och kallas just för kapell.

* * *

Vi ha ej åsyftat att här lämna någon fullständig redogörelse för Offerdals förråd af bygdesägner: vårt besök i socknen var för kort att åstadkomma något sådant. Emellertid ha vi här utelämnat mycket, som förskrifver sig från en senare tid. Vi ha dock ej kunnat förbigå några anteckningar, som vi gjorde rörande den tid, då *potatisen* höll på att göra sitt inträde i denna socken.

Jämtlands allmoge var på den tiden tydligen konservativare än nu och var därför föga gynnsamt stämd emot denna nyhet. En präst i Offerdal gjorde hvad han kunde för att förmå bönderna att börja odla jordpäron, och från ett sådant försök berättas följande:

Utan att nämna sin afsikt sammankallade mannen sina sockenbor till en stämma. När dessa voro församlade, började han tala om den nya och nyttiga växten, men då blefvo bönderna ej länge i rummet, utan begåfvo sig ut på backen och uttryckte sin ovilja öfver prästens tilltag. En man från V. Stafre — berättaren förmodade, att det var en kyrkovärd — gick då till dem, som hade aflägsnat sig från stämman, och sade till dem: *Dä lä fäll int våra faleje te å höör, va prästen kan ha te sääj om jordpäran.*

Mannens kritik af deras handlingssätt måtte hafva träffat dem, eftersom hans ord fortlefvat ända till våra dagar.

Somliga började emellertid att odla den nya växten och funno jordpäronen vara en läckerhet. Så var fallet med byamännen i Bångåsen. Dessa brukade slå hö vid sina fäbodar i fjället bort om Landösjön. Vid första snöföre begåfvo de sig sedan dit med hästar och slädar för att, innan större snöfall gjorde det svårt att köra i skogen, föra höet till byn Trången, där de lade upp det för att vid behof föra det hem. Härvid kunde de blifva i byn en vecka eller så. När Bångås-borna en vinter kommo till Trången i detta syfte, hade de potatis med sig för att skänka den till de hushåll, som de tagit in hos. Men en bonde eller bond-

hustru lär hafva satt föga värde på gåfvan och yttrat: *Päran ä no bra, men jag har född opp barna mina med mat.*

Af samma tanke var Jens i Lien, ett fattighjon, som gick i gårdarna. En och annan äldre minnes honom ännu. När han på något ställe blef bjuden på potatis, vardt han ond och sade: *Jag kan full int förstå, hvad dom skull med pärom hän, om int te sälje, men int till att äta.*

Med tiden blef emellertid potatisen en läckerhet, som man skattade högt. Enligt en åldrig man från en annan socken hade hans moder talat om, att i hennes föräldrahem, en burgen bondgård, sattes årligen en hel spann, hvilket betecknades såsom synnerligen mycket.

Sägner från Storsjöns västra strand.

Under vårt uppehåll i denna trakt sommaren 1908 funno vi hos inbyggarne i gemen ett synnerligen lifligt intresse för de gamla sägnernas tillvaratagande, och särskildt rönte vi kraftigt bistånd af Kyrkoherden J. A. T. Carlsson i Alsen och Riksdagsmannen E. Sundin i Hallen. Däremot blef resultatet af vårt besök i Matmar allt annat än tillfredsställande; skälet därtill må dock helst förtigas.

Äfven i dessa socknar påträffades sådana namnverser som de under Offerdal anförda. I byn Berge nära kyrkan i Alsen fanns 1568 ödesgodset **Tan**, nu Tann; och under samma by hör utjorden Myre. Om dessa ställen har man versen:

'n Sjul i Tann
å 'n Tor i Myyr.

Personnamnen, hvilka i denna vers emellanåt byta plats, äro, såsom man ser, desamma, som nämnas i ena versen från Offerdal, och när uppmärksamheten fästes härå, log man åt offerdalingarnes försök att tillägna sig dessa män.

Versen har en fortsättning, och denna lyder:

'n Skråm på Skråmbölan,
'n Hög på Högåsen (en by)
å 'n Spjätt på Fjösåsen.

Skråmböle ligger i Alsen på gränsen emot Offerdal, och åt samma håll ligger äfven Fjösåsen; på det senare stället finnas enligt uppgift stenrösen och andra spår af gammal odling.

Af dessa män är Hög mest omtalad. Han hade tolf söner jämte lika många hästar: och när de voro ute och redo, hade hästarna silfverskor under hofvarna. Särskildt nämnes, att de redo öfver Hällberget mellan Alsen och Offerdal. Att Hög varit icke blott rik, utan äfven stark, framgår af hvad som berättas om honom. När han högg timmer eller ved, skedde det nämligen med sådan kraft, att spånorna eller *kåran* flögo till en backe, som ligger flera kilometer därifrån. Däraf fick den backen namnet *Kårbacken,* säges det. Enligt andra beror namnet därpå, att där bott en man v. n. *Kåre,* en uppgift, som synes mera sannolik. Såsom säkert uppgifves, att där finnas stora åkerrenar, som nu äro bevuxna med tjocka granar.

En variant af denna vers lyder sålunda:

Tor i Myyr,
Rolf i Tann,
Spjätt i Fjösåsa
och **Pik i Hääll** (söder om Alsensjön.)

Rolf i Tand skall hafva kört med tolf hästar till kyrkan om juldag.

I Matmars socken möta oss åter samma personnamn i den där förekommande versen:

Tor i Åsom
å Sjul i Steja.

Det förra stället skrefs 1568 **Åsen** och var ödesgods under Klucks by; nu kallas stället *Ås-lägden* och är en bodvall.

Stägen var nyssnämnda år ett ödesgods under Mällbyn och hade den för ett sådant ovanligt höga skatter af 4 öre. Nu är *Steja* eller *Stein* en buhamn. Om Tors hustru berättas, att hon fann en plöjande man o. s. v.

Äfven i Hallen voro vi i tillfälle att uppteckna flera verser af detta slag. Här tyckas de gamla sägnerna företrädesvis röra sig omkring trakterna vid den betydliga Dammån, för öfrigt bekant därför, att Jämtlands sista bäfver där fångades, troligen omkring år 1840.*)

---

*) För gället af denna erhöll fångstmannen på Östersunds apotek 150 kr. Sammanhänger namnet *Damm*-ån med bäfverns byggnader därstädes?

Vid denna å ligga bredvid hvarandra ödesbölena Kungsböle och Kusböle, som nu äro alldeles öde. Här bodde en gång i tiden:

Kωng i Kωngsböle
å Kousen i Kousböle.

Och dessa hade en syster, som hette **Golo i Oune.** Uti Årliga räntan 1568 saknas de två första ställena, men det sista återfinnes såsom ödesgodset **Åunet** under Våge by i socknen. Det är nu en buhamn.

Mannen i Kousbölan torde hafva tillhört ett mycket storväxt släkte, ty det berättas om honom, att han *timrade* barnvaggan och satte medar under henne. Om tvenne bröder i byn säges det, att de delat sin arfvedel så, att den ene fick jorden och den andre fisket. Men de blefvo snart osams, och den förre, som blifvit fattig genom bytet, slog ihjäl den andre på sjön Hag- eller Haftjärn på Åhns område. Efter detta var det omöjligt att där få någon fisk. Väl såg man, att där var fullt af sådan, men att få någon på nät eller vid mete, det var stört omöjligt. Fisket var förgjordt, säger man.

Vid Dammån ligger byn *Åhn,* som har namn af sitt läge. Där bodde 1512 Erik vit **Aa.** Där lefde en gång i tiden:

'n Bωänk i Bärjan
å 'n Tunte i Ounan.

I stället för det andra mansnamnet har man ock kvinnonamnet *a Tåte.* Tunte var för 20 år sedan öknamnet på en person i denna socken, och det tros, att det var gifvet med tanke på denna vers. Ställena, där de bodde, äro väl bekanta. Det förra är identiskt med ödesgodset **Berige** 1568, **Bärge** 1570, under Åhn, och det senare med det nyss nämnda **Åunet** 1568.

Om de båda männen berättas blott det, att den ene var idog och bullersam, under det att den andre älskade lugnet. Då de åtskildes endast af Dammån, blef den senare därför störd, och däraf uppstod osämja dem emellan.

Marby socken besöktes ej, men vi erhöllo dock tvenne bidrag därifrån. **Gåuteböle** var 1568 ett ödesgods under Jersta i denna socken och nämnes i följande vers. Under Höge upptages samma år ödesgodset **Bratåsen,** hvilket kan förmodas vara versens Brattrein. Närmaste grannar voro:

Gote i Gotböle
å Gonnar i Brattrein.

Dessa voro rika och täflade, särskildt på julmorgnarna, i att uppträda med prakt. Båda hade de därvid silfverskor under sina hästar, men en af dem nöjde sig ej därmed, utan satte "löf" eller blad i nitarna på hofvarna, och han ansågs därför öfverträffa sin granne.

Grämssve och Grufvan äro två torpställen mellan Vällviken och Marby kyrka; **Gruuan** var 1568 ödesgods under Jersta. Ehuru belägna på fastlandet, hör det förra till Sunne och det senare till Norderön. På båda ställena ses spår efter större odlingar i forna tider. Här bodde:

a Gräbba i Grämssve
å a Gure i Grufvan.

De uppträde vi högtidliga tillfällen med mycken ståt. En gång gällde det, hvem som skulle hafva sina hästar finare utstyrda, när de komme till Sunne kyrka i julottan. Båda hade skott sina hästar med silfverskor och silfversöm, men den ena hade därtill slagit krona på hufvudet på sömmen, och hon blef den segrande. På samma sätt täflade Gräbba äfven med "gubben på Svensjölägden" (**Suensiön** 1568 ödesgods under Brattåsen i Marby).

Båda voro rika och nedgräfde sina skatter i jorden. I nyare tid har man sökt efter dessa, men utan framgång. En midsommarnatt lyckades det några män att råka på en kittel. Först fann man det ena örat på denna och sedan det andra. Därvid sade den ene gräfvaren till den andre: *Ta ti dan, du!* (Tag i där, du!) Och då var allt fördärfvadt.

De båda kvinnorna voro icke blott rika, utan ock mycket duktiga i allehanda sysslor, såväl kvinnors som mäns. Så berättas det om Gräbba, att hon smidt ett lås, som hon skänkte till Sunne kyrka. Äfven den andra var smed, och man säger om dem, att de gjorde allting själfva. Deras duglighet synes ha besjungits i en vers, som har följande tydelse:

Själf var dom van till att spinna och väfva,
själf var dom van till att sola gråmära,
själf var dom van till att stanta på mäjom,
och andra i traf de skola sig nöta.

Versen upptecknades efter gamla gästgifverskan i Hallen, hvilken var den ende, som kände till honom. Uttrycken "sola gråmära" och "stanta på mäjom" tolkades såsom resp. sula (d. v. s. sko) den gråa märren och stånda eller stå på medar vid körslor; däremot var betydelsen af den sista raden ej meddelarinnan bekant.

Af de här förekommande personnamnen äro *Gote, Gonnar, Hög* och *Rolf* gamla bekanta; *Golo* är det fsv. *Gudhlögh*, och *Gure* är *Gudrun*, Åtskilliga äro tvifvelsutan egentligen till- eller öknamn. Så är fallet med *Pik*, egentligen udd, spets, som är kändt ifrån Island, samt med *Kung* och *Kusen* (= den, som sätter skräck i någon). *Skråm* är ock ett sådant namn, och en man Jåp *Skråme* fanns 1557 i Helsingland, Bergsjö socken; jfr *Skråmträsk* i Skellefteå.*) Endast *Spjätt* och *Gräbba* äro obekanta. Äfven dessa namn hafva en åldrig karaktär.

Verser och sägner af detta slag finnas äfven i andra trakter af Jämtland. Sådana från Näs och Ragunda äro anförda i det redan citerade häftet af "Norrland", och på en sådan vers hvilar nog ock följande sägen, som vi på vår resa antecknade efter en kvinna ifrån Ås.

I denna socken finnas ställena *Nifsåsen*, där man nu har höstbuar, och *Böle*. På dessa bodde samtidigt *Nifsåsgubben* och *Bölesgubben*. Den förre var mäkta rik, och när han körde, hade han silfverlöfvan på hästhofvarna, så att det skramlade. Då hans granne en gång var på gästabud hos honom, dödade han denne för att komma åt hans skatter. Mördaren blef steglad vid en grind i vägen till Nifsåsen, och denna kallas af den anledningen *Stegel-grinna*.

De flesta af dessa namnverser röra sig omkring åbor på ödesbölen, och däraf belyses deras ålder. De måste nämligen vara från en tid, då de n. v. ödesbölena voro bebodda. Versernas ålder kan därför sättas lika med eller något högre än ödesbölenas.

När hafva då ödesbölena uppstått?

Magnus Nordström har besvarat den frågan så, att de skulle vara en följd af det nordiska sjuårskrigets ödeläggelse och alltså blott från 1560-talet.**) Denna uppgift håller emellertid icke streck. Det är nämligen bevisligt, att en hel del ödesgårdar funnos före denna tid och redan på 14-talet.

År 1535 omtalas ett ødhebøle, benämndt **Enge** i Brunflo och fordom tillhörigt dess kyrka; (det kallas s. å. äfven ødhegård).

År 1473 nämnes ödegården **Sten**, liggande under Haxäng; ödesgodset **Sten** finnes 1568 under Hara i Hackås.

---

*) *Skråmöja*, en ö i Storsjön nära Hammarnäset, innehåller möjligen detta personnamn.

**) Nordström, Jemtlands kyrkliga ställning, s. 8.

År 1472 finner man ett ødhebøle, som **Kosabøle** kallas, hvilket 1568 skrifves **Kusböle** och såsom ödesgods ligger under Häxåsen i Ovik.

År 1447 säljer Cristina sin jord **Biørnø**, d. v. s. Björnö by i Räfsund, jämte **bøle.** Uti årliga räntan för år 1568 finnes under samma by ödesgodset **Biörneböle**, hvilket tvifvelsutan är identiskt med det sålda "bölet".

Samma år omtalas **Dwghx ødhit** eller **Dwghx ødhedit** och svarar mot ödesgodset **Duxåss** 1568 under Nifsåsen i Ås' socken.

Häraf ses, att ödesbölena äro äldre än den af Nordström angifna tiden.

Sägnen och efter den allmogen i Jämtland lämna oss den upplysningen, att ödesbölena äro en följd af digerdöden och sålunda uppstått efter år 1350. För egen del luta vi mera åt den åsikten. Flera jämtländska orter, som nämnas före digerdöden, saknas efter densamma. Så är fallet med socknen **Rotakyl** 1314, jfr n. v. Kälarne, och byn **Hedestadhum,** förekommande 1348. Efter samma farsot rök det i Ragunda endast ur *sju* skorstenar, säger man, och i Alsen skall det hafva skett endast i *en* "tut". Man säger ock, att efter denna tid stängdes i Jämtland 27 kyrkor på grund af folkbrist. Ju närmare man kommer den nyare tiden, dess talrikare blifva de jämtländska pergamentsbrefven; men detta gäller dock ej 1300-talet. Från dess förra hälft äro de vida flera än från den senare. Efter digerdöden hade man tydligen annat att tänka på än att köpa och sälja jord eller att processa o. dyl.

Men äro de byar, som sedan blefvo ödesbölen, äldre än 1350, så böra ock deras namn vara af ålderdomlig prägel. Så är ock fallet. Bland dem äro *stad*-namn ganska vanliga. År 1568 finna vi t. ex. i Räfsund **Belstadh** och **Kamstadh**, i Sundsjö **Fierdestadh** och **Glamstadh,** i Undersåker **Grimstad, Stålstadh** och **Öijestadh** samt i Offerdal **Könstadh** och **Röstadh.** Till *hem*-namnen hör **Solem** i Offerdal, hvarjämte **Knöffuen** och **Gethen** i Sundsjö torde höra till de ännu äldre *vin*-namnen.

På grund af hvad här anförts, tro vi, att sägnens uppgift om ödesbölenas ålder och uppkomst i det stora hela förtjänar tilltro. Dock vilja vi ej därmed hafva sagt, att *alla* ödesbölen förskrifva sig ifrån digerdödens tid. Åtskilliga hafva tvifvelsutan uppstått i en senare tid. Vi hafva två exempel därpå i Sunne socken. År 1568 finna vi där ödesgodsen **Gilleråsen** samt **Stor** och **Lizle imnes;** men på 1400-talet voro dessa bebodda, ty 1410 nämnes *Helghe i*

Gilleraas, som torde t. o. m. varit en burgen bonde, och 1426 *Arne i* **Ymænes.**

Det bästa beviset för att ödesbölena äro från digerdödens tid har man emellertid i det förhållandet, att det är först efter denna, som de börja omtalas i diplomen. År 1374 nämnes i Undersåker en *øthisjorth* **Hægran** och **Sio,** och om dessa ställen heter det, att de "länge" legat *a øthe.*

Men hafva nu dessa verser en så hög ålder, som vi här gjort gällande, så förtjäna de den största uppmärksamhet. I hvilken mängd de förekomma, synes däraf, att vi under några dagars resa kunde uppteckna alla dem, som här meddelats. Helt visst återstå många, som böra bevaras från förgängelsen.

* *

Såsom redan är nämndt, belyses den norrländska allmogens vetgirighet på ett utmärkt sätt af dess bemödanden att tyda sina ortnamn. Jämtarne utgöra i detta afseende alls icke något undantag; långt därifrån. Mycket ofta hafva de gjort försök härutinnan. Visserligen äro dessa ofta misslyckade, men detta har också händt personer med bättre förutsättningar; men å andra sidan äro allmogens etymologier ofta riktiga eller komma det riktiga ganska nära, och vi anföra här några sådana.

Skrexbacken var 1568 ett ödesgods under byn Backen i Alsen, och härledes namnet från *skräk*-bär eller kråkbär (jfr Rz s. 603), som finnas eller funnits där ymnigt.

I samma socken finnes byn Rönningsberg, hvars namn tydligen blifvit mycket förvrängdt. Det skrefs nämligen **Rimesberg** 1568 och i **Remisberghom** 1424. Byn är belägen på en höjd, och namnet anses innehålla det bekanta ordet *rem*, m. sandås (Rz s. 529), som här har formen *röm.* Uttalet i bygden är ock *Römesberg.*

Namnet Lungre i Kyrkås, aa **Lunghrom** 1440, hade länge trotsat våra försök att tyda det; men allmogemän i Offerdal och Alsen hade klart för sig, att det hängde samman med ett där begagnadt subst. **lωnger**, som synes betyda rullstensås. I Alsen är *Lωngran* namnet på sträckan i öster från Bleckåsen till Raskhus; och en trakt i Offerdal söder om Stafre by kallas på *Lωngre.* Uti *sannl-ωnger* gräfdes älggropar i gamla tider, sade man.

I andra fall har allmogen vid sina tydningsförsök befunnit sig på rätt väg, så att ej mycket fattas, att den funnit det rätta.

Sockennamnet **Matmar**, så skrifvet 1568, sättes af allmogen i samband med den nedanför kyrkbygden liggande sjö, som kallas Matmarstjärnen. Och detta utan tvifvel med rätta. Tjärnen har, enligt uppgift, varit mycket rik på fisk af olika slag. När någon gumma i trakten ville ha fisk till ett mål, kunde hon sätta grytan på elden i hemmet och så gå till sjön för att fiska. Och detta gick så fort, att när hon kom hem igen med den behöfliga fisken, hade vattnet endast kokat upp. Då tyckte man med allt skäl, att sjön var en — **matmor**, och kallade honom så. Sedan skall detta namn ha blifvit ändradt till *Matmar*. Då man vet, att *mar* betyder: liten insjö nära hafvet, så blir betydelsen: mat-maren eller mat-sjön, och namnet kan jämföras med *Mat-forsen* i Medelpad, sedan 1500-talet känd för sitt gifvande laxfiske.

Från en senare tid ha vi ett synnerligen godt exempel på sägnens tillförlitlighet, och vi kunna ej underlåta att här meddela detsamma.

Blodbäcken är namnet på en bäck i Alsens kyrkbygd, och efter den har *Blodbäcksbacken* i gamla landsvägen sitt namn.*) Öfverst i samma socken och på gränsen mellan Mörsil och Bleckåsen finnes ock en bäck med samma namn. Om den förre antecknade vi en sägen, att en strid stått där och att blod därvid runnit i bäcken, hvaraf denna sedan fått sitt namn. Om den andra bäcken med samma namn berättas det samma.

Sägnens uppgift förtjänar ock helt visst tilltro. Att krigets härjningar öfvergått Bleckåsen, framgår af ett syneinstrument utaf år 1679, d. v. s. det år, då vi med Danmark slöto freden i Lund. Handlingen äges i original af landtbrukaren Olof Åsberg i samma by, hvilken med berömvärdt tillmötesgående lät oss taga del af densamma. I dokumentet redogöres för det usla skick, hvari ett hemman i byn om två tunnland jord befann sig. Sedan det nämnts, att åkern låg i fast lägda, att taken på husen bestodo af några uppruttna granbarkar och att stolparna voro bortbrutna undan ugnarna tillika med de järnstänger, på hvilka ugnen var murad, upplyses det, att där ej fanns någon *haga* (gärdesgård), "utan allt var uppbrändt i *ofriden*, så när som skifteshagen". "Ej heller fanns där den ringaste gödsel", heter det, "att föra på åkern mer än den hästedyngan, som låg i

---

*) En annan backe i samma landsväg heter *Tattarbacken*, hvilket namn nog påminner om något dåd af tattare. Nu visste man om stället ej mera, än att det spökat där. I Junsele i Ångermanland fanns redan år 1559 **Tattere siönn**, nu Tarsjön.

wästre stufvan, *där Östgiöta-Rytterne hade sina hästar stående*".

När således både fiender och försvarare samtidigt funnits här i trakten, är det ju mycket möjligt, att en sammandrabbning ägt rum och att blod därvid utgjutits med den verkan, som sägnen uppgifver.

I detta sammanhang må här meddelas en annan berättelse från krigstider, hvars trovärdighet vi dock ej kunna kontrollera.

På norra sidan af Norderön gå ett par tre hålor från sjön och in i berget, och dessa kallar man *Nils Hans' husa*. Namnet är, enligt sägnen, gifvet efter en skräddare v. n. Nils Hansson, som under ofredstid hade sin bostad där. Han ville nämligen hålla utkik för att se, om någon fiende skulle komma öfver sjön. Men mannen var icke blott en nitisk försvarare af sitt land, utan ock en flitig man, och medan han höll vakt, sydde han träget, och man utvisar äfven en liten hälla, som han plägade sätta prässjärnet på.

Om öns gamla kyrka berättas ock ett och annat, som tyder på att hon användts till försvar mot fiender. Hon säges ha varit den äldsta i landskapet, och egentligen skall hon ha varit *ett vapenhus*. Hon hade fönster bara på en sida, och dessa voro blott halfannan aln höga samt en aln breda. Vid en reparation skall man uppe i röstet ha funnit fullt med *kött-valar,* d. v. s. käppar, hvarpå man under krigstid hängt kött. Andra kyrkor i trakten hafva ock tjänstgjort som försvarsverk; vid Brunflo kyrka har man en till försvarsändamål byggd kastal, och om tornet i Sunne kyrka vet man, att en Sunne-bo v. n. Erik Gremma-arve, som med våld tagit sin dotter ur fogdens fängelse, förde henne upp i tornet i sin sockens kyrka i afsikt att där försvara henne med alla möjliga vapen.

Men dessa kyrkor ligga just i den trakt, där en inträngande fiende skulle söka sig väg.

Några namn, som innehålla ordet *verk,* har man ock sökt tyda. Det ena är byn *Landverk* i Alsen, i **Landhwerkom** 1457, och *Verkön* under Norderön, **Vercköen** 1568. Om det förra har man sagt, att den, som där först satte sig ned, menade, att det var ett präktigt *landtverk* (eller landtbruk); och det senare namnet skall ha uppstått däraf, att på den lilla ön funnits virke till allt: sten, sand, järn m. m. — Det vill synas, som om det förra namnet skulle utmärka *försvarsverk* (kanske af större omfång), ty dels har ordet *virki* uti isländskan denna betydelse, dels hafva spår af försvarsanstalter funnits i byn Landverk i Ragunda. Då

byn Landverk i Alsen ligger i den gamla Norges-vägen, blir denna härledning ännu sannolikare. Beträffande Verkön torde man nödgas tillgripa någon annan förklaring, ty där har det knappast varit platsen för några sådana anläggningar. Från Gästrikland ha vi i äldre språk funnit *en verka* i betydelse af anläggning för fiske, och om Tuna älf (= Ljungan i Medelpad) säges 1552, att skatt utgjordes af *werkerne,* som bönderna hade ståndandes i älfven, och till dessa hörde "stakaläger", nu stakagårdar. Kanske ha några sådana anläggningar gifvit upphof till namnet. Ett kändt befästningsverk är stentornet *(kastalen)* vid Brunflo kyrka, och i ett bref af d. 8 Sept. 1492 omtalas *vethan*, som plägar stå vid Brunflo kyrka.*)

Enligt uppgift af en person ifrån socknen har man vid plöjning och just på den piats, där Landverks moderåker är, med plogen träffat på en mur, omsorgsfullt uppförd med kalkbruk. Man har trott, att ett boningshus stått på stället, men möjligen har man här spår af gamla befästningsverk.

Några andra sägner, som söka förklara ortnamn, må ock här anföras, och hålla vi det visst icke för osannolikt, att uppgifterna i det stora hela kunna vara riktiga.

En hög sandås på Andersön heter *Oxmälen,* som lär ha fått namn af följande anledning. En person hade en sommardag tagit af sig sina kläder och satt dem på en stubbe, hvarefter han hade aflägsnat sig. Emellertid kom en ilsken tjur (oxe) till stället. Genast gick han till anfall emot den förmenta mannen, men tog därvid alltför häftig fart, så att han for bums i sjön. Namnet anses bevara minnet af denna händelse; dess senare del är det i norrländska dialekter välbekanta *mäl,* sandbank, isl. *melr.*

En gumma skulle af någon anledning, som ej är nämnd, gå omkring samma ö på sina knän. Men där var stenigt och svårt att gå, så att hon måste afbryta vandringen på den udde i Storsjön, som efter henne kallas *Käringnäset.* Vi antaga, att detta syftar på någon händelse under de katolska gångdagarna, då man i högtidlig procession gick omkring på fälten samt bad om god årsväxt samt befrielse från allehanda landsplågor.

*) Denna hade brunnit upp, och för underfogden kom det talet, att en man v. n. Jon Benktsson skulle med viljandis mode ha uppbränt honom. Vid anställd rannsakning befanns ryktet osant, ty det var endast olyckshändelse, som förelåg. Jon högg nämligen ett *svedh* i sin egen skog, och då han det brände, kom elden af svedhit och i den nederruttna vetan. Men Jon byggde upp en annan igen å nyest och på den samma staden och frikändes därför för allt ansvar.

Harfskäret ligger i Storsjön utanför Rödön. En gubbe i denna socken gick och harfvade som vanligt på åkern. Han måste därvid afbryta sitt arbete för en stund, ty han hade ett ärende hem på gården. Han lämnade då hästen på åkern, där han stod spänd för harfven. Men medan hästen stod där ensam, blef han rädd för något och skenade i väg med harfven på släp. Det bar af utför åkern och ned i sjön, och i denna fortsatte hästen att simma, tills han landade på det skär, som efter denna händelse fick namnet Harfskäret. Harfven var nog helt och hållet af trä.

Säsel-stenen är en sten vid gamla vägen mellan Slåtte och Bleckåsen i Alsen. En kvinna vid namn Cecilia (Säsel) skulle åka till kyrkan och hade enligt tidens sed en smal släde, karmsläde kallad. På denna satt man grensle, och så gjorde äfven hon. Men det gick ej bättre, än att hon stötte foten mot denna sten och bröt benet. Sedan fick stenen namn efter henne.

Herr Ola i Trång var kyrkoherde i Matmar, Alsen och Offerdal under den danska tiden och ägare af hela byn Trång i Alsen, på hvars kyrkogård hans prydliga grafvård ligger välbehållen. Såsom innehafvare af svartkonstboken*) kunde han trolla. En slåttand hade han mycket hö ute, men fastän det var vackert väder och han hade rysligt många drängar, brydde han sig ej om att taga in det. En dag begaf han sig dock ut på fälten, och en dräng följde oförmärkt efter för att se, hvad som skulle blifva af. Och han fick se, huru allt höet som en ur for åt ladan.

Med hans nit i tjänsten torde det ha varit klent beställdt, och det kunde stundom hända, att han ej brydde sig om att hålla gudstjänst, ehuru sådan var utsatt, en försumlighet, som gifvit upphof till namnet på en sten inom hans stora pastorat, *Tjörsch-gångs-sten*, som ligger mellan Alsen och Offerdal (eller mellan Alsen och Matmar). En kvinna hade en söndag begifvit sig till Guds hus för att där blifva kyrktagen, men blef lurad, ty det behagade honom ej att predika den dagen. Men på vägen mötte han hustrun och hennes man. Dessa talade helt bekymrade om ärendet, men prästen menade, att ingen skada vore skedd, ty stället betydde ingenting. Han lät så kvinnan gå litet på sidan om ängen och knäfalla på en sten, och där skedde hennes "kyrkogång".

---

*) Denna troddes vara gömd mellan muren och grafhällen, som var inmurad i gamla kyrkan på östra gafveln. När kyrkan refs omkr. år 1876 och man hade kommit till detta ställe, infann sig mycket folk för att se, om ryktet talat sant. Det blef emellertid alls icke bekräftadt.

Socknarna öster om Storsjön ha sedan gammalt fyllnadsjord med fäbodeland på västra sidan om samma sjö. Att boföra dit och dädan har varit synnerligen obekvämt, ty för både folk och fä har man måst begagna färja öfver sjön. Detta har emellanåt kunnat vara farligt nog, och sägnen talar om en svår olycka vid ett sådant tillfälle, hvilken bibehållit sig så mycket bättre i minnet, som den gifvit anledning till åtskilliga ortnamn. Alla kräken och människorna, som därvid voro på färjan, omkommo och flöto i land i trakten af Rossfettsundet. Bocken och oxen drefvo upp på *Bock-* och *Oxholmen* samt hustrun och mannen Helge *(Häle)* i *Käringviken* och på *Häleholmen.*

Kattrω-udden (äfven sammandraget *Kattrωden*) eller *Kattrω-tången* är namnet på en stenör, som sträcker sig från landet i Rönningsberg ut i Alsensjön och nära 100 meter långt. Midt emot utgår från byn Änge en motsvarighet härtill, som efter byn kallas *Ängsnäs-udden.* Vid lågt vattenstånd voro båda synliga, innan dammen vid Ytterån kom till.

Rörande tillkomsten af dessa stenhögar berättas, att de äro minnen efter ett försök att bygga bro öfver sjön. De, som utförde detta, voro två kvinnor — ibland kallas de jättekvinnor, ibland gamla flickor — Katrina på södra sidan och Anna på den norra. På jättinnors vis hade dessa burit dit stenen i förklädet, men deras företag blef ej fullbordadt; de afstodo därifrån, när de fingo se folk af annat släkte än deras. Den norra udden kallas äfven *Anns*-udden, hvilket gör det sannolikt, att det andra namn egentligen är *Katrino*-udden.

Om Katrina berättas ock, att hon i Glösan funnit en plöjande man samt burit hem karl och allt för att visa sin far, hvilken "mulloxe" hon funnit. Hon blef emellertid tillsagd att bära sitt fynd tillbaka, ty efter dem skulle det komma sådant folk.

Andra gånger åter äro allmogens härledningar alldeles misslyckade och exempel därpå finnas i mängd. Under Vången i Alsen fanns 1568 ett ödesgods **Skineråunet,** nu Skinnaröne, d. v. s. ett stycke jord, som blifvit öde, men tidigare bebotts af en "skinnare", d. v. s. garfvare eller, såsom man här säger, skinn-rejare. Om detta namn har man trott, att det erinrat om skinnskatten till kronan och dennes insamling på detta ställe, något, som emellertid alls icke ligger i själfva namnet.

Föga lyckligare är tydningen af namnet *Höla* i Hallen. Byn hade en gång blifvit öde och det så grundligt, att

ingenting fanns kvar utom en *hölada* på Hålåsen allra västerst i byn. Efter detta flyttades, enligt sägnen, byn till den nuvarande platsen och lånade namnet efter denna hölada. Namnets äldsta kända form är emellertid **Hoelen** 1349, hvilket är en sammansättning af *hol,* kulle, och *vin,* äng. Namnet hör för öfrigt till de allra äldsta och visar, att trakten varit befolkad långt före kristendomens införande.

Ett godt exempel på ett misslyckadt försök att tyda namn ha vi ifrån Hammerdal. Där har man byn Lorås vid vägen ifrån Häggenås och Jämtlands hufvudbygd. Rätta skrifningen af namnet förmodas emellertid vara *Lur-ås,* och skall anledningen till namnet varit den, att folk på det stället plägat ligga *på lur* på folk, som kom från hjärtat af Jämtland och därvid hade med sig åtskilligt af värde, som man kunde röfva till sig. Redan år 1523 skrefs byn *Lorås,* hvilken form bevisar, att tydningen ej kan vara den rätta. Huru det bör tolkas, är svårt att säga. *Lora* är i Norge ett flodnamn; kan något sådant här föreligga?

Öfverst i Alsen finnes den redan nämnda byn Bleckåsen, **Bliikaas** 1447. Byn skall enligt uppgift ha namn däraf, att den person, som allra först satte sig ned där, *blekade* i träden (d. v. s. högg af barken i en ring) för att de snart skulle torka och dö.*) *Blika* är eljest ett norskt flodnamn och har kanske tillhört den nedanför byn flytande ån. Härledningen därifrån synes sannolikare.

Brudbäcken är namnet på en by i Edsele socken i Ångermanland, och förklaras det så, att ett brudfölje där förolyckats. Samma namn med samma förklaring förekommer ock i Jämtland. *Herböle* och *Källåsen* äro tvenne ödesbölen i Alsen. Enligt gammalt tal skall det ha varit kyrka på det förra stället, och en väg eller stig lär ha funnits emellan de båda ställena. Vår sagesman, hemmansegaren Olof Åsberg i Bleckåsen, hade sett spår af en kafvelbro, där vägen gått öfver en myr. Denna väg har gått öfver en bäck, som rinner till Matmar och heter *Brudbäcken* liksom myren *Brudbäckmyra.* Ett brudpar var på väg till den nämnda kyrkan och skulle färdas öfver denna bäck. Men bron var gammal och bristfällig, och bruden for huf-

---

*) En gubbe på ödesbölet Källåsen hade tre söner, och en dag skickade han ut dem att söka sig bostäder. Under letandet gingo de öfver n. v. Bleckåsen och bestämde sig för detta ställe. När de på kvällen kommo hem, frågade deras fader, huru det hade gått för dem och om de hade funnit någon lämplig plats. De svarade, att de hade *bläka* i träden på en ås. Troligen är detta *en* sons svar, och de två andra ha antagligen nämnt andra ställen, ehuru sägnen glömt dessa.

vudstupa genom en öppning i densamma. Prästen, som var med i följet, sade då: "Sådana hål borde fogden hålla hand öfver!" Efter denna händelse skall stället ha fått sitt namn; men rätteligen betyder detta ingenting annat än: en bäck, hvaröfver en *bro*, isl. *brú*, går.

Då vår uppsats egentligen är ett försvar för folksägnen, passar det ej riktigt i stycket att sluta med misstag, hvartill den gör sig skyldig. Vi meddela därför till slut litet om en grupp sägner, som handlar om gamla tiders handel med jord.

Myntets beskaffenhet gjorde, säger man, att, när en större summa skulle erläggas, måste man föra det på ett särskildt åkdon till säljaren. Sundsbacken i Hallen hade sålts för ett högt pris, och köparen lassade sina kopparplåtar på en släde, så att det blef ett ordentligt lass. När han for hemifrån, var det snöföre, men under färden försämrades det. När han ändtligen kom fram och skulle köra in på den kringbyggda gården, var föret alldeles borta i portgången, så att han ej kunde komma in på gården. Äfven säges det, att de personer, som i forna tider foro omkring och handlade, hade en särskild häst att köra penningarna med.

Under **Öffuerneset** (troligen n. v. Öfver- och Yttergårdarna i Hammarnäs) hörde 1568 ödesgodset **Trästadh**, som nu kallas Träksta. Hammarnäs-man ville en gång, berättas det, börda igen en lägda i Träksta, men det kunde ej ske. Det värde, som därvid skulle ha erlagts, utgjorde "tjugu goda daler och ett silfverbälte", och detta kunde man ej förvandla i då gängse mynt. Emellertid hör en del af Träksta nu till Hammarnäs. Äfven Verkö-man har en del i samma jord, och för denna lär han hafva betalat en speciedaler och en fläskskinka. En tredje del hör till Trappnäs.

Orrgården i Oviken är en gammal by, och Biørn i **Orragard** nämnes 1431 — byns namn är efter någon, som hetat *Orre* — och år 1568 erlades i skatt därför 1 mark eller lika mycket som för Viken eller Gåxåsen i samma socken. Om Orrgården berättas det, att byn en gång blifvit såld för 50 öre och — *en tobaksrulle*.

Uti dessa berättelser finnas flera drag, som erinra om medeltida förhållanden. Huruledes köpeskillingen tillställdes säljaren, ha vi ej någonstädes sett uppgifvet; men att den ensamt för sig emellanåt kunde utgöra ett lass, är ej osannolikt, helst som beloppet af brist på reda penningar ej sällan erlades uti husgeråd o. dyl. När "godset" Bölåsen i Oviken år 1428 säljes till Anders i Stafsäter i Helsingland,

erlägges köpeskillingen uti "gjorda kopparkittlar och grytor, kopparkannor och något i mässingskittlar." Något tidigare såldes tredjedelen i Östra Fjäl i Refsund, och icke heller då förekommo några reda penningar, utan köparen erlade en fåle, en gryta och ett björnskinn. Silfver lämnades ofta. Jord i **Frøness** i Åre såldes 1498 för 11 mark, och beloppet erlades uti silfver, koppar och ryor. Och när Herr Lars Yliansson, kyrkoherde i Brunflo, ett år senare köpte jord i **Haghtorsnæsit** (= ?), utgjordes betalningen af en (silfver-) sked, så god som 3 mark och tu öre, samt af halfannan aln kläde.

Uppgifterna om att ett silfverbälte och en fläskskinka skulle ha ingått i betalningen för jordar, är därför alls icke osannolik. Hvad åter tobaksrullen beträffar, ställer sig saken annorlunda, ty antagligen skedde köpet af Orrgården på en tid, då tobaken ännu ej var känd i vårt land. För öfrigt bör märkas, att, när "50 öre" erlades kontant, så är det tydligen fråga om den gamla penningräkningen, då 8 öre voro 1 mark. Att på pricken säga, hvad en mark gällde, låter sig icke göra; men man vet, att ett lod silfver år 1524 i Jämtland gällde 1 mark och att en silfversked 1480 värderades till 4 mark och 1499 till 3 mark 2 öre. En gryta upptogs 1528 till ett pris af 4 mark. "50 öre" blir således i pris ungefär lika med 6 lod silfver, hvarvid man dock har att märka det olika penningvärdet då och nu.

* *
*

De sägner, som vi meddelat i denna uppsats, äro till största delen samlade på den korta tiden af tvenne veckor. Däraf kan man sluta sig till, hvilka härliga skördar som ännu i våra dagar äro att göra i detta landskap. Men det är ej nog med att sådana *kunna* göras: de *böra* ock göras, därest ej samtiden vill göra sig skyldig till en försummelse, som eftervärlden aldrig skall förlåta den. Grafhögar ligga kvar, om blott snikenheten ej plundrar dem; men sägnerna äro gifvet dömda till döden. Till en fornforskare, som var sysselsatt med att öppna en grafhög, yttrade en allmogeman: "Att taga vara på fornlämningar är en del af det fjärde budet." Den gode mannens tänkvärda ord synas oss i allra högsta grad ägna sin tillämpning på de sägner, som pietetsfullt fortplantats från släktled till släktled ända till våra dagar, men som med ganska raska steg gå glömskan till mötes.

Om vår uppsats kunde mana till allvarliga åtgärder i det afseendet, vore ett stort mål vunnet. I annat fall må den för eftervärlden vittna om hvad som så sent som sommaren 1908 kunde inhöstas på fjorton dagars tid!

Ett arfskifte af år 1777.

Meddelande af *S. J. Kardell.*

I den lilla del af Sunne socken, som är belägen väster om den ifrån Storsjön söderut sig sträckande Bergsviken, ligger vid sjöns strand byn Vällviken och ett par kilometer västerut därifrån byn Månsåsen, bekant för sitt höga läge och sitt friska klimat. På andra sidan om landthöjden, utefter hvilken landsvägen går fram, ligger en kilometer längre bort i Oviken Röröns vidsträckta och präktigt bebyggda herresäte, från hvilket man har en storslagen utsikt öfver fjällen i Hallen och Oviken.

Bland åborna i Månsåsen märkas Erik Eriksson på Backen, innehafvare af ett bekant sommarpensionat, och den nu 78-årige Jöns Olsson, hvilkens hemman, som utgör en del af den gamla Tagesgården, i lång tid tillhört hans släkt. Hans farfarsfar, Olof Persson i Månsåsen, gifte sig vid medlet af 1700-talet med Kristina Bredman från Myssjö, hvilken uppgifves hafva varit faster till den berömde astronomen, prof. Johan Bredman i Upsala.*) Hon var af herrskapssläkt och medförde bland annat ett sybord i boet, hvilket visades mig vid besöket på stället i somras. Det har nu fått sin plats i ladugården, där det tjänstgör som bakbord. Det är af furu och har en väldig, i ett stycke förfärdigad skifva.

Olof Perssons son, Jöns Olsson, gifte sig på 1780-talet med Benedikta, dotter till hemmansägaren Jonas Nilsson i Torp, beläget i Sunne öster om Bergsviken. Det arfskifte, om hvilket här är fråga, förrättades år 1777 efter Benediktas aflidna moder, och åtskilligt af det, som då föll på Benediktas anpart, sades ännu finnas kvar i gården i Månsåsen.

Jöns Olssons och Benediktas son Olof, den nuvarande hemmanägarens far, blef dragon och fick namnet Wik samt deltog i 1808—09 års krig. Då han med truppen red fram efter vägen för att draga ut i kriget; hade hans 80-åriga farmor, Kristina Bredman, tagit plats invid denna för att bjuda honom på en afskedsdryck och ännu en gång få växla några ord med honom. Men Olof tilläts icke stanna utan måste utan vidare följa kamraterna. Detta grep den gamla så hårdt, att det påskyndade hennes död samma år 1808. Emellertid återkom Olof Wik helbrägda från kriget och lefde sedan i många år. Hans mor, Benedikta, dog år 1848.

---

*) Det berättades för mig, att prof. Bredmans mor brukat klaga öfver sin "odåga" till son, som "sysslade med att göra almanackor."

Då jag, såsom redan är nämndt, förliden sommar gjorde ett besök på Tagesgården, fick jag taga del af åtskilliga där förvarade gamla handlingar. Bland dem var äfven det arfskiftesdokument, som här nedan i afskrift återgifves. Till förklaring af en del i detsamma förekommande benämningar äro bifogade noter, hvilka till en del utarbetats med biträde af Jöns Olsson och målaren Wickström från Månsåsen. Äfven lasarettssysslomannen Anders Mattsson från Salom har lämnat upplysningar. Skiljetecknen äro till största delen tillsatta af mig.

"År 1777 den 29 Aprill höls arfskiftet efter afl. hustru Brita Olofsdotter i Torp, som dödde nys i år, och Egendomen framlämnades af Fadrän Jonas Nilsson derstädes och deltes emelan Fadrän och 5 st. omyndiga Barn, som hade förmyndare, som här under skrifwes, och deltes som följer nämbl.

	Silfmt Dlr					
först upptages skuld till Barnen som är	94	18	—			
Jntresse för nysnämde Summa . . . . . . , .	12	9	8			
efwen skyldig til Pär bä:telsson	6	9	16	113	1	16
här näst till skullposter:						
et brunt sto — 30 dlr, en bräskrin med stänger. .	33	16	—			
Körcksläda med stänger — 4 dlr, gl fielsläda[1]) utan st. för	4	24	—			
3 slädar och lått i Kiäran för	3	16	—			
hösskrina, par skaklar med Ji toga,[2]) 2 utan toga för	1	16	—			
2 sälagräden,[3]) en sölja — 3.24, 2 slipstänar, en Järnås[4])	9	24	—			
några st. liar, sägdar,[5]) gräf, Järnstör, Klöfsal, tackhiul[6]) för	7	16	—			
en maltquarn,[7]) plog och Jarnhörfwa för	7	—	—			
en gl bäckquarn — 24, en teljeöx, en hugöx och baröx	2	16	—			
en ko, en oxse och stor giet för	42	—	—	113	1	16
Fadräns andehl:						
en Silfverbegare förgylt och wigningsring för. . .	10	—	—			
et sopfat, talrick, skål och flaska för.	10	16	—			
Tre Kosar,[8]) störe Kättelen, störe fotepana för . .	14	16	—			
16 marker brom,[9]) 6 postelins talrick för	13	16	—			
en mesing Kietel, en Jusstacka, liten Jusplåt för .	5	16	—			
et Krus, postelinstalrick, 2 stänfat för	1	16	—			
en lyckta, 2 skålar, ostsierna, bläckierrel, liten plåt, trat, glaskierel , ...	1	16	—			
en stor butelja,[10]) 4 mindre och glas för	3	16	—			
4 kannor, 4 stop, 2 ostfat, 11 talrickar för . . .	2	16	—			
en Järngryta, teljestänsp., stäckerp,[11]) Järnskop, 2 får-, jus- och skräddaresax	4	16	—			

	Silfmt Dlr					
2 st. Jackan, 2 örngåttwar, litet fältecke — 10 dlr, stora Innesängen, 2 kudar, 3 stoldy, en Kalfskinsfäll, en fårludin fäll med wäskiättecke[12]) för . .	34	—	—			
3 st. gl fällar, Kalfskinskud, d:o kud, 2 tecken, 2 skin för	8	16	—			
ett ölträd,[13]) bonckar, 2 såar, fotstamp,[14]) 3 sorpbyt, 2 askar, hanckb., 2 smörbår, skrufkag, feltflask, 3 låckbyttor, 1 stäfwa för	8	—	—			
J fördelen 2 Tunnor Korn, et råjern, par wäfstolar	30	—	—			
en stansäng,[15]) 2 stolar, hus- och anstängnafrar,[16] 2 skaft, 4 wäfsk:r, 4 bielar,[17] 4 säckar, hanpust och wäska inalles för	3	16	—			
2 backslåck[18]), 10 st. tråg, Sål och sop och risel för 3 dlr						
3 1/2 Tunna Korn, en tunna och 6 kapor för . . .	36	—	—			
stor Salmb, en mindre liten bok *Kiærleckricka Mors jerta* kalar	2	16	—			
får af Fadrän i bokierl.[19])	2	—	—			
3 st. Kor, en oxkalf, 5 får, 3 lam, 3 (g)etter, 2 killing för	84	—	—			
et gl Swin, mindre (s)win, rijnger,[20]) en galt, gris för	8	—	—	284	—	*)
Esbiörns andehl:						
Swart Klädeströja, grönt snörlif, swart tiortel för .	8	—	—			
Swart damaskmössa, skagkraag,[21]) lärfsförklede, Plåg[22]	5	16	—			
halwa störe Kiettelen 3 16, halft tenfat för	4	16	—			
halfwa stora buteljen, brännvins Kag, 2 talrick, tråg	2	16	—			
3 lång Kudar, 2 fårskin, midel säck[23]) för. . . .	5	8	—			
halfwa watkaret, Kierab.,[24]) liten flaska, träskoppa .	—	16	—	28	8	
Olofs andehl:						
Swart Klädeströja, frisrijs,[25]) Kartunsfökläde, Swart pressetiortel af walmar för	8	—	—			
råsilkeshalsduk, öfverdehl,[26]) par hanskar för . . .	5	16	—			
en Silfwerring, postelins talrick för	2	—	—			
halfwa Kiettelen med Esbiörn, halft tenfat för . .	4	16	—			
2 trästop och stänfat för	1	8	—			
en fårludin fäl med tecke för	5	—	—			
backslåck, tråg, talrick, sål, risel, såg och wäfske för	1	8	—			
halfwa watkaret — — — — (otydligt).	—	16	—	28	8	
Nilses andehl:						
Jusblå tröja, grönt snörlif, Kantunsf., swart tiortel för	8	—	—			
nyare samnsmössa, gl Krage[27]) och öfwerdel för .	5	16	—			
en Carolin och talrick, halfwa tenkanna för . . .	3	—	—			
en morter,[28]) Klåcka, trat och Kogsa för	3	16	—			
Måla[29]) ölkanna, träkrus, bränwinsglas för. . . .	1	8	—			
halfwa dunsängen,[30]) halft kalfskin för	5	—	—			
halfwa grytan, et tråg, talrick, halfwa korgen för .	1	8	—			
mindre ölträ och bytta för	—	16	—	28	8	

*) I manuskriptet står 184, hvilket måste vara felskrifning. Äfven synas smärre oegentligheter i hopsummeringen förekomma på andra ställen.

	Silfmt Dlr				
Bänedichtas andehl:					
en grön Klädeströja, blå tiortel, et satine tiortelemne	8	—	—		
gl. sammes mös, par Köfstadshandskar, fin öfwerdel, drälsplåg.	5	16	—		
en ring, postelinstalrick, låspung[31]) för	2	—	—		
en söndrig Kietel, liten fotpan, pipstump[32]) för . .	3	16	—		
halfwa tenfatet, halfwa stor buteljen för	2	10	16		
et wäskiättecke, handuck,[33]) Strigtäckt[34]) för . . .	5	—	—		
backslåck, tråg, 2 talrick, liten panfot, liten biälla,[35]) nafrar och borr för	1	8	—		
en fotstamp, flaska och sorpbytta för	—	16	—	28	8
Kärstins andehl:					
brun klädeströja, rött snörlifstycke, tuinne tiortel .	8	—	—		
Swart rosig Krage med silfhackar, öfwedel, hanskar för	5	16	—		
en Spisilarilin,[36]) postelinstalrick för	1	8	—		
4 marker brom, half tenkanna för.	4	16	—		
ölkanna, stänfat och lomflaska[37]) för.	4	16	—		
halfwa dunsängen med Nils, efwen halft kalfskin .	1	10	16		
halfwa grytan, halfwa korgen med Nils, ett tåg och	5	16	—		
talrick för	1	8	—		
mindre ölträ med mera för	—	16	—	28	8[38])

at sålunda wara uptecknat, wärderat och delt alt efter lottande, som betyges med wåra namn här under

arftagarne
Jonas Nilsson i Torp
förmyndarne för de omyndiga Barnen
Olof Larsson i Orrwicken
Pär Olofsson i högen
Jöns Pärsson i giärde och
Jöns Olofsson i Sinberg

Delningsmänner och
wärderingsmänner
Pär Månsson i Orrwiken
och *Pär Olsson i gärde*

Fattigdelen är betalt med 5 skilling

betygar *Pär Månsson*.

År 1777 den 31:sta October å Sunne laga Ting är denna Bouptekning för Rätten wisad och en lika lydande afskrift deraf ingifwen att ibland Handlingarne förwaras, Betygar

På Härads Rättens wägnar
J. J. Wasell."

---

[1]) färdsläde. — [2]) *Toga* var en vidja, med hvilken skaklarna fästades vid åkdonet. *Ji toga* trol. = vidtjetoga. — [3]) *sälagräde* = seltyg. [4]) *järnås* = järnaxeln i en slipsten. — [5]) sägdar = skäror. — [6]) *Tackhjul* är trol. detsamma som *takduk*, d. v. s. en barkad svinhud att läggas på klöfsadeln till skydd mot regn. — [7]) *maltkvarn* förmodl. = mäldkvarn. — [8]) *kosa* = ett skålformigt dryckeskärl af trä. — [9]) *Brom* förekommer, enligt af intendenten vid Nordiska museet i Stockholm, dr N. E. Hammarstedt, benäget lämnad uppgift, i norskt folkmål i betydelsen

metallskrot och har antagligen samma betydelse äfven här. — [10]) Stora buteljer användes vid gästabud, då man gick omkring och ur dem hällde i åt gästerna. — [11]) Stekpanna. — [12]) *Väskietäcke* kallades ett täcke, som var krusigt och ojämnt af kors bildande trådar samt breddes öfver andra täcken eller bord. — [13]) *ölträd* = en dryckeskanna af trä med pip. — [14]) *fotstamp* = en tvättbalja på fötter. — [15]) *stansäng* = en af bräder hopfogad, öppen, väggfast säng på fyra fötter. — [16]) *Anstänger* kallas ett slags skenor af gran, som fästas med trätappar under höslädarnas medar för att skydda dessa. Med *anstängsnafvaren* borras hålen för tapparna. [17]) bilor. — [18]) *Bakslåck* motsvarar nutidens baktråg, de gamles *tråg* voro afsedda för mjölken. — [19]) Med *fadrän* menas här trol. den aflidna husmoderns far, som synes ha erlagt lösen till svärsonen för innehafda böcker. — [20]) *Rijnger* betyder förmodligen ringadt svin Förr brukade man stundom sätta ringar i svinens trynen för att hindra dem att böka upp jorden. Man plägade nämligen då ofta låta dem vistas under bar himmel på inhägnade åkrar eller fält. — [21]) *skagkraag* = krage af schagg. — [22]) *Plågg* användes ännu för ett eller annat decennium allmänt af allmogekvinnorna här i provinsen men är nu i det närmaste bortlagdt. Det bestod af en duk af levantin (svart bomullstyg med sidenglans), som virades kring hufvudet och fick på detta sätt utseende af ett slags turban. — [23]) *Midelsäcken* motsvarar den nuvarande barkesäcken och användes vid transport af mat. — [24]) tjärbytta — [25]) I det sammanhang, i hvilket ordet *frisrijs* står, måste det betyda ett fruntimmersplagg, möjligen ett veckadt halsplagg af fris af bikupartad form. D:r Hammarstedt, som leder tanken till denna tolkning men samtidigt på angifna grunder reserverar sig mot densamma, framställer nämligen en hypotes, att ordet *rijs* är identiskt med ordet *rysch*, hvilket åter härledes af det franska *ruche* (bikupa). D:r H. nämner äfven, att i medeltidssvenskan finnes ett ord *ris*, som betecknar ett slags tyg, som användes till förfärdigande af dukar och lakan. — [26]) *öfwerdehl* = öfre delen af linnet, som var af finare tyg än den nedre, af hamptyg förfärdigade delen, *döcktan* — [27]) Med *mössa* menas här tydligen lufva, såsom kvinnornas helgdagshufvudbonader brukade kallas; med *krage* hvit spets under lufvan, *styckje*. — [28]) mortel. — [29]) *måla* trol. = participet *målad*. — [30]) dunbolster. — [31]) Med *låspung* menas en med lås och kedja försedd ridikyl, som medfördes af kvinnorna vid kyrkobesök och på kalas. I denna brukade de förvara näsduk och kryddosa. — [32]) *pipstump* trol. = tillbehör af koppar till en brännvinspanna. — [33]) Handdukarna häruppe voro fordom sammansydda af flera delar och ända till 3 meter långa. — [34]) Spisilarilin var en järnkedja, som hängde ned från en järnstång i rökfånget till öppna spisar och som nedtill var försedd med krokar att hänga grytorna på. — [37]) flaska att bära i fickan. — [38]) Döttrarna fingo sålunda ärfva lika mycket som sönerna, hvilket den tiden icke var öfverensstämmande med lagens stränga bokstaf.

Fornhandlingar rörande Jämtlands län.

Utgifna af *S. J. Kardell,*

(Forts.)

N:o 218—229 angå byn Hanabacken, hvilken ligger i Ovikens socken på västra stranden af den från Storsjön ingående Myrviken. Där finnas nu flera åbor. Stamgården tillhör Jon Perssons änka Elsa Persson och har länge varit

i samma släkts ägo. Vid ett besök i denna gård förliden sommar fick utgifvaren i och och för afskrifning af nämnda Elsa Persson låna originalen till de här publicerade handlingarna 218—229.

218.

1562 Herr Erik i Oviken köper af bönderna i Hvattjom jord i Hanabacken.

Bekennes vij IIII som effter nempnes, Som är Olaff Suensson på Huattim*), Olaff Olsson ibidem, Erick Jonsson ibidem och Seborgh thr samma stadh. Ath Hederlige man Her Erick i Ouiken hade vpbrukat ett ågånz land i Hanabacke skogh, som är Vårt odall, och Var han begärandes vtaff oss allum XV marck for sina åboder. Men effter ty samma iordh lågh oss icke så med handen, war lånt iffrå, så ath vij hade icke råd til at fike och fara henne. Huarffore solde vij for.de Her Erik sama iord for xx m. penig til Euardelige ägo med alle tillunder. Jt bekennes vij och, ath vij bodum Vårum frende Anders Helgesson, som åtte femte parten i sama land, tre gånger och han nækade sig Vilie kiöppa tket. Huarffore vilie vij, ath for.de her Erick skal behålla henne åtalalöst. Tesse gode män til Vitnes: Erick i bugården, Erick på Helgebacke och Isaac i Fastegården. Til större beuissnigh sät iag Olaff Olsson mitt insegel med Anders insegel i Tuczåsen for thetta breff, som schriffuet var i Ouick Dominica 2. post Trinitat. Ano Dnj 1562.

En sigillremsa hänger kvar.

På baksidan står: Leest paa ouigs skatte ting den 4 Feb. år 1608.

Leest på ouigs skatte ting som holldttis vthj Mysche den 23 Feb. 1609.

Orig. på pergament.

219

1596 Sten Andersson i Hanabacken köper jord i Hanabacken af Olof Jonsson i Västnår.

Alle Goide Danemendt de, som dette Breff seer hörer læses, Bekienndis Jeg Olluff Joenssoenn ij westennaar**) wdj aauickens***) Prestegield och wiitterliig gör for alle wdj dette mitt Obne Breff, att ieg med willige och welberaad

---

*) Hvattjom. **) Västnår. ***) Ovikens.

mode och min söns Siuord Olssöns Raad och samthycke Kierlliginn wndt och soldt haffuer Beskiedellige mand Stenn Andssön paa Hanebackenn, min Moug, boendis wdj Ouickens gield, saa mögen Jordt, som meg medt rette tillkomer ij for[ue] Hanebackenn, for fire och fijretiuffue marker ij goide Peninge. Kiendis ieg meg for[ne] fyre och fijrrethiuffue mk att haffue Offeboridt meg tiill fulde nöigge saa meg well nöiggis Thij affhenndr ieg for[ne] Jordepartt ij Hanebackenn wndenn meg och mine arffuinge och rette effterkomere, föd och wfödt, Och op wnder for[ne] Stenn Anderssonn och min daatter Jngeborg Oluffs dõ, them och deris arffuinge och rette effterkomere, tiill alle Odell och effuerdellige Eijedom, medt huss och hagge, åcker och enngh, Nerbog'e och fierde, ij waatt och wedestade, inthet wndrtagindis ij noginn maade, som der iniligger och liggid haffuer fra forne och nye, frijtt och frelst for huer mandt. Disligte kiendis ieg och, att der som nogin aff mine arffuinge eller effterkomere her effter wilde tilltalle for[ne] min Moug och minn Daatter for same Jorde Partt, da beplichtger jeg meg att were deris fulde frelsse mandt. Saa war och dette kiöb giordt med handebandt och enn wbrödellige Stadfestellse, Diise Danemend till widniss: Jens Jenss ij Nörregrdh*), Pouell paa Joxaas, Mickell Pedrissönn ij Helgebackenn. Till ytther mere wiisse och bedre foruaring herom, haffuer ieg kierlligin ombeditt Peder tamissön, wor laugmand, Jens Jenssön paa Nörregrd, lenssmand wdj Ouikenes Prestegielldt, med mig att beseiglle. Giffuit och Skreffuidt paa Ouickens höst thing denn 8 Nouembris anno 1596.

Remsor till tre sigill vidhänga.

På baksidan läses: Steen Andersönn paa Hanebacken boendes II öriig gældtt·

Originalet på pergament.

220

1639 Olof Stensson i Hanabacken köper af sina bröder och brorsbarn deras andelar i Hanabacken.

Wij Efftersкreffne Hanns Anderssen, Tingskriffuer i Jemptelannd, Mattis i Viggen, Olläff i Myrre, Jonn Mogenssen (i) Backenn, Jonn Jonssenn (i) Vestennaar, Jenns Niellssenn (i) Bugaard, och Niels Pederssenn (i) Sölbacken, Laugrettismennd aff Ouigenns Tinglaugh, kienndis och giör

*) Norrgård.

Vitterligtt att Anno 1639 den 19 Januarij paa Ouigenns Vintertingh, Offueruerenndis Kong. Mayts: Fougitt Erlig och Velacht Mannd Henningh Skytte, Var stedt for Rette Olluff Steenssen (på) Hannebackenn, Sampt med sinne Brödere, Nembligh Suennd Steenssenn, Einner Steenssenn och S. Jonn Steenssenns börn och arffuingr, Epter som Olluff Steenssenn for[e] sine brödere saauell som brödere börn for ald dieris Jordegoodthz vdj Hannebackenn haffr Vdlöst, och dennem huer for dieris anpartt fuldkommeligenn betallt haffuer, Saa di tackede hannem gott for goed och nöiachtige betallnigh i alle maader. Derom till Vidtne Var och tillstede Jonn Anderssenn (i) Myrre, Olluff pederssn (i) Myrre och Mortenn Anderssenn (i) Hellebacken. Huarfore för[e] Olluff Steenssens brödere och brödere börn fra dennem och dieris arffuinge Till Hannem och hans arffuinge eller effterkommere Haffuer affhenndt for[e] huer dieris anpartt Jordegoodtz ald gaarden Hannebackenn medt sin tilliggenndis lotter och lunder, baade i Vaadt och tiurd, fiske Vannd, skough och Marck, Jntett vndertaggenndis, som medt Rette vnderliggenndis ehr och aff arildtz tiid Underliggett haffr, Huilkett alldsammen Olluff Steenssen eller hanns efterkommere frellseligenn att Niude och beholde, till Euindeligh Oddell och Eienndomb, wpaatalltt aff dennem eller dieris arffuinge i alle maader, Var och dette Kiöb fuldkommitt och louligenn stadfest paa Ouigenns Tingh att saaledis WRyggligenn holdis skall, effter som for schreffuitt staar, Haffuer Vi for[e] 6 Menndd medt Sorrennschriffuern epter parternis venligh begiehring paa begge sidder, Vorris Zignetter her nedan vnder bragtt. Actum aar och dagh ut Supra.

Med sju vidhängande sigillremsor.

På baksidan står: "Oluff Steenses Köpebreff på Hanebackenn emillan sigh och sijne syskenn".

Originalet på pergament.

221

1640 Kyrkoherden i Oviken Jöns Hemmingsson (el. Henningsson) köper Hanabackehemmanet af Olof Stensson.

Wij efftterskreffne Hans Anderssen, Tingschriffuer, Helli i Huadkimb, Olluff Olluffssen Suidie, Olluff Pederssenn Myrre, Mattis i Viggen, Peder Jennssen Hellne och Jonn Mogenssenn Backenn, Laugrettismennd aff Ouigenns Tinglaugh, Kienndis och giör Vitterligtt, att Anno 1640 den 24 Martij Paa Ouigenns allmindelig Vinntterting, Offueruerenndis Erlig och Velacht Mannd Henning Skytte, Kong. Mayts fou-

gitt offuer Jemptelannd, Sampt Velacht och forstanndige Mannd Jenns Michellssenn, Laugmannd her samastedzs, Var sted for Rette Hæderlig och Vellert Mannd Her Jenns Hemingssen, pastor till Ouigens Gield, Som Ved loulig Kiöb och Samb Haffuer affkiöbt Olluff Steenssen, Hannebackenn, sin Oddellsgaard, Liggendis i Ouigenns Gield, som Olluff Steenssenn nu for Oss och Menige Allmue sielff personnlig her for Rette bekiennde, att Haffue soldt fra sigh och sine arffuinger Och op Under bemelte Hæderlig och Vellert Mannd her Jenns Hemingsen och hanns Sannde arffuinger for^e gaard Hannebackenn med ald sin vnderliggendis Herligheder, Huor aff hannd sine Söskennde och med arffuinger for dieris anparter der vdindenn tillforne vdlöst haffuer. Jtem beuistis medt trennde Pergemennttis breffue samme gaard Hannebackenn Veritt for^e Olluff Steensens Rette ocn Sannde Oddell, tillfaldenn och arffuiett efter sin Sallige fader Steen Anderssen, som det aff Rette Oddels eigere kiöfft och bekommitt haffuer, derom det förste pergemendzs breff, Liudendis i sin Kortte Meening, att Jonn Niellssen i Heggen haffuer giort Venlig Magge Schiffte och Jorde bytte med Steen Anderssenn paa Hannebackenn i for^e Ouigens Gield i saa maader, att Jonn Niellssen gaff for^e Steen Anderssen ald sin Jordepartt, hannd aatte vdi Hannebackenn, for VII Mellinger i aacker Vdj heggen och et engeslott, Menn efter dy den iord i Hannebackenn Var mehre, daa gaff for^e Steen Anderssen Hannem Sex m. pening till efter samme breffs Videre Jndhold, som ehr schreffuitt paa Vesterhuuss den 4 Aprilis Anno 1596. — Dett anditt Pergementis breff i sin Jndhold och Kortte meening Bekienndis Olluff Jonnssenn i Vestennaar Vdj Ouigenns Gield med Villie och beraad mod, och medt sin Söns Siffuer Ollsens Sambtöcke, Kierligenn Vndt och soldt haffuer Steenn Anderssen paa Hannebacken, sin Moug, Saa mögenn Jord, som hannd med Rette tillkommer i for^e Hannebacken efter diss videre Jndhold. Som ehr Stadfest under Peder Tommessen Laugmanndhs och Jenns Jenssen paa Nörgaard Lensmand, Dieris Jndsegle medt sigh till Vitterligh, dateritt Ouigenns Hösteting den 8 Nouember Anno 1596. Dernest det tridie et Velbeseigledt pergementis breff i sin Jndhold Liudenndis, att Tord Suendssen paa backen medt sin Höstruis Villie och Velberaad mod Vndt och soldt haffuer Steenn Anderssenn paa Hannebacken saa mögenn Jord, som sin höstru Ragier tillfaldt i for^e Hannebackenn, Sammaledis i samme breff Kienndis Birritte och Gundborg, att dj haffuer soldt dieris broder Steen Anderssen saa mögen jord i Hannebackenn, som dj arffueligenn Var tillfaldenn, Jtem

Kienndis Gunner Ericksen i heggenn at haffue soldt Steen Anderssen paa Hannebackenn Saa möget Jord i hannebacken sigh tillkommer, for huilke fore Jordepartter de en huer haffe Oppeberritt aff Steenn Anderssen dieris fulde och Nöigachtige betalling effter same breffs Videre Jndhold. Noch därvdinden bekienndis Her Lauritz i Vndersagger Preste gield att haffue soldt Steenn Anderssen et stöcke Jord i forberörtte Hannebacken, som haffuer stanndit vdsatt till panntte huos gammell Proustenns arffuinge for VI m. och giffuitt sigh igienn der forre 2 daler, efter som same fore Pergemenntz breff ydemere formelder och Jndeholder, Stadfest och bekrefftet aff Peder Tommessen Lougmand, Olluff Jenssenn i helne och Jenns Jensen Nörgaard vnder dieris forseigling Dateritt Hungsted den 20 februarij Anno 1598. — For Huilckenn fore gaard och Jordegodz Hannebackenn, som Olluff Steenssen effter sine Loulige adkombstbreffue beuiste att Vere sitt Rette arffuelige Oddell, efter fore sin Sallige fader Steenn Anderssen, Hannd nu efter sin egenn bekienndelsse Haffuer aff Velbemelte Her Jenns Hemingss Oppebaaritt sin fulde och Nöigagtige betalling i Værd och peninge, efftersom Dj haffr Veritt Venligenn omforænnett, Saa hannd tacker hannem gott for goed lichche och OpRichtig betalling i alle maader. Huar forre hannd sködder och affhennder fra sigh och sine arffuinger, föed och Wfödde, och op vnnder Her Jenns Hemingsen och hanns kiere Hustru Jngeborr Annderzdatters och dieris Sannde arfuingge, föed och Wföed, offte fore sin gaardh Hannebacken till Euindelig Oddell och Eijenndomb, medt ald sin Rette tilliggenndis Lotter och Eigodieller Vdj Agger och Enngh, Skogh och Marck, Vaadt och tiurd, Jntet Undertaggandis, Ved huad Naffmn det ehr eller Neffnis kannd, som aff Arildtz tiid och hiidtill der under liggett haffr. Och dett aff fore Olluff Steenssen eller hans arffuinge, att holdis fore Her Jens Hemingssen skadelöst for huer mandtzs tilltalle i alle maader, Hannem saauel som hans arffuinge. Menns om saa var, huilcket dock eij formodis, at Nogenn Ville derpaa talle, Daa haffe dj Olluff Steensen eller hans arffuinge allene derom at söge. Diss till Vindissbyrd att saaledis ehr Wj Samdhed, effter som for skreffuitt staar, och WRygligenn holdis skall, ehr dette Kiöb Louligenn stadfast och givett till tinge. Dett bekiennder mig Olluff Steenssen medt mit Zignett her Nedan vndertrögt Och Venligenn ombedit Lougmanden Jens Michellsen, fougden Hennig Skytte och Hanns Andersen tingschriffuer sampt Di fore 6 Lougrettismennd till yddermere bekrefftelse Och Vitterlighed dette mitt Öbne breff med migh vnder dieris Zignetters forseiglig att stadfeste. Datum Ouigenns Ting aar och dagh ut Supra.

Med tio vidhängande sigillremsor.

På andra sidan står: Anno 1640 den 26 Octobris ehr dette Kiöb och Skiöde breff for menige Mannd lest och forkynnditt paa Ouigenns allmindelige Höste och Rettertingh, Och der effter trej gangh taggenn

Liud aff Fougdenn Velacht Henningh Skytte. menighedenn tillspört om dette icke Jtt Lougligt och Rett Skiödde Breff var eller Nogenn Her emod haffde Nogitt at sige, suarede Menige Mannd sigh alldielis Jntett att Vijde eller Jmod att kunde sige. Dett bekiennder iegh

Hanns Anderssen Suorenschriffr
mz Eigenn hannd.

samt vidare: Anno 1653 Den 10 Junij, När Laga Tingh höltz medh allmogen i Owijken, præsenterades dette Kiöpe breff och bleff opläsit Vdhj mehnige mans åhör, Wardt aff rätten ährkiänt widh sin Krafft, som bookstaffwen innehåller.

Ut Supra *J Classon.*

och slutligen Her Jöns Henningzsons köpebreff på Hanebacka. Originalet på pergament. (Forts.)

Årsberättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening den 13 mars 1908.

Det har länge varit ett önskemål för fornminnesföreningen att blifva satt i tillfälle att låta utföra en systematisk undersökning af länets fornminnesmärken. Ett sådant tillfälle synes hafva erbjudit sig, sedan 1907 års landsting till förfogande af styrelsen för fornminnesföreningen ställt för åren 1908—1910, emot redovisningsskyldighet, i och för utsändande af resestipendiater inom länet i föreningens syften ett årligt förslagsanslag af högst 500 kronor. Anseende, att arkeologiska undersökningar af vikingagrafvarna i länet eller eventuelt ännu äldre grafvar, i främsta rummet de på Frösön befintliga, äro synnerligen önskvärda, har styrelsen inledt underhandlingar med folkskoleinspektören filos. doktor Knut Kjellmark, hvilken förut med vackert resultat utfört de första vetenskapliga forskningar af detta slag, som här i länet företagits, nämligen vid Rösta i Ås, huruvida han skulle vilja åtaga sig att i år såsom föreningens stipendiat fortsätta sina här i länet påbörjade undersökningar. D:r Kjellmark, som ställt sig mycket sympatiskt gentemot detta förslag, kommer att med första gifva ett bestämdt svar.

Då det ingår i föreningens uppgift att samla och uppteckna allt, som kan vara upplysande för länets historia, folkspråk och seder, och då särskildt de för närvarande i länets kyrkor förvarade arkivalierna ur denna synpunkt äro af den allra största betydelse äfven för föreningen samt då det för studiet af länets historia vore mycket skadligt, om dessa handlingar bortfördes ur länet till en blottställd kustort, har styrelsen ansett sig böra i en underdånig skrifvelse utveckla de skäl, som enligt dess åsikt tala för det ifrågasatta norrlandsarkivets förläggande till staden Östersund.

Uppförandet af en byggnad åt Jämtlands bibliotek i Östersund har länge stått på dagordningen. Meningen är äfven, att i denna byggnad lokal skall upplåtas åt fornminnesföreningens samlingar, hvilka för närvarande äro provisoriskt inhysta på läroverkshusets vind. Men då lösningen af bibliotekets byggnadsfråga synes alltmera inveckla sig, har läroverkets rektor nu på framställning från fornminnesföreningens styrelse upplåtit åt dess samlingar den s. k. slöjdsalen i läroverkets hus; vid hvilket förhållande dessa samlingar numera äfven vintertiden kunna blifva tillgängliga.

I slutet af förlidet år utkom och distribuerades till föreningens medlemmar andra häftet af tidskriftens fjärde band.

Fornminnesföreningens kontanta tillgångar den 31 december 1907 uppgingo till ett belopp af kronor 3,927: 34, fördeladt på följande fonder:

Årskassan	kr.	198: 69
Sparkassan	„	420: —
Hyreskassan	„	3,208: 86
Fonden för Karolinergrafven .	„	99: 79

Föreningens ledamöter utgjorde den 31 dec. 1907 till antalet 290. Af dessa voro 17 ständiga; 273 erlade årsafgift. 7 af föreningens ledamöter hade under årets lopp aflidit.

Östersund den 13 mars 1908.

Johan Widén.

S. J. Kardell,

Till Fornminnesföreningens medlemmar.

Under våra dagar förstöras litet hvar stans inom länet en mängd lämningar från forntiden, hvilka, om de dessförinnan blifvit vetenskapligt undersökta, hade kunnat lämna oss intressanta upplysningar om vårt läns inbyggare under forntiden. Då denna förstöring i många, möjligen i de flesta fall, beror på okunnighet om gällande författningar, har fornminnesföreningens styrelse ansett, att i föreningens tidsskrift bör framhållas nödvändigheten af att våra fornminnen väl vårdas och få det skydd, som lagligen bör tillkomma dem.

Genom *Kungl. förordningen den 29 nov. 1867* äro forntida minnesmärken ställda under lagens hägn och fredade; hvar och en som förändrar, rubbar eller förstör fasta fornlämningar, utsätter sig för straffpåföljd af böter från 5 intill 500 kronor.

Denna förordning innehåller dessutom bland annat, hvad som menas med fasta fornlämningar (ändr. genom *Kungl. kungörelsen den 21 april 1886*), och hvad den har att iakttaga, som åstundar bruka eller eljest begagna, förändra eller borttaga sådana.

Obekantskapen om denna förordning och kungörelse är nog till en stor del orsak till att många fornåldersgrafvar hafva blifvit, ja blifva det i den dag, som nu är, förstörda.

Vid odlingsföretag påträffas ofta jordhögar och stenrösen inom odlingsområdet, och å redan uppodlad mark finnas sådana till hinder för de nu mer och mer i bruk varande skördemaskinernas användande. Det är ej då att undra på, om odlaren eller brukaren aflägsnar dessa hinder för att få sin jord lättskött och fri från impediment. Olyckligtvis äro likväl dessa högar och rösen ofta forngrafvar, som således gå förlorade för forskningen till följd af okunnighet om hvad de verkligen äro.

Ett af de vanligaste tecknen på, att en jordhög är en forngraf, är en rundt kring dess fot gående ringformig, grund fördjupning; finnes sådan, kan man vara viss på, att det är en grafhög.

Att ett stenröse döljer en graf, kan man däremot ej så lätt afgöra; det är först sedan man börjat undanskaffa stenarna och därunder påträffat kol, ben, sten-, brons- eller järnsaker, som man får visshet om att det är en forngraf. Finnas andra stenrösen i närheten, kan man sluta till att äfven dessa äro grafhögar, då sådana sällan förekomma ensamma utan oftast i större eller mindre antal, tillsammans bildande hela graffält.

Så snart gjorda fynd gifva vid handen, att man påträffat forngrafvar, bör allt vidare arbete med undanrödjandet upphöra och anmälan göras till Konungens befallningshafvande, antingen direkt eller genom vederbörande kronobetjäning.

Det bör ligga föreningsmedlemmarna om hjärtat att våra fasta fornminnen bevaras eller, om de behöfva undanskaffas, att de dessförinnan blifva vetenskapligt undersökta. Hvar och en bör därför skaffa sig kännedom om de lagar och förordningar, hvari skydd påbjudes våra fornlämningar, biträda kronobetjäningen i tillsynen öfver att bestämmelserna efterlefvas och göra anmälan, om så ej sker.

Till slut anmodas medlemmarna att till föreningen insända meddelanden om de forngrafvar, som möjligen förefinnas inom vederbörande orter, på det att så fullständig

kännedom som möjligt må erhållas om befintligheten af dylika inom vårt län.

Vi ha ej råd att låta våra fornminnen förfaras. Ännu hafva de ej lämnat oss tillräckligt bidrag till historien om de förfäder, hvilka med så mycket arbete, så mycken försakelse och med så primitiva hjälpmedel, som under forntiden stodo dem till buds, bröto och uppodlade den bygd, som vi nu kalla vår hembygd.

J. G. Widmark,

Underrättelser.

Den 1:a maj innev. år 1908 afled vid 53 års ålder föreningens intendent, kaptenen m. m. *Hans Westin*. År 1893 blef han ledamot af föreningens styrelse och efterträdde hösten 1905 lektor P. Olsson såsom dess intendent. Utrustad med djupgående språkliga insikter var han särskildt grundligt hemmastadd i sin fäderneprovins Jämtlands dialekter och var författare till förtjänstfulla lexikaliska och grammatikaliska arbeten i Jämtlands och Härjedalens landsmål. Sitt förtroendeuppdrag såsom fornminnesföreningens intendent fullgjorde han med vaket nit och lefvande inträsse, till dess sjukdomen förlamade hans krafter.

Efter kapten Westins frånfälle åtog sig majoren m. m. *J. G. Widmark* att i egenskap af t. f. intendent taga vård om föreningens samlingar.

I den i föregående häfte af denna tidskrift intagna förteckningen öfver föreningens årsledamöter i Östersund utlämnades af förbiseende kaptenen *E. Bohlin*.

Sedan häftet 2 af detta band utgifvits, hafva följande personer blifvit

a) Ständiga ledamöter i föreningen.

Andersson, Olof, i Viken, Brunflo förs., trävaruhandlande,
Stjernspetz, C. I., jägmästare, Östersund;

b) Årsledamöter.

i Östersund:

Andersson, C. V., läroverksadjunkt,
Björkbom, Carl, jägmästare,
Borgman, Axel, lärov.-adjunkt.
Carleson, J. A. F., öfverstelöjtnant,

Cassel, C. G., jägmästare,
Christenson, Carl, öfverlärare.
Cronstedt, H. R., grefve, kapten,
Duse, S. A., kapten.
Eriksson, E., folkskoleinspektör,
Geijer, G. A., kapten,
Hammarberg, E. M., major,
Hansson, O. D., inspektor,
Hultman, G., länsnotarie,
Humble, Hjalmar, länsjägmästare,
Karlstrand, Sven, lärov.-adjunkt,
Malm, C. L. W., kapten,
Marcks von Würtemberg, M. V. E. frih., löjtnant,
Nettelbladt, C. G. R., trafikdirektör,
Nordin, C. R., lektor,
Romanus, A., lektor,
Rothman, Einar, kapten,
Salmén, V., kapten,
Sundberg, P. M., maskindirektör,
Svedenborg, G. W. E., kapten,
Westlund, C. F., apotekare;

i Alsen:

Ahlenius, Jakob, i Hof, hemmansägare;

i Aspås:

Andersson, Per, handlande;

i Brunflo:

Agerberg, N. P., i Odinslund, gårdsägare,
Olsson, A., folkskollärare,

i Dvärsätt;

Eriksson, Nils, i Nyland, landtbrukare;

i Frösön:

Jonsson, J. Arvid, folkskollärare;

i Föllinge:

Hemmingsson, Olof, i Slätten, landstingsman;

i Gåxsjö:

Pålsson, Olof, kyrkovärd;

i Gäddede:

Arvidsson, A., kyrkoherde,
Sandström, Petrus, i Sandnäset, nämndeman;

i Hammerdal:

Svensson, Olof, i Mo, handlande;

i Krokom:

Nobell, Årad S:n, i Hissmofors, direktör,

Svedberg, August, i Hägra, folkskollärare;
i Köfra:
Backman, Anders, hemmansägare;
i Mattmar:
Olsson, Erik, folkskollärare;
i Månsåsen:
Eriksson, Erik, Backen, landtbrukare;
i Nälden:
Faxén, L. H., studerande,
Nilsson, Nilsson, d. y., i Tullus, landtbrukare,
Persson, Nils, i Faxälfven, landstingsman;
i Offerdal:
Barck, G. A., handlande;
i Stafre:
Almberg, Fridolf, ingeniör,
Grönlund, Maurits, förvaltare;
i Stockholm:
Nordlander, Johan, lärov.-adjunkt,
Schram, Claës E., tjänsteman;
i Strömsund:
Berg, Axel, förvaltare,
Körner, K. G. F., provinsialläkare,
Åslund, Zach., inspektor;
i Täng:
Johansson, Erik, i Sörbyn, landstingsfullmäktig,
Johansson, Jöns, i Ösa, landtbrukare.

I slutet af juni och förra hälften af juli månad innevarande år utförde folkskoleinspektören fil. d:r Knut Kjellmark i egenskap af fornminnesföreningens stipendiat arkeologiska grafundersökningar på Frösön och i Rödön. En berättelse därom kommer att intagas i nästa häfte af denna tidskrift.

Föreningens förvärf sedan juni månad 1907.

N:r 768, af faktor A. J. Forsberg, Stafre: en *sele;*
„ 769, „ Olof Larsson, Kilen, Hammerdal: en *spinnrock;*
„ 770, „ densamme: ett *silträ;*
„ 781, „ Folke Kjelsson, Offerdal: en *tobakspung* (lapsk?);
„ 782, „ studeranden Edvard Magnusson: *Hasselqvist, Bättringsbasunen,* Stockholm 1680;
„ 791, „ fil. doktor Knut Kjellmark: två *skäror,* fyra *smedstänger,* en *slägga,* en *kolspade* och en *spade* för annat ändamål, funna på omkring 30 cm. djup i en nyodling vid Lugnet å Frösön;

N:r 792 „ densamme: en *svärdsklinga* af damascenerstål; funnen tillsammans med n:r 791;
„ 793 „ densamme: ett *träns*, antagligen från vikingatiden, funnet för omkring 20 år sedan vid Löftorpet på Frösön;
„ 794, „ hemmansägaren Erik Eriksson i Månåsen, Sunne: en *slända;*
„ 795, „ hemmansägaren Per Andersson i Hanabacken, Oviken: En stenhammare med en rundtom inknackad ränna, funnen 1894 vid uppgräfning af en gammal åker;
„ 769, genom redaktör A. Burman: en mejsel af skiffer med afrundad egg, funnen 30 cm. under jordytan 1908 under dikesgräfning vid Västansjöbodarna, Fors.

Föreningen har sedan juli månad 1907 mottagit i utbyte:

Gäfle, af Gästrikslands fornminnesförening: Meddelanden 1906 och 1907;
Göteborg, —„— Göteborgs Idrottsförbund: Årsskrift 1908 jämte medlemsförteckning;
—„— Göteborgs och Bohusläns fornminnesförening: Meddelanden I. 4, 1908.
Helsingfors, —„— Finska fornminnesföreningen: Finskt Museum XIII, 1906;
Jönköping, —„ Norra Smålands fornminnesförening: Meddelanden 1907;
Kalmar, —„ Kalmar läns fornminnesförening: Meddelanden, 1907;
Rock Island, Ill., —„— Augustana College: Library Publications, number 6;
Skara. —„— Västergötlands fornminnesförening: Tidskrift, 2 band, 8 o. 9 häft., 1908;
Stavanger, —„— Stavangers Museum: Aarshefte for 1906 och for 1907;
Stockholm, —„— Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien: Fornvännen, 3 o. 4 häft., 1907 och 1 o. 2 häft. 1908;
—„— Nordiska Museet: Fatburen, 3 o. 4 häft. 1907, 1, 2 o. 3 häft. 1908;
—„— Svenska Turistföreningen: Årsskrit för 1907 och för 1908;
Throndhjem, —„— Det kongl. norske Videnskabers Selskab: Skrifter 1906 och 1907.

Järnåldersgrafvar i Jämtland undersökta 1908

af

KNUT KJELLMARK.

På inbjudan af styrelsen för Jämtlands läns Fornminnesförening och med anslag af de medel, Jämtlands läns landsting frikostigt ställt till Fornminnesföreningens förfogande, hade jag nöjet undersöka ett antal grafvar och graffält i Jämtland under sommaren 1908. Min undersökning omfattar Frösön och en del af Rödön.

I. Grafvar på Frösön.

Graffältet vid Öhne.

På Öhne kronoegendoms ägor nära Storsjö-stranden S och S V om manbyggnaden finnas 7 grafvar, af hvilka 3 undersöktes *).

Den närmast Öhne manbyggnad belägna ligger 115 m. rätt S ut från denna och 25 m. från stranden (Gr. I **). Mellan den östligaste (Gr. III) och den västligaste (ej undersökt) är 400 m. De båda sistnämnda ligga närmast sjön, den förra 5 m. och den senare 11 m. från stranden. Öfriga ligga resp. 14 (Gr. II), 17, 25 och 28 m. från sjön och på en höjd öfver vattenytan af 1 till 4 m. Samtliga äro tämligen små gräsbeväxta stenmängda jordkullar. Två, däribland Gr. II nedan, synas dock företrädesvis upplagts af sten.

Graf I. Kullens diametrar voro i N—S 8,2 m., i V—Ö 6,8 m. Den var alltså något aflång. Höjden öfver alfven midt i grafven var 0,6 m. På grund af kullens läge i sluttningen nedemot sjön låg norra ytterkanten 1 m. högre än södra ytterkanten. Såväl denna som de öfriga grafkullarna vid Öhne voro försedda med en grund rännformig fördjupning rundt om. Midt på kullen fanns en grund grop af 1 m. i diam. Vid utgräfningen af grafven visade det sig, att här i senare tid för uppresande af en flaggstång, stång att hänga klocka på eller dylikt en nedgräfning gjorts, som gick igenom grafvens fyllning 0,5 m. djupt i alfven. Här hittades utom multnade rester af en vertikalt stående stock tegelbitar och några tämligen recenta obrända djurben, bl. a. af häst. Rundt om denna metervida nedgräfning var grafkullens fyllning orubbad, och dessbättre synes intet af

*) Karta öfver detta graffält är bifogad i slutet af uppsatsen.

**) De undersökta grafvarne äro numrerade i den ordning de undersökts.

grafvens innehåll af fornsaker — grafgodset — flyttadt ur sitt läge eller bortfördt. På midtellinjen i N—S 1,2 m. N om midtpunkten hittades nämligen 0,2 m. djupt under grafvens yta, omgifna af några hufvudstora kullerstenar, följande saker:

En *järnyxa* (fig. 1) som M. 484*) eller ännu mera lik

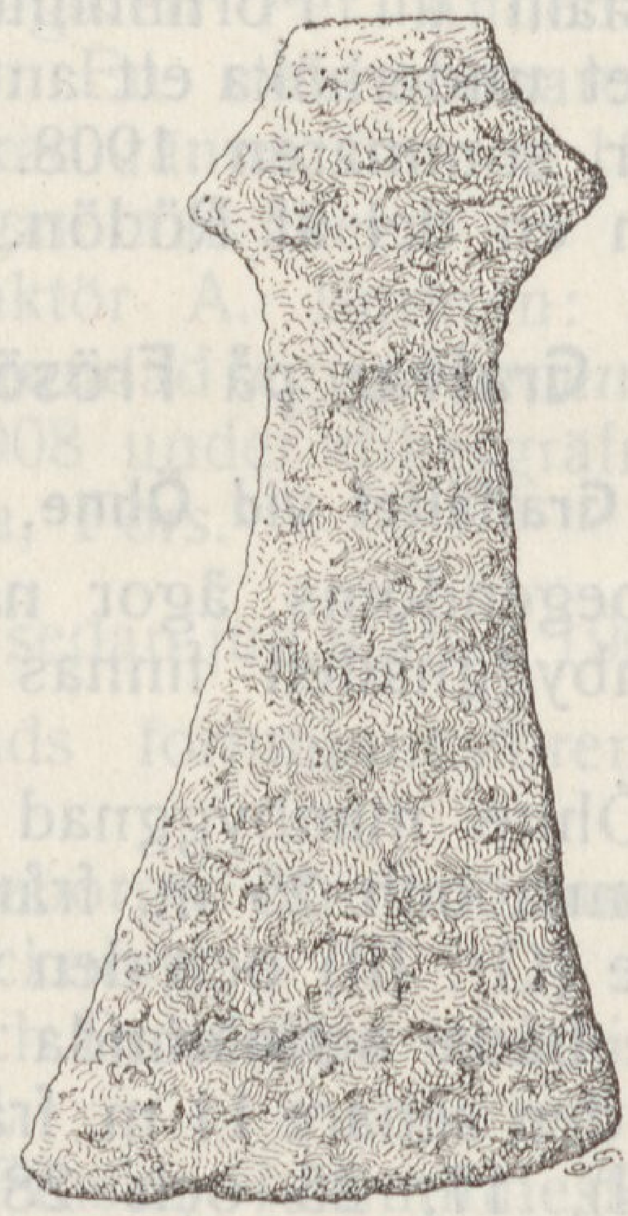

Fig. 1. 1/3

Järnyxa ur Gr. I, Öhne.

den i graffältet på Röstahammarn i Ås i mansgraf IV funna yxan (K. 18).

7 *tvåsidiga* svagt ryggade *pilspetsar af järn* af nå-

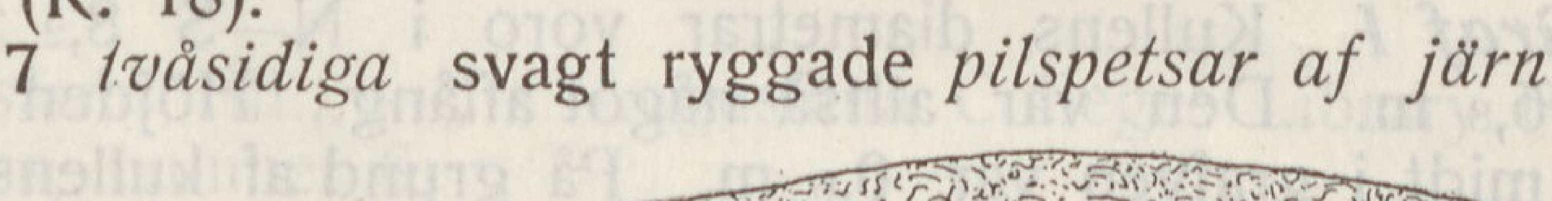

Fig. 2. 1/2

Pilspets ur Gr. I, Öhne.

got olika form men hufvudsakligen som fig. 2. *Knif af järn med fyrkantig tånge* som M. 267 men smalare blad. *Doppsko af järn med holk*, nedtill fyrkantig och med kvad-

*) Vid hänvisning till afbildningar o. s. v. i denna uppsats användas följande förkortningar:

M. = Montelius, Svenska fornsaker, II, Jernåldern. Stockholm 1874.

K. = Knut Kjellmark, Ett graffält från den yngre järnåldern i Ås i Jämtland, Ymer 1905, H. 4.

O. = Peter Olsson, Jämtland och Härjedalen under hednatiden, i "Jämtland och Härjedalen från äldsta tid till våra dagar". En minnesskrift vid sekelskiftet, utgifven af Johan Lindström-(Saxon). Östersund 1900.

G. = Gabr. Gustafsson, Norges oldtid. Kristiania 1906.

ratisk 3 cm. bred tvär basyta (jfr K. 20 — ej pikformad som denna). *Rembeslag af brons* af ett tunt 2 cm. bredt och nära 1 dm. långt jämnbredt bronsbleck med beslag på undersidan för remmens fästande. Tunt jämnbredt *järnbeslag* med ett hål i ena ändan, 8 cm. långt och 2 cm. bredt. Mindre *järnkrampa*, nedtill spikliknande, upptill plattad, 1 cm. bred och med en nit gående genom den platta delen. *Nit af järn*, 1 cm. lång, med stor nitplatta. *Hank af järn till träspann* som K. 10 eller som O. 24 men midt på utplattad. *Märla af järn* till handtaget, 6,5 cm. lång. (Den andra märlan saknades). Alla dessa saker funnos tätt tillsammans, yxan i svagt lutande ställning, pilspetsarne och knifven samt rembeslaget och doppskon stående rätt upp och ned, pilspetsarne hvarannan med spetsen uppåt och hvarannan med spetsen nedåt, hanken liggande öfver det andra grafgodset, under det hela en handfull brända människoben och några kolbitar.

I grafvens botten på alfven utbredde sig ett mycket tunt skikt kol, bildande en större fläck af oregelbunden form, nående ut mot grafkullens ytterkanter i norra och östra delen af densamma. Mot S och V från midtpunkten sträckte sig kolbetäckningen blott ut till 1 m. Öfver denna kolfläck utbredde sig i nordöstra delen af grafven fram till under grafgodsets plats ett omsorgsfullt lagdt tunt stenlager af tämligen små stenar. Något större kullerstenar funnos här och där i fyllningen för öfrigt. Denna grafs ålder kan sättas till omkring år 1000 e. Kr. Likbränningen tyder på att den är något äldre än mansgr. IV vid Rösta, men den kan icke vara mycket äldre. (Jfr. K. 18 — yxan — och K. 19 — hanken — samt K. 20 — doppskon). Den berättar oss följande historia om sin tillkomst. Den döde, som tydligen varit en man, har bränts på ett bål nere vid Storsjö-stranden. Bålresterna eller hufvudsakligen de brända benen och grafgodset hopsamlades och ordnades i en träspann med järnhank. I botten af spannen lades benen jämte 4 kolbitar, som tillfälligtvis följde med, hvarefter de öfriga sakerna af järn och brons — yxan och pilspetsarne med afbrända träskaft — ställdes upprätt mot spannens sidovägg. Sedan ett stenlager lagts öfver den plats, där bålet stått, och fyllning af jord och sten börjat påkastas, har spannen satts ned och täckts med jord och sten, hvarefter grafven gifvits den form af en rundad kulle, den ännu vid utgräfningen hade.

Graf II. Denna graf, som låg 200 m. V om den förra, har troligen äfven den från början utgjorts af en gräs-

beväxt kulle. Den har varit mera stenblandad än den föregående. Diametrarne voro: N—S 6,2 m, Ö—V 6,4 m. En stor del af fyllningen var bortförd, och kvar låg ett 3 dm. tjockt stenlager af några kv.-meters utbredning inom en smal gräsbevuxen jordfylld ring. I botten af grafven utbredde sig på alfven liksom i nyssbeskrifna graf bålfläcken, här belägen midt under grafven och sträckande sig omkring 2 m. från midten åt alla håll. På alfven med denna täckande kollager låg, sedan alla mindre stenar jämte jordfyllningen blifvit bortförda, ett tiotal större, mestadels långsträckta 0,5—1 m. långa större stenar, bildande en rektangulär figur af 3,5 m. i längd och 1 m. i bredd med utsträckning i NO—SV. Inom denna kistliknande stensättning lågo på alfven i kollagret alla de funna fornsakerna med undantag af en järnspik, som låg strax vid utkanten af en af sidostenarne, och en järnnit, som hittades uppe i fyllningen emot kullens sydöstra utkant.

De inom stensättningen funna sakerna äro följande. Under en flat rundad sten bortemot nordöstra ändan lågo nära tillsammans en liten *kedja af brons* af 28 runda länkar af samma form som vår tids collierer, 3 stycken *sammanhängande små pärlor af gult glas,* 2 *järnnitar* samt 3 *krökta järnspik*, 2,7 cm. långa. De återstående sakerna lågo spridda i sydvästra ändan af stenfiguren. De voro: 3 *sammanhängande gula pärlor*, liknande de nyss nämnda, 1 *enstaka pärla* som föregående, 1 fullständig *blå glaspärla*, 1 *likadan, söndersmält till klump*, 3 *gula* som förut omtalade samt 1 *blå glaspärla*, sammansmälta till klump, 1 *half hvit ogenomskinlig flusspärla*, 2 *likadana fullständiga,* 1 *ljusgrön glaspärla* samt 1 *bit af en refflad ljust grönblå glaspärla,* vidare 1 *järnnit* och 2 hela *krökta järnspik* och ett *spikhufvud. Brända ben* förekommo spridda inom bålfläcken, dock mera hopade inom den rektangulära stensättningen, där äfven kol förekom rikligare än i öfrigt.

Den förevarande grafven är en kvinnograf och kan till tiden vara samtidig med eller något äldre än förevarande mansgraf. Den döda har bränts på bål, som stått på platsen, där kullen eller röset sedan anordnades. Den döda kvinnan har utrustats med ett halssmycke af en bronskedjestump samt ett därmed förmodligen sammanlänkadt pärlband af omkring 20 pärlor i blått, gult, grönt o. hvitt. Säkerligen har hon varit lagd i en träkista, sammanhållen af spikar och nitar. Sedan bålet brunnit ned, har man för att utmärka den plats, där kistan stod, lagt stenar på marken i en rektangulär figur, hvarefter fyllningen af jord och sten i form af en liten kulle lagts öfver det hela.

Graf III utgjordes af en rundad kulle, något större än de föregående. Diametrarne voro i N—S 9,6 m., i V—Ö 9 m. Kullen låg 15 m. Ö. om Graf I i skarp sluttning, med sin södra ytterkant blott 5 m. från stranden.

Midt i grafven hade en större nedgräfning, 5 m. i fyrkant, gjorts i senare tid. Denna var nu fylld, och jorden här innehöll en mängd nutida saker — hästben, moderna krukskärfvor, glas- och porslinsskärfvor, bitar af stenfat med glasyr, spikar och gångjärn m. m. Man har skäl antaga, att här en källargrop anordnats i den gamla grafhögen.

En utbredd bålfläck med några små brända benbitar här och där på alfven vid sidan om den nyss omtalade gropen vittnade säkert om att det var en grafhög.

* *
*

Slutligen undersöktes här ett par sänkor i marken i närheten af Graf I och III. Dessa befunnos dock icke vara grafvar. Tydligen ha de tillkommit vid upptagande af kalkstensblock i och för kalkbränning.

Graf vid Vagled.

Invid Vagled låg ett större meterhögt jordblandadt röse af i N—S 11,8 m., i V—Ö 10,6 m. i diameter. En gräfning af 4 m. i diameter har vid ett föregående tillfälle gjorts i högen ned till bottnen, hvarvid det här liggande grafgodset samt de brända benen blifvit delvis rubbade ur sitt ursprungliga läge och hittades högt uppe i fyllningen tillsammans med glasbitar, tegel o. d., hvilka nutida saker hittades ända ned till bottnen inom den rubbade delen af grafven. Bålfläcken med brända ben och kol märktes dock på alfven och var mot utkanterna af grafven oförstörd.

Enstaka fornsaker hittades här i sitt ursprungliga läge. Högt uppe i röset 3 dm. under grästorfvens yta låg det först hittade föremålet, en liten *spade af granatgneis* 18,5 cm. lång, med 10,3 cm. bredt blad och omkring 5 cm. bredt skaft (Fig. 3).

I närheten af denna och på samma djup fanns en bit *järnslagg*. De smyckesaker, som den döda — tydligen en kvinna af mera upphöjd samhällsställning — haft med sig, voro några prydliga bronsspännen, ett pärlband af 17 medelstora pärlor samt en ornerad benkam, allt mycket förstördt genom bränningen.

De funna bronserna äro följande. Delar af ett *stort praktfullt olikarmadt bågspänne* som M. 531 med ornamentiken på de vertikala sidokanterna som G. 501 (fig. 4 o. (5.

Fig. 3. 1/4

Spade af granatgneis ur grafven vid Vagled.

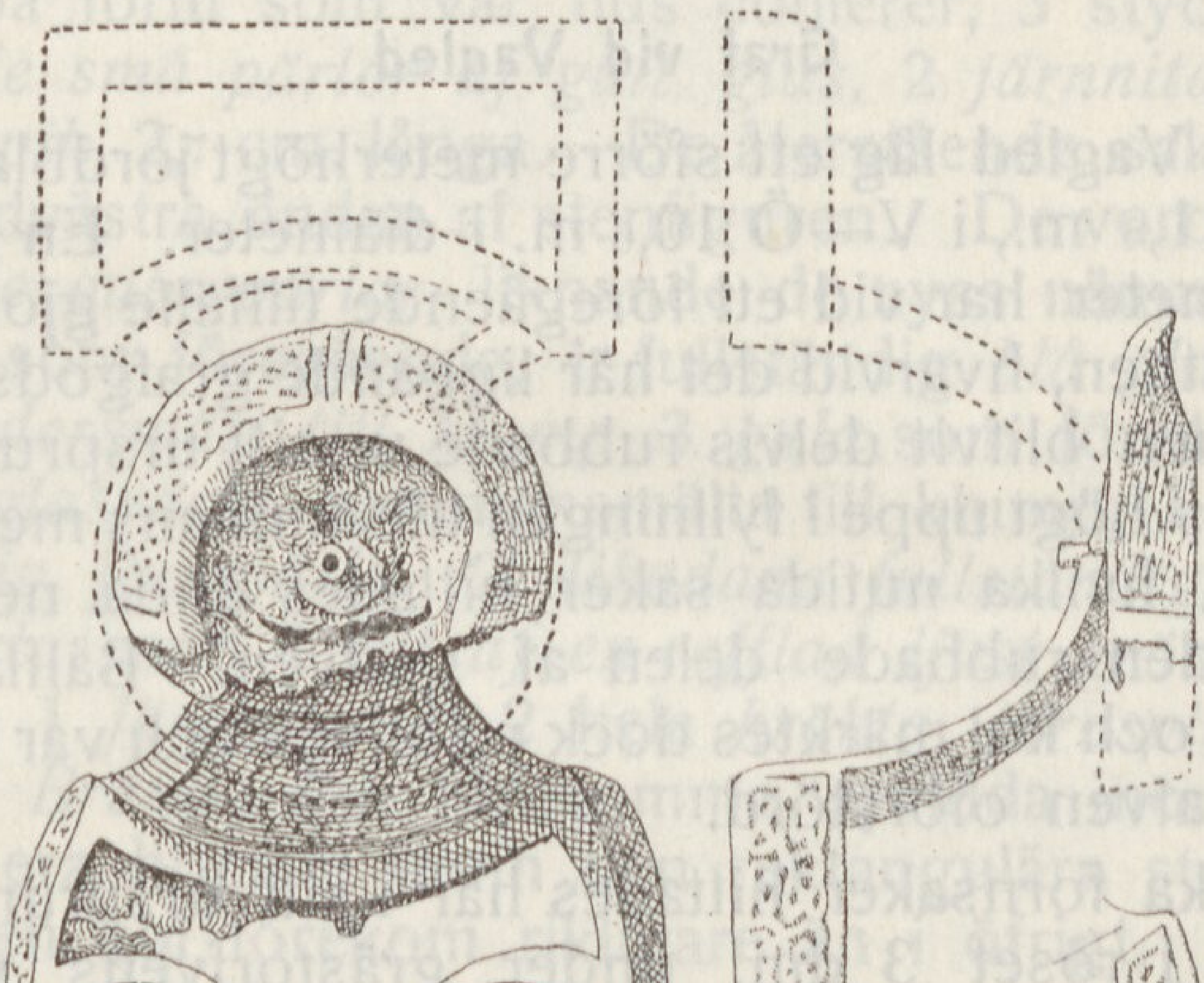

Fig. 4. 2/3

Olikarmadt bågspänne af brons (rekonstr.) ur grafven vid Vagled.

Fig. 5. 2/3

Del af spännet fig. 4 ur grafven vid Vagled.

Troligen har smycket haft inlagda granater. Vidare *ett nästan fullständigt spänne som M. 438* samt *delar af en eller ett par ovala enskaliga spännbucklor*, däribland en sådan med pånitade ornament af ett krypande fyrfotadjur (fig. 6).

Af *benkammen* förekommo 9 bitar. Den har varit ornerad med linjer jämnlöpande med kanterna samt på midten med urgröpta rombiska fält mellan linjerna. Pärlorna voro följande: 2 *klumpar, hvardera af 3 sammansmälta glaspärlor,* hvaraf *2 gröna, 1 blå* och 3 st. *turkosfärgade, klump af 1 blå glaspärla, hopsmält med brändt ben, klump af 1 eller 2 ljusgröna flusspärlor, klump af 3 sammansmälta*

Fig. 6. 1/1

Del af bronsspänne ur grafven vid Vagled.

polykroma flusspärlor, färgade i grönt, rödt, blått och hvitt, en annan *klump af 2 ljusgröna polykroma flusspärlor, 1 hvit söndersmält flusspärla, 1 hvit hel flusspärla* samt slutligen *1 hvit eller ljusgrön flusspärla,* genom smältning utdragen i lång tillspetsad droppform.

Af järnsaker, som tjänat att sammanhålla den tydligen omsorgsfullt sammanfogade kista, hvari den döda vid bränningen legat, hittades följande: 2 *längre i ändan krökta spikar*, 3 *nästan raka något kortare spikar* samt några *bi-*

tar af spikar eller nitar, 26 nitar 2,3—5 cm. långa, 1 *nithufvud* och 1 *nitplatta*. Vidare hittades en *krampa*, alldeles *lik den i Gr. I vid Öhne funna*, och 3 *andra järnbeslag*. Denna grafs ålder kan bestämmas till 700-talet e. Kr. eller senast början af 800-talet.

Graffältet vid Stocke.

Nära landsvägen intill sydöstra kanten af nya kyrkogården N—V om Frösö kyrka finnas några rundade ej synnerligen stora stenrösen, som möjligen kunna vara grafvar från järnåldern. Längre upp efter landsvägens nordöstra sida, innan man kommer till Stocke gård, träffar man en rad af rösen och gräsbeväxta kullar. De sista i raden ligga söder om Biblioteket.

I detta järnåldersgraffält af åtminstone 7 grafvar är ett röse för några år sedan nästan jämnadt med jorden. En grafkulle benämnes »Galgbacken». På den största af kullarne, som var belägen intill vägen S om Biblioteket, skall en klockstapel ha stått. Den senare grafven undersöktes.

Graf I. Närmare bestämdt är kullens läge 30 m. i S. 22° Ö från minnesstenen vid Frösö Bibliotek.

Kullen, som är i N—S 12,6 m. och i V—Ö 13 m., höjer sig på midten 1,3 m. öfver omgifningarne.

På toppen var en grund sänka.

De vid utgräfningen af grafven anträffade föremålen voro följande: En half *kanonkula eller en del af en klockkläpp*, anträffad nära ytan. *Ett bryne af röd kvartsit*, 7,2 cm. långt och 3,5 cm. bredt, möjligen modernt, funnet på 0,5 m:s djup under ytan något V om midten.

Ungefär på samma nivå 1 m. S om midten upptogos följande saker, liggande tillsammans: en *bit af en bränd benkam* med antydan till ornamentik, flere bitar *brända ben*, en *järnspik*, som kan vara förhistorisk, en *knapp af hvit metall* från senare tid, *murbruk* och *kol*.

Något djupare ned låg en liten modern *blykula* af 1 cm. i diam. På 1 m:s djup 0,5 m. från midtpunkten hittades jämte en *kolsamling* 3 små bitar af ett *brändt lerkärl* med grus i godset. Det har säkerligen varit ett förhistoriskt lerkärl. Inemot midtpunkten af grafven fanns här mycket *kol*. På samma djup 0,5 m. Ö om midten låg tillsammans med *brända ben* en *klump af en smält gul glaspärla*. Några *obrända ben* hittades här och där i fyllningen, däribland af *får*, som väl kunna vara samtidiga med grafven, vid 7 och 8 decimeters djup under ytan vid midten.

I midten af grafven hade en större nedgräfning gjorts i alfven till 6 dm:s djup. Uti denna märktes på något afstånd från hvarandra i vertikal riktning 4 tunna horisontella kolskikt, som utbredde sig åt alla sidor i den vida grafven. På alfven midt i grafven låg ett större *obrändt fågelben*, som ej kunnat bestämmas till arten. Att en sedermera fylld grop i senare tid upptagits i kullen ned till ett djup af 1/2 m. är säkert. Detta synes af förekomsten till detta djup af nutida saker. Grafvens egendomliga struktur mot djupare delar, gropen i grafvens botten, fornsakernas enstaka förekomst o. s. v. tyda möjligen på att grafven i sin helhet redan tidigare blifvit rubbad. En af de vid Västbyn undersökta grafvarne visar delvis liknande förhållanden.

På det hela taget visa dock fynden, att i högen funnits en kvinnograf med brändt lik från järnåldern.

Graffältet vid Hof.

Omkring Frösö kyrka har förmodligen ett flertal forngrafvar funnits. Spår af sådana ha träffats vid trädgårdsarbeten strax N om kyrkan. På grusåsen S O om kyrkan märkes ett större i utkanterna gräsbevuxet rundt röse, beläget 580 m. S S O från sydöstra hörnet af kyrkans korvägg å kronoegendomen Hof. Strax S O därom ligger en likartad grafhög, i hvilken en källare varit inrättad. Den förra af de två sistnämnda grafvarne undersöktes. En tredje grafhög (röse) synes från platsen för dessa två i V mot Hofslund.

Graf I. Grafven hade till en tredjedel blifvit raserad i sin nordöstra del, som vette mot en här framstrykande väg. I midten var dessutom en meterdjup grop upptagen. Man kan sätta rösets ursprungliga höjd öfver alfven vid midten till 1,7 m. Diametrarne voro i N—S 11,9 m., i V —O 12,9 m.

Samtliga fornsaker, som här upptogos, lågo med ett par nedan omnämnda undantag i södra halfvan af grafven på ett afstånd af högst 2,6 m. från midtpunkten af den nordsydliga diametern.

Närmast ytan under grästorfven i västra delen af röset på ett afstånd af 2,6 m. från midtpunkten låg ett *afbrutet långsmalt bryne af tät grå skiffer* (14 × 3,5 × 1 cm.).

På 1/2 m:s djup ned mellan stenarne på samma afstånd från midten i sydöstra delen af grafven låg en obränd i båda ändarne afsågad *bit af ett älghorn* (1 dm. l., 7 cm. br.) Den härrör möjligen från senare tid.

På 1 m. under rösets yta och 0,5 m. öfver alfven hittades ett par m. från midtpunkten mot S O följande i fig. 7 afbildade vackra saker, liggande på bottenstenarne i ett tomrum inne i röset, öfver hvilket tomrum en flat kalkhäll af 3,5 decimeters största diameter låg som tak. 2 *ovala spännbucklor af brons* som M. 551 eller ännu mera öfverensstämmande med G. 509. *En bronskedja* 43 cm. lång af S-formigt böjda länkar af trinda bronstrådar. Ett *likarmadt bågspänne af brons med vidhängande kedja.* — Spännet

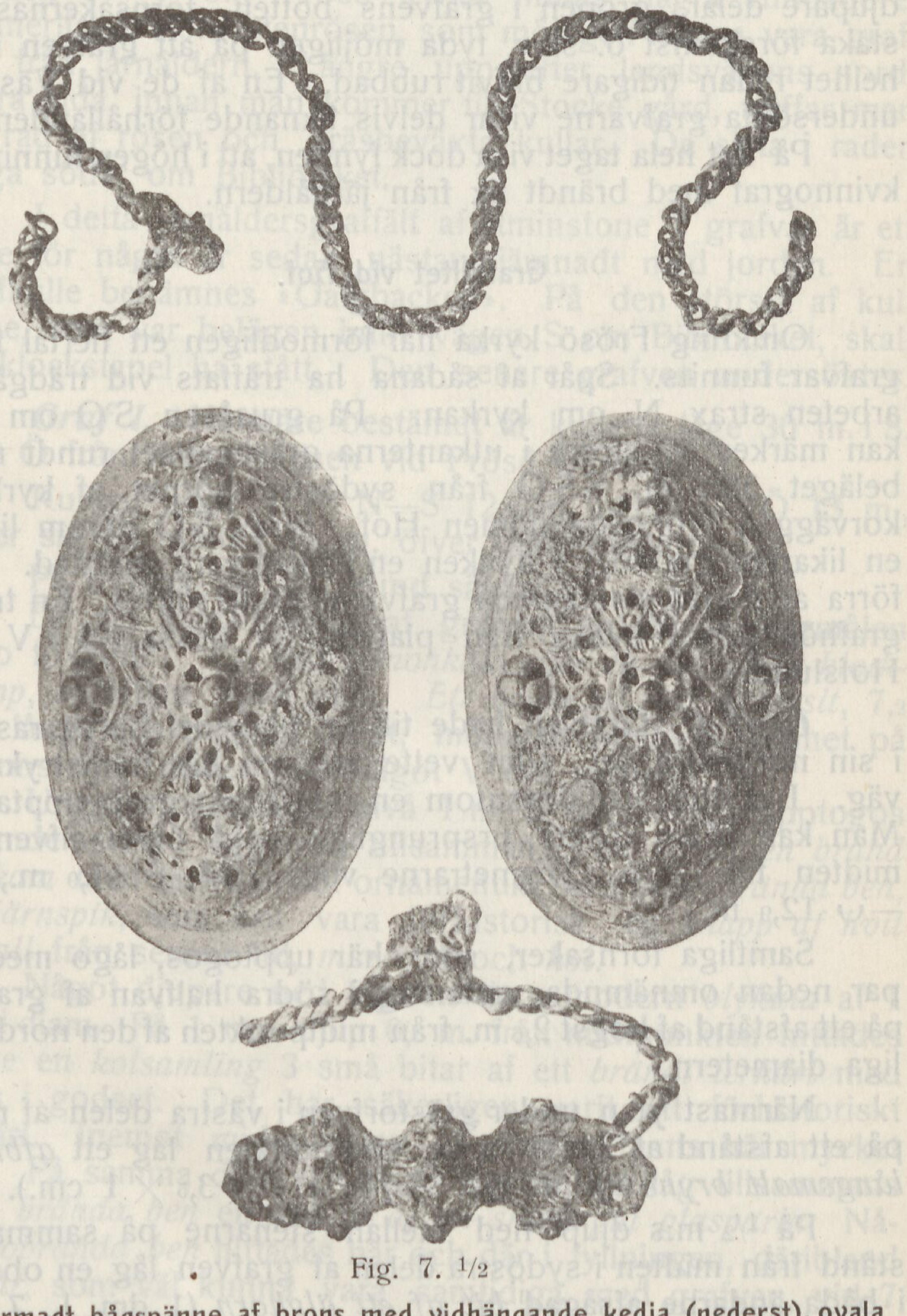

Fig. 7. 1/2

Likarmadt bågspänne af brons med vidhängande kedja (nederst), ovala spännbucklor af brons samt kedja af brons (öfverst) ur grafven vid Hof.

som M. 564 och af samma storlek men med mera utvecklad ornamentik. Hålen vid sidan om hufvudet på djurfigurerna i spännets båda ändar äro bildade genom armarnas böjning. Händerna med 3 tydliga fingrar äro insatta i mungiporna. De söka göra munnen så bred som möjligt och draga ut den upp emot öronen.

Kedjan 17 cm. lång består af S-formigt böjda länkar af trinda bronstrådar. Det är dock af formen tydligt, att den ej utgör någon fortsättning på den förut nämnda kedjan. Den är medels en 2 cm. vid, något sirad ring af brons fästad vid spännet. Det hål, där ringen sitter vid spännet, är — kanske genom 1000-årig slitning — mycket förstoradt. Kedjan hängde nämligen fritt ned från spännet utan att stöda mot stenarne. Utom dessa spännen och kedjor låg i den lilla kammaren ett 7 cm. långt, 1 cm. vidt *järnrör*, öppet i båda ändarne, något vidare i ena ändan, på midten *med en 14 cm. vid ring af järn,* inträdd genom hål i järnhylsans väggar. Säkerligen är det ett *nåletui.* Uti spännbucklorna samt på och emellan stenarne, där de lågo, fanns en mängd *brända människoben*, hvaribland *kraniebitar, kotor* och *refben.*

0,7 m. åt S V från platsen för nyssnämnda fynd och vid samma höjd i röset träffades en *större bränd bit af människokranium* — del af pannbenet och de båda hjässbenen.

Alla nedan omtalade fynd upptogos på grafvens botten mellan och under stenarne på det utbredda kollagret i bålfläcken.

Snedt under spännbucklorna mot midten satt en stor präktig *ringnål af brons* som M. 550 med den i spetsen något stympade nålen fastklämd mellan ett par större stenar. Själfva nålen, som är 11,5 cm. lång, är upptill ornerad med en cirkel med medelpunkt. Ringen, 3,5 cm. vid, är ornerad som M. 550 och dessutom med flere små cirklar med medelpunkt.

2 stycken större hvita *brända flintbitar* lågo rätt under förut omtalade kraniebit *tillsammans med flere stora kraniebitar och andra svagt brända ben* samt 2 *järnnitar*, 2 *krökta järntenar* och en *bit af en järnnit.* Ett stycke därifrån mot S O låg ännu *en större flintbit med märken, uppkomna vid eldslagning*, omgifven af massor af *brända ben*, äfven kraniebitar, *bitar af en vackert ornerad benkam* ungefär som M. 526, samt en *sönderrostad pilspets af järn med 4-kantig tånge och tämligen bredt blad.*

På 2,6 m. från midten nära den nord-sydliga diametern upplockades följande saker: ett *fasoneradt ändstycke af tunt*

järnbeslag med delar af *en genom detsamma i spetsen genomslagen nit samt en längre in från spetsen genomslagen prydnadsspik med cirkelrundt skålformigt hufvud;* del af en *liknande prydnadsspik*; *sönderrostadt järn* i mängd — delar af eldstålet (?) och möjligen delar af en spjutspets med holk.

På botten af grafven nästan rätt under spännbucklorna något mot Ö lågo 3 *nitar* och 2 *afbrutna spikar af järn,* en liten *platt tunn järnskifva* samt en *prydnadsspik med skålformigt rundt hufvud.*

1 m. från midtpunkten mot N V upptogos några *fragment af bearbetade brända bensaker* af obekant art, däribland 2 sammanhörande bitar, som möjligen varit en sländtrissa, och 1,5 m. från midten åt N O ett par *fragment af järnnitar* samt *några andra rostiga järnbitar* jämte *brända ben och kol.*

På spridda ställen i södra halfvan af grafven mellan förut omnämnda fyndplatser på grafvens botten upptogos *2 hela och 2 afbrutna nitar, 1 krökt spik, 2 krökta afbrutna järntenar, 1 prydnadsspik* (som de förut omnämnda), utom en del *bitar af spikar* och *nitar*, vidare en liten *smält bronsklump* af 4 grams vikt.

Bland anmärkningsvärda fynd bör vidare nämnas *ett flertal kolade sädeskorn af arten korn*, som hittades i kollagret på bottnen af grafven ungefär omkring platsen för fyndet af ringnålen.

Bland de brända benen, som till största delen härrörde från människa, fanns äfven en på 1,5 meters afstånd i N O från midten funnen *tåfalang af landtbjörn.* Möjligt är, att den döda varit omsvept af en björnhud.

En del obrända ben påträffades ända ned till grafvens botten. Men i de flesta fall kan man af deras beskaffenhet sluta sig till, att de långt efter grafvens uppförande inkommit i densamma, förmodligen ditdragna af i röset mellan stenarne lefvande rofdjur och gnagare, eller i vissa fall under grafvens undersökande nedrasade mellan stenarne uppifrån. I ett par fall, där dessa ben upptogos på grafvens botten liggande in situ, måste de vara lika gamla som grafven och härröra möjligen från en begrafningsmåltid. Hit höra *ben af får och hare.*

Af förhållandena vid denna ståtliga grafs uppförande kan man härefter gifva en sammanfattning.

På 900-talet e. Kr., snarare i början än slutet — ty till denna tid daterar spännbuckletypen fyndet — begrofs här det på platsen förut brända liket af en förnäm kvinna. Vid bränningen har den döda varit lagd i en af nitar, spi-

kar och välgjorda beslag sammanhållen kista, iklädd de 4 vackra smyckena och kedjorna af brons samt den fina benkammen o. s. v. Den döda kvinnan utrustades äfven med elddon af fliuta och stål samt, såsom under vikingatiden ofta brukligt var, med vapen — pilar och spjut (?) — och med bryne att hvässa vapnen på. Sedan bålet brunnit ned, har man upptagit en del af den dödes medförda grafgods samt en del ben, särskildt stycken af hufvudet, och under grafkumlets uppförande lagt ned dem mellan stenarne upp öfver den plats där kistan förut under bränningen stått.

Bland det i grafven medförda godset förtjänar slutligen sädeskornen — reskosten, — att särskildt uppmärksammas. De bära vittnesbörd om att korn odlats i Jämtland på 900-talet, och detta fynd är således af stort inträsse.

Graffältet vid Västbyn.

Det största af de på Frösön förefintliga graffälten är det vid Västbyn, beläget på kanten af höjdplatån strax N om gästgifvaregården — Västbyn N:r I. *) Hit höra troligen äfven en del kullar och rösen på västra sidan nedom och i sluttningen af platån, hvaraf minst ett 20-tal ligga på Västbyn N:r II, samt ett flertal små i midten stenmängda kullar, hvilka träffas i hagen N. om de undersökta grafvarne. Dessa senare, som lätt konstaterades vara grafvar, då de alla voro försedda med den karaktäristiska rundt om kullen löpande rännformiga fördjupningen, hafva sitt läge så att säga på självfva platåkanten och närmast inom denna på båda sidor om den lilla vägen mot Appeltorpet.

Det är onekligen en härlig plats, man här valt till kyrkogård. Utsikten öfver Storsjön och fjällen är hänförade.

De närmast Västbyn belägna grafvarne ligga knappt 150 m. N N O om gästgifvaregårdens manbyggnad.

Graf I. Den först undersökta grafven utgjordes af ett större röse, mot utkanterna täckt af grästorf. Diametrarne voro i N—S 11,3 m., i V—Ö detsamma. Höjden på midten öfver alfven var 2,25 m. Dock är att märka, att midt i grafven en nära 1 m. djup jordfylld sänka förefanns under röset. I rösets norra del voro stenarne bortplockade till 1/2 meters djup under ursprungliga ytan, så att en grop här fanns.

De sparsamma fynden i denna graf voro följande: Bitar af ett *bronsföremål, ovalt spänne eller våg* — ingen ornamentik synlig — liggande 75 cm. under högsta punk-

---

*) Karta öfver detta graffält är bifogad i slutet af uppsatsen.

ten något åt S från midten tillsammans med *kol* och några små *brända benbitar, 2 stycken större järnnitar* och *en krökt spik* från samma ställe, 2 *järnpilar* som M. 502 men *med platt blad* från midten 2 m. djupt under rösets högsta punkt, *knif af järn* som M. 487, 10 cm. lång, bladet 18 mm. bredt, samt delar af en *sönderrostad järnsölja.*

Brända ben förekommo mycket sparsamt på spridda ställen. Inom den jordfyllda gropen, i hvars botten knifven, pilarne och söljan lågo, förekommo kolhaltiga skikt, flere under hvarandra alldeles som i grafven vid Stocke. Någon närmare bestämning af denna graf kan icke gifvas annat än att det är en graf — troligen mansgraf — med brändt lik från järnåldern.

Graf II. Denna var en liten rundad, blott 0,5 m. hög kulle af 5,4 och 5 meters diametrar i N—S och V—Ö med en grund sänka midt på. Kullen bestod af jordfyllning med spridda stenar. På den horisontellt liggande alfven under kullen utbredde sig bålfläcken af 3 meters längd och 2 meters bredd inom nordöstra delen af grafven. Brända ben förekommo ymnigt inom densamma på ett område af 2 meters längd och 1,5 meters bredd. På detta område täcktes bålfläcken af ett lager stenar. På ett ännu mindre område, 1 kvm. stort, inom gränsen för de brända benens utbredning hittades fornsaker, de flesta liggande i själfva kollagret på grafvens botten, men några pärlor jämte brända ben funna öfver och emellan de bottnen täckande stenarne.

Fynden voro följande: *Pärlor af glas, fluss och brons, omkring 40 stycken,* nämligen *9 små blå klara fullständiga* samt *bitar af möjligen 3 stycken likadana, 2 hela och 1 half små gröna klara samt 1 liknande, förstörd genom smältning, 1 större blågrön, förstörd genom smältning, 1 blå och 1 grön mindre, sammansmälta ocn droppliknande. 3 hela små polykroma, 2 större, genom smältning något förstörda polykroma, 3 genom smältning mycket förstörda polykroma* — vid en af dem sitter *en större bit af 1 mycket stor polykrom pärla* samt *en bit af 1 mindre grön klar pärla fastsmälta — bita raf* åtminstone *3 polykroma pärlor, 1 grön pärla af lösare materia* (går att repa med stål) samt slutligen *7 små pärlor af spiralvriden bronstråd.*

En mängd *bitar af ett jämnbredt bronssmycke* (armring?) 1,4 cm. bredt, med ornamentik af ett smalt upphöjdt axliknande band på midten, 2 stycken 7,8 cm. långa, svagt böjda *nålar af järn med klumpformigt hufvud,* den ena icke alldeles fullständig.

Delar af *2 brända benkammar med ornamentik*, den ena ornerad som den i Vagled-grafven funna kammen (sid. 151), den andra med cirklar med medelpunkt och dessa sammanbindande linjer samt linjer jämnlöpande med kanterna.

5 stycken små *skålformiga beslag af järn,* 1,4 cm. i diameter med 2 midt för hvarandra vid underkanten sittande inåtböjda hakar för fastsättande (rembeslag?).

Ett *litet fasoneradt järnbeslag* (gångjärn?) med 5 små spik, gående genom järnet, en ytterst i spetsen af beslaget med rundt platt hufvud, 2 med kullriga hufvuden på hvardera sidan om leden(?)

1 *liten spik eller nubb af järn* med mycket litet kullrigt hufvud, 1 cm. lång, krökt.

Slutligen *6 hela samt bitar af 3 stycken järnnitar*, 2,4 cm. långa.

Denna graf är tydligen en kvinnograf. Vid bränningen har den döda varit lagd i en med nitar hopfogad träkista. Till utrustningen hörde ett litet vackert pärlband, ett enkelt bronssmycke, kam och järnnålar. Inga vapen ha lagts ned med den döda.

Efter likets förbränning synas följande åtgärder i tur och ordning vara vidtagna. Ett lager af hufvudstora stenar har lagts öfver de förbrända rästerna af den döda. Därefter har tydligen från utkanterna af bålfläcken en föga omsorgsfull hopkrafsning af benen och grafgodset försiggått, hvarvid en del brända ben och pärlor kastats upp på stenlagret. Slutligen har det hela täckts med en liten låg rund grafkulle.

Fornlämningens ålder kan, ehuru ej säkert, sättas till 700 talet e. Chr.

Graf III. Denna utgjordes af en rundad 0,75 cm. hög jordkulle med spridda stenar i fyllningen.

Den nordsydliga diametern var 7,2 m., den västöstliga 7 m. Grafven var sålunda något större än den föregående.

Anordningen var delvis som vid föregående graf. En bålfläck 3,5 m. i fyrkant i bottnen omkring midten, utsträckt mera åt N och Ö, en något mindre fläck därinom af brända ben, äfven den utdragen i nordöstlig riktning, täckt af ett stenlager.

Det enda fynd, som gjordes i denna enkla graf, var en *järnknif med fyrkantig tånge,* 14,5 cm. lång, tången af 6,5 cm:s längd, bladet 1,8 cm. bredt. Den låg instucken mellan stenarne öfver det omtalade stenlagret i bottnen på 1 meters afstånd från midten åt N O.

Denna graf, som är belägen på några meters afstånd från den föregående, torde vara samtidig med denna och

är en mansgraf. Vid bränningen har liket ej varit lagdt i någon af järnnitar eller spik sammanhållen kista.

Graf IV, som låg närmast Västbyn N:r I, var 0,6 m. hög, i N—S 6 m. och i V—Ö 8 m.

Vid närmare betraktande af den aflånga grafkullen kunde man se, att det här var fråga om 2 grafvar, af hvilka den ena, som låg något högre, varit anlagd senare än den andra. Detta framgick äfven af undersökningen af kullens innehåll. Den förra grafven var mindre, 4,5 m. i diameter, den senare större, omkring 6 m. För att den större grafven var äldre, talar bl. a. det förhållandet, att det i bottnen af denna liggande kollagret och lagret af brända ben inom ett mindre område i östra utkanten öfverlagrades af bålfläcken från den östliga grafven. Ett tunnt jordlager låg här emellan de båda kolskikten.

I det följande redogöres först för fynden i den västliga och äldre grafven, Graf IV A.

Det första fyndet var en *stor söndergången rundad pärla af bergkristall*, 2,5×1,9 cm. i diameter. Den låg 0,5 meter Ö om midtpunkten af denna graf, 15 cm. öfver bållagret på en sten, som låg i detta lager. Denna pärla har antagligen utgjort midtelpärlan i det pärlband, den döda kvinnan haft med sig i grafven. De öfriga pärlorna lågo allesammans nere i bållagret på 0,5—1,5 meter från midten mot Ö och S O. De voro:

1 tärningformad medelstor blå klar med stympade hörn, ½ *liknande*, hvars brottytor hade smältyta, *1 liknande, men hörnen ej stympade,* sprungen midt itu (brottytorna med smältyta) *13 hela och 3 halfvor af blå klara cylindriska* af något olika storlek, somliga med hopsmält hål eller på annat sätt vid bränningen m. l. m. förstörda, 1 *mjölkhvit* med hopsmält hål, 1 medelstor *ljusgrön, matt,* 1 mindre *grön, matt*, 1 *half* mindre *ljusgrön, matt*, 1 *klar ljusgrön,* 1 *vid en benbit vidsmält droppformad grön*, 2 *polykroma* med hopsmält hål, 5 *bitar af lika många polykroma,* 1 *hel och 1 i tre bitar söndergången pärla af spiralvriden bronstråd* samt slutligen 1 *silfverpärla af spiralvriden på tvären refflad tråd.*

Tillsammans med pärlorna i bållagret lågo några ej bestämbara *obrända ben intimt med de brända benen.*

Af smyckesaker träffades 1 m. från midten mot S O *ett vackert bronsspänne i två likadana hälfter* (fig. 8), den ena med hake, båda med anordning i ena ändan för fastsättande vid rem, *en hängeprydnad af brons i form af en cirkelrund, svagt kupig skifva* 2,7 cm. i diameter, *med*

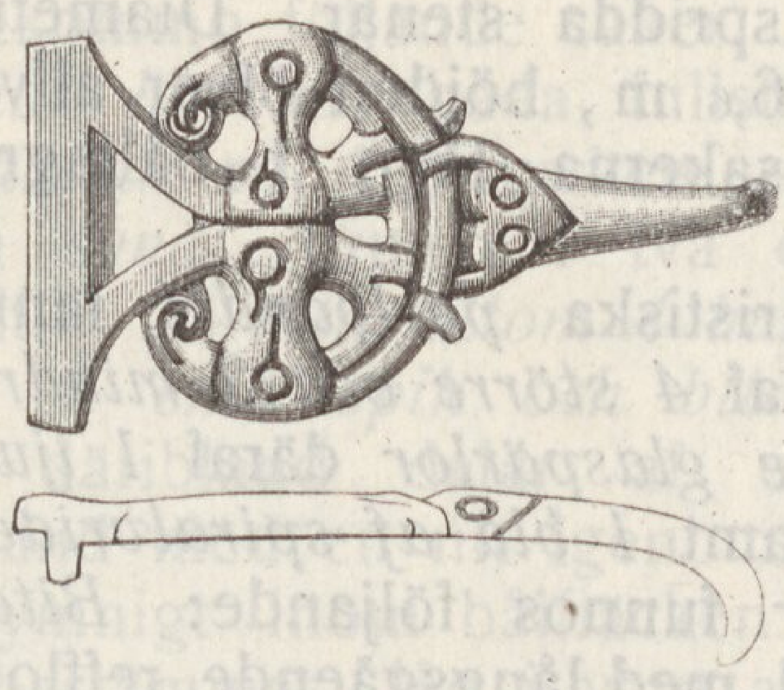

Fig. 8. 3/4

Ena halfvan af ett bronsspänne i två likadana delar, ur Gr. IV vid Västbyn.

en liten rund buckla på midten — i kanten med 2 små hål för upphängning, *beslag af brons med anordning för fastsättande vid rem* (fig. 9).

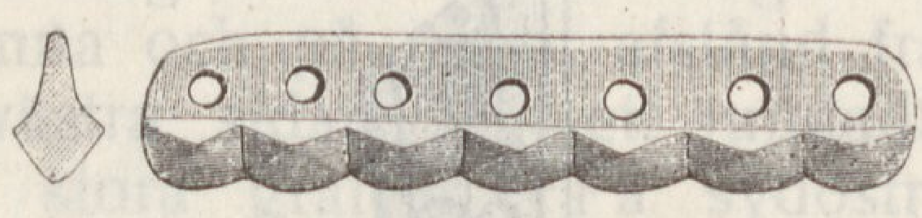

Fig. 9. 3/4

Beslag af brons med anordning för fastsättande vid rem, ur Gr. IV vid Västbyn.

Från andra ställen i grafven, ur bållagret upptogos *bitar af en benkam* med järnnitar med ornamentik af cirklar med medelpunkt och långsgående ränder samt öfre delen af en *bennål med hål;* vidare *ett itubrutet* samt *delar af 2 andra rembeslag af järn*, bestående af 8 mm. breda, 3—4 cm. långa tunna järnband med nitar i ändarne, 5 *bitar af smala väl smidda vinkelböjda järntenar,* 1 *afbruten 4-kantigt smidd tillspetsad järnten* (tånge af pil?), 2 *bitar af en rund järnten* — möjligen en nål liknande de i Gr. II härofvan omtalade. Öfriga järnsaker voro 11 *små spik* (nubb), 2 à 2,3 cm. långa, samt 4 st. *nitar,* 3 cm. långa.

Graf IV B. innehöll blott en enkel *järnknif med bred eggad tånge*, hela knifven 11,3 cm. lång. Den låg på 3 dm:s djup 15 cm. högt öfver underliggande kollager tillsammans med en handfull brända ben.

Gr. IV A., som redan angifvits som kvinnograf, torde tillhöra 700- eller möjligen 600-talet efter Chr.

Graf IV B. är en mansgraf från samma eller närmast efterföljande tid.

Graf V skiljer sig icke från de öfriga i sin anordning. Bålfläcken är ungefär central med dragning åt N och Ö och de brända benen och fornsakerna därinom samlade omkring midten samt till 1 m. från midten åt N och Ö

I fyllningen lågo spridda stenar. Diametrarna voro i N—S 7,2 m· i V—O 6,6 m, höjden öfver alfven något öfver 0,5 meter. Alla fornsakerna lågo i bållagret på bottnen af grafven.

Det karaktäristiska *pärlbandet* fanns äfven i denna graf och bestod af *4 större och 2 mindre polykroma* samt *5 klara enfärgade glaspärlor* däraf *1 ljust grön* och *3 blå af vanlig form* samt *1 blå af spiralvriden glastråd.*

Af *bensaker* funnos följande: *Bitar af en kam med järnnitar*, ornerad med långsgående refflor. En upptill plattad, nedåt så småningom tillspetsad *nål af ben med ornament* af linier och cirklar med medelpunkt. (fig. 10). Upptill har den varit försedd med hål. Liksom öfriga bensaker är nålen sönder. Den har varit omkring 1 dm. lång. Bredden upptill är 1 cm.

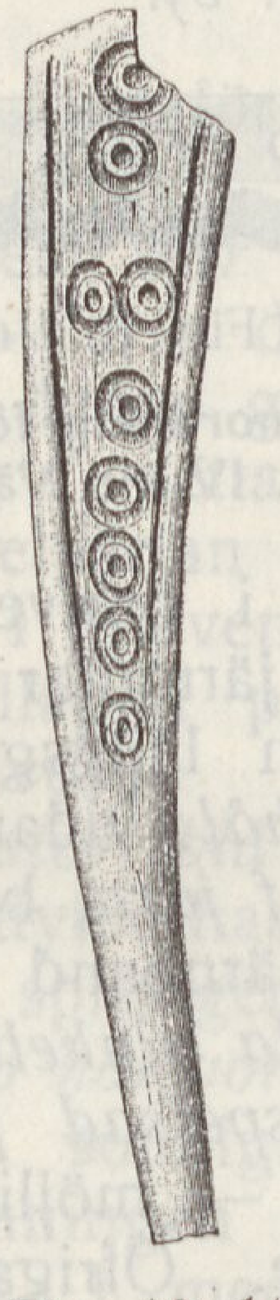

Fig. 10. 1/1

Ornerad bennål ur Graf IV vid Vestbyn.

Hängeprydnad (amulett?) *i form af en* 3 cm. hög liten *kägla* med toppen från sidorna plattad och med hål genom den plattade delen. Den rundade basytan, 1,5 cm. i diameter, bär repor som efter skrapning med knif, i dess kant synas 6 små inhak, hvarigenom den blir grundt stjärnuddad.

Benföremål af okänd bestämmelse i form af ett tveeggadt tunt jämnbredt blad, 12 mm. bredt, afbrutet och blott 5 cm. långt, nedra delen med rundad, tvär — ej eggad — afslutning. *En liten bearbetad faceterad benbit* kan möjligen vara öfre afslutningen af nyssnämnda föremål.

Af järn förekommo följande saker. *2 svagt böjda nålar med klumpformadt hufvud,* båda fullständiga, nära 9 cm. långa, samt 1 *likadan nål* i 3 stycken — en bit af midteldelen saknas. En *synål*, bruten i två delar, ögat synligt, ehuru igenrostadt. *20 nitar utom 4 hufvuden* och *många bitar af sådana. 6 små spik och bitar af spik. Några små järnbitar*, däribland delar af ett *beslag* af två små smala järnband med en nit igenom. *Brända ben och kol* förekommo ymnigt inom bålfläcken. Ett *obrändt ben*, som ej kunnat bestämmas, låg i ytan af alfven under kollagret.

Liksom i fråga om grafvarne I—III i samma graffält är det äfven beträffande Gr. V svårt att angifva åldern.

Graf VI utgjordes af ett rundt större jordblandadt röse af 1,2 m. i höjd och 7 m. i diameter. Af de undersökta grafvarne låg denna graf längst från platåns kant, 22 m. från denna och på något afstånd från öfriga grafvar.

På nordvästra sidan låg ett rundadt mindre stenröse tätt intill den stora grafven. På sydöstra sidan fanns ett likadant. Dessa kunna möjligen vara grafvar.

Graf VI bestod öfverst af 1 m. sten, därunder ett jordlager af ett par dm. Kolfläcken samt fläcken med brända ben utbredde sig på alfven i nordväst—sydostlig riktning.

Från stenlagrets botten strax öfver jordfyllningen i midten af grafven på och emellan de underst liggande stenarne upptogos följande *järnsaker. Sax af ullsaxtypen,* som M. 402, 21,4 cm. lång, skänklarnes spetsar saknas. *Stor knif*, 19,3 cm. lång, bladets bredd 22 mm. Bladet är utstyrdt å båda sidor med 4 mm. breda, grunda rännor längs ryggkanten (fig. 11.) *Liten knif*, 10,4 cm. lång, bladets bredd blott 1 cm. *Handtag till skrin* (jfr. O. 23), 9 cm. långt, 12 mm. bredt, på midten plattadt, svagt ryggadt, ändarna upphöjda i spiral. I båda ändarna sitta märlor eller sinkor för handtagets fastsättande vid skrinet. *Nyckel med ögla för upphängning* som M 498, fast med enklare handtag och ax med 2 armar, längd 12 cm. *Delar af en järngryta,* nämligen 7 bitar af själfva grytan samt de båda hankarna, hvilka bestå af järnband med järnringar upptill. (jfr. G. 495). Dessa äro egendomligt nog ej af samma dimensioner. *2 hästbroddar* som G. 438.

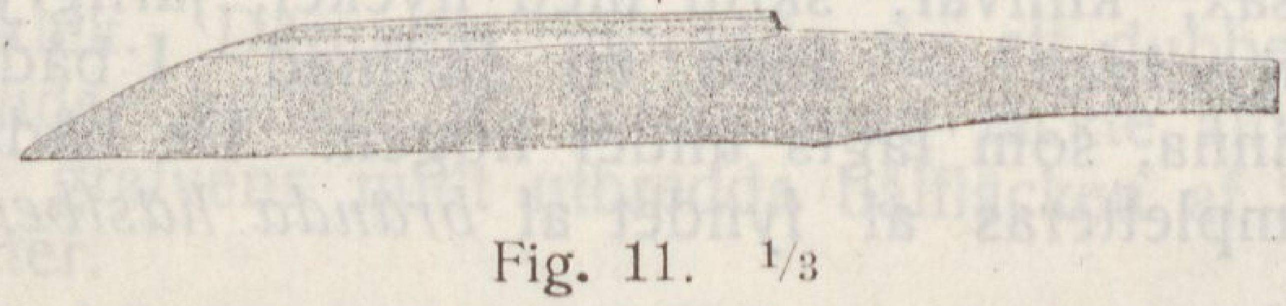

Fig. 11. 1/3

Större knif af järn ur Graf VI vid Västbyn.

Nere i jordfyllningen, hufvudsakligen i självfva bålfläcken, funnos tillsammans med brända ben något N V om midten nedannämnda *bensaker*.

Ett orneradt redskap af ben, bestående af en utbredd platta, triangulär till formen — uppåt söndrig. Nedåt fortsätter den i en 1,4 cm. bred benskena af 3—4 mm:s tjocklek (fig. 12). Redskapet är icke fullständigt, hvarföre det är svårt att gissa sig till dess bestämmelse. Möjligen är det af samma art som G. 478. Likartade ornament finnas på båda sidor. Hela föremålet är böjdt i bågform. Ett nithål med rost finnes vid öfvergången mellan det smala och det breda partiet. Bitar af en *benkam* med ornament af räta långsgående linjer på en bit, cirklar med medelpunkt på en annan bit.

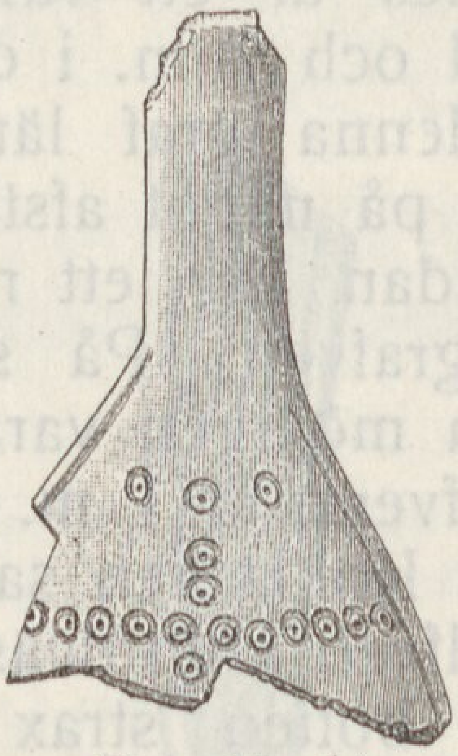

Fig. 12. 1/2
Redskap af ben ur Graf V vid Västbyn.

Vidare funnos i bålfläcken *3 klara blå fullständiga glaspärlor* samt *3 likadana, smälta till droppar*, och *2 gula sammansmälta, med guldblad inuti*.

Af *bronser* funnos *bitar af* ett sådant stort vackert, *olikarmadt bågspänne* som det i Vagled-grafven funna, 3 bitar blott bära ornament, 15 bitar sakna ornament och äro förstörda genom bränningen. I en af de sednare synes en *granatplatta*. Grafven innehöll vidare *9 nitar af järn*, 7—3 cm. långa, samt *1 spik* och en liten midt på i rät vinkel *krökt nubb*.

Med afseende på grafvens anordning liknar den grafven vid Hof med täckande röse och med en del af grafgodset lagdt uppe i röset. I grafven vid Hof var det *smyckena*, som fått sin plats där, i den senast beskrifna grafven däremot sax, knifvar, skrin med nyckel, järngryta o. s v., alltså *husgeråden* — ändå en skillnad. I båda fallen är det en kvinna, som lagts under högen. De båda hästbroddarne kompletteras af fyndet af *brända hästben* (tänder) i bålfläcken.

Vid den dödas bränning, som försiggått på platsen, där grafröset ligger, har en häst offrats och bränts.

Grafven VI vid Västbyn synes tillhöra 600- eller 700-talet e. Chr. och måste vara lagd öfver en förnäm kvinna.

* * *

På Frösön finnas grafvar äfven vid Mällbyn, Östberget och Kungsgårdshagen enligt lektor P. Olsson samt vid Mariedal, Valla (nere vid Storsjö-stranden), Rise (åtminstone en tämligen stor) och Frösö läger. På den senare platsen hafva ett flertal rundade rösen borttagits. Runda stenmängda bottnar synas ännu såsom märken efter dem. Mellan stenarne har kol iakttagits. Vid Vagled finnas flere grafvar än den därstädes undersökta.

II. Grafvar i Rödön.

I Rödöns s:n äro åtminstone 7 graffält från järnåldern kända. Lektor Olsson uppräknar följande platser: Öfvergården, Undrom, Sota, Trusta, Sundslägden, Vike och Krokom. Vackrast äro några grafvar, som ligga på Rödöns prästgårds ägor strax N om Sundslägden intill landsvägen. De äro tämligen stora och stenmängda samt likna mycket den undersökta grafven vid Hof.

Två grafvar i Rödön undersöktes nu, en i Undrom och en i Trusta.

Graffältet vid Undrom.

Vid Undrom har för länge sedan ett fynd af två ovala tvåskaliga spännbucklor af brons gjorts. Detta var i ett grafröse inne i byn på sluttningen ned mot Storsjön. Flere grafvar finnas där i närheten.

Den nu undersökta grafven vid Undrom låg isolerad från de öfriga N om byn, 1/2 km. S om sydligaste gården i By, ett par hundra m. V om stora landsvägen.

Graf I. Det var en rund låg kulle med en sänka i nordöstra delen. Höjden öfver alfven var 0,7 m. Diametrarne voro 7,2 m.

På 1 dm:s djup under ytan, något till V om midten, låg en liten flat triangulär häll af 6 dm:s största diameter och 1 dm:s tjocklek. Därunder utbredde sig ett dubbelt lager kullersten, under hvilket lös jordfyllning täckte alfven och den omkring grafvens midt utbredda bålfläcken af 2,5 m:s största diameter.

Inom en trängre krets af 1,5 m. i största utsträckning hittades de sparsamma fornsakerna.

De voro *13 hela och 15 itugångna nitar* (3 cm. långa) *af järn, 3 krökta och 1 rak järnten* af resp. 7—8 och 4 cm. i längd. *1 krökt, i ena ändan utplattad järnten*, 4 cm. lång, *1 smal krökt tillplattad spik med alldeles cirkelrundt hufvud* af 1,5 cm:s diameter, *3 järnbeslag* af dubbla band, 1,7 cm. breda och 4,2 cm. långa, sammanbundna med nitar af 1,1 cm:s längd, en i hvardera ändan af beslaget — 0,5 cm:s mellanrum mellan de parallellt liggande järnbanden.

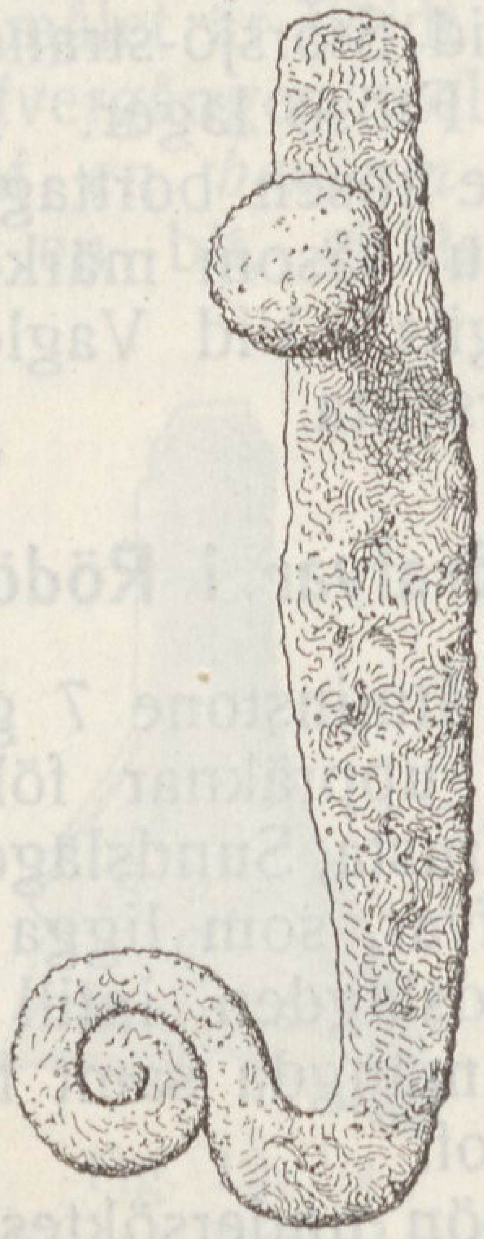

Fig. 13. 1/2

Redskap af järn ur grafven vid Undrom.

Ett *redskap af järn* (fig 13) af 12 cm:s längd och 1,7 cm:s bredd, i ena ändan omböjdt och spiralvridet samt i andra ändan med en tvärsigenom järnet gående nit med stort hufvud, ådrar sig mesta uppmärksamheten af allt grafgodset. Den har stor likhet med under yngre järnåldren förekommande *eldstål* t. ex. M. 490 och G. 483, fast niten alldeles saknas på de förut funna. 2 små brända flintbitar, den ena med tydliga märken i kanten efter eldslagning, vittna i alla händelser om att man gifvit den döde elddon med sig i grafven.

Med afseende på grafvens ålder kan ingenting säkert sägas, blott den gissningen kan framkastas, att den tillhör 6—700-talet e. Chr.

Graffältet vid Trusta och Sota.

Invid och på östra sidan om den lilla vägen mellan Rödö kyrka förbi Sota upp till Trusta träffas mellan de sistnämnda byarna en rad — väl ett tiotal — ganska stora gräsbeväxta rundade rösen. Flere äro borttagna vid odling.

Dessa äro grafvar från järnåldern. Vackra fynd gjordes 1886 vid raserandet af en af dessa grafvar, ett stort röse med fotkedja, som låg S om Trusta gästgifvaregård. Dessa fynd, 4 ovala spännbucklor af brons, ett dubbelskaligt och ett enskaligt rundt spänne af brons, en bronsbrakteat, en liten ring af koppar, 2 armringar flätade af fina koppartrådar, 3 nycklar af järn (med två taggar i axet), bit af ornerad benkam samt brända och obrända ben och kol tyda på 900-talet e. Chr. De ovala spännena äro af samma typ som de vid Hof funna (se ofvan).

Ett röse, beläget 150 m. Ö om det numera bortförda röset, där dessa fyud gjordes, undersöktes af mig.

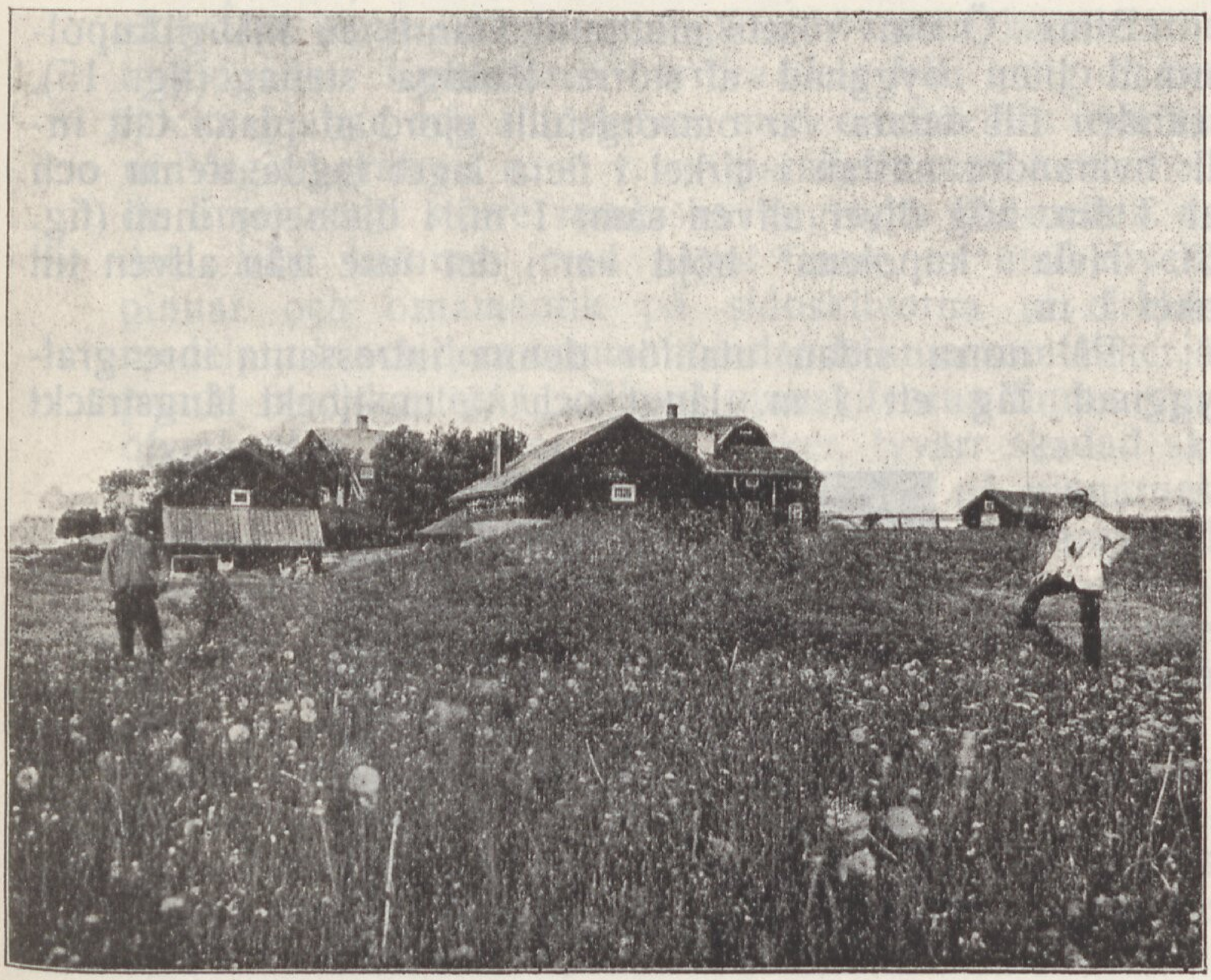

Fig. 14

Grafhög vid Trusta.

Graf I vid Trusta (fig. 14). Röset var beläget 140 m. S O om manbyggnaden vid Trusta, var väl afrundadt och hade en diameter af 11 m. och en höjd af 1,4 m. öfver omgifvande plana åker. Liksom i grafven vid Hof bestodo de centrala delarne uteslutande af kullersten, de yttre delarne däremot voro starkt jordmängda.

*) P. Olsson, ett graffynd från Vikingatiden vid Trusta i Rödöns socken i Jemtland. Sv. Fornminnesf:s tidskrift, h 18; 1887.

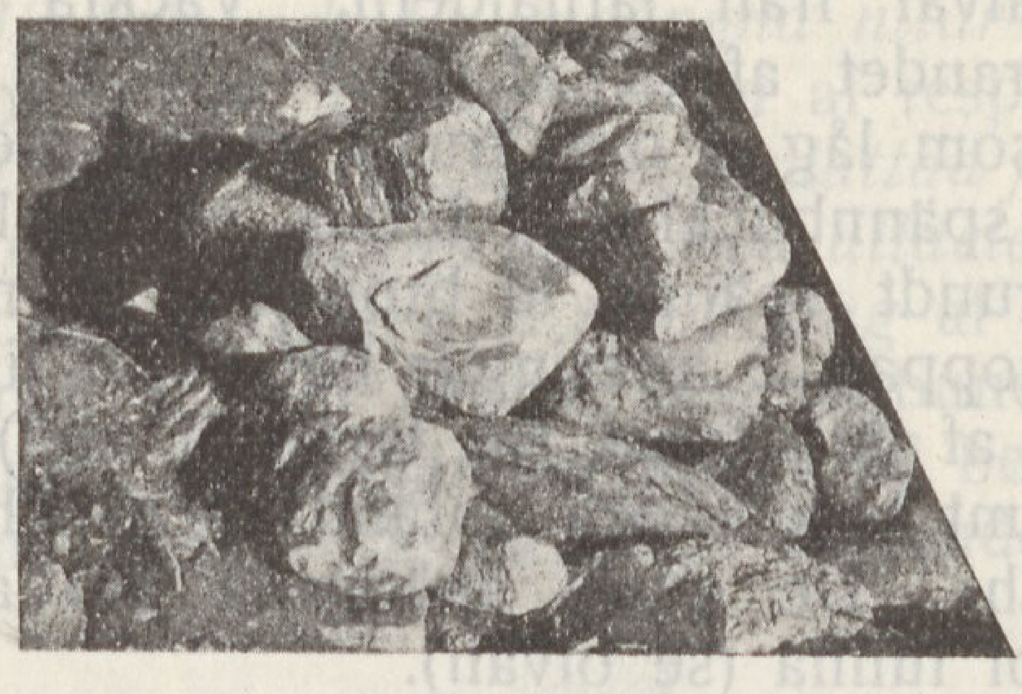

Fig. 15.
"Kupolen" i grafven vid Trusta.

Strax Ö om rösets midtpunkt fanns en ihålig kupolformad liten byggnad af större kantiga stenar (fig. 15). Grunden till denna var omsorgsfullt gjord af platta tätt intill hvarandra nästan i cirkel i flera lager lagda stenar och var 3 dm. hög öfver alfven samt 1 m. i diameter inuti (fig. 16). Hela "kupolens" höjd var i det inre från alfven till taket 1 m.

På norra sidan utanför denna intressanta inre grafbyggnad låg ett 1 m. långt och ½ m. tjockt långsträckt

Fig 16.
Grunden till "Kupolen" i grafven vid Trusta.

kalkblock, hvilande på bålfläcken. Denna senare utbredde sig på alfven under kupolen och till omkring 1 m. åt alla sidor om denna och var alltså omkring 3,5 m. i diameter.

Brända ben i stor mängd, såväl människo- som djurben, förekommo först och främst inom kupolen, där de lågo hopade med kol och fint grus till 0,5 m:s höjd öfver alfven; men de träffades äfven under kupolens grundstenar samt mellan och strax utom dessa. På 1 eller 2 dm:s afstånd från kupolgrunden hittades inga brända ben.

De fornsaker, som anträffades, funnos med några få nedan nämnda undantag inom kupolen samt mellan dess grundstenar.

Bland de upptagna sakerna märkes först ett 36 cm. långt *skifferbryne,* liggande i bitar — söndergånget genom skörbränning — utefter södra inre väggen af kupolgrunden. Brynet är tunnast på midten (1,3 cm.), tjockare (2,2 cm.) mot ändarne, 3,5 cm. bredt och är slipadt på en bredsida och båda smalsidorna.

Af *bensaker* märkas en mängd större och mindre *bitar af ett flertal kammar* från spridda ställen af kupolen, däribland skifvor med pinnar – de senare vanligen afbrutna — lösa pinnar, ornerade sidoskifvor, hvilka sammanhållit pinnskifvorna samt små nitar af järn, hvarmed kamdelarne varit hopfogade. Kambitarna härröra dels från en grof kam med tjocka pinnar och sidoskifvor med ornamentik som kammen ur Vagled-grafven o. s. v. — parallellt med kanterna löpande linjer samt större rombiska urgröpta fält mellan dem —, dels från kammar med något finare, en med mycket fina pinnar och ornamentik på sidoskifvorna af cirklar med medelpunkt och dem sammanbindande linjer samt linjer jämnlöpande med kanterna. Bland pinnskifvorna finnes en, som i öfverkanten bär rester af en vacker, tyvärr skadad skulptur.

På varianter i ornamentiken samt på pinnarnes olika tjocklek o. s. v. kan man se, att det måste vara med sammanlagdt *4 kammar*, man här har att räkna.

En bit af ett söndergånget *hänge af ben*, bestående af en långsträckt 3,5 cm. lång benbit med borradt hål, kan vara en *amulett.* Stycket är afbrutet efter hålet. Några smala trinda benbitar hittades, som kunna vara *delar af prylar eller nålar.*

Vidare hittades en mängd *järnsaker* på spridda ställen. Dessa voro: *2 hästbroddar*, den ena med böjda och den andra med raka tenar, *24 hela större nitar*, 2—3 cm. långa samt *delar af* omkring *10 likadana nitar*, *3 hela* samt *några bitar af* vanliga *spikar*, 3 cm. långa, *6* korta (1,7 cm.) mot spetsen hastigt afsmalnande *små spikar eller "nubb"*, *2* större *trinda spikar med prydliga cirkelrunda platta hufvuden*, *1 liten låg sinka* (2,2 cm. br.) af en plattad fin järnten med ändarne vinkelrätt utböjda, *en annan liten sinka* (2,4 cm. br.) af trindt järn med raka ändar, 1 *annan ännu mindre sinka* (1,2 cm. br.) af en tunn plattad järnten med raka ändar, 1 litet *rembeslag(?)* (1,8 cm. br.) af ett tunt 4 mm. bredt järnband med 6 mm. höga nitar genom ändarna (det undre bandet saknas), 2 *järnkrampor* af platta tämligen smala vinkelböjda tenar, en mängd *bitar af nitra*

och spikar samt *rostiga järnstycken* af saker, som ej kunna bestämmas, och slutligen ett 20-tal *små prydnadsnitar* eller *knappar*, de flesta funna i södra halfvan af kupolen. Dessa senare små nitar äro blott 0,5 cm. höga och hafva tunna platta cirkelrunda hufvuden, 11 mm. i diam., och mycket små fyrkantiga nitbleck. På några af hufvudena synes en tunn ärgbeläggning.

Ett enda *föremål af brons* hittades också i grafven, nämligen *en liten* 0,5 mm. tjock *plåtbit* (största diam. 8×6 mm.). Då det blott är ett brottstycke, är det omöjligt att gissa, hvad det kan hafva varit.

Af dessa saker äro blott några af de större och 2 af de små nitarna funna mellan eller strax utanför kupolen. En enda större nit låg 0,5 m. från kupolen intill den stora förut omtalade stenen.

Bland fornsakerna är slutligen att omnämna en bit *järnslagg* funnen 0,5 m. under grästorfven i utkanten af högen mot N V.

Den nu beskrifna grafven, hvilken ej närmare kan bestämmas till åldern, än att den torde tillhöra vikingatiden, har naturligtvis stort intresse på grund af den egendomliga kupolformiga byggnaden i högens inre, en anordning, som mig veterligen, förut aldrig iakttagits. I redogörelsen för den ofvan omtalade grafven vid Trusta, där de många bronsspännena hittades 1886, nämnes dock om 2 "runda grafplatser" inne i högen, innehållande brända ben o. s. v. Den ena af dem var begränsad af smärre stenar. En "grafplats", beståendc af "en af stenar bildad fyrkant" fanns där äfven. Möjligen har i denna stora hög öfver de små "grafplatserna" funnits kupolformade stenkammare, liknande kupolen i den af mig undersökta grafven. I båda dessa grafvar låg en stor flat kalkstenshäll i närheten af midten.

Af fornsakerna äro väl de små prydnadsnitarne eller knapparne det mest anmärkningsvärda.

Föröfrigt gjordes några fynd uti fyllningen inom kupolen, hvilka förtjäna särskildt omnämnande.

Bland de brända benen upptager listan öfver benfynden bl. a. ben af *häst* och *får* samt *fiskkotor* — de senare ännu ej bestämda till arten.

Vidare hittades *brända hasselnötter,* som gifva en antydan om att hassel möjligen vid tiden för grafvens tillkomst fanns växande i närheten. Som bekant finnes ej *hassel* vildt växande i Jämtland i våra dagar. I en graf från 1000-talet e. Chr. vid Rösta i Ås förekom emellertid

äfven hasselnötskal.*) Man kunde ju tänka sig, att hasselnötter under vikingatiden kommit hit upp genom handel, men då hasseln äfven är funnen subfossil i jämtländska torfmossar, är det icke omöjligt utan snarare sannolikt, att den ännu sent under förhistorisk tid vuxit i Jämtland såsom relikt från den längre tillbaka under postglacialtiden liggande mildare klimatperiod, som naturforskarne påvisat.

Det intressantaste fyndet från denna graf återstår slutligen att omnämna. Det är de kolade *sädeskorn*, som utsiktades ur de hemförda profven från fyllningen i grafvens botten. Dessa äro granskade af den förnämsta specialisten på detta område, den danske naturforskaren och arkeologen G. Sarauw. Hans uttalande om såväl dessa som de kolade sädeskornen från grafven vid Hof (se ofvan sid. 156) återges här:

"De forkullede korn fra graven ved Hof er, som De også skriver, af *byg* (Hordeum), så vidt de kan bestemmes. I prøven fra Trusta er der vist forkullede korn af *byg* og *hvede*, men ufuldstændige og stærkt medtagne af forkullingen. — Desuden andre sager, som jeg ikke i en hast kan bestemme."

Det första af dessa uttalanden är ett tillstyrkande af min bestämning.

Intresset samlar sig emellertid omkring fyndet af hvete i grafven vid Trusta. — Som bekant odlas mycket sällan hvete i Jämtland i våra dagar och knappast annat än försöksvis. Bevis för hveteodling i Jämtland under förhistorisk tid var därför något, som man knappast kunnat vänta sig. Emellertid låter detta förena sig med hvetets höga ålder såsom kulturväxt i Sverige — det är kändt redan från öfvergångstiden mellan vår äldre och yngre stenålder **), och fynd föreligga från hela vår stenålder samt från bronsåldern ***). Och från järnåldern, något af de 6 första århundradena e. Chr., härrör ett fynd af hvete i Uppland ****). Hvetet såsom förhistorisk kulturväxt i Jämtland passar godt samman med det, som förut omtalats om hasseln och dess forntida utbredning.

*

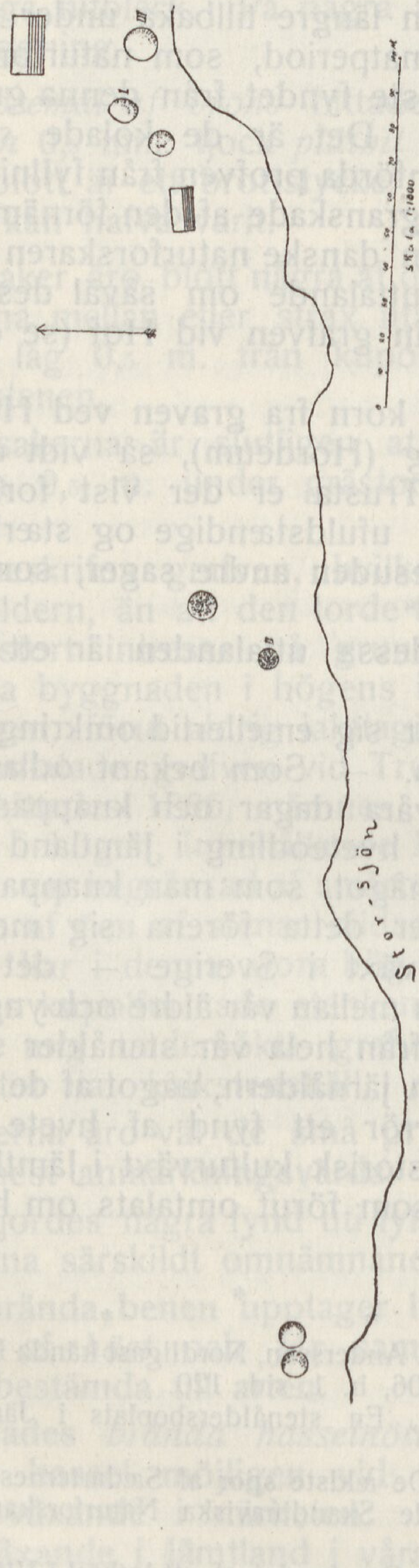
* *

*) K. 369. Jfr G. Andersson, Nordligast kända lokalen för fossil hassel i Sverige. Ymer 1906, h. 1, sid. 120.

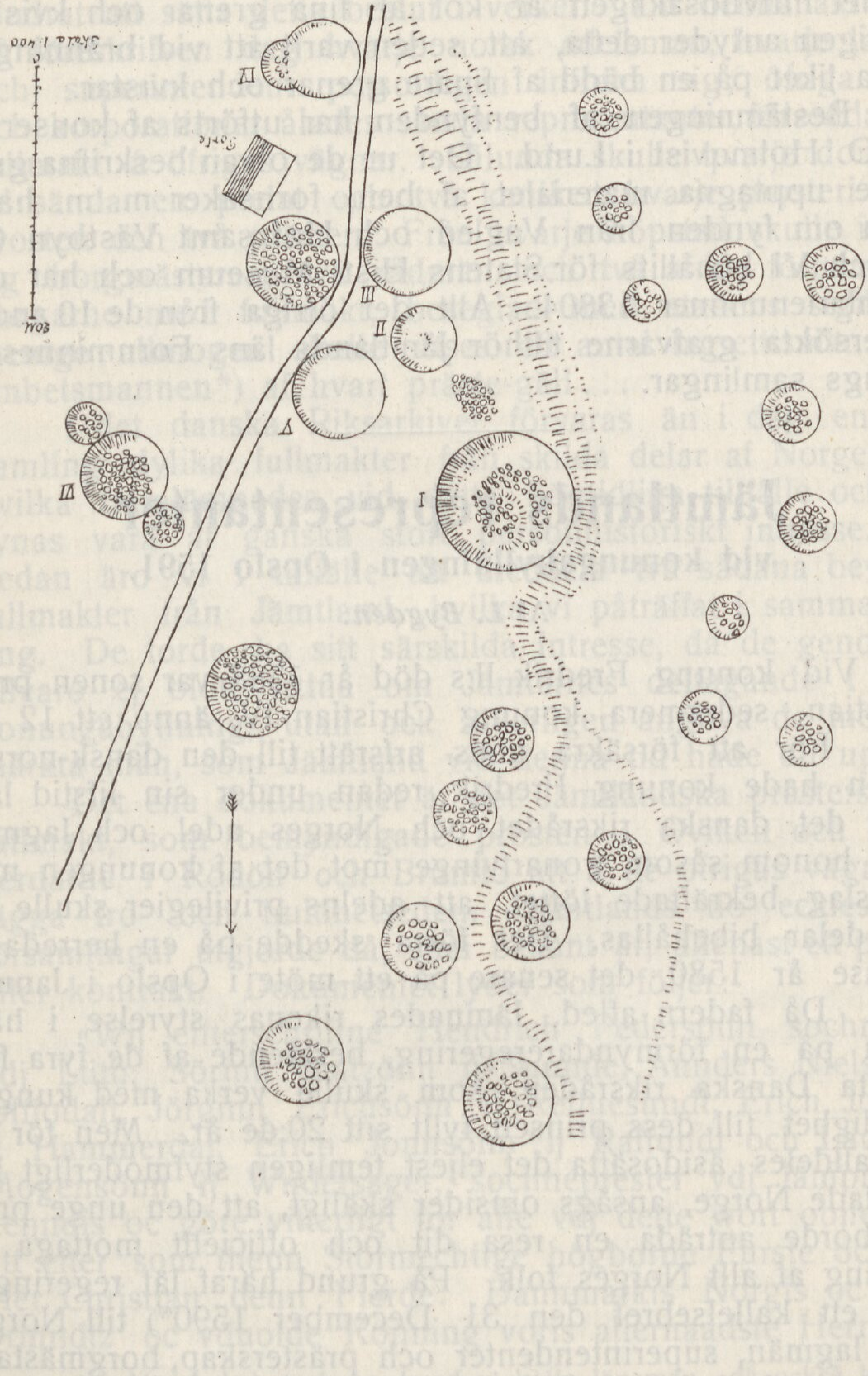
**) K. Kjellmark, En stenåldersboplats i Järavallen i Limhamn, A. T. 17,3, sid. 101.

***) G. Sarauw, De ældste spor af Sædarternes Dyrkning i Sverige. Förhandl. vid det 15:de Skandinaviska Naturforskaremötet i Stochkolm 1898, sid. 293.

****) R. Sernander, Om fyndet af ett lerkärl i Vifvelsta-mossen, Markims socken, Uppland. Månadsbl. 1900, sid. 47.

Graffältet vid Öhne på Frösön.

Gravfältet vid Västbyn på Frösön.

Af Friherre Cl. Kurck i Lund har en bestämning af kolmaterialet från grafvarne företagits. Resultatet af hans arbete kan här endast öfversiktligt meddelas.

I ingen af grafvarne fanns kol af ek. Däremot fanns *lindkol* från en lokal. I öfrigt voro trädslagen *fur* och *gran* samt *björk*. Anmärkningsvärdt är, att nästan i hvar och en af grafvarne förekomma kol af såväl barr- som löfträd och att det hufvudsakligen är kol af fina grenar och kvistar. Möjligen antyder detta, att seden varit att vid bränningen lägga liket på en bädd af finare grenar och kvistar.

Bestämningen af benfynden har utförts af konservator O. Holmqvist i Lund. Det ur de ofvan beskrifna grafvarne upptagna materialet af ben, fornsaker m. m. har i fråga om fynden från Vagled och Hof samt Västbyn Gr. IV och VI behållits för Statens Hist. Museum och har där inventarienummer 13804. Allt det öfriga från de 10 andra undersökta grafvarne tillhör Jämtlands läns Fornminnesförenings samlingar.

Jämtlands representanter
vid konungahyllningen i Opslo 1591.

Af *L. Bygdén*.

Vid konung Fredrik II:s död år 1588 var sonen prins Christian, sedermera konung Christian IV, ännu ett 12 års barn. För att försäkra hans arfsrätt till den dansk-norska tronen hade konung Fredrik redan under sin lifstid låtit både det danska riksrådet och Norges adel och lagmän hylla honom såsom tronarfvinge mot det af konungen med handslag bekräftade löftet, att adelns privilegier skulle till alla delar bibehållas. Det förra skedde på en herredag i Odense år 1580, det senare på ett möte i Opslo i Januari 1582. Då fadern afled, lämnades rikenas styrelse i händerna på en förmyndareregering, bestående af de fyra förnämsta Danska riksråden, som skulle verka med kunglig myndighet till dess prinsen fyllt sitt 20:de år. Men för att icke alldeles åsidosätta det eljest temligen styfmoderligt behandlade Norge, ansågs omsider skäligt, att den unge prinsen borde anträda en resa dit och officiellt mottaga en hyllning af allt Norges folk. På grund häraf lät regeringen utgå ett kallelsebref den 31 December 1590*) till Norges adel, lagmän, superintendenter och prästerskap, borgmästare, rådmän och borgare, lagrettismän, bönder och menige all-

*) Norske Registranter Bd. 3:159.

moge att infinna sig i Opslo den 8 Juni 1591 för att högtidligen hylla den unge fursten och svärja honom trohetsed. I samma bref omförmäles, att man omedelbart efter konung Fredriks död varit betänkt på denna hyllning, men att de vidlyftiga begrafningsanstalterna, mottagandet af en del beskickningar från utländska makter samt de för öfverfarten nödiga krigsskeppens användning för andra ändamål hittills hindrat att sätta detta beslut i verket. Till denna akt skulle på föreskrifven dag hvarje norsk adelsman, hvarje lagman och superintendent personligen infinna sig; öfriga stånd och korporationer ålades sända representanter, försedda med fullmakt å öfrigas vägnar. Sålunda skulle hvarje domkapitel sända en prelat och två kaniker, hvarje prosteri sända prosten och två präster. Från hvarje köpstad skulle infinna sig borgmästaren, två rådmän och två af de förnämligare borgarne med fullmakt, beseglad med stadens sigill. Af menige allmogen skulle utses ett antal lagrettismän jämte embetsmannen*) af hvart präste-gäll . . .

I det danska Riksarkivet förvaras än i dag en liten samling dylika fullmakter från skilda delar af Norges rike, hvilka framlämnades vid detta högtidliga tillfälle och som synas vara af ganska stort personhistoriskt intresse. Här nedan äro vi i tillfälle att meddela två sådana bevarade fullmakter från Jämtland, hvilka vi påträffat i samma samling. De torde ha sitt särskilda intresse, då de genom sin tillvaro ej blott vittna om Jämtarnes deltagande i denna konungahyllning, utan ock säkerligen angifva de mest bemärkta män, som Jämtland vid denna tid hade att uppvisa.

Det ena dokumentet är det Jämtländska prästerskapets fullmakt, som bemyndigade prosten i Oviken och kyrkoherdarne i Rödön och Brunflo att å de öfrigas vägnar aflägga tro- och huldhetseden. Jämtlands tio ecklesiastika församlingar utgjorde då, som bekant är, allenast ett prosteri eller kontrakt. Dokumentet lyder som följer:

»Wij effterschriffne Hendrich Pedersönn sochneprest vdj Liith, Sörinn Matzönn ij Sunnde, Annders Nielsönn ij Offlodall, Jörginn Erichsönn ij Reffuesundt, Erich Jonsönn ij Hammerdal, Erich Jonnsönn ij Raffundt och Laurendtz Mogensönn ij Wndersager, sochneprester vdj Jämptelandt, kenndis oc göre vitterligt for alle vdj dette wort obne Breff, att efter som thenn Stormechtige högborne Furste oc Herre Her Christian denn Fierde: Dannmarkis Norgis oc Gottis prinndtz oc vduolde Konning voris allernaadste Herre haff-

*) Härmed betecknas hvad vi kalla länsman, då också benämnd bondelänsman, för att skilja honom från de kungliga högättade länsmännen eller länsherrarne.

uer nu ladit udgaa Hanns Matt:z obne Breffue öffuer allt Norgis Riige förmeldenndis att Hanns Matt:z effter menige Dannmarkis Riiges raadt oc gode Betennckende för gott anndseedt oc Besludit haffuer, att wille lade sig hylde aff alle Hanns Matt:z Wnndersatte her öffuer allt förbemelte Norgis Riige oc tidenn oc stedit der till beramit att schulle wære her vdi Riiget vdi Oslo denn viij Junij förstkommendis, Huorföre Hanns Matt:z Breff fordrer Prouister medt tho prester aff huer Prouisti medt scrifftelig fulmacht aff alle de anndre som vdi samme prouisti boendis ere att wære till för:ne tidt till stede vdi Oslo, att förfare huis till samme tidt om bemelte Hanns Matt:z hylding Bliffuer förregiffuidt, oc der vdinnen göre oc samtycke huis Hans Matt:z wndersatte till Bestembde tid för gott anndse oc Bevilgenddis worder, effter huilckedt Hanns Matt:z obne Breff wij oss vdj all underdanighedt oc gehörsamhedt wille rette oc förholde. Oc derfföre haffue wij nu sambtligenn paa allis woris wegne tilbetrodt oc fulmact giffuidt hederlige oc wellerde menndt her Erich Mogennsönn, prouist udi Jamptelanndt, her Lauridz Mogennsönn sochneprest udi Rödenns prestegieldt oc her Peder Anndersönn sochneprest udi Brönndtzfloo prestegieldt till högbe:te woris allernaadste herris hylding att wære tillstæde vdj for:ne Osloe, till för:ne daug oc paa allis woris wegne vdj alle maade, att göre fulbyrde oc sambtycke huis alle Hans Matt:z wndersatte ther för gott anndseendis oc görendis wordir. Epther huilckidt wij medt thennem oss paa dett aller underdanigste som lydige oc tro wnndersatte rette och forholde wille oc gerne holde oc epther komme thenn Eeidt oc forplicht the Hanns Matt:z ther paa inndgaa göre oc suerge. Till widtnesbyrdt haffue wij ladit denne woris fulmacht medt wort Lanndtz gemeenlige Signede besigle. Actum Frösöönn denn iij Maij anno M. D. XCI.“

Den andra af menige allmogen under samma landsens insegel utfärdade fullmakten, som såsom ombud uppräknar fyra länsmän och 15 ₗagrettismän, har följande lydelse:

“Wy effther skriiffuen menige mannd vdj Jemptelanndt kænndiis oc giöre for alle veterliigt met thette wort obnne breff at vij haffue neffnet oc udskriiffuit nogre mennd her aff Jemptelannd, som skulle drage ner tiill Opslo æffther Konngliig Mat:z breff lydelse, som bleff lest för oss, der at hylle oc suergie denn vnnge herre herthug Christiernn Fredricksson tiill wor rette herr oc konnignn (!). Thiisse Effther skriiffne ere neffnnde: Jörenn po Vaglem, Jonn Monsson po Heste, Mons Jonnsson ij Onnsalenn lændz-

mend oc Lasse Olsson ij Berg lenndzmannd, lagrettismænnd Niels Olsson ij Staffngierd, Per Ersson ij Nörderönn, Hymijng Masson ij Onnsalenn, Tord Masson po Rastenn, Jonn Persson ij Löste, Niels Jonnson ij Östenaar, Jonn Monsson ij Aargard, Oluff Persson po Monstad, Lasse Symonsson ij Önder, Eriich Monsson po Kougstad, Annders Biörsson, Per ij Grefftlie, Jenns Anndersson, Paall Ersson ij Siide oc Jesper Jennson. At saa ij sannheit ær lathe vij trijcke wort lanndzenns innsiigell her paa, som skriffuit ær Anno domini 1591".

Begge fullmakterna äro beseglade med "Jemptelands indsegell 75", hvilket i en bred sköld visar tvänne från hvarandra vända upprätta bilor, skilda af ett smalt utdraget dubbelkors. Såsom omskriften utvisar erhöll landskapet detta sigill år 1575, men på konung Christian IV:s befallning blef detta sigill Jämtarne sedermera fråntaget till straff för deras svenskvänliga hållning under Baltzar-fejden år 1613. Vid utväljande af ombuden tyckes allmogen ej så noga följt det kungliga påbudet. Som någon köpstad ej då fanns i Jämtland, kunde landskapet naturligtvis icke sända någon borgarerepresentant.

Af öfriga landskapets myndigheter eller här bosatta ämbetsmän, som voro kallade att personligen infinna sig, nämna vi superintendenten i Trondhjem mag. *Hans Mogensson*, under hvilken andliga myndighet Jämtland kom genom Stettinerfreden 1570. Han omtalas uttryckligen såsom närvarande, "blid och bräckt af ålder och mångfaldiga mödor".*) Otvifvelaktigt torde äfven Jämtlands gamla lagman *Nils Bodelsson* infunnit sig till denna hyllning, ehuru hans lagmanstjänst den närmast föregående tiden uppehållits af vikarier och han själf tidtals vistats i Norge. Hans efterträdare i lagmansämbetet Peder Thomasson blef först utnämnd därtill den 7 November 1594.**) För öfrigt torde Jämtland vid denna tid knappt haft någon egentlig frälseman boende inom sina gränser, sedan den gamla Skunkeätten i Hackås nedsjunkit till odalmannaklassen.

* * *

För att gifva mera lif åt de döda fakta, som vi ofvan meddelat, skola vi till sist, återgifvande den framställning *Bering Liisberg* i sin biografi öfver kon. Christian den Fjerde gifvit, skildra huru vid denna hyllningsakt tillgick. Han stödjer

*) Mitis Joannes Magni, qui Nidrosiensis
Antistes, senio multisque laboribus haustus.

**) Norske Registraturer Bd 3: 358.

sig därvid på ett åsynavittne och deltagare i festen, lektorn i staden Opslos lärdomsskola *Halvard Gunnarsson*, som i ett långt latinskt poem bevarat minnet af händelsen.*)

Den 25 maj 1591 ankrade under Akerhus' slottskanoner en dansk flotta, bestående af 4 större skepp: Gideon, Josaphat, Raphael och Falk von Bergen samt en del mindre fartyg. Ombord å skeppen funnos, utom prins Christian, tre af förmyndareregeringens medlemmar, nämligen riksråden Niels Kaas, Peder Munk och Christopher Walkendorff jämte ett stort antal af adeln och hofstaten. Tiden, som förflöt till hyllningsdagen, användes af den unga prinsen att se sig om i den vackra fjällnaturen och att i audiens mottaga den norska adeln och de högre ämbetsmännen alltefter de anlände till staden, samt att förhandla med en rysk ambassad, som här i Opslo länge afvaktat hans ankomst. Dess ordförande, Gabriel Salomona, hade bland annat i uppdrag att tolka Czarens deltagande i sorgen efter konung Fredrik, att aftala om ett gränsmöte, där frågan om de omtvistade gränserna i Lappmarken och Nordlanden kunde bli afgjord,**) samt äfven anhålla om tillåtelse för en rysk beskickning att på resan till kejsaren få taga vägen genom Norge, Under samma tid var man ifrigt sysselsatt med att på Hofvedtangen, den landtunga, som vester om Opslo sköt ut i fjorden sydost nedanför Agerhus slott och på hvilken det nuvarande Christiania till en del är uppbygdt, uppslå tribuner och göra allt klart till hyllningsfesten.

Den 8 Juni från tidigt på morgonen strömmade folk ut på Hofvedtangen. Välborna jungfrur och matronor togo plats på en "theater", som var rest midt emot den kungliga tribunen, båda öfverklädda med rödt kläde och nu skimrande af guld och dyrbara stenar. Klockan 11 slogs slottsporten upp och under trumpeters och trummors ljud red prinsen ut, åtföljd af en talrik och lysande skara. Den unge 15-åriga fursten med sina klara ögon och friska kinder, som med lätthet tyglade sin kraftiga dansande gångare, gjorde genast ett godt intryck på den stora människomassan, alla ville se och hälsa på honom under glädjerop. Sedan prinsen förts till sin tronstol och rikets förnämsta män intagit sina platser, framträdde kansleren Nils Kaas och tackade i prinsens namn alla, som infunnit sig. "Fredrik den Andre — yttrade han vidare — hade bestämt, att hans äldste son skulle efterträda honom och liksom han själf, hans

*) Poemets titel lyder: Akrostichis de inauguratione Christiani Quarti. Rostochii 1601.

**) Ett sådant gränsmöte blef äfven inom året beslutadt att hållas mellan utskickade från storfursten af Moskva och norska myndigheter.

fader och farfader herrska öfver dessa tvänne riken Låtom oss då tacka Gud, att han gifvit oss en laglig och from tronarvinge, det bästa värn mot ofred och borgarkrig. Som I åtlydt fadern skolen I åtlyda sonen, som vill vara Eder en mäktig konung och skydda Eder mot svekfulla fiender, han vill hålla lag och rätt, försvara Evangelium och straffa missdådare, ty ett godt träd bär god frukt. En hvar träde nu fram efter sitt stånd och svärje knäböjande med uppräckta finger vår furste trohet på gammalt sätt med höfviskhet och allvar".

Från det vidsträckta rikets aflägsnaste provinser hade representanter kommit samman. Först framträdde inför den kungliga tribunen den norska adeln och lagmännen, iklädda sina gyllene halskedjor, och hyllade den unge konungen, hvarvid kansleren sjelf förestafvade eden. Därefter kommo i ordning de fyra superintendenterna jämte kaniker samt öfriga prästerskapet, så borgmästare, rådmän och borgare samt slutligen menige allmogen. Folk från Nordlanden och Lappmarken, från Oplanden och Hedemarken, från Viken och Agdasidan och Österdalarne, från Gulbrandsdalen och Telemarken hade infunnit sig. De sistnämnda, med hvilka Jämtarne i ännu äldre tider tillbaka sägas ha täflat i vildt sinnelag, kommo på fäderns vis iklädda dräkter af ogarfvade skinn och med håret så långt, att det hängde ned öfver skuldrorna. Pilkoger och båge buro de vid sidan. — Så skildras i korthet hyllningsaktens förlopp.

Men nu veta vi dessutom, att då Trondhjems stifts prästerskap framträdde för att knäböjande aflägga eden, tre Jämtländska präster äfven funnos bland dem, och då Jämtlands allmoge uppropades, känna vi dem alla vid namn.

* * *

Detta var första gången som konung Christian trädde i beröring med sitt norska folk. Senare under sin regering besökte han Norge många gånger. Vi kunna tillägga, att då han jämte sin unga drottning Anna Katharina och son år 1610 på liknande sätt mottog det norska folkets hyllning, hade Jämtlands allmoge äfven nedsändt representanter till Opslo.

Öfversigt af Jämtlands läns fornminnen från hednatiden.

Sjätte tillägget.

Af Peter Olsson.

I. Norra domsagan.

I. Hammerdals härad. ***Frostviken.*** Bladet af en smal *flintdolk*, väl gjord, f. vid nyodling omkring 500 m. från sjön Munsvattnet under byn af samma namn, hvilken omslutes af Hotagens sn. *Fornvännen* 1907 sid. 263. (St. M. 13261).

Alanäset. En bred *hålmejsel* af en grå stenart, f. 1904 under djupplöjning i Alanäsets by, Sörgården. Är i tvärsnitt rektangulär och uppåt något afsmalnande, icke öfverallt slipad men med hel och hvass hålegg. Öfre ändan oregelbunden, vid midten högst. Mejselns rygg eller baksida är något kullrig. Längd 143 mm., största bredd 38, tjocklek 30, håleggens bredd 33 mm. (J L. F. 680).

Hammerdal. En mindre *spjutspets af lerskiffer*, f. vid Görviksjön. Den är på båda ytorna trindryggad, afsmalnar långsamt uppåt (yttersta spetsen afbruten), har en kort tånge och två föga utstående men hvassa mothakar, skilda från tången genom smala inskärningar. L. nu 77, B. 16, T. 4 mm., tångens längd 9 mm. (J. L. F. 690).

En oval *knacksten* af kvartsit, f. på samma ställe som föregående redskap. Den är öfverallt slät — en vanlig rullsten — men har nära ena ändan genom slag förlorat en bit. Tvärgenomskärningen bildar nästan en cirkel. L. 84, B. 37 - 35 mm. (J. L. F. 691).

Tre *stenar af ljus flinta*, f. på Strömnäs egor omkring 100 m. från Länglingsån. En af dem tyckes vara bearbetad men dock ej något färdigt redskap. De äro att anse såsom material till redskap eller ämnen till redskap. Längd 109, 68 och 60 mm. (J L. F. 693).

En *stenhammare med rännformig fördjupning* rundtom, f. på samma ställe som föregående. Den är af granit, oskadad, i tvärsnitt elliptisk och har svagt konvexa slagytor. Rännan går kring stenens midt. L. 100, B. 86, T. 52, rännans bredd 21 mm. (J. L. F. 692).

På Strömnäs egor, ovisst på hvad ställe, äro vidare funna två små *redskap af brun lerskiffer*, något olika till formen. Båda äro platta, snedt afsmalnande åt ena ändan (skaftet? Jfr. knifven från Åloppe, *Fornvännen* 1906, fig. 33), åt ena kanten förtunnade, dock utan verklig egg, och äro måhända ämnen till små eneggade skifferknifvar. De

skulle också kunna användas som brynen, men slitspår saknas. Det enas L. 67, B. 19, T. 4—3 mm.; det andras L. 73, B. 14, T. 6—2 mm. (J. L. F. 694 a. b.)

2. Lits härad. ***Lit.*** Under plöjning fann man 1900 i Korsta 1 km. från Indalsälfven en *spjutspets af grå skiffer*, trindryggad, jämnbred, med tånge och små utåtriktade mothakar. Öfre delen afslagen. L. nr 72, B. 16, T. 6, tången 12mm. (J. L. F. 598).

3 Rödöns härad. ***Rödön.*** En vid skafthålet afslagen *skafthålsyxa,* hvars nedre del sedan fått ett nytt, dock blott från ena sidan påbörjadt skafthål med kvarsittande tapp i midten, skall vara funnen vid Sandnäset. Fragmentets L. 120, B. 51, T. 37 mm. (Afgjutning i J. L. F. 816).

Ås. På Henr. Nilssons i Granbo egor fann stud. R. Hermansson 1905 en *skafthålsyxa*, mest liknande fig. 59 i Montelius, *Sveriges forntid*, texten. Den är af sandsten, har nedplattad bane (44—27 mm. hög) men delen nedanför skafthålet högre (50—43 mm.) L. 125, B. 53, eggen 42 mm. (Ö. L. M.)

Under sommaren 1904 undersökte d:r K. Kjellmark elfva grafvar å graffältet vid Rösta, som är från vikingatid. Där funnos en mängd fornsaker, som behandlas i denna tidskrift III, sid. 182, samt i *Ymer* 1905.

III. Östra domsagan.

I. Ragunda härad. ***Ragunda.*** Den i denna tidskrift I., sid 90 omtalade spjutspetsen af skiffer från Gevåg bör rättare kallas en *tvåeggad knif.* Den är af mig afbildad i *Jämtland och Härjedalen under hednatiden*, Östersund 1900, fig 11.

Fors. En *skifferyxa* med afrundad egg, väl slipad vid eggen men för öfrigt slagen såsom yxor af Nöstvettypen, hvilka den liknar (se A. W. Brögger, *Øxer av Nøstvettypen,* Kristiania 1905, sid 38), är funnen 1908 under dikesgräfning 30 cm. under jordytan vid Vestansjöbodarne. I tvärsnitt är den närmast rektangulär. Den liknar mest en skifferyxa från Jockmock, afbildad i *Månadsbl.* 1897, fig. 14. Största tjockleken ofvan midten. L. 155, B. 51, T. 22 mm. (J. L. F. 796).

Under en växande gran vid Stadsforsen på Vesteråsens laxfiske är för mer än 50 år sedan f. en *järnyxa* af urgammal form och en *spjutspets* af järn jämte kol, troligen från vikingatid (J. L. F 632).

2. Refsunds härad. ***Refsund.*** Af den i denna tidskrift I. sid. 19 omtalade båtformiga skafthålsyxan, f i Refsundsjön vid Gimåns utlopp ur sjön, har fornminnesföreningen nu fått en afgjutning. Yxan är vid båda ändarna något skadad. L. 180, B. 65, T. 37 mm. (J. L. F. 818).

Bodsjö. En *stenyxa* utan skafthål, f. 1901 i Skurun å Bodsjöns strand midt emot kyrkan. Det är en prickhuggen trindyxa — den första från länet — med elliptisk tvärgenomskärning, slipad endast mot eggen, som är afrundad. Yxan afsmalnar småningom uppåt, men största tjockleken är något ofvanom midten. Yxan är tjocknackad och liknar mest (nästan alldeles) en från Hardanger, som afbildas af A. W. Brögger, *Norges Vestlands stenalder*, Bergens Museums Aarbog 1907, fig. 39. Liknande men uppåt tillspetsade och trindare yxor äro Montelius *Sv. forns*. 15 och *Fornvännen* 1906 s. 200, fig. 2. L. 140, B. 47, T. 32 mm. (J. L. F. 675.)

På en åker i Skurun är f. en sten, som kan vara hälften af en *mejsel* eller yxa. I tvärsnitt är den elliptisk och afsmalnar emot ena ändan. L. 102, B. 55, T. 33 mm. (J. L. F. 676.)

3. Brunflo härad. ***Brunflo***. Vid odling fann man 1904 i Odensala en *stenhammare med ränna rundtom* af kvartsit. Rännan går längs bredytorna och delar dem midt itu. Små bitar hafva lösslagits. L. 134, B. 107, T. 73 mm. (J. L. F. 683.)

I ett stenröse i Ope har man funnit en *järnyxa*, en *spjutspets* af järn och en *järnten*, sannolikt alla från vikingatid (J. L. F. 679.)

4. Hackås härad. ***Hackås***. Äfven vid Gillsta och Fäste finnas flera grafhögar från vikingatid.

IV. Vestra domsagan.

1. Offerdals härad. ***Offerdal***. Inom socknen, men på icke närmare känd plats, är funnen en ovanligt stor och bred *harpunspets af ben* med fåror för flinteggar och med rik lineär ornering, som visar, att den kanske är från Ancylustid, alltså äldre än någon annan hittills inom länet funnen fornsak. Afbildad i *Fornvännen* 1907, fig. 135, L. 262, B 30 mm. (St. M. 13300.)

Hällmålningar i röd färg finnas jämväl på en stenhäll i vattenbrynet af en tjärn sydvest om fjället Oldklumpen enligt uppgift i Sv. Turistför. Årsskrift 1909 sid. 246.

2. Undersåkers härad. ***Åre***. På stranden af Granön i Ånnsjön hittades 1906 en stor *skifferspets*. *Fornvännen* 1907, sid. 187.

En *spjutspets* af järn från vikingatid är funnen nedom Åreskutan (J. L. F. 667.)

G. Hallström omtalar på nyss anförda ställe i *Fornvännen*, att han funnit rester af en *brandgraf* nära hällrist-

ningen i Landverk samt två grafhögar i Bunnerviken omkring 800 m. V. N. V. från gårdarne.

3. Hallens härad. ***Hallen***: Skifferspjutspetsen från Dammån (II sid. 200) bör rättare kallas *knif* eller *dolk*. Den tillhör nu Statens historiska museum. Afgjutning i J. L. F.

4. Snnne härad. ***Frösön***. Vid Löftorpet har man för cirka 20 år sedan funnit ett *träns*, antagligen från vikingatid (J. L. F. 793).

Sunne. En *spjutspets af flinta* är, enligt Östersundsposten för 2 Nov. 1908, funnen på Sunne prestbords egor.

Ett stycke af en *stenyxa* af röd granit hittades 1907 i Månsåsen på hemmanet Tagesgårdens egor af målaren Wikström. Den är i genomskärning rektangulär, slipad på alla sidor men ofullständigt. Eggen bortslagen. L (nu) 80, B. 51, T. 35 mm. (Hos enskild person).

5. Ovikens härad. ***Oviken***. Vid uppgräfning af en åker 1894 fann man i Hanabacken en *stenhammare* med starkt konvexa ändar och en mycket bred inknackad ränna rundt omkring. Den är oskadad. L. 87, B. 70, T. 60 mm. Rännans bredd 27 mm. (J. L. F. 795.)

I Oviken är funnen en *spjutspets* af järn, som jag ej sett. Är kanske från hedentid. (J. L. F. 748).

Myssjö. Vid nyodling i Elfven fann man 1907 en *flintdolk* med tvåsidigt skaft. Den liknar Montelius, *Sv. forns*. 56, men skaftet är som på fig. 54 hos A. W. Brögger, *Norges Vestlands stenalder*. L. 175, B. 48, skaftets bredd 25, tjocklek 10 mm. (Afgjutning J. L. F. 815).

Under plöjning har man funnit i Ångron en *spjutspets af lerskiffer*. Den har kort tånge och stora hullingar samt är på båda sidor ryggad. Tämligen bred och långsamt afsmalnande uppåt är den vid spetsen afrundad. Ingen liknande figur kan jag anföra. L. 128, B. 33, T. 11 mm., tångens längd 10 mm. (J. L. F. 709).

V. Södra domsagan.

1. Bergs härad. ***Rätan***. Vid Öfverturingen, nu öfverflyttadt till Hafverö s:n, har man å norra sidan Turingstjärn på cirka 75 cm. djup funnit en *skafthålsyxa* af koppartypen (Rygh, *Norske Oldsager* 36, Montelius *Sv. forns*. 98), den första för länet. Mest liknar den fig. 46 hos A. W. Brögger, *Norges Vestlands stenalder*, men den utvidgade öfverskjutande banen är konisk (icke plattadt konvex). Längs hela framsidan går en tydlig, vid skafthålet vidgad, ränna men ingen upphöjd rand längs midten af hvardera

Öfversikt af nu (år 1909) kända stenåldersredskap, f. i Jämtlands län:

	Jämtland					Helsingland	Herjeådalen	Summa
	Obeständ	Norra	Östra	Vestra	Södra			
	domsagan							
A. ARKTISKA:								
Af ben: harpun	—	—	1	1	—	—	—	2
metkrok	—	—	1	—	—	—	—	1
hängprydnad	—	—	—	—	—	—	1	1
Af horn: rätyxa	—	1	—	—	—	—	—	1
Af sten: spjut eller pilspets	3	37	21	11	—	8	1	81
knif eller dolk	1	5	3	2	1	—	—	12
kvartsspets	1	1	—	—	—	—	—	2
yxa eller rätmejsel	—	2	8	1	—	—	—	11
hålmejsel	—	2	1	—	—	—	—	3
skrapa (?)	—	1	—	—	—	—	—	1
hammare med ränna	—	8	2	4	1	—	2	17
borrad skifva	—	—	3	—	—	—	—	3
„ hammare	—	—	3	1	—	1	1	6
„ skifferyxa	—	—	—	—	—	—	1	1
Summa	5	57	43	20	2	9	6	142
B. SYDSKANDINAVISKA:								
Af flinta: förråd	—	1	—	—	—	—	—	1
spjutspets	1	2	6	3	—	—	—	12
såg (?)	—	—	1	—	—	—	—	1
dolk	—	3	—	2	—	1	—	6
hålmejsel	—	1	—	—	—	—	—	1
Af sten: knacksten	—	1	—	—	—	—	—	1
slipsten	—	—	1	—	—	—	—	1
perla	—	—	—	—	—	—	1	1
yxa eller rätmejsel	—	—	9	2	—	—	—	11
borrad tväryxa	—	—	1	—	1	—	—	2
„ rätyxa	—	15	20	5	3	4	2	49
Summa	1	23	38	12	4	5	3	86
A.+B. Summa	6	80	81	32	6	14	9	228

Af dessa 228 redskap förvaras 124 i fem allmänna samlingar (i Stockholm, Östersund, Funäsdalen), omkring 30 hos kända enskilda personer, de öfriga äro förstörda, bortkastade eller ock förvaras de på oviss ort. Erfarenheten visar, att i denna ort de hos enskilda förvarade fornsakerna snart gå förlorade för forskningen.

sidoytan, hvilken midtför skafthålet är utbuktad. Eggen är bortslagen. L. nu 140, B. öfver skafthålet 49, H. 33 mm. Från skafthålets midt till banens spets är afståndet 87, hvadan yxans ursprungliga längd torde ha varit cirka 170 mm. (J. L. F. 678.)

Vid detta tillfälle må äfven omnämnas en *skifferspjutspets*, som omkring 1885 blifvit funnen å Bursnäset i grannsocknen Hafverö, Medelpad. Den är af brun lerskiffer, trindryggad, har mothakar och lång tånge. Mycket lik *Månadsbl.* 1874 fig. 70 men saknar urnypningen på tången. L. 115, hvaraf tången 22, B. 27, T. 12 mm. (J. L. F. 698).

Från Jämtland utan närmare uppgift om lokal, är en tvåeggad *skifferknif*, som afbildas i *Fornvännen* 1907 sid. 116, fig. 7. Den är ryggad, har ett långt och bredt skaft och ett mot spetsen småningom afsmalnande knifblad. Märkligt är att på skaftets ända finnas några utsprång och inskärningar, hvilket d:r O. Almgren på anförda ställe anser kunna vara en degeneration af det hufvud, som man några gånger (äfven en gång i Rätan s:n Jämtland, se denna tidskr. I sid. 23) funnit på tvåeggade skifferknifvar. L. c. 214, B. 24, T. 10 mm. (St. M. 12314).

2. Hede härad i Herjeådalen. ***Storsjö***. På Svartholmen i Herjeådalens Storsjö har man enligt Jämtlands Tidning för 19 Febr. 1909 funnit två *hammare med ränna rundtom* af hård sten, vägande den ena 1 kg., den andra 1,8 kg. Båda förvaras i Vestra Herjeådalens fornsamling i Funäsdalen. (V. H. F.)

3. Svegs härad. ***Sveg***. Af den i denna tidskr. II sid. 204 samt i *Sv. fornm. för. tidskr.* X sid. 215, fig. 3 omtalade skafthålsyxan af glimmerskiffer, som funnits i Norrelfven nära Ytterberg, har Jämtl. läns fornm. förening nu fått en afgjutning. L. 220, hvaraf från skafthålets midt till eggen 162, B. 43, H. invid eggen 43 mm. Yxans form är rätt egendomlig. (St. M. 10800, J. L. F. 817).

Årsberättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening den 12 Mars 1909.

Sedan folkskoleinspektören doktor Knut Kjellmark åtagit sig att i egenskap af fornminnesföreningens stipendiat företaga arkeologiska grafundersökningar härstädes sommaren 1908, anlände han hit upp midsommarstiden förlidet år och anställde sedan under tre veckors tid gräfningar i gamla grafhögar dels på Frösön, dels i Rödön. Om resultatet

af dessa forskningar kommer d:r Kjellmark att lämna närmare upplysningar i den redogörelse, som han kommer att hit insända. Af de fornsaker, som anträffades, torde de flesta komma att införlifvas med vårt museum, medan någon del förmodligen tillfaller statens samlingar.

Det är styrelsens afsikt att låta utföra arkeologiska forskningar i länet äfven under loppet af instundande sommar.

På från kgl. vitterhets, historie och antikvitets akademien inkommen framställning har styrelsen medgifvit, att en föreningen tillhörig skifferknif med n:r 457, funnen i Hallen och af särskildt intresse genom sin ovanliga ornering af skaftet, fått öfvergå i samma akademis ägo, och har föreningen i utbyte af akademien erhållit dels en färgad gipsafgjutning af samma knif, dels en flintdolk från Jämtland, en stenyxa med skafthål från Sveg i Härjedalen samt några gipsafgjutningar af märkligare stenåldersfynd från Jämtlands län.

På förslag af t. f. intendenten major Widmark hafva anskaffats trenne montrer, hvilka uppställts i föreningens museilokal. I dessa förvaras stensaker jämte en del föremål af brons och järn.

Den 1:ta Maj förlidet år afled föreningens nitiske och kunskapsrike intendent, kaptenen m. m. Hans Westin. Majoren m. m J. G. Widmark har sedan dess på styrelsens anhållan i egenskap af t. f. intendent haft tillsyn och vård om samlingarna.

I slutet af år 1908 utkom och distribuerades till föreningens medlemmar tredje häftet af tidskriftens fjärde band. Läroverksadjunkten Johan Nordlander i Stockholm hade författat och utan anspråk på ersättning till föreningens förfogande ställt den förnämsta uppsatsen i detta häfte.

Föreningens kontanta tillgångar den 31 December 1908 uppgingo till ett belopp af kronor 3,952: 27, fördeladt på följande fonder:

Årskassan	kr.	108: 45
Sparkassan	,,	442: 05
Hyresksssan	,,	3,296: 79
Fonden för Karolinergrafven	,,	104: 98

Föreningens ledamöter uppgingo den 31 Dec. 1908 till ett antal af 324. Af dessa voro 20 ständiga, 304 erlade årsafgift. 6 af föreningens ledamöter hade under årets lopp aflidit.

Östersund den 30 Mars 1909.

Johan Widèn,

S. J. Kar dell.

Underrättelser.

Vid fornminnesföreningens allmänna årssammankomst den 12 Mars detta år valdes majoren m. m. *J. G. Widmark* till föreningens intendent.

I föreningen hafva efter utgifvandet af föregående häfte ingått

a) såsom *ständig ledamot:*

Andersson, And., i Bengs, Ytterhogdal, nämndeman;

b) såsom *årsledamöter:*

i Östersund:

Eurenius, J. G., landssekreterare;

i Borgvattnet:

Eriksson, Mattias, i Borgsjön, kyrkovärd;

i Bräcke:

Edling, Per, trävaruhandlare;

i Frostviken:

Jonsson, Enar, i Jorm, handlande,
Åberg, J., i Fogelberget, d:o ;

i Kall:

Olofsson, Lars, i Rör, hemmansägare;

i Rätan;

Brennerfelt, Kristoffer, i Söderhögen, landstingsman;

i Tännäs:

Bergman, Ingebrikt, riksdagsman;

i Upsala:

Wiklund, K. B., professor;

i Vemdalen:

Roelsson, Per, landstingsman.

Fornminnesföreningens ombud äro i

Alanäset komm. st. ordför. Per Mickelson i Gubbhögen,
Alsen kyrkoh. J. A. Carlsson,
Aspås landst. mannen Per Persson i Trången,
Berg kontraktsprosten m. m. P. Wagenius,
Bodsjö herr O. E. Fladvad i Skurun,
Borgvattnet kyrkovärden Mattias Eriksson i Borgsjön,
Brunflo trävaruhandlaren Olof Andersson i Viken,
Bräcke komminister Otto Tirén,
Elfros komm. st. ordför. M. P. Skog,

Fors landst. mannen E. O. Engström,
Frostvíken kyrkoh. A. Arvidsson,
Frösön folkskollär. J. Arvid Jonsson,
Föllinge kronolänsm. Er. Nilsson och f. kronojägaren J. Danielsson,
Gåxsjö nämndemannen Abr. Öhrberg,
Hackås riksd. mannen m. m. J. Bromée och kommin. A. Nordien,
Hallen f. riksd. mannen E. Sundin,
Hammerdal kontraktsprosten H. Wedholm och handl. Ol. Svensson i Mo,
Hede kyrkoh. P. Ol. Carlsson.
Hotagen komm. nämnds ordf. Per Persson i Häggsjön,
Håsjö komm. st. ordf. A. Sundin,
Häggenås handl. Dan. Olsson i Häggesta och landst. mannen G. N. Torgén,
Hällesjö kyrkoh. G. H. Nydahl och folkskollär. J. M. Omberg,
Kall hemmansäg. Lars Olofsson i Rör,
Klöfsjö pastor A. P. Bill,
Kyrkås landst. fullmäkt. m. m. A. J. Hansson i Bringåsen,
Laxsjö komm. nämnds ordf. Sven Olofsson,
Lillherrdal kyrkoh. S. J Enander,
Linsell kommin. Erl Franzén,
Lit kyrkoh. S. N. Sundelin och komm. nämnds ordf. Ol. Johansson i Mo,
Lockne hemm. äg. Jöns Pettersson i Döviken,
Marby komm. st. ordför. Ol. Hemmingsson i Gärdsta,
Marieby komm. st. ordför. P. M. Enström,
Mattmar häradsdomaren Gustaf Olsson i Mällbyn,
Myssjö landtbrukaren And. Backman,
Mörsil f. riksd. mannen m. m. Gustaf Eriksson i Myckelgård,
Norderön komm. st. ordf. Lars Larsson i Ålsta,
Nyhem folkskollär. L. E. Alenius i Ulfsjö,
Näs kronolänsman V. Behm,
Näskott landst. mannen Nils Persson i Faxälfven,
Offerdal kyrkoh. C. O. F. Wimmercrantz och landsfiskal A. Kjelsson,
Oviken kontraktsprosten m. m. M. Bergman,
Ragunda komm. nämnds ordf. H. P. Danielsson,
Refsund häradsdom. C. Em. Andersson i Öfsjö och komm. st. ordf. P. Olsson,
Rätan landst. mannen Kr. Brennerfelt i Söderhögen,
Rödön kyrkoh. N. J. Eriksson och folkskollär. Aug. Svedberg,
Ström agronomen J. U. Holm och inspektor Z. Åslund,
Stugun landtbruk. Er. Holmberg och f. landst. mannen A. Sahlin,

Sundsjö komm. st. ordf. P. Horneij,
Sunne kyrkoh. N. Beskow,
Sveg kyrkoh. G. Lilliesköld,
Tännäs riksd mannen Ingebr. Bergman,
Undersåker kyrkoh. A E. Lindeman,
Vemdalen landst. mannen Per Roelsson,
Ytterhogdal nämndemannen A. Andersson i Bengs och komm. st. ordf. O. S Werner,
Åre kommin. E. A. Stenqvist och landst. mannen Er. Mårtensson i Lien,
Ås landtbrukaren Jöns Johansson i Øsa,
Åsarne komm. nämnds ordf. Jonas Åhs i Österåsen,
Öfverhogdal komm. st. ordf. Er. Jonsson i Kyrkbyn.

Tack vare det anslag om 500 kr., som Jämtlands läns landsting ställt till förfogande af fornminnesföreningens styrelse för år 1909, har denna sett sig i stånd att äfven i år träffa aftal med folkskoleinspektören d:r Knut Kjellmark om arkeologiska grafundersökningars företagande i länet. Dessa utfördes i Hackås och Näs socknar under loppet af juli och början af augusti månad.

Föreningens förvärf sedan juli månad 1908.

N:r 803, af författaren herr Olof Svensson i Mo, Hammerdal: "*Hammerdals kyrka och församling m. m.*"
„ 804, " herr Erik Petter Olsson i Fanbyn, Sundsjö: en *större järnyxa* (stridsyxa), funnen vid gräfning i närheten af en gammal skans i Fanbyn (deponerad hos fornminnesföreningen).
„ „ Kungl Vitterhets-, Historie- och Antikvitets akademien i utbyte mot en skifferknif, inventarienummer 457, n:ris 805, 806, 815—819:
„ 805, en *flintdolk* från Jämtland, fyndort ej närmare angifven;
„ 806. en *skafthålsyxa,* funnen i Svegs socken;
„ 815, afgjutning af en *flintdolk*, funnen vid Älfven, Myssjö socken;
„ 816, „ „ en *skafthålsyxa* funnen vid Sandnäset;
„ 817, „ „ en *båtformig skafthålsyxa,* funnen vid utloppet af Refsundssjön;

N:r 818, afgjutning af en *båtformig skafthålsyxa,* af glimmerskiffer, funnen i Norrälfven nedanför Ytterberg, Svegs socken;
„ 819, „ „ *skifferknifven*, inv. n:r 457;
„ 808, af författaren, Kandidat Anton W. Brøgger, Kristiania:
a) "Studier over Norges stenalder", I,
b) "Øxer av Nøstvettypen",
c) "Vistefundet",
d) "En kjökkenmödding fra ældre stenalder i Norge",
e) "Norges Vestlands stenalder", ur Bergens Museums Aarbog 1907, N:r 1;
„ 824, „ Härjedalens fornminnesförening: afskrift af 3:ne handlingar från början af 1600-talet.

Trävaruhandl. Ol. Andersson i Viken har hos föreningen deponerat ett pergamentsbref af 1572.

Föreningen har dessutom sedan juli månad 1908 mottagit i utbyte:

Göteborg, af Göteborgs och Bohusläns fornminnesförening: Tidskrift häftet I:4 1908.

Helsingfors, af Finska fornminnesföreningen: Tidskrift, XXIV, 1908, och "Finskt Museum", XV, 1908.

Malmö, af Malmö museum: Redogörelse 1908 jämte Vägledning genom Malmö museum.

Skara, af Västergötlands fornminnesförening: Tidskrift, II band, 10 häft., 1909.

Stockholm, af Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitets Akademien: "Fornvännen", 5 häft. 1907, 3 och 4 häft. 1908, 1 häft 1909.
af Nordiska museet: "Fatburen", 4 häft. 1908 och 1 och 2 häft. 1909.
af Svenska Turistföreningen: Årsskrift 1909.

Strängnäs, af Södermanlands fornminnesförening: "Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria", XIV, 1909.

Throndhjem, Det kongelige Norske Videnskabers Selskab: Skrifter 1908.

Fornhandlingar rörande Jämtlands län.

Utgifna af *S. J. Kardell.*

(Forts.)

222

1643 Kyrkoh. i Oviken Jöns Hemmingsson köper ett ödegods i Heljebacken af Mårten Andersson i Harmön.

§ 16 A:o 1703 d. 3 April på Ovijkens ord. lageting.

Wdtog aff Tingbogenn.

Ovigens Tinglaugh.

Anno 1643 den 22 Martij holdtis Vaar Ting Samestedes. Offueruerendis Kong. Maj:st Fougitt Velacht Henningh Skötte.

Dombs Mennd.

Niels Jonssen Hallum, Gudmund pederss. Mattnes, Peder pederssen Obaaszen, Erick Kieldssen Tochsaas, Olluff Olssen Suidie, Jonn Mogenss. Backen.

Komb for Rette Mortenn Anderssen Harmön, Som gaff for oss och Menigheden tillkende, att Hannd medt sin faders, Nu och Neruerende, saa och sine söskenndis, Villie och Sambtöcke haffuer vndtt och Soldt till Hederlige och Vellert Mannd Her Jenns Hemingssen et ödegodzs, Liggendis Ved Hellebacken, Huorforre hand haffuer Oppeborrit fulde Nöye, Nemblig pengr LX Rigsd:r, Sau hand tacker hannem gott for goed och Nöygagtig betalling i alle maade, och derforre haffuer affhenndtt fra sigh eller sine arffuinge for:e ödegodzs op Vnder be:te Her Jenns Hemingssen och Hanns Höstrue eller dieris arffuinge Wpaatalt eller andett, epter denne dagh.

De.te att Være enn Rigtigh Vdtogh aff den forseiglede Tingbog, Liudendis som for schreffuitt staar, bekiender ieg vndertechnede, forige Tingschriffuer i Jemptelannd.

Hans Anderssen
Egen haanndh.

223

1650 Gränsen mellan Hanabacken å ena samt Häggens, Eds och Nams byar å den andra fastställes genom laga syn.

Anno 1650 den 6 Augustij Tå Jagh Vnderlagman J Jemptelād och Herrdaalen Laga syn Hölt Emellan Hanebacke-mannen, Wyrdige och Wällärde Herr Jöns Henningi Kyrckioheerde j Owijken, på den eene — Och Hägge-, Eedz och Nampns männerne på den andre sidan, Närwarandes Hen.s Kongl. Maij.tz Befallningzman, Erlige och Wälbetrodde Peder Ericksson niure, sampt sex uthäradz eedswornemän af Hallen Tingelagh, Länsman Joen Eliansson j Trappnäs, Joen Eliansson j hammarnäs, Olof Andersson i Kläppe, Niels Pedersson j Välie, Peder Pedersson j böle och Olof Enarsson i Ofwerhallen, Och andre Sex inhäradz Edsworne män af Owijkens Tingel.; Länsman Niels Pedersson i Söllbacken, Anders Olofsson j hälliebacken, Joen Pedersson i bootåsen. Olof Helliesson i hwattiom, Olof Pedersson i åsen och Niels Joensson i Hallom och Sundwis Kielsson i Hallne. Föregaf Kyrkioheerden, Wyrdige Herr Jöns, sigh wara någon orätt wederfarin aff sine medbesittne skattlagare, dee der alle tillhopa halftijonde Skin Vthi Skatt till Cronan åhrligen ärläggia, der iblandh förb.de Herr Jöns fijre Skin Skattar och så största Tyngslen drager, dee andre den andra (delen) *) ophempta. Och hafva forb.te Hägge, Eedz och Nampnsmännerne sigh Underlagdt nedan för gårdarne emoth

*) Otydligt.

Siöön, all den nytta, som i Skogen kunde finnas, både till muulbeeth och ängh, dett Hanebackemannen Tillförn Vnder sin gårdh af ålder häfdat och till muulbeeth nyttiat hafver. Och emedan wij funnom förb te Hanebackemannen alt för när Skedt wara; Vpreestom wij Råå och Röör dem emellan, som begynnes Vthi Trättingebacken, derifrån och till en högh backa, der ett Steenmärkie medh fyre wijsare är Vplagdt, som wijser till Hägge männernes kyrkiowägh, hwarest och et Råådmärkie Vpsättes. der ifrån och Vthi en stoor Jordfast steen, medh någre wijsare der Vpå, som wijser till den förre steenen wedh wägen, hwar emellan Kiääräå är, att man eij alt förnär komme Vnder Hägge, Eede och Namps männerns åkerhaga, der ifrån och till en stoor steen på Hanebacke wägen, dädan till bäcken i broon och sädan neder i Siöön. Och hwadh nedanföre emellan siöön och förb:de Råår funnes; Antingen åker, ängier eller skogh, det alt egendomelign och opåtalt Hannebackemannen tillhöra. Och hwadh ängier eller Skogh sunnan Hägge, Eede eller Nampnsmännernes gårdar är belägett, den då hwar efter Skinskatten sigh emellan skifta och häfda. Sammaledes war och stämbder Olof Jönsson i Elfwen, som hade sigh inkräktat ett ängh Vthi Hanebackemannens Skatteskogh till Sex Lass och gången öfwer meddiwpet, som rätte Rån war uthi Elfwen, framwiste han ett gammalt Pergamentz Breeff, lydandes på Tw lass ängh, och intet Vthi breffwet specificerat, hwar samma ängh var belägit, Så emedan wij befunnom ängiet wara större, än Vthi Breffwet befans, och inom Hanebackemannens Råå och Röör hårdt widh hans ängier Vthi Skattskogen, dömbdom wi samma ängh wedh åån liggiandes Vnder Hanebackemannen. Sålunda synt och i dagh dömbdt wara, som förberört är, stadfästom wij detta synebreff medh wåre nampns Signeten och bomärken här nedan under. Arturn loco, Anno et die ut Supra

Pehr (sig.) Classon

Nils Pehrsson
lähns (sig.) mann

Jon Pehrsson i Bothåssen
(sig.)

Oluff Hällieson i Hwattiom
(sig.)

Oluff Pehrsson i Åssen

Jon (sig.) Iliansson
Lähnsman

Oluff Andersson i Kläppe
(sig.)

Pehr Pehrsson i Böle

Anders Olofsson i Hälliebacke.

Nilss Jonsson i Hallom.

Sundwidz Kiälsson i Hällne
)—(

Hallens Männ

Jon Iliansson i Hommannäs
(sig.)

Nilss Pehrsson i Wilie
(sig.)

Oluff Enarsson i Öfwerhallen
(sig.)

Originalet på papper.

JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENINGS

TIDSKRIFT

FJÄRDE BANDET

FÖRSTA HÄFTET

STOCKHOLM och ÖSTERSUND
Tryckt å Kungl. Boktryckeriet och Jämtlandspostens Boktryckeri
1906

JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENINGS

TIDSKRIFT

FJÄRDE BANDET ▣ ANDRA HÄFTET

ÖSTERSUND 1907
TRYCKT Å JÄMTLANDSPOSTENS BOKTRYCKERI

INNEHÅLL:

	Sid.
Föreningens styrelse och ledamöter $^{15}/_{3}$ 1907	49
Årsberättelse d. $^{15}/_{3}$ 1907	59
Föreningens förvärf sedan april 1906	60
Fornhandlingar rörande Jämtlands län (forts.)	61
Handlingar rörande lapparnas och den bofasta befolkningens förhållanden till hvarandra i äldre tider.	63
Bidrag till historien om Jämtlands och Härjedalens försvenskning efter freden i Brömsebro af S. J. Kardell	69
Ur Jämtlands historia. Föredrag hållet d. $^{14}/_{7}$ 1907	79
En riksdagsfullmakt från 1751	89
Ett och annat ur Fältjägareregementets generalmönsterrullor från Karl XII:s dagar. Af H. Westin	90
Till föreningens ledamöter	96

JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENINGS

TIDSKRIFT

FJÄRDE BANDET

TREDJE HÄFTET

ÖSTERSUND
CENTRAL-TRYCKERIET
1908

INNEHÅLL:

Sid.

Om uppkomsten och betydelsen af namnet Jämtland 97

Jämtska ortnamn och sägner. Af *Joh. Nordlander* . . 99

Ett arfskifte 1777. Meddelande af *S. J. Kardell* . . . 128

Fornhandlingar. Utg. af *S. J. Kardell* 132

Årsberättelsen af d. 13/3 1908 138

Till Fornminnesföreningens medlemmar af *J. G. Widmark* 139

Underrättelser 141

/–

JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENINGS

TIDSKRIFT

FJÄRDE BANDET

FJÄRDE HÄFTET

ÖSTERSUND 1909
JÄMTLANDSPOSTENS TRYCKERI